

บทที่ 4

ผลการศึกษา และอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การมองตนเองในภาวะคืนสู่ครอบครัวและสังคมของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน” พยายามที่จะทำความเข้าใจเยาวชนผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ทั้งความคิดและความรู้สึกที่เขามีต่อตนเอง โดยการมองย้อนกลับไป (retrospective) ถึงชีวิตและประสบการณ์ต่าง ๆ ในช่วงเวลาภายหลังได้รับการปล่อยตัว ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการใช้ชีวิตและกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคม การทบทวนสภาพการณ์หรือสิ่งที่มีผลทำให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ อีกทั้งการสะท้อนถึงความต้องการ ความคาดหวังของตนเอง ทางด้านต่าง ๆ ภายหลังจากที่เสร็จสิ้นการฝึกอบรมในคดีปัจจุบัน

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งของชีวิตของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเท่านั้น โดยเน้นที่จะศึกษาการก้าวผ่านประสบการณ์ในช่วงเวลาภายหลังการปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกฯ จนกระทั่งกลับมากระทำผิดซ้ำอีกครั้ง อาจมีทั้งหมดที่มีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันไปในเชิงรายละเอียดจากการรับรู้ตนเอง ความคิดและความรู้สึกของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยแต่ละคน แต่ละบริบทที่ได้เผชิญ ผ่านประสบการณ์และมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องรายนั้น ซึ่งได้ศึกษาร่วมกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยทั้งหมด 11 ราย โดยผู้ศึกษาจะได้ถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตเพื่อเป็นการทำความเข้าใจกับเจ้าของเรื่องราวแต่ละคน ผ่านประสบการณ์ชีวิต สภาพการณ์ที่เขาต้องเผชิญ รวมทั้งความต้องการหรือคาดหวังในชีวิตของพวกเขา ซึ่งจะได้นำเสนอเรื่องราวเป็นรายกรณี ดังต่อไปนี้

กรณีศึกษา

1. กรณีศึกษาแชมป์ : เสียหายที่เราทำมา...แต่กลับตัวเข้าไป

แชมป์ หนุ่มวัย 21 ปี เขาเป็นรูปร่างไม่สูงนัก ร่างกายดูล่ำสัน ตลอดการพูดคุยแชมป์จะไม่มีอาการวิตกกังวลหรือหวาดกลัวเลย แต่กลับมีการตั้งคำถามกับผู้ศึกษาตั้งแต่ต้น เช่น มาจากไหน ทำไมมาที่นี่ หรือถามย่ำว่าพี่เป็นนักสังคมฯ ไหม เป็นต้น สบตากับผู้ศึกษาตลอดเวลาโดยไม่หลบสายตา พูดคุยและตอบคำถามได้ชัดเจน แต่มีน้ำเสียงสั่นในบางช่วงที่คุยเกี่ยวกับพ่อและช่วงที่โดนจับในครั้งที่ 2 เมื่อให้แชมป์คิดถึงข้อดีในตนเอง เขาบอกว่า “ยากครับพี่ ไม่คิด” และข้อ

อ่อนในตนเอง คือ “น่าจะเป็นคือ ทิฐิสูง ไม่ยอมลดทิฐิผมก็รู้ว่าทำไม่ได้ เหมือนว่าหึง ผมเหมือน เข้ากับคนง่าย เพื่อนที่รู้จักก็ว่าผมฮาใจัก แต่จริงผมโคตรหึง ถ้าผมไม่รู้จักนะ”

แชมป์เป็นคนจังหวัดระยอง เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แชมป์เล่าถึงเรื่องราวชีวิตของเขาให้ฟังว่า พ่อกับแม่ของแชมป์แยกทางกันตั้งแต่แชมป์ยังเรียนอยู่ชั้นอนุบาล แม่หนีออกจากบ้านไปได้ 2-3 เดือน พอตั้งตัวได้ก็กลับมารับแชมป์ที่โรงเรียนและพาตะลอนไปกับแม่ หลังจากนั้น ทั้งพ่อและแม่ต่างก็มีครอบครัวใหม่ ความสัมพันธ์ของแชมป์กับพ่อก็ห่างเหินกันไป แชมป์อาศัยอยู่กับแม่และพ่อเลี้ยง แชมป์บอกว่า “ผมถูกเลี้ยงแบบปล่อยมาตั้งแต่เด็ก” แม่จะไม่ค่อยกดดัน ไม่จู้จี้จุกจิก ให้คิดเอง จะทำอะไรก็ทำ ให้อิสระและให้จัดการเรื่องค่าใช้จ่ายด้วยตนเองมาตั้งแต่อยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ส่วนแม่จะเป็นเพียงผู้หาเงินมาส่งเสียแชมป์เท่านั้น ซึ่งพ่อกับแม่กลับมาเจอกันอีกครั้งตอนแชมป์อยู่ ป.4 และคุยกันเรื่องการดูแลลูกโดยพ่อหวังจะให้แชมป์กลับไปอยู่ด้วยเพราะพ่อและญาติต้องการจะมีลูกชาย แต่แม่ก็ไม่ได้ให้แชมป์กลับไปอยู่กับพ่อและบอกว่า “แม่เป็นทั้งพ่อทั้งแม่ให้ได้” หลังจากนั้นพ่อก็เริ่มให้ความช่วยเหลือด้านการเงินและเมื่อแม่เสียชีวิต พ่อจึงกลายเป็นผู้ดูแลและช่วยเหลือด้านการเงินของแชมป์เพียงคนเดียว

จุดเริ่มต้นของการกระทำความผิด

แชมป์รับผิดชอบตนเองมากกว่าเพื่อนในรุ่นเดียวกันมาตั้งแต่ ป.3 โดยแม่จะให้เงินค่าใช้จ่ายเป็นรายสัปดาห์ เมื่อเข้า ม.1 แชมป์ก็ได้เงินเป็นรายเดือน เดือนละ 3,000 บาท แม่บอกว่า “เอาสตางค์ไปใช้เป็นอาทิตย์ จะได้รู้จักคิด” ในตอนนั้นแชมป์เองก็รู้สึกที่ “... พอผมได้เงินเป็นก้อนเหมือนผมโตขึ้น ... เพราะมีเงินเป็นก้อนจะทำอะไรก็ได้ เกินเด็ก ตอนนั้นผมนอนคิดถึงตอนนั้นว่าผมเกินเด็กมาตั้งแต่นั้น ใช้เงินเยอะ แม่จะให้ตลอด ถ้าแม่ให้ไม่พอใช้ ผมก็จะไปโกหกเอาเงินที่พ่อ ... ผมใช้เงินเติบจนมันติด ได้เงินสองทางครับ”

แชมป์เริ่มออกเที่ยวกลางคืนตั้งแต่อยู่ชั้น ป.5-6 ตอนช่วงที่อยู่ ม.2 แชมป์ใช้เงินประมาณเดือนละ 5,000 บาท ทั้งที่ได้เงินจากแม่เพียงเดือนละ 3,000 บาท แชมป์จึงมักจะไปโกหกเพื่อเอาเงินจากพ่อ พออยู่ ม.3 ก็เริ่มเที่ยวในเขต มักจะเลือกคบเพื่อนรุ่นพี่ที่อายุมากกว่า เรียนอยู่ ม.4 บ้าง เรียน ปวช. บ้าง แชมป์บอกว่า “เงินเยอะเพื่อนเยอะครับพี่ พอเงินหมดก็ว่าไป แต่เรารู้ว่าบางคนใครรักเราจริงก็มี เราก็เลยติดนิสัยแบบนี้” แชมป์ดำเนินชีวิตและใช้จ่ายเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งแม่เสียชีวิต เสมือนเป็นจุดพลิกผันและจุดเริ่มต้นบางสิ่งในชีวิตของแชมป์ พ่อจะพาแชมป์ไปอยู่ด้วยแต่แชมป์ตัดสินใจเลือกที่จะอยู่ด้วยตนเองและบอกพ่อว่า “ผมจะอยู่เอง ผมโตแล้ว ดูแลตัวเองได้ ผมไม่เอาอะไรจากเขา” แชมป์บอกถึงความรู้สึกที่มีต่อพ่อว่า “... ผมกับพ่อไม่กินเส้นกัน

แบบลูกผู้ชาย ๆ ผมจะไม่เรียกเขาว่าพ่อคือเขาเล็กกับแม่ผม ผมเรียกเขา น้ำ น้ำ . . . ทิฐิ . . . ผมคิดว่าเราไม่มีพ่อ พ่อต้องไม่ทำอย่างนี้ ไม่สมควรที่จะเรียกพ่อ ไม่เคยเรียก ผมคิดว่าพ่อผมตายไปแล้ว”

แซมปีตัดสินใจที่จะไม่รับความช่วยเหลือจากพ่อและออกไปเช่าบ้านอยู่กับกลุ่มเพื่อนสนิท แต่พ่อยังคงช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่ายเป็นรายเดือน ๆ ละ 3,000 บาท และเป็นรายรับทางเดียวที่แซมปีมีหลังจากที่แม่เสียชีวิตไป ซึ่งพ่อจะดูแลการใช้จ่ายอย่างเข้มงวด แต่ค่าใช้จ่ายจริงในแต่ละเดือนประมาณ 5,000–6,000 บาท ทั้งค่าเช่าบ้านที่ร่วมกันออก ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าเที่ยวกลางคืน ค่าอาหาร ค่าน้ำมันรถและค่าแต่งตัวต่าง ๆ ตามแฟชั่นของวัยรุ่น ซึ่งมากกว่าเงินเดือนที่พ่อให้แซมปี เมื่อแซมปีใช้เงินหมดแต่เพื่อนคนอื่นยังคงมีเงินใช้จ่ายจำนวนมาก ซึ่งรายได้มาจากการลักขโมยมอเตอร์ไซด์ไปขาย แซมป์สังเกตวิธีการหาเงินของเพื่อนและเริ่มจากการตามไปดูเพื่อนลักขโมยมอเตอร์ไซด์และเพื่อนแบ่งเงินให้ใช้ 500 บาท ในครั้งแรกแซมปีมีความรู้สึกกลัวแต่เมื่อไม่มีเงินใช้จึงตัดสินใจทำ โดยที่ไม่กลับไปขอความช่วยเหลือจากพ่อและบอกถึงความรู้สึกในตอนนั้นว่า

. . . ตอนแรกก็กลัว แต่พอคลุกคลี เพราะว่าเขาก็ทำมานาน มีความคิดแบบว่าไม่เสี่ยง มันไม่น่าจะโดน ความคิดว่าเขาก็ระวังกัน คิดว่าไม่น่าจะมีใครรู้ ไม่น่าจะโดนจับ ไม่มีทางที่จะโดนจับ ผมคิดอย่างนี้ ก็เลยอยากทำบ้าง . . . ทำแล้วพอได้ดังค์ ผมใช้ ผมเคยได้มาเยอะแล้วที่นั่นมันหมด อยากใช้อีกมันสนุก ก็เลยทำ ทำ . . . มันเป็นจังหวะ มันเข้ามาเอง เหมือนมีเพื่อนที่ทำอยู่ ถ้าไม่มีเพื่อนที่ทำอยู่หรือว่าเราไม่คบเพื่อน คงไม่มีเหตุการณ์นี้ เราคงต้องหาทางอื่นที่ให้มันลงตัว . . . ผมคิดว่าถ้าช่วงนั้นไม่มี ผมก็ต้องกลับไปหาพ่อ กลับไปอยู่กับเขา แต่พอดิฉันมีตรงนี้เข้ามาในความเป็นลูกผู้ชาย ถ้าไม่อดตายก็จะไม่ไปขอความช่วยเหลือ ถ้ากลับก็เหมือนเราแพ้เขาซะมะ . . .

แซมปีเริ่มลักขโมยตั้งแต่อายุ 14 ปี และทำต่อเนื่องมาเป็นปี ๆ หลายคดี แต่มาถูกจับครั้งแรกตอนอายุเกือบ 16 ปี และเป็นเพียง 2 คดีสุดท้าย โดยศาลสั่งให้คุมประพฤติ แซมป์บอกว่า “ที่ทำจริง ๆ ตำรวจไม่รู้อีกเยอะมากเพราะว่าทำจนแบบเป็นอาชีพ” และแซมปีคิดถึงสภาวะที่เจอในช่วงนั้นว่า

. . . ตอนนั้นยังไม่ได้คิดอะไร เพราะว่าไม่น่าโดนจับ รู้สึกว่าไม่น่าโดนจับแล้วใครมันแจ้งจับเรา . . . ตอนมาติด พ่อผมไม่ประกันครับ โทรหาพ่อ เขาก็มาถามว่าทำไมถึงทำแบบนี้ ที่บ้านไม่มีกินรึไร เขาก็ว่า ว่า ผมก็ไม่พูด . . . อายนะ อายพ่อ ไม่อยากให้พ่อรู้ ไม่อยากจะโทรบอกด้วย แต่มันดันนะพี่ อย่างที่ผมบอกว่าถ้าไม่ดันผมก็肯定不会บอกเขา ผมก็ผินนะ เขาก็เอว่ะ เลยโทรหาพ่อ เขาก็มาว่าผม ผมก็พูดอะไรไม่ออก ผมอาย เหมือนกับว่าผมไม่ได้ดีนะ เหมือนโดนดูถูกแทนที่จะได้ดีกลับไปทำแบบนี้ . . .

ส่วนแฟนที่เป็นรุ่นพี่ก็รู้เรื่องตั้งแต่แชมป์โดนจับแต่ก็ไม่ได้ว่าอะไรแต่ว่าทำไมถึงทำแบบนี้เพียงเท่านั้น ซึ่งทำให้ความรู้สึกต่างไปจากที่แชมป์มีต่อพ่อ ถึงแม้ว่าพ่อจะว่ากล่าวแต่ในขณะที่อยู่ในศูนย์ฝึกฯ ประมาณ 7 เดือนกว่า ๆ พ่อจะเป็นคนที่มาดูแลและมาเยี่ยมอยู่เรื่อย ๆ จนกระทั่งปล่อยตัว ซึ่งตอนนั้นแชมป์ได้วางแผนว่าตนเองจะออกไปทำอะไรต่อไปและปรึกษากับตนเองหลังจากที่ปล่อยตัวมาว่า “คิดว่าพอแล้วชีวิตกับคุณ คือว่าผมเมื่อก้าวออกไปจะไม่มีวันมาเหยียบที่นี่อีก”

หลังจากปล่อยตัว แชมป์กลับไปอยู่บ้านกับพ่อได้ประมาณ 1 เดือน แต่เนื่องจากความรู้สึกที่ไม่คุ้นเคย หรือเคยชินประกอบกับความรู้สึกเกรงใจที่ต้องเข้ามาอยู่ในครอบครัวใหม่ของพ่อ เพราะมีภรรยาและลูกสาวเล็ก ๆ อีก 1 คน แชมป์อยู่ในบ้านโดยไม่ต้องทำอะไรเลย ตื่นขึ้นมาก็กินข้าวและนั่งดูโทรทัศน์อยู่ที่บ้าน แม้ว่าแม่เลี้ยงจะคอยให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มจากที่พ่อให้ แต่แชมป์กลับรู้สึกว่า “เหมือนเขาจะซื้อผม ให้รู้ว่าเขาไม่รังเกียจผม” และยังทำให้รู้สึกเกรงใจและละอายใจไปมากกว่าเดิม แชมป์บอกว่า “ต้องใช้คำว่าละอายใจ ผมก็โตแล้ว ผมอายุสิบหกแล้ว ผมก็ละอายใจ”

หลังจากนั้น พ่อจึงไม่ให้เงินเป็นรายเดือนอีกและบอกว่า “ถ้าทำไม่ดีจะให้ทำไม ให้ทำงานหาเงินใช้เอง” แชมป์จึงบอกกับพ่อว่าจะออกมาอยู่ข้างนอก พ่อก็ไม่ได้ว่าอะไร แชมป์บอกว่าถ้าถึงช่วงเรียนก็จะกลับมาแต่หลังจากนั้นก็ไม่ได้กลับไปเรียนอีกเลย ซึ่งแชมป์ก็ออกมาหาเพื่อน ๆ ที่เคยอยู่และกระทำผิดด้วยกันมาแต่หนีรอดจากการจับกุม แชมป์และเพื่อนจึงกลับมาอยู่ด้วยกันและหางานทำ งานชิ้นแรกก็คือเป็นเด็กเสิร์ฟที่ร้านหมูย่างเกาหลี ซึ่งได้เงินค่าจ้างเดือนละ 2,800 บาท แชมป์เองก็คิดจะเอาจริงเอาจังกับงานนี้ ทำงานโดยไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับการกระทำผิดเลย ตลอดเวลา 4-5 เดือนแรกของการทำงานเสิร์ฟหมูย่างเกาหลีนั้น

สภาพการณ์ที่ทำให้กระทำผิดซ้ำ

การกระทำผิดในคดีลักทรัพย์เกิดขึ้นอีกครั้งในช่วงหลังจากที่แชมป์ทำงานอย่างตั้งใจมาได้ 4-5 เดือนนั้น ขณะที่ทำงานในร้านหมูย่างเกาหลี แชมป์ได้พบกับลูกค้าเก่าที่เคยรับซื้อรถมอเตอร์ไซด์ที่ลักขโมยมาในช่วงก่อนที่แชมป์จะโดนจับในครั้งแรก ซึ่งคราวนี้เขาก็ได้ขอให้แชมป์ช่วยลักรถมาให้อีก แชมป์เล่าถึงตนเองในตอนนั้นว่า “. . . ทำงานไม่ยุ่งกับมันเลยก็มาใจแตก คราวนี้ไม่ใช่เพื่อน ผมเองเลยครับ มีลูกค้าเก่า ที่เคยซื้อของผม เขามาเจอ มาเจอกันที่ร้าน คุยกันตามประสาเพื่อน เอาให้คันหนึ่งวะ ช่วยหน่อย ไม่มีดั่งค์เลย แกมีเงินใช้ไหม เอาเงินไปก่อนก็ได้ . . .” ก็เลยใจแตกเพราะเงินนะพี่ . . .”

ในตอนนั้นแม้ว่าแชมป์จะพยายามปฏิเสธว่าตนเองเลิกทำงานนี้แล้ว แต่ก็ต้องใจแตก เพราะลูกค้าเก่าให้เงินมาใช้ก่อนตั้ง 5,000 กว่าบาท และเงินที่ได้จากการลักขโมยเพียงครั้งเดียวมันก็มากเกินไปเงินเดือนที่แชมป์ได้รับตลอดทั้งเดือนอีกด้วยซ้ำ ทำให้แชมป์ตัดสินใจกระทำอีกครั้ง ซึ่งเป็นช่วงที่แชมป์อายุ 17 ปี โดยแชมป์เล่าว่า

... ลุยเลย เอาอีกสักทีไม่เป็นไรหรอกวะ ... เงินมันเยอะนะพี่ มันได้มาง่าย จากเราทำงานได้เงินมาแค่นี้ เราไม่เที่ยวทำอะไร พอเงินเดือนออกที่ถึงจะไปเที่ยว ทำงานก็ไม่มีเวลาเที่ยว เลิกงานกลับไปนอน ตื่นมาก็ใกล้เวลาเช้างาน พอได้เงินนี้อะไรที่เคยอยากได้ก็ใช้เงินนี้ ... มันตั้งใจนะช่วงแรก ๆ ด้วยความเคยชินของคนนะพี่ พอมันชักรนานมันชักลืมหืมที่ตั้งใจไว้พอนานจัดมันชักไม่ไหว ผมก็ตั้งใจเหมือนกัน นานแล้วแต่พอมีเงินมาสะกิด เงินนะพี่ ใครก็อยากได้อะไรใช้ ยิ่งช่วงนั้นด้วยเงินผมไม่มี ก็เลยทำ ... เคยได้มาเยอะแล้วทีนี้มันหมด อยากใช้เงินอีกมันสนุกก็เลยทำ ...

แชมป์ทำงานที่ร้านหมูย่างเกาหลีและลักขโมยไปด้วยอยู่ประมาณ 3-4 เดือน ระหว่างนั้นก็รู้จักและคบหาผู้หญิงคนหนึ่งอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน แชมป์จึงออกจากงานที่ร้านหมูย่างแล้วหางานใหม่ แต่ตอนนั้นแชมป์อายุเพียง 17 ปี จึงทำหลักฐานปลอมไปสมัครงานแต่ก็ได้งานที่เงินดีขึ้นคือเป็นเด็กเสิร์ฟเครื่องดื่มในเคคเต็นแห่งหนึ่ง มีรายได้เดือนละหมื่นกว่าบาทซึ่งในช่วงนี้แชมป์ก็เลิกทำงานผิดกฎหมายและเริ่มวางแผนชีวิตตนเองใหม่ แชมป์บอกว่า

... ช่วงนี้เลิกขาดยาว มันคือว่าเราไม่ต้องเที่ยว เพราะทำงานในนี้พอเงินออกได้ทิปเยอะก็ไปซื้อบั้งซื้อเสื้อผ้า เราก็มีแฟนคนหนึ่ง คิดว่าคนนี้จะแหละเราไม่ต้องไปไขว่คว้าอะไร เหลืออย่างเดียวคืออนาคตเราจะทำยังไงให้ดี ... ก็คิดว่าเขาเรียนอยู่กำลังจะจบ ม.6 ผมบอกเขาให้เรียนให้จบ ม.6 นะ ต่างคนต่างแยกกันอยู่ เขาอยู่กับพ่อกับแม่ คิดอีกทีว่าเดียวเขาเรียนจบจะไปต่อไหนว่กันอีกที ผมก็ทำงานตราบนี้ ...

แชมป์เล่าถึงความเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิต การจัดการชีวิตตนเองใหม่ หลังจากที่เคยคบหาอยู่กับผู้หญิงคนนี้ (แฟน) ว่า “... เงินที่ได้มาก็นำมาซื้อข้าวของเข้าที่พัก ที่ที่ผมอยู่ก็ไม่มีอะไรในห้องเหมือนผู้หญิงเขามี เสื้อผ้ากอง ๆ ไว้ จากนั้นก็มีแฟน ผมก็เลือกซื้อชิ้นให้เป็นรูปเหมือนบ้านคนเขาอยู่ ชื่อทีวี ชื่ออะไรพวกนี้ ก็จะซื้อของทุกเดือน พอได้ตั้งค้มา เดือนนี้ซื้อตู้เย็น เดือนนี้ซื้อทีวี ...”

นอกจากนี้ก็ยังเป็นความเปลี่ยนแปลงทางความคิด กลุ่มเพื่อนและสังคมภายหลังได้เข้ามาทำงานในที่ใหม่ มีเพื่อนกลุ่มใหม่เป็นเพื่อนในที่ทำงานและการได้เรียนรู้การใช้ชีวิตจากรุ่นพี่เหล่านั้นด้วย

... เพราะคิดว่าเราจะต้องใช้ชีวิตอยู่แบบนี้ไปอีกนาน ตัวผมคิด เพราะว่าเราก็ต้องมีบ้าง ช่วงนั้นผมทำงานแล้วมีคนทีสนิหมันเลยซึ่มซึ่มมั่ง เลิกงานไปกินเหล้ากัน พอไปบ้านพี่คนโน้นคนนี้ เขามีโน่นทำให้เราอยากจะมีมั่งเหมือนเขา แทนที่จะเอาตังค์ไปเที่ยวก็ซื้อ ช่วงนั้นตัดเพื่อนไปเลยแทบจะไม่ได้คบใคร จะมีแต่เพื่อนในที่ทำงาน กลุ่มเพื่อนวัยรุ่นที่สามะเลเทเมาไล่ลี้กันอย่างนี้ ซึ่เหล่าเมายา ถือว่าผมออกมาอยู่อีกสังคมหนึ่ง สังคมกลางคืนครับ กลางวันกินนอน เลิกงานก็ไปกินเหล้าจะเป็นอย่างนี้แหละ สังคมเด็กเลิฟ มัณก็ยังไม่อยู่ในสังคมกลางคืน เคยเที่ยวแบบเด็กเสเพล เด็กวัยรุ่น เด็กเกเร อันธพาลดีเขาไปทั่ว แต่เข้ามาอยู่ตรงนี้นั้นแลโดนะพี ทำให้ผมซึ่มซึ่มเข้าไปพยายามมาเรื่อย ๆ พออยู่จุดนั้นมันก็ไม่อยากทุกอย่างมันลยตัวหมดแล้ว ...

แต่แล้วความฝัน ความหวังและสิ่งที่สร้างมาจากการทำงานก็ต้องจบลงไป เมื่อแชมป์ถูกตำรวจจับจากการกระทำความผิดในครั้งที่ผ่านมา แชมป์เล่าให้ฟังถึงความรู้สึกในวันนั้นว่า

... แล้วก็มาโดนจับคาร้านคือว่าที่ผมไปทำมันตามตัวผมมาตามหลังมา ผมไม่เคยร้องให้ที่โดนจับ ครั้งที่ 2 ที่ผมโดนจับคือผมหมดอะไรตายอยาก พอ ผมก็ไม่โทรบอกมันนานเป็นเดือน ๆ แล้วครับ ผมทำอยู่ปีกว่าจากสิบเจ็ดจะสิบแปดแล้ว ทำเก่งจนเขาจะให้เงินกับตันแล้ว จากตอนนั้นผมเป็นลูกน้อง ผมเป็นหมดทั้งบาร์น้ำ บาร์เทนเดอร์ ผมลองฝึกมาหมดแล้ว ... ตอนนั้นซื้อมาเลย อยากตายแต่ไม่กล้า เสียดายที่เราทำมา มันเสียดายทุก ๆ สิ่ง ผมว่าไม่น่าเกิดขึ้นเลย เสียดายทุก ๆ อย่าง ผมไม่ได้ทำอย่างนั้นแล้ว ผมไม่ได้กลับไปเที่ยวเตร่ อะไรผมเป็นคนดีแล้วทำไมถึงเป็นอย่างนี้ ทุกอย่างมันดีมาก งานก็มีเงินก็ซื้อของซื้ออะไร ...

แชมป์ไม่รู้สึกละใจที่ตนเองโดนจับแต่กลับตอกย้ำถึงความรู้สึกเสียดายกับสิ่งที่ทำมา และเข้าใจว่าตนเองทำผิดเองเพราะปล่อยมาก็ยังทำผิดอีกและกลับตัวช้าเกินไป “... ไม่เสียใจเวลาโดนจับ แต่ตอนนั้นจะไปเอาอะไรกับมันได้เราทำ แต่มันเสียดายมากกว่าพี เสียดายที่ว่าผมกลับตัวแล้วอะไรอย่างนี้ แต่กลับตัวช้าไปแทนที่จะกลับตัวตอนปล่อยแต่ปล่อยแล้วยังไม่กลับตัว มันน่าจะเป็นอย่างนั้นมากกว่า ...”

แชมป์ถูกตัดสินให้ฝึกอบรม 4 ปี 6 เดือน แต่ในความรู้สึกของแชมป์มันเป็นระยะเวลาฝึกอบรมที่ยาวนานมากและรู้สึกว่ตนเองยังคงมีสิ่งที่ต้องรับผิดชอบอยู่ภายนอก แชมป์ฝึกอบรมอยู่ได้ 1 ปี ก็พยายามหาโอกาสที่จะหลบหนี ซึ่งมีโอกาสในช่วงที่แชมป์ต้องเข้าไปผ่าตัดและนอนพักที่โรงพยาบาล ซึ่งแชมป์เล่าถึงการตัดสินใจหลบหนีในตอนนั้นว่า

... ใจผมอยู่ข้างนอกหมด ว่ามีแฟน อะไรหลาย ๆ อย่าง กลัวเขาจะมีใหม่ กลัวเขาจะทิ้งเรา มีโอกาสก็เลยหนี หนีได้ประมาณปีหนึ่ง ... ตอนนั้นผมคิดเหมือนแบบดูหนังมากไป ผมคิดว่าหนี ผมจึงตั้งแต่เข้ามาอยู่แล้ว มาอยู่นี้ตั้งสี่ปีหก ออกไปตายข้างนอกดีกว่า พอหนีออกไปก็คิดว่าถ้าหนีไปเราต้องหนีไปจนวันตาย ต้องหลบซ่อนตลอด ... แต่ก็รู้ว่าอยู่ไม่ได้ เราอยู่ไม่ได้หรอกคนอยู่เยอะ แล้วเรามีอะไรเพราะเรามีแฟนอยู่ข้างนอก ใจเราก็ต้องออก หนีจนวันตายก็เอา ถ้าอยู่จนวันตาย ถ้าโดนจับก็ให้มันยิงทิ้งไปเลยดีกว่า ยอมตายดีกว่าอะไรทำนองนั้น ผมก็คิดว่าจะออกไปทำอะไรกินเป็นคนเถื่อนจะทำไร บ้านก็กลับไม่ได้จะทำไร แต่บางจังหวะผมก็ประชด ดีไม่ได้แล้ว ชั่วไปเลย ออกมาก็ปล้นเขากิน ทำทุกอย่างให้ได้เงิน ผมก็เลย หนีเลย ...

การใช้ชีวิตภายหลังหนีจากศูนย์ฝึกฯ

ทั้งที่แหมมบีรู้ว่าในวันข้างหน้าชีวิตจะเป็นอย่างไร ชีวิตของ “คนเถื่อน” ที่แหมมบีเป็น แต่แหมมบีก็ตัดสินใจเลือกที่จะหนีแม้จะต้องหนีจนวันตายก็ยอม แหมมบีสะท้อนถึงการมีชีวิตในช่วงนั้น ความรู้สึกของตนเองและเล่าถึงมันว่า

... ก็ออกไปทำทุกอย่างก็คนหนีมันไม่รู้จะทำอะไร ทำทุกอย่างที่ผิดกฎหมาย ค้ายา ปล้นเขากิน รับจ้างเฆเรอ ผมก็คิดอยู่แล้วว่าไม่เอาดีแน่นอน เป็นคนเลวไปเลยคนชั่วไปเลย เป็นจนวันตาย ออกมาทำดีก็ไม่ได้ ทำงานอะไรก็ไม่ได้ เรามีคดีติดตัว ทำชั่วไปเลย เสเพลไปเลย คนลำบาก ทำทุกอย่าง ค้ายา ปล้นเขา รับจ้างเฆเรอ รับจ้างตีเขา ยังไม่รับจ้างฆ่าคน ขโมยรถ มีผู้หญิงขี่รถมา ผมขี่รถถีบเลยเพื่อเงินไม่กี่บาท ได้เงินมาก็เที่ยว มีกระเป๋าบิเล่ เสื้อผ้าห้าหกชุด ... ก็ไม่เชิงหนีนะพี่คือว่าไม่มีใครเขาตาม แต่ว่าเราเป็นคนเถื่อนก็ทำงานไม่ได้ ชื้อหอไม่ได้ หางานไม่ได้ บ้านก็กลับไม่ได้ เรามันตัวคนเดียว ไม่มีใครช่วยเราได้ นอกจาก“เรา”ก็ต้องช่วยตัวเอง พี่คิดใหม่ละว่าจะมีงานให้ทำ ... ชีวิตมันก็ไม่ได้เรียกว่าตันหรือห่อพี่ มันก็มีความสุขอีกอย่างในชีวิต สุขแบบบ้า ๆ ได้เงินมาก็ใช้ ๆ หามาก็ใช้ สมมติว่าปล้นเขามาได้ทีสองหมื่นก็ไปแล้วซื้อเสื้อผ้าขึ้นพัทยา หาเพื่อนคนโน้นคนนี้ ขึ้นกรุงเทพไม่รู้ว่าเป็นไงก็ไป ไม่มีตังค์ผมก็กลับมาหาใหม่ มันก็สนุกดี แต่มันไม่มีจุดมุ่งหมาย แต่ผมคิดไปเองว่ามันสนุก หาความสุขให้ชีวิตตัวเองให้มากที่สุด ก็สนุกกับมัน ...

ส่วนแฟนที่คบกันอยู่ นั้น แหมมบีก็พยายามตีตัวออกห่างเพราะไม่ต้องการที่จะดึงแฟนลงมาอยู่ในสภาพเดียวกับตนเองและต้องการให้แฟนได้ดี ส่วนตัวเองก็ใช้ชีวิตให้รอดไปวันหนึ่งพอ. . . ก็ไม่เชิงว่าคบ ก็ไป ๆ มา ๆ นาน ๆ เจอกันที่ เขาจะมาอยู่กับผม

ผมไม่อยากให้เขามาอยู่กับผม ผมอยากให้เขาได้ดี ผมบอกเขาตลอด เขาจะเรียนไม่จบเพราะเขาจะเริ่มหลุดออกจากกรอบแล้ว เริ่มโดดเรียนมาหาผมไม่เข้าบ้าน . . . อยากจะมาอยู่กับผม ผมก็เลยอยู่ห่าง ๆ เขา ผมคิดอยู่เสมอ ตายเลยถ้าเกิดมาอยู่ด้วยกัน แฟนก็ชั่วผัวก็ชั่วตายเอาอะไรกิน ก็อยากให้เขาได้ดี . . . อย่างตัวผมเองมันกู่ไม่กลับแล้ว ขอแค่มีชีวิตรอดไปวัน ๆ หาความสุขเข้าตัวให้เยอะที่สุด ไม่เอาอะไร ผมเสียแล้วก็ไม่อยากให้เขาเสีย ก็มีหวังอยู่อย่างเดียวก็คือเขา . . .

แชมป์ใช้ชีวิตหลังจากหลบหนีออกมาได้ประมาณ 1 ปีกว่า ก่อนถูกจับอีกครั้งในคดีลักทรัพย์ตอนอายุ 18 ปีและศาลตัดสินจำคุก 2 ปี แชมป์ถือว่าเป็นเด็กที่สุดในเรือนจำ ซึ่งตลอดระยะเวลา 2 ปีในเรือนจำทำให้แชมป์ได้พบกับคนที่มีวัยต่างกัน มีความหลากหลายและทำผิดมาทุกรูปแบบแล้ว แชมป์ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนและเล่าสู่กันฟังเกี่ยวกับประสบการณ์ในชีวิต รวมทั้งได้รับคำสอนจากผู้สูงวัยที่อยู่มาก่อนทั้งในเรื่องการกระทำความผิดและการใช้ชีวิต

แชมป์ได้ทบทวนและมองการกระทำความผิดที่ผ่านมาของตนว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยเมื่อเทียบกับคนอื่น ๆ รู้ถึงชีวิตในเรือนจำที่แตกต่างจากศูนย์ฝึกฯ มากเพราะมีความเป็นอิสระน้อยกว่า แชมป์บอกว่า “ของเรามันแค่ประทังชีวิต เขาโตเขาสอนเราจนทำให้ผมคิดได้ เราทำเพื่อ . . . ทำตามใจตัวเอง เราไม่คิดสองอย่าง เราคิดอย่างเดียว เขาสอนให้เราคิดสองอย่างสามสี่อย่างเมื่อก่อนผมคิดว่าคิดได้ เต็มใจติดใจจบ ๆ ไป” แต่จะต้องคิดให้รอบคอบก่อนทำอะไรลงไป แชมป์คิดว่าจะไม่กระทำความผิดอีกแล้วเพราะได้เห็นว่ามีใครทำผิดยอมได้รับโทษ บางคนกระทำความผิดจนต้องติดคุกตลอดชีวิต

. . . เขาน่าเสียใจเขาไม่มีวันได้ออก ถ้าอยู่ข้างนอกใช้ตั้งควันละร้อยกว่าบาท มีความสุข วังมอไซค์ไปวัน ๆ มีความสุข . . . ต่อไปผมว่าผมแยกได้ จะไม่มีอีกแล้ว ผมมั่นใจ ผมเชื่อพี่ที่เรือนจำเพราะว่าผมนับถือเขามั่ง แต่ละคนพวกมหาอำนาจทั้งนั้น ระดับเจ้าพ่อค้ายาบ้า เขานั่งกินข้าว ผมก็มอง มันก็เหมือนกันทุกคน ทำไปก็เท่านั้น อยู่ข้างนอกจ่ายเงินสิบล้านยี่สิบล้าน อยู่ข้างในเป็นไง จ่ายยี่สิบบาทก็ดีใจตายแล้วซื้อข้าว ชีวิตเขาไม่มีวันได้ออกพวกนั้นนะ . . .

แชมป์มองตนเองเกี่ยวกับการกระทำความผิดในทุกครั้งที่ผ่านมาและบอกว่า (การกระทำความผิด) อันนั้นไม่คิดว่าผมคิดผิด ก็คือผมรู้อยู่แล้วว่ามันผิด ผมรู้ผลที่จะตามมาแล้ว ทำอย่างนั้นอย่างนี้ต้องโดนจับ แต่เรายังหลอกตัวเองว่าไม่น่าโดนจับหรอก มันจับเราไม่ได้หรอก ไม่มีใครรู้หรอก” ซึ่งช่วงที่อยู่ในเรือนจำ พ่อได้มาเยี่ยมแชมป์ 2 ครั้ง ซึ่งในครั้งที่ 2 แชมป์บอกพ่อไม่ต้องมาเยี่ยมและคิดว่าเมื่อทำผิดแล้วก็ไม่อยากให้ใครเดือดร้อน และหลังจากที่ปล่อยตัวจากเรือนจำแล้ว

แซมปีต้องกลับเข้ามารับการฝึกอบรมต่อในศูนย์ฝึกฯ ตามคำสั่งศาลในคดีที่ 2 (ก่อนที่จะหลบหนี) แซมป์ก็ไม่ได้เขียนจดหมายหรือติดต่อกับพ่อ เพราะคิดว่าจะเป็นการรบกวนและถ้าพ่อมาเยี่ยม ก็ไม่รู้จะคุยอะไรก็คงได้แค่นั่งมองหน้ากัน ขณะอยู่ในศูนย์ฝึกฯ แซมป์เข้าฝึกอาชีพในหน่วยเกษตร และปัจจุบันยังคงเหลือเวลาฝึกอบรมอีกประมาณ 2 ปี

การวางแผนชีวิตหลังปล่อย

ต่อตนเอง

เมื่อกลับมาศูนย์ฝึกฯ แซมป์ตั้งใจรอเวลาที่จะได้ปล่อยตัวและคิดจะออกไปเป็นทหาร ตามที่รุ่นพี่ในเรือนจำเคยแนะนำ โดยบอกว่า “ติดคุกสี่ห้าปีติดได้ เป็นทหารนี้ไม่เหมือนติดคุก กลับบ้านก็กลับได้ ได้เพื่อนได้อะไร” นอกจากนี้แซมปีคิดว่าการเป็นทหารจะดีสำหรับเขา ทั้งการปรับตัว กลับสู่สังคม การใช้ชีวิตและการเรียน ทำให้เขาได้เรียนรู้และอยู่ในกฎระเบียบที่จะคอยควบคุมตัวเอง เพราะสำหรับแซมปีแล้ว ไม่มีใครที่จะคอยห้ามปรามหรือเตือนเขาได้ หากเขาไม่ได้ให้ความนับถือ โดยเฉพาะคนที่ด้อยกว่า อายุน้อยกว่าหรือแม้กระทั่งพ่อของเขาเองก็ตาม และแซมปีคิดว่าเมื่อออกไปได้ไม่ต้องกลับไปพึ่งพาพ่อ แซมป์สะท้อนความคิดของตนเองว่า

... กลัวมันพี ตอนนี้ผมกลัว อย่างกับแสงสี เทียว คนไม่เคยอย่างนั้นแล้วออกไปแล้วกลัวจะเตลิดเหมือนครั้งแรกที่ปล่อย ถ้าเป็นทหารก็จะมีคนบังคับเรา กลับไปเยี่ยมบ้านอาทิตย์หนึ่งแล้วกลับไปทีเดิม มันคงจะดีกว่านิดหน่อย ตั้งเป้าไว้อยากจะได้เรียนให้จบ ม.6 ก่อน ถ้าผมอยู่ข้างนอกคงเรียนไม่จบแน่ ถ้าเป็นทหารคงเรียนจบ . . . ผมออกไปต้องไปปรับตัวอีก ผมติดนานแล้ว ผมจะไปใช้ชีวิตเลยไม่ได้หรอก ถ้าไปเป็นทหารสักสองปี ไปชิมชั๊บอะไรข้างนอก อีกอย่างมันจะไม่เสียเวลา ผมจะได้เรียนต่อ เพราะมันมีเงินไปด้วย ค่าใช้จ่ายไม่ต้องเสีย มีข้าวกิน ผมออกมาผมก็ปรับตัวใช้ชีวิตอยู่ไม่ได้ . . . สมมติเป็นทหารสองปีแทบจะไม่เสียอะไรเลย ได้เบี้ยเลี้ยง แคสองปีเราก็มีเงินแล้ว เรามีเงินเก็บบ้าง พอออกมาจะได้หาเช่าบ้าน หางานทำ . . .

นอกจากนั้นแซมปีเองก็พอที่จะมีการวางแผนสำรองไว้หากไม่ได้เป็นทหาร แซมป์วางแผนจะไปเรียนภาษาเพื่อเป็นเด็กเสิร์ฟในปั๊มน้ำมัน เพราะเคยเห็นคนที่ได้ดีที่เริ่มมาจากการงานเล็ก ๆ แต่เขายังกังวลว่าเมื่อออกไปจากที่นี่แล้วจะทำอะไร ทำได้อย่างที่ตั้งใจไว้หรือไม่ และที่สำคัญคือความตั้งใจที่จะกลับตัวเป็นคนดี โดยบอกว่า “ตั้งใจว่าทำดีให้ได้ ไม่ได้เป็นพระเอกขี่ม้าขาวแต่เอาดีให้ได้” ซึ่งแซมปีก็ไม่คิดวางแผนชีวิตไปไกลมากนัก แซมป์บอกว่า

... ผมไม่คิดไกล ตอนแรกผมก็คิด แต่จะคิดไปทำไมให้ไกล พอไกลแล้วแรก ๆ มันเลยลืม ตอนแรกผมก็คิดอย่างนั้น มีคนเคยบอกว่าคิดไปตอนไปสักสองสามตอนพอ

อย่าคิดให้ไกลกว่านั้น ยิ่งคิดไกลแล้วไปไม่ถึง ถึงยาก เหนื่อย จะไม่มีความสำเร็จในชีวิต สมมติเราคิดแค่สองอย่าง เราไปถึงสองอย่างเราประสบความสำเร็จในชีวิตแล้ว แล้วเราค่อยคิดอีก ทุกอย่างที่มีมาเรื่อย เราก็เปลี่ยนเรื่อย ๆ . . .

2. กรณีศึกษาต้นข้าว : “ปฏิเสธไปเพื่อนก็โกรธ ถ้าไม่ทำมันคงไม่น่าจะคบ”

ต้นข้าวมีรูปร่างผอม ตัวเล็กและไม่ค่อยสูงมากนัก ในขณะที่พูดคุยกับต้นข้าว เขามักจะนั่งเงยบ่าก้มหน้าก้มตา ไม่ค่อยช่างพูดคุยนัก เขาจะเล่าหรือตอบคำถามแบบสั้น ๆ ต้นข้าวจะยิ้มบ้างเป็นบางครั้งหรือในช่วงที่ผู้ศึกษาพูดล้อเล่นด้วย เมื่อผู้ศึกษาให้ต้นข้าวนึกถึงข้อดีและข้อเสียในตัวเอง ซึ่งเขาบอกว่าข้อเสียคือนิสัยที่ดื้อรั้น แม้ว่าผู้ศึกษาจะถามย้ำถึงข้อดีหลายครั้ง ต้นข้าวจะนั่งก้มหน้าและตอบว่า “ไม่มีเลยครับ”

ต้นข้าวเป็นหนุ่มวัย 17 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดตราด ต้นข้าวเล่าเกี่ยวกับตัวเขาว่า ต้นข้าวอาศัยอยู่กับพ่อ เขามีพี่สาว 1 คน อายุ 23 ปี ซึ่งพี่สาวแต่งงานและไปอาศัยอยู่กับสามีที่เกาะแห่งหนึ่งแต่ก็จะให้ความช่วยเหลือด้านการเงินบางส่วน บ้านของต้นข้าวอยู่ในสวนซึ่งตั้งห่างออกไปจากเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ รวมถึงญาติพี่น้องด้วย พ่อของต้นข้าวประกอบอาชีพทำสวน มีทั้งสวนเงาะและสวนทุเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างต้นข้าวกับพ่อไม่ค่อยดีนักเพราะไม่ชอบที่พ่อขี้บ่น “เวลาอยากได้อะไรก็ได้ไม่ได้ บ่น” ต้นข้าวออกมาอาศัยอยู่กับเพื่อนตั้งแต่ช่วงที่อยู่ ป.6 แต่กลับไปอยู่กับพ่อบ้าง ต้นข้าวเข้าเรียนต่อการศึกษาออกโรงเรียนตามคำแนะนำของเพื่อนที่อยู่ด้วยกัน ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายไม่มากนักและเรียนจบชั้น ม.2 แต่หลังจากถูกจับในคดีแรกเขาก็ไม่ได้กลับไปเรียนอีกเลย

การกระทำความผิดครั้งแรกและชีวิตหลังปล่อย

ต้นข้าวออกมาเช่าบ้านอยู่กับเพื่อนทั้งรุ่นเดียวกันและรุ่นพี่ เป็นเด็กที่เรียนบ้าง ทำงานบ้างแต่บางคนก็ทำงานที่ไม่สุจริตคือลักกรรมอเตอร์ไซด์ไปขาย ความอยากได้อยากมีในวัยรุ่นของต้นข้าวและต้องการที่จะมีเหมือนกับเพื่อน ๆ คนอื่น เป็นการก้าวแรกไปสู่การกระทำผิดในวัยเพียง 15 ปี ต้นข้าวบอกว่า “. . . ไม่มีรถใช้แล้วก็ติดเพื่อน เพื่อนรุ่นพี่เขาบอกจะเอารถมาให้ เขาก็พาไปเอารถที่บ้านพี่เขา เขามีอยู่แล้ว เป็นรถที่เขาขโมยมา ผมก็ใช้ได้ไม่กี่เดือนก็โดนจับ . . .”

ในครั้งนั้น ต้นข้าวตามรุ่นพี่ไปเอารถมอเตอร์ไซด์มาขับแล้วจึงโดนจับ ต้นข้าวโดนจับเพราะขับรถไม่ได้ใส่หมวกกันน็อคและรถก็ไม่มีทะเบียน ตำรวจเลยพาไปโรงพักและตรวจสอบพบว่า เป็นรถที่มีคนแจ้งความไว้ ต้นข้าวจึงถูกจับดำเนินคดี ครั้งนี้ศาลตัดสินให้ฝึกอบรมขั้นต่ำ 6

เดือนและขึ้นสูง 1 ปี ซึ่งต้นข้าวอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดจันทบุรีเป็นเวลา 3 เดือน แล้วจึงเข้ารับการฝึกอบรมในศูนย์ฝึกฯ อีก 6 เดือน การอยู่ที่นี้เป็นความทุกข์ใจของต้นข้าวโดยบอกว่า “มันทรมานครับ เจอซาใหญ่แต่เราไม่แคร์ ก็ไม่มีอะไรอยู่ธรรมดา คอยช่วยพ่อบ้าน” ความคิดและความตั้งใจแรกก่อนจะได้รับการปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกฯ ในคดีที่ 1 ต้นข้าวคิดว่าเมื่อออกไปจากที่นี่คงจะได้กลับไปเจอกับพ่อก่อนเป็นคนแรกและคิดจะกลับไปเรียนหนังสือในโรงเรียนประจำ เมื่อถามเหตุผลถึงความตั้งใจที่ต้นข้าวคิดเกี่ยวกับการเข้าไปอยู่ในโรงเรียนประจำ ต้นข้าวบอกว่า เคยได้ยินข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนประจำหรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จากครูที่สอน กศน. ว่าเป็นโรงเรียนกินฟรีอยู่ฟรี ต้นข้าวบอกว่า “ก็ดี เก็บตัวอยู่ เรียนจบแล้วค่อยออกมาเรียนฟรีด้วย”

สภาพการณ์ที่ทำให้กระทำผิดซ้ำ

เมื่อต้นข้าวได้รับการปล่อยตัวออกมาแล้ว พ่อมารับต้นข้าวกลับไปอยู่บ้านซึ่งในบ้านก็มีเพียงต้นข้าวกับพ่อแค่ 2 คนเท่านั้น แต่ที่ตั้งอยู่ห่างออกไปในละแวกเดียวกันยังมีบ้านญาติด้วย แต่ก็ไม่ค่อยได้เข้ามายุ่งเกี่ยวหรือพูดคุยกับครอบครัวของต้นข้าวเท่าไรนัก ซึ่งต้นข้าวสะท้อนให้ฟังว่า “เขาไม่ชอบ เขาไม่ค่อยคุยกับผมหรอกครับเพราะผมทำตัวไม่ดี . . . ผมก็เก็บมาคิด ผมจะไม่ยุ่งแล้ว (ไม่ยุ่งเกี่ยวกับญาติ) ผมอยู่ได้”

ต้นข้าวบอกว่า ช่วงที่ต้นข้าวกลับไปอยู่ที่บ้าน ไม่รู้สึกกลัวและไม่คิดว่ามีอะไรภายนอกที่จะทำให้กลัวได้เลย มีเพียงความรู้สึกอายบ้างต่อสิ่งที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะต้นข้าวไม่ชอบพบกับญาติพี่น้องเพราะไม่ต้องการจะได้รับคำกล่าวหาหรือปฏิกิริยาที่ไม่เป็นมิตร ซึ่งต้นข้าวสะท้อนถึงคำพูดของญาติพี่น้องและความรู้สึกจากประสบการณ์ที่เคยพบมาว่า “ไม่ชอบเห็นหน้าเขา อ่า บ้าเคยว่าอย่าไปใกล้บ้านเขา กลัวว่าจะไปเอาของเขา . . . ก็ยอมรับความจริงแล้วก็ไม่ยุ่งกับเขา” จากการตอบรับที่เป็นไปในทางลบ ต้นข้าวก็ทำได้เพียงแค่อึดอึดปฏิบัติที่ญาติพี่น้องมีต่อตัวเองเท่านั้นและพยายามจะไม่ยุ่งหรือเกี่ยวข้อง หลายครั้งที่ต้นข้าวคิดถึงสิ่งเหล่านี้ ต้นข้าวจึงไม่ค่อยอยู่บ้านและมักจะออกไปอยู่ที่อื่นหรืออยู่กับเพื่อนมากกว่า

ต้นข้าวใช้ชีวิตอยู่กับพ่อได้ 2 เดือน พ่อก็พาต้นข้าวไปทำงานที่ทำเรือบนเกาะแห่งหนึ่งซึ่งพ่อได้ซื้อรถมอเตอร์ไซด์ให้ต้นข้าวไว้ใช้ด้วย ต้นข้าวทำงานและได้ค่าจ้างเดือนละ 6,000 บาท แต่ทำได้เพียง 1 เดือน ก็เกิดคดีที่ 2 ขึ้น คราวนี้เพื่อนที่ทำงานด้วยกันกับต้นข้าวซึ่งติดยาเสพติดเข้ามาชวนต้นข้าวให้ไปขโมยรถด้วยกัน และครั้งนี้สิ่งยั่วเย้าให้กระทำไม่ได้เป็นความต้องการหรือความปรารถนาของต้นข้าวเหมือนครั้งที่ผ่านมา เพราะต้นข้าวมีรถมอเตอร์ไซด์เป็นของตัวเองแล้ว อีกทั้งกระทำไปทั้งที่รู้ตัวดีว่า ถ้าทำไปแล้วอาจจะถูกจับก็ได้ ต้นข้าวบอกว่า “รู้ครับ แต่ช่วยเพื่อน

แล้วเขาก็มาแบ่งกันใช้ เพราะเพื่อนบอกว่าเงินดีกว่าทำงาน . . . ถ้านำรถไปขายจะสามารถแบ่งเงินกันได้ครั้งละเป็นหมื่น”

แม้ว่าขณะที่ทำต้นข้าวก็คิดถึงเรื่องการถูกจับแต่ความดีร้ายของตัวเองก็ทำให้ต้นข้าวก้าวข้ามความตั้งใจเดิม (จะไม่กระทำซ้ำอีก) ไปพร้อม ๆ กับความกลัวที่อยู่ภายใน เพื่อนชักชวนและตนเองก็กลัวเพื่อนจะไม่คบ เพราะเพื่อนสำคัญต่อต้นข้าว ส่วนใหญ่เพื่อนสนิทของต้นข้าวจะเป็นเพื่อนที่อยู่ด้วยกัน กินด้วยกัน และนอนมาด้วยกัน ซึ่งเพื่อนที่ชักชวนให้กระทำความผิดในแต่ละครั้งที่ผ่านมาเป็นเพื่อนคนละกลุ่มกัน หากแต่มีพฤติกรรมลัทธิเหมือนกันและต้นข้าวยังบอกต่อไปอีกว่า “ปฏิเสธไปเพื่อนก็โกรธ ถ้าไม่ทำมันคงไม่น่าจะคบ . . . มีเพื่อนไม่เหงา เหมือนมีบ้าน”

ต้นข้าวคิดต่อการกระทำความผิดว่าตนเองไม่น่าจะทำและมันไม่คุ้มค่า ความผิดฐานลักทรัพย์นี้ ศาลสั่งให้ฝึกอบรมเป็นระยะเวลา 3 ปี ซึ่งปัจจุบันต้นข้าวได้รับการฝึกอบรมในศูนย์ฝึกฯ มาแล้ว 6 เดือน ต้นข้าวพอจะมีเพื่อนที่คุยได้บ้างแล้วและกำลังฝึกอบรมในแผนกช่างดนตรี (เล่นกีตาร์) ซึ่งหลังการพูดคุยผู้ศึกษาได้กลับไปพบต้นข้าวอีกครั้ง ต้นข้าวบอกว่า “พี่ ผมเกมหนี”¹ เมื่อได้ถามไถ่เพียงไม่มากนัก ต้นข้าวบอกว่า “ผมเห็นเขาหนี มันมีช่องอยู่ ผมเลยปีนตามออกมา ผมออกมาได้นิดเดียวแล้วก็ถูกจับ” แล้วก็แยกกลับไปเตรียมขึ้นนอน

ทางออก โอกาสกับการต่อสู้ปัญหา

ที่ผ่านมาพี่สาวและพ่อเป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือต้นข้าวเสมอมา โดยเฉพาะเรื่องค่าใช้จ่าย แม้ว่าพี่สาวจะแต่งงานไปอยู่กับสามีที่เกาะแล้วก็ตาม ต้นข้าวสะท้อนถึงความรู้สึกว่าพี่สาวจะใจดีกว่าพ่อ พ่อไม่มีตังค์ใช้พี่ก็ให้ไม่เคยบ่น อยากได้อะไรก็ให้หรือบางครั้งก็จะคอยเป็นคนกลางที่คุยกับพ่อให้ ในทางตรงกันข้าม “พ่อเขาก็บ่น อยากได้อะไรก็ไม่ซื้อให้ พ่อบอกว่าไม่มีตังค์ก็ไปขอพี่สาว” พ่อและพี่สาวต่างรับรู้เรื่องราวการกระทำความผิดที่ผ่านมา ต้นข้าวบอกว่า “. . . เขาไม่ว่าอะไรก็สอน ก็บอกว่าให้โอกาส ให้โอกาสทำตัวใหม่ . . . (คนที่จะให้โอกาส) พ่อกับพี่สาวคนอื่นก็ไม่ทราบ ไม่รู้ เพื่อนก็ไม่ค่อยมี ญาติก็ไม่มีครับ ที่ทำงานเก่าก็มีหัวหน้า”

ถ้าปล่อยตัวไปในครั้งนี้ ต้นข้าวอยากจะบอกกับพ่อว่า “ขอโทษ ไม่รู้ว่าพ่อจะว่ายังไง” ต้นข้าวคิดว่าพ่อและพี่สาวจะยังคงให้โอกาส แต่ก็ยังไม่มั่นใจนักเพราะช่วงที่เข้ามาอยู่ที่ศูนย์ฝึกฯ ในรอบนี้ ต้นข้าวบอกว่า “พ่อไม่ค่อยได้มาเยี่ยม ไม่รู้ว่าทำไม พี่สาวก็บอกว่าจะมาเยี่ยม” ส่วนคนอื่น ๆ ต้นข้าวไม่ทราบว่าจะเป็นอย่างไร คิดอย่างไร หรือเมื่อออกไปแล้วจะมีใครหรือหน่วยงานไหนที่จะช่วยเหลือได้ แต่ต้นข้าวก็คิดว่าตนเองจะสามารถกลับไปอยู่ข้างนอกได้ และเมื่อ

¹ เกมหนี หมายถึง การที่เด็กและเยาวชนหลบหนีจากการฝึกอบรมแล้วถูกจับได้ นอกจากนี้ คำว่า “เกม” เป็นคำที่เด็กและเยาวชนใช้ในบริบทอื่น ๆ

ออกไปข้างนอกแล้วเผชิญกับสถานการณ์เดิม เช่น เพื่อนที่ไม่ดีชวนให้กระทำผิด ต้นข้าวคิดว่า การปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงการพบปะเพื่อนเก่าจะสามารถหลีกเลี่ยงปัญหาการกระทำผิดได้ เพราะต้นข้าวเคยปฏิเสธการเสพยาเสพติดมาได้แล้ว ต้นข้าวเล่าให้ฟังว่า

... จะไปอยู่สวน เพื่อนก็จะไม่ค่อยมา ในละแวกบ้านที่อยู่จะไม่ค่อยมีเพื่อนในรุ่นเดียวกันหรือกลุ่มเพื่อนเดิมเท่าไรนัก ... ถ้าเจอก็ไม่สน มีเพื่อนไม่ค่อยดีโดนจับทุกทีเลย ... เรื่องรถพ่อไม่ค่อยรู้ ถ้าพ่อบอกก็จะเชื่อ ... เรื่องยา มีเพื่อนที่เขาสพยาชวนไปเที่ยวก็ชวนให้เสพ พ่อบอกไม่ให้ยุ่ง ไม่เอา ผมไม่ชอบ ผมเองก็ไม่ชอบเพราะพ่อเคยเล่าให้ฟังว่ามันเลิกลาย ...

การเรียนรู้ ความต้องการและการวางแผนอนาคต

ความคิดและความหวังของต้นข้าวก็ยังคงเหมือนในครั้งที่ผ่านมา คือจะไม่กลับเข้ามาที่นี่อีกและจะกลับไปหาพ่อ ต้นข้าวตั้งใจจะกลับออกไปใช้ชีวิตอยู่กับพ่อที่บ้าน ซึ่งตอนนี้ต้นข้าวบอกว่าก็เป็นช่วงที่เขาจะพยายามปรับตัวให้เข้ากับพ่อให้ได้ ต้นข้าวคิดจะกลับมาทำสวนอยู่บ้านเพราะที่บ้านมีสวนเงาะทุเรียนที่พ่อทำอยู่แล้วจะทำให้เพื่อนไม่ค่อยมาหา ในละแวกบ้านก็ไม่ค่อยมีเพื่อนในรุ่นเดียวกันหรือเพื่อนกลุ่มเดิมเท่าไรนัก ส่วนการเรียนแม้ว่าต้นข้าวอยากจะกลับไปเรียนแต่ยังกังวลว่าระยะเวลาอีก 2 ปีที่อยู่ในศูนย์ฝึกฯ อาจจะซ้ำเกินไปและกลัวว่าถ้าไปเจอเพื่อนกลุ่มเดิม “เกเร” เพื่อนที่พาไปเที่ยวหรือชวนไปลักขโมยแล้วจะทำให้กลับมาทำผิดอีก แต่ต้นข้าวเองก็ไม่ได้ติดต่อกับเพื่อนเดิม ๆ อีก ตั้งใจจะเลือกคบเพื่อนที่ดีและการอยู่ในศูนย์ฝึกฯ ก็ทำให้ได้รู้ว่า “... ได้ประสบการณ์ ได้รู้ว่าควรทำตัวยังไง ก็เลือกคบเพื่อนและเชื่อฟังพ่อกับพี่ จะไม่มีปัญหา...”

3. กรณีศึกษาเป็นเอก : อยู่ที่ไหนก็ต้องเป็นใหญ่

เป็นเอก หนุ่มวัย 19 ปี เป็นคนรูปร่างสูง พุดคุยเก่ง วางตัวแบบสบาย ๆ ไม่เกร็ง ในขณะที่พุดคุยกันหากสงสัยก็จะถามทันที เขามักจะเล่าถึงวีรกรรมที่ผ่านมาในชีวิตอย่างภาคภูมิใจ เป็นเอกเล่าเกี่ยวกับตัวเองว่า เขาเป็นคนจังหวัดชลบุรีในแถบพัทยา ครอบครัวของเป็นเอกถือว่ามีฐานะทางบ้านค่อนข้างดี เป็นครอบครัวใหญ่มีทั้งพ่อแม่ พี่ป้า น้าอา ย่า ญาติพี่น้องและเครือญาติจะปลูกบ้านอยู่ในละแวกเดียวกันเกือบ 20 หลัง ซึ่งเป็นเอกแยกออกมาอยู่ในบ้านโดยไม่ได้อยู่หลังเดียวกับพ่อแม่ ตั้งแต่เริ่มมีแฟนและพามาค้างที่บ้าน เป็นเอกรู้สึกว่าการอยู่กับพ่อแม่) ความเป็นส่วนตัวมันหายไปเพราะผมเริ่มมีแฟนเริ่มเอามาที่บ้านแล้ว ผมเริ่มเกรงใจพ่อแม่

พอบอกนั้นก็เอาบ้านไปหลังหนึ่ง ก็อยู่ ผมมีอิสระแบบนั้นมาตั้งแต่ช่วงสิบสามสิบสี่ . . . ” ซึ่งเป็นเอกยังคบหากับแฟนคนนี้อยู่จนถึงปัจจุบัน ส่วนด้านการเรียน เป็นเอกเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เท่านั้นและไม่ได้เรียนต่อ

เส้นทางการกระทำคามผิดของเป็นเอก

ความต้องการในช่วงวัยรุ่นเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เป็นเอกเริ่มเดินเข้าสู่เส้นทางการกระทำคามผิด ในช่วงวัย 12-13 ปี เป็นช่วงที่เป็นเอกกำลังติดเพื่อน ต้องการจะได้รถมอเตอร์ไซด์ อย่างเช่นที่เพื่อน ๆ มีใช้กัน จึงไปขอให้แม่ซื้อรถให้ตนเองบ้าง แต่แม่ก็ไม่ซื้อให้เพราะเห็นว่ายังเป็นเด็กเกินไป เป็นเอกจึงไม่ได้รับเร้ากับแม่อีกแต่คิดว่าจะหารถด้วยตัวเองให้ได้แล้วก็ออกจากบ้านไปอยู่กับเพื่อนประมาณ 2 เดือน ซึ่งในช่วงนั้นเพื่อนจึงเริ่มชักชวนให้เป็นเอกออกไปหาเงิน โดยครั้งแรกก็ไปขโมยรถมอเตอร์ไซด์ด้วยกัน

. . . ประมาณสิบสองถึงสิบสาม ช่วงนั้นก็ติดเพื่อนนะครับ คือ พอเราเห็นเพื่อนมีของบางสิ่งซึ่งเราไม่มี ผมก็ขอแม่ บ้านผมไม่ใช่ไม่มีตังค์นะ พอผมขอทางบ้าน เขาก็บอกว่าเรายังเด็กไป ผมก็โอเคทางบ้านไม่ให้ ผมหาเองก็ได้ แล้วผมก็หายจากบ้านไปอยู่กับเพื่อน ช่วงนั้นยังเด็กนะ อยากได้รถมอเตอร์ไซด์ เพื่อนก็บอกเดียวไปด้วยกันเลยคืนนี้ ตอนแรกไปครั้งแรกไปขโมยรถกัน พอขโมยได้ประมาณสองถึงสามคัน ผมก็รู้สึกว่าการขโมยรถมันก็ตื่นเต้นดี แต่มันยังไม่ถึงที่สุด เพื่อนผมก็เลยบอกถ้าอยากจะสนุกกว่านี้มันก็ต้องปล้น แต่มันก็ต้องเสี่ยงหน่อย . . .

เป็นเอกเริ่มรู้สึกว่าการขโมยรถเป็นเรื่องที่ตื่นเต้นดี แต่หลังจากที่ขโมยรถต่อมาอีก 2-3 คัน ก็เริ่มคิดว่ามันน่าจะมีอะไรที่ทำให้ตื่นเต้นขึ้นอีก เพื่อนจึงชวนให้เป็นเอกไปปล้นทรัพย์บ้าง เพราะมันจะมีความเสี่ยงมากกว่า เพื่อนในกลุ่มหลายคนต่างมีปัญหาทางบ้าน ครอบครัวยากจน บ้าง ครอบครัวยากจน แต่ทุกคนก็ต้องพยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดในสังคม เมื่อมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันหรือทำความผิดร่วมกัน เป็นเอกบอกว่า “มันเหมือนกับคนหัวอกเดียวกัน เด็กเกมารวมเด็กเกะ จะเข้าใจกันมากกว่า” การคลุกคลีกับสภาวะแวดล้อมเช่นนี้มาตั้งแต่เด็กจึงได้เรียนรู้วิธีการกระทำคามผิดและซึมซับความคิดความเชื่อจากเพื่อนในกลุ่มในเรื่องความไม่กลัวและไม่ยอมใครจนกลายเป็นนิสัย จากเดิมที่กลัวเวลาที่ทำผิดแต่ทำไปสักพักหนึ่งความกลัวก็หายไป

. . . ผมว่ามันเกิดมาจากสภาวะแวดล้อมของผมนะ อยู่ข้างนอกเพื่อนผมแต่ละคน บ้านอาจจะมีความยากลำบาก ครอบครัวยากจน ร้าวจาน แต่ทุกคนมาอยู่ร่วมกัน . . . เขาก็มีความรู้สึกของคนไม่กลัวคน แต่ก่อนจะกลัวมาก มีเรื่องแต่ละครั้งผมต้องร้องไห้ แต่พอมีเรื่อง ๆ ไตมาเพื่อนก็บอกว่ามันก็คนเหมือนกันจะไปกลัวทำไม เรามีเหนือกว่าเราต้องไหวเหนือ อย่าพยายามติดเทียมกับคนอื่น . . . ผมแก่นต่อโลกของ

ผมเอง ตอนแรกก็กลัวครับ แต่พออยู่ไปสักพักมันทำให้ความกลัวมันเริ่มหายไป เมื่อผมเห็นเพื่อนไปต่อยคนโน้น โละฟันคนนี่คือมันแจ๋วครับ ยอมรับว่ามันแจ๋วดี ภูชอบมึงทำยังไงจึงจะแจ๋วแบบนี้ เขาก็สอนผมในสิ่งที่เขาเจอมากับชีวิตตนเอง เขาก็เล่าให้ผมฟัง ผมก็คิดทบทวนว่า ผมบอกถึงเวลาแล้วที่เราจะได้เจ้เห็นคนอื่นเขา . . .

เป็นเอกเริ่มที่จะไม่กลัวที่จะกระทำความผิด ตื่นเต้นและพอใจกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นเป็นเอกคิดว่า “ถ้าวัยรุ่นความเสี่ยงมันน่าจะสนุกกว่านะ นี่ละครับชีวิตวัยรุ่นยิ่งเสี่ยงมากก็ตื่นเต้นดี” เป็นเอกออกปล้นทรัพย์กับเพื่อนและทำเช่นนั้นอีกหลายครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งก็ได้ทรัพย์สินมาหลายอย่าง ทั้งรถมอเตอร์ไซด์ โทรศัพท์ เงินทองและอื่น ๆ เป็นเอกปล้นทรัพย์มานานกว่า 2 ปี ก่อนถูกจับครั้งแรกตอนช่วงอายุ 14 ปี และคดีนี้เป็นการปล้นทรัพย์ที่เป็นเอกรู้สึกว่ายเสี่ยงมากกว่าในครั้งอื่นที่ผ่าน ๆ มา มีการใช้ความรุนแรงมากขึ้น ใช้อาวุธปืนและมีการทำร้ายเจ้าทุกข์ด้วยซึ่งเป็นเอกเล่าว่า

. . . ตอนที่ไปปล้นอยู่เทพประสิทธิ์ ผมซื้อปืนมาแล้ว ตอนนั้นก็มีผู้หญิงซ้อนรถมากับผู้ชาย เขามากันสามคน รถสองคัน . . . แล้วผมขี่รถไปประมาณสามคันทั้งหมดหกคน ผมก็เอารถดีคู่เขาไป แล้วผมก็เอาปืนไปจ่อ ผมบอกเขา พี่ ๆ ช่วยจอดรถหน่อย ผมบอกจี้ เขาไม่จอด ผมเลยเอาปืนตบหน้า รถเขาก็ล้ม แล้วอีกคันก็โดนเพื่อนผม ถีบรถเขาล้ม ผมจะยิง แต่ผมคิดว่าไม่เอาดีกว่า ผมเลยเอาทอง เอาตังค์ เอารถ เขามีอะไรผมเอาหมด คือ เขาไม่ยอม แล้วเพื่อนผมก็เลยประชาทัณฑ์เลยครับ ก็ได้ทรัพย์สินไปเยอะเหมือนกัน . . .

หลังจากที่ปล้นมาแล้วก็กลับมาที่บ้านเพื่อนเพื่อแบ่งทรัพย์สินที่ปล้นมาได้ รุ่งขึ้นเป็นเอกก็ใช้ชีวิตตามปกติ ออกไปเที่ยวเล่นเกม ไปดูบอล ไปจีบสาวแล้วก็กลับบ้านไปหาแม่ แต่เมื่อกลับมาที่บ้านเพื่อนจึงพบว่าเพื่อนถูกตำรวจจับอยู่ เป็นเอกจึงพยายามที่จะหลบหนีแต่ก็หนีไม่พ้น ทั้งหมดถูกจับและถูกข่มขู่หลายที่ทำให้เป็นเอกลึกถึงคนที่โดนเพื่อนเขาทำร้ายและบอกว่า “เจ็บมาก ผมรู้เลยว่าโดนกระต๊อบเป็นอย่างไร” เป็นเอกถูกส่งเข้าสถานพินิจฯ จ.ชลบุรีก่อนที่จะแม่จะประกันตัวออกมาและหาทางยอมความ จึงให้เงินกับเป็นเอกจำนวน 2 แสนบาทนำไป “ยัด” เจ้าทุกข์ และในคดีปล้นก็ถูกยกฟ้องเพราะเจ้าทุกข์ยอมรับเงินค่าชดเชยและยอมความไป

สภาพการณ์ที่ทำให้กระทำผิดซ้ำ

คดีลักทรัพย์สิ้นสุดลงได้ไม่นานก็เกิดคดีที่ 2 ขึ้นมาอีก ตอนที่ เป็นเอกอายุได้ 15 ปี ในช่วงนั้นเขามีแฟนคนหนึ่ง เริ่มรู้สึกว่าตนเองโตขึ้นและเริ่มออกไปมีเรื่องกับคนอื่นไปทั่วในแถบพญา เป็นเอกบอกว่า “. . . สร้างความมั่นใจของตนเอง ใครไม่รู้จักรเราไม่ได้แล้ว มันเป็น

การแสดงออกที่โชว์ว่าเราเหนือ ให้แฟนเราเห็นว่ากายภาคหน้าเราดูแลได้นะ” เป็นเอกและพี่ชายมักจะพกอาวุธปืนไปไหนมาไหนด้วยเสมอ โดยที่ไม่ได้เกรงกลัวตำรวจเท่าไรเพียงถ้าพบตำรวจก็จะทิ้งปืนไปก่อนแล้วค่อยกลับมาเก็บภายหลัง ทั้ง 2 คนมีศัตรูอยู่รอบด้านจนกระทั่งโดนคู่อริตามมารุมทำร้ายร่างกาย เป็นเอกเล่าเหตุการณ์ในวันนั้นว่า ตนเอง แฟน พี่ชายและแฟนของพี่ชายไปนั่งเล่นที่ชายหาด มีวัยรุ่นมาถามหาเป็นเอกแล้วหลังจากนั้นก็มีพวกอีกหลายคนลงมาจากรถและตามเอามิดไล่แทงเป็นเอก ซึ่งพี่ชายและตนเองวิ่งลงชายหาด โดยให้แฟนไปรอที่รถก่อนแล้วเกิดการยิงต่อสู้กัน พี่ชายยิงคู่อริไป 1 คน ส่วนเป็นเอกยิง 2 คน และมีคนหนึ่งเสียชีวิต

หลังจากเกิดเหตุ เป็นเอกและพี่ชายต้องหลบหนีไปอยู่ที่ศรีราชาแล้วจึงกลับมาบ้านเมื่อเรื่องเริ่มเงียบไป และทั้งสองก็ถูกตำรวจจับที่บ้านนั่นเอง คดีนี้ตำรวจไม่สามารถจับกลุ่มคู่อริที่ทะเลาะวิวาทได้ ทั้งคู่จึงถูกดำเนินคดีในข้อหาร่วมกันฆ่าและพยายามฆ่า ซึ่งก่อนที่จะถูกตัดสินคดีเป็นเอกถูกส่งเข้าสถานพินิจฯ ส่วนพี่ชายส่งเข้าเรือนจำกลางชลบุรี การตัดสินโทษในข้อหาร่วมกันฆ่า สำหรับพี่ชายของเป็นเอก ศาลยกคำตัดสินมา 50 ปี แต่เนื่องจากไม่เคยต้องโทษมาก่อนจึงลดโทษให้เหลือ 18 ปี 8 เดือน ส่วนเป็นเอก ศาลยกคำตัดสินโทษมาตลอดชีวิตแล้วลดโทษลงเหลือ 5 ปี 6 เดือน และขณะนี้กำลังรอการพิจารณาคดีพยายามฆ่า

การใช้ชีวิตในศูนย์ฝึกฯ

เป็นเอกใช้ชีวิตในศูนย์ฝึกฯตลอดระยะเวลา 4 ปีของการฝึกอบรม ไม่ค่อยต่างไปจากที่เป็นอยู่ข้างนอกเท่าใด ต่างกันเพียงแค่ไร้อิสรภาพในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นเอกบอกถึงความรู้สึกของการที่มาอยู่ที่นี้ว่า

... แต่ผมก็ไม่เสียใจที่ผมมาอยู่ที่นี่ มันดีกว่า อยู่ข้างนอกปัญหามันจะเยอะมาก ถ้าเราไม่มีเงินเราก็อยู่ไม่ได้ ถ้าอยู่ข้างใน ข้าวมันมีกินสามมื้อ นมมี ขนมปังมี ยามีให้ดู ดังค์บางทีมีให้ใช้ ให้เราซื้อหมึก ซื้อยา โทรศัพท์บางทีเอาเข้ามา เราไปขอยืมมันใช้ได้ ถ้าผมเหนื่ออยู่ข้างในก็สบายกว่าอยู่ข้างนอกอีก มันไร้อิสรภาพ แต่ว่ามันต้องแลกกันไง คืออยู่ข้างนอกมันมีอิสรภาพ แต่ปัญหามันจะเยอะ เรื่องเงิน ของใช้ต่าง ๆ ปัจจัยสี่ ถ้าเราขาดสักอย่างก็อยู่ไม่ได้นี่คือข้างนอก แต่อยู่ข้างในคือดีทุกอย่างเว้นอิสรภาพ...

เป็นเอกยังคงไม่ค่อยยอมใคร ไม่กลัวใครและพยายามใช้ชีวิตให้อยู่รอดในพื้นที่ใหม่ เป็นเอกบอกว่า “อยู่ในนี้ก็พอตัวครับ แต่ไม่ได้ถึงขนาดขาใหญ่มาก พออยู่รอดได้ มันเป็นธรรมดาครับ วัยรุ่นมันต้องมีเรื่องอย่างนี้อยู่แล้ว ข้างนอกมีข้างในก็ต้องมีเหมือนกัน” เป็นเอกจะต้องพยายามสร้างอำนาจด้วยการต่อสู้หรือตีกับกลุ่มอื่นในศูนย์ฝึกฯ โดยไม่สนใจว่าจะเกิดอะไรขึ้นสามารถรวมกลุ่มได้หลายสิบคน เพื่อนมักจะมาเรียกให้เป็นเอกและพวกไปช่วยทะเลาะวิวาทเสมอ

เรียกว่า “เหนือกว่า” สิ่งที่ได้จากการกระทำนี้ เป็นเอกสมมติเปรียบเทียบให้เห็นว่าถ้าต้องการเงิน ยาเสพติดก็ต้องมีคนไปหามาให้ได้ ทำให้ได้ทุกอย่างเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าจากธรรมดา เช่น เราไปขอเงินเขาหนึ่งร้อยบาท เขาก็ให้มาหนึ่งร้อยบาท แต่ถ้าเราเหนือกว่า เขาก็จะให้มาสองร้อย เพื่อป้องกันไม่ให้มีเรื่อง เป็นเอกได้ทำให้คนอื่นรู้ว่าตนเองแน่พอที่จะมีชีวิตเหนือคนอื่นและจะสามารถดูแลคนอื่นได้

ขณะที่อยู่ในศูนย์ฝึกฯ เป็นเอกมีเรื่องทะเลาะวิวาทหลายครั้งและถูกจับได้ (เรียกว่า “เกมตี”) และต้องเพิ่มวันฝึกอบรม เพราะเป็นเอกต้องตระเวนไปตีกลุ่มต่าง ๆ ในศูนย์ฝึกฯ ให้เป็นกลุ่มที่เหนือกว่ากลุ่มอื่น ๆ จึงต้องพยายามสร้างฐานอำนาจให้อยู่เท่าเดิมหรือเพิ่มขึ้นเพื่อไม่ให้ใครกล้ามาทำร้าย แต่หลายครั้งที่ เป็นเอกต้องรู้สึกหวาดระแวงว่าจะถูกคนอื่นทำร้าย

... เวลาผมนั่งผมก็ต้องนั่งเสียวสันหลังอยู่ตลอดเวลา ต้องคอยมองซ้ายขวา ระแวงมองอยู่ตลอดเวลาว่าใครจะมาตีผมตอนไหน มันระแวง คือเมื่อเราใหญ่ขึ้นมา มันก็ต้องแลกด้วยความระแวงตลอดเวลา ในหอผมนอนผมยังต้องให้เด็กบ้านผมนอนล้อมผม เพราะไม่จั้นผมนอนอยู่เขาอาจจะแทงคอผมเลยก็ได้ กลางคืนโทรศัพท์อยู่มันอาจจะมากระแทบผมก็ได้ ... ผมเกมรายเดือน เดือนที่แล้วผมเกมโทรศัพท์สองเครื่อง เดือนนี้เกมตี ผมไม่รู้ผมจะเกมอะไรอีก... บางครั้งผมนึกเสียดายกับการที่ผมโดนต่อคดี ... ในบางครั้งมันท้อนะ ท้อมาก ๆ มันคิดอะไรไม่ออก ... ผมคิดว่าข้อดีของผมเป็นยังไง แต่ผลสุดท้ายวัยรุ่นอารมณ์มันแปรปรวน วันนี้เราบอกเด็กในหอในซุ่มว่าวันนี้ต่อไปนี้กูไม่ตีใครแล้วหยุดแค่นี้พอ แต่พรุ่งนี้บอกวันนี้กูไปตีซุ่มนั้นะ มึงไปกับกูเปล่า ก็ไปตี นี่อารมณ์วัยรุ่นมันหมุนหันเปลี่ยนแปลง. . .

ในหลายครั้งเป็นเอกก็เริ่มที่จะเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายกับการใช้ชีวิตที่ต้องไปตีกลุ่มอื่นคอยไปทะเลาะกับคนโน้น คอยแวงกัดคนนี้ ไปสมทบกับคนนั้น ซึ่งระยะหลังเป็นเอกจะพยายามสร้างมิตรแล้ว แต่เด็กส่วนใหญ่ก็ยังไม่ค่อยอยากจะเข้ามาใกล้ชิดเพราะยังกลัวว่าตนเองจะมีเรื่อง เป็นเอกเริ่มคิดและต้องการจะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในศูนย์ฝึกฯ พยายามใช้ชีวิตแบบอยู่เฉย ๆ และไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับใคร เพราะรู้สึกเบื่อที่ต้องหวาดระแวงว่าคนอื่นจะมาแค้นและต้องการที่จะกลับไปใช้ชีวิตกับครอบครัว โดยการ “ลดตัวเอง” แต่การถอนตัวหรือลดตัวเองลงนั้นอาจไม่ใช่เรื่องง่ายนัก ซึ่งเป็นเอกรู้ตัวดีว่าถ้าเมื่อใดที่ตัวเองลดตัวลงมาก็จะไม่มีใครกลัว ไม่มีคนนับถือ และอยู่ที่นี้ลำบาก หรือแม้กระทั่งถ้าหากเป็นเอกหยุดและไม่มีเรื่องทะเลาะวิวาทแล้ว แต่มีคนอื่นมาหาเรื่องก็จะต้องกลับมามีเรื่องกันต่ออีกแล้วก็ต้องกลับมาอยู่เหนือคนอื่นเหมือนที่เคยเป็นมา หรือบางครั้งการสร้างอำนาจทำให้มีเรื่องทะเลาะวิวาทจนถูกส่งตัวเข้าไปอยู่ในเรือนจำ เป็นเอกเล่าว่า

... ถอยมาก้าวหนึ่ง ... ถ้าหลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือหันหลังไม่ได้ ก็หันหน้าใส่เลย ก็ต้องมีเรื่องอยู่ดีนะครับ ... ผมไม่กล้าที่จะลดตัวเองลงมาถึงขนาดนี้ คิดว่าจะเสียทุกสิ่งทุกอย่างครับ อำนาจสิ่งที่ผมต้องการ แต่อย่างว่าถ้าสมมติว่าผมต้องสร้างวีรกรรมครั้งใหญ่สุด อย่างถ้าผมต้องการตำแหน่งสูง ๆ ผมต้องไปเลย ชุ่มของผมต้องดีทุกชุ่ม ทั้งหมดที่อยู่ในศูนย์ ผมต้องดีทุกชุ่ม แล้วตอนนั้นคือผมขึ้นสูงสุดในศูนย์นี้ แต่ผมต้องแลกกับการโดนส่งไปอยู่ “บ้านใหญ่” แล้วว่าจะกลับมา จุดนั้นมันก็หายไปแล้ว ...

นอกจากนี้เรื่องของครอบครัวก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เป็นเอกละเอียดถึง พ่อแม่และญาติพี่น้องจะแวะเวียนมาเยี่ยมอยู่เรื่อย ๆ คอยเตือนไม่ให้มีเรื่องและคอยให้กำลังใจเป็นเอกให้ทำตัวดีเพื่อที่จะได้กลับมาอยู่กับครอบครัว แต่ก็ได้ผลเฉพาะต่อหน้าเท่านั้น เป็นเอกบอกว่า

... มันจะเข้าหุซ่ายแล้วก็ออกไปทางหุซาว เขาบอกอะไรมา ผมตีหน้าซื่อ พ่อผมเข้ามาบ๊ีบ บั่นหน้ายักษ์ ผมไปไล่ตีเขาอยู่ตรงนั้น ผมเพิ่งเข้ามาเลย ญาติมาเยี่ยม แม่ผมบอกทำตัวดี ๆ นะ ไม่นานคงได้ออกมา ... ผมก็ครับ ๆ พุดแบบมือถือสาทุกปากถือศีล พอเข้ามาข้างใน เขาตีกันอยู่ตรงนั้น ผมก็ไปขุดมิดขึ้นมาไล่ฟันเขา ...

สำหรับการจัดการตัวเองขณะที่ยังคงอยู่ในศูนย์ฝึกฯ และการปรับตัวเมื่อออกไปอยู่ข้างนอกเป็นสิ่งที่เป็นเอกยังพอที่จะมีการมองแนวทางไว้บ้างคือ ถ้ายังอยู่ในนี้ก็ยังคงใช้ชีวิตแบบอยู่เหนือคนอื่นไปก่อน โดยที่จะพยายามป้องกันตัวเองให้มากที่สุดเพื่อไม่ให้บาดเจ็บ เป็นเอกบอกว่า “ถ้าเกิดผมโดนฟันคอมาแล้วพ่อแม่รู้ว่าผมตายอยู่ในคุก พ่อแม่จะอายุขนาดไหน ลูกติดคุกไม่พอยังมาตายในคุกอีกมันเสียถึงพ่อแม่ผม” แต่ถ้าได้รับการปล่อยตัวแล้วก็คิดว่าจะพยายามลดตัวเองลงมา ไม่ไปมีเรื่องกับคนอื่นแต่ถ้าคนอื่นมาหาเรื่องก่อนก็คงไม่ยอมเหมือนเดิม

เป็นเอกเข้ารับการฝึกอบรมมาแล้ว 4 ปี ตั้งแต่เดือนเมษายน ปี 2547 จนถึงปัจจุบัน แต่เนื่องจากขณะที่ฝึกอบรมมีปัญหาทะเลาะวิวาทและทำร้ายร่างกายกันภายในศูนย์ฝึกฯ จึงต้องมีการฝึกอบรมเพิ่มจากที่ศาลตัดสินมาในตอนต้น ทำให้ยังคงเหลือวันฝึกอีกประมาณ 2 ปี ซึ่งเป็นเอกเข้าฝึกอาชีพในหน่วยช่างไฟฟ้า เป็นเอกบอกว่า “อยู่ข้างนอกเวลาถูกไฟช็อต มัน ๆ มีมือ ผมจึงอยากลองเรียนกับมันบ้าง”

บทเรียน ความต้องการและการวางแผนอนาคต

บทเรียนที่ได้รับ

สิ่งที่เป็นเอกได้เรียนรู้ก็คือ เขาได้เรียนรู้คนหลากหลายประเภท นิสัยที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นเอกบอกว่า “ทำให้ผมแกร่งขึ้น” เพราะมันทำให้ได้รู้จักโลกในหลายด้านและได้ประสบการณ์ถึงแม้ว่าการทำมาอยู่ที่นี่ เขาจะต้องเสี่ยงกับการใช้ชีวิต การเอาตัวให้รอดจากการมีเรื่อง การทำ

ตัวให้เหนือกว่าคนอื่น ซึ่งเมื่อออกไปใช้ชีวิตอยู่ข้างนอกจริง ๆ เป็นเอกคิดว่าประสบการณ์บางอย่าง เช่น การมีเรื่องมีราวนั้น เขาจะพยายามไม่เอามันไปใช้ข้างนอกอีกแต่ก็ยังไม่แน่ใจว่าตนเอง จะสามารถทำเช่นนั้นได้จริงหรือไม่ เป็นเอกบอกว่า

... ผมมีคิดว่า เรื่องของแต่ละที่ก็เอาไว้ที่นั่น อย่างในพินิจเด็ก ผมก็ปล่อยทิ้งไว้ที่นี่ หากผมไปอยู่ข้างนอกผมก็เปลี่ยนเป็นคนใหม่ อาจจะมีเก็บตัวนิดหนึ่ง อาจจะมีแว่ว ธรรมดา ไม่มีเรื่อง แต่ไม่แน่ว่าผมยังคิดไม่ออกเลยว่า ผมจะทำได้แบบที่ตัวเองพูด หรือเปล่า เพราะไม่แน่ว่าผมออกไป ผมอาจจะก่อเรื่องเลย ...

สิ่งที่อยากบอกกับคนอื่น

การใช้ชีวิตที่ผ่านมาของเป็นเอกทำให้เขาได้รับรู้ว่าชีวิตตัวเองจะเป็นอย่างไร อยู่ อย่งไรขึ้นอยู่กับการเลือกที่จะทำ เลือกที่จะเป็นหรือใช้ชีวิต นี่ถึงอนาคตข้างหน้าและคนรอบข้าง ตัวเรา

... ผมอยากจะบอกคือชีวิตคนเรามันสั้นก็จริง แต่มันอยู่ที่เราจะเลือกช่วงเวลาที่เราจะอยู่ เราจะทำอะไรแบบไหน บางที่เราอาจจะเลือกทำงานไปเรื่อย ๆ อยู่กับลูกเมียไม่ยุ่งกับใครแต่ถ้าเลือกอีกทางเป็นแบบเสี่ยงภัย มันอาจจะสั้นมากเป็นทวิคูณ สั้นมากจนไม่รู้คุณค่าของชีวิตก็อยากจะบอกว่าทำอะไรหลายสิ่งหลายอย่าง อยากให้นึกถึง ภายภาคหน้า คนข้างหลังว่ายังมีใครรอคอยเราอยู่ ... ทำอะไรหลายอย่างเราต้องนึกถึงครอบครัว นึกว่าเขาจะอยู่อย่างไรถ้าเราทำไม่ดี แล้วเราโดนจับมา เขาจะอยู่ อย่งไร แล้วเราจะอยู่อย่างไร แต่เรื่องอนาคตมันไม่แนครับ ...

การวางแผนหลังปล่อย

เมื่อให้เป็นเอกได้ลองมองเกี่ยวกับการวางแผนชีวิตภายหลังการปล่อยตัว เป็นเอกยัง รู้สึกว่ามันยังไม่ถึงเวลาที่ต้องคิดเพราะยังคงเหลือวันฝึกอีกนานและบอกว่า

... อยู่ข้างในนี้ ดำเนินชีวิตไปวัน ๆ รอวันออก พอเราอยู่ใช้ชีวิตมาสักพักพอรู้ว่าใกล้ วันที่จะปล่อยตัวแล้วก็คิดแล้ว เด็กทุกคนครับจะคิด วันนี้ไม่ใช่ พรุ่งนี้ปล่อย พอพรุ่งนี้ ไม่ใช่ปู้บ พรุ่งนี้ก็จะปล่อย ๆ เขาจะคิดกันอยู่แบบนี้ เขาคิดหวังที่จะปล่อย ... ไม่ถึง ถึงเวลาที่ควรจะต้องคิด ตอนนี้นะผมยังเหลือเยอะอยู่ ผมยังไม่อยากปวดหัวคิด ผมต้อง คิดว่าออกไปทำงานอะไร จะหาเลี้ยงชีพตนเองอย่างไรแล้วพ่อแม่เราจะทำอย่างไร ผม คิดว่าปวดหัวมากเลย ...

4. กรณีศึกษาสายฟ้า : ขอโอกาสและความไว้วางใจเพื่อกลับตัว

สายฟ้าหนุ่มชอนแก่น อายุ 18 ปี รูปร่างไม่สูงมากนัก ผอม เวลาคุยมักจะไม่ค่อยสบตา สายฟ้าจะเอามือจับกันไว้ได้โต๊ะ เมื่อให้สายฟ้าคิดถึงข้อดีและข้ออ่อนในตนเองสายฟ้ามองว่าข้อดีในตนเอง “ไม่มี ไม่มีอะไรเลย” แต่ส่วนข้ออ่อนสายฟ้าบอกว่า “ก็คิดว่า ก็เป็นตัวของเราที่ทำให้เราเป็นอย่างนี้” ในบางช่วงที่พูดถึงที่บ้านกับโอกาส เขามีน้ำเสียงสั่นเล็กน้อยและจะตั้งคำถามกับความไม่แน่ใจเมื่อออกไปพบกับพ่อแม่ว่า “ไม่รู้ว่าพ่อแม่จะให้โอกาสไหม”

สายฟ้าเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเองว่า สายฟ้าอาศัยอยู่กับพ่อแม่ มีน้องชาย 2 คน อายุ 11 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ส่วนน้องคนเล็กอายุ 4 ปีอยู่ชั้นอนุบาล ครอบครัวของสายฟ้าอาศัยอยู่ในบ้านของญาติพี่น้อง พ่อและแม่ประกอบอาชีพขายน้ำแข็งโดยมีร้านขายและโรงทำน้ำแข็ง สายฟ้าเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนประถมแห่งหนึ่งในจังหวัดชอนแก่น เดิมทีคิดว่าจะเรียนต่อแต่ก็เรียนไม่ทันเพื่อนจึงต้องมาเรียนในระบบการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในช่วงที่ปล่อยตัวรอบแรก

เส้นทางการกระทำความผิดและสภาพการณ์ที่ทำให้กระทำผิดซ้ำ

ปัจจุบันเป็นการกระทำความผิดครั้งที่ 3 ของสายฟ้า เส้นทางการกระทำความผิดของสายฟ้าในครั้งที่ 1 เกิดขึ้นเมื่อตอนอายุ 16 ปี เป็นคดีเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกาย สายฟ้าเล่าว่า “... ไปตีเขาเอาเงินครับ เพื่อนชวนก็เลยไปด้วยกันครับ เพื่อนสนิทคบกันมานานแล้ว เป็นเพื่อนแถวบ้าน เขาชวนผมครับ เขาว่าตอนนั้นผมยังไม่รู้ครับ ตอนนั้นผมยังเด็กครับ คือเขาว่าพาผมไปเอาเงินอะไรประมาณนี้ ก็เลยไปครับ ก็อยากจะได้ของครับ ก็เลยไปกับเพื่อน ...”

สายฟ้าและเพื่อนได้ของมาหลายอย่างทั้งซีดี เกมและโทรศัพท์จึงนำกลับมาที่บ้านในวันรุ่งขึ้น สายฟ้าก็โดนตำรวจเรียกไปสอบสวนหาผู้สมรู้ร่วมคิด แต่สายฟ้าก็ไม่ได้บอกเพราะคนที่ทำด้วยเป็นเพื่อนสนิท สายฟ้าต้องเข้าไปอยู่ที่สถานแรกรับเป็นเวลา 5 เดือน จึงได้รับการปล่อยตัวกลับบ้าน สายฟ้ากลับมาอยู่บ้านครอบครัว และช่วยทำงานต่าง ๆ ในกิจการขายน้ำแข็งของที่บ้าน ทั้งใส่น้ำแข็ง แยกน้ำแข็งใส่รถขนส่ง ขับรถไปส่งน้ำแข็งและช่วยทำงานบ้านอื่นด้วย สายฟ้าทำงานอยู่อย่างนี้เป็นเวลาประมาณ 5-6 เดือน แล้วสายฟ้าก็ไปลักกรรมอเตอร์ไซด์ เป็นคดีที่ 2 ซึ่งสายฟ้ากระทำเพียงลำพัง เนื่องจากเห็นว่ามีโอกาสที่จะสามารถลักรถได้จึงตัดสินใจกระทำโดยไม่ได้คิดไตร่ตรองแต่อย่างใด สายฟ้าทบทวนความคิดของตนเองกับเหตุการณ์ในตอนนั้นว่า

... ไปคนเดียวครับ ไม่รู้ว่าตอนนั้นคิดอะไร ก็อยากจะได้มาซื้ก็เห็นเลยอยากได้ มันเป็นรุ่นเวฟร้อย เอาแถวมหาวิทยาลัย คิดไม่นานก็รู้สึกว่าจะเอาให้ได้ เราก็เอาเลย ...

มันมีเสื้อแจ๊คเก็ตยาวคลุมตรงก้นแน่ ผมก็เลยเปิดดูแล้วก้นแน่ไม่ลือศครับ มันเป็นโอกาสครับ แคเดินผ่านก็เลยเห็นครับ อยากได้ก็เลยเอาเลย ตอนนั้นมันมีดครับ . . .

หลังจากลักรถมอเตอร์ไซด์มาได้ สายฟ้าขับรถกลับมาใช้ที่บ้านได้หลายวัน เมื่อพ่อกับแม่รู้เรื่องก็ได้บอกให้สายฟ้านำรถกลับไปคืนเจ้าของ ซึ่งสายฟ้าไม่ยอมทำตามตามที่พ่อแม่บอก สายฟ้าไม่ได้นำรถกลับไปคืนแต่นำรถไปซ่อน สายฟ้าไม่ได้คิดกลัวต่อการกระทำในครั้งนี้ สายฟ้าบอกว่า “ไม่กลัวครับ ไม่คิด ก็เฉย ๆ ครับ ไม่คิดว่าจะต้องหลบ ก็เฉย ๆ ไม่รู้ครับ ก็รู้สึกว่ามีอะไรเกิดขึ้นหรอก . . . อาจจะมีกลัวบ้างเล็กน้อย วันที่โดนพ่อกับแม่ด่าครับ ก็บอกให้เอารถไปคืนซะแล้ว ผมไม่ยอม” สายฟ้าพยายามออกจากบ้านและนำเอารถไปซ่อนในป่าที่อยู่ไม่ไกลจากบ้านนัก เมื่อกลับมาที่บ้านก็พยายามทำด้วยเฉย ๆ ไม่ให้ใครสงสัย เมื่อแม่ถามสายฟ้าก็ตอบเพียงว่าตนเองเอาไปคืนเรียบร้อยแล้ว สายฟ้าสะท้อนถึงความคิดที่มีในตอนนั้นว่า “. . . ผมก็ตอบว่าก็เอาไปคืนแล้วแต่พ่อแม่ก็คงไม่เชื่อ . . .” แต่แล้วสายฟ้าก็ถูกตำรวจเรียกตัวมาสอบที่บ้านก่อนที่จะนำตัวไปสอบสวนต่อที่สถานีตำรวจ ซึ่งในระยะแรกสายฟ้าก็ให้การปฏิเสธอยู่นานว่าตนเองไม่ได้ลักรถ ไม่ได้เป็นคนเอารถไป สายฟ้าบอกถึงความรู้สึกในขณะที่ถูกสอบสวนว่า “. . . ไม่เครียดครับ ก็เฉย ๆ ครับ เขาจะเอาเราเฉย ๆ ถ้ายอมรับก็โดนจับ . . . มีคนเขาแจ้งความเอาไว้ก่อนหน้านี้ เราเลยโดนสอบ ในใจก็คิดว่าจะโดนจับครับ . . .” หลังจากโดนสอบสวน สายฟ้าจึงยอมรับสารภาพ

ศาลสั่งให้สายฟ้าฝึกอบรมเป็นเวลาขั้นต่ำ 6 เดือน ขั้นสูง 1 ปี การฝึกอบรมครั้งนี้สายฟ้าจะได้ปล่อยตัวในระยะเวลาฝึกขั้นต่ำตั้งแต่ 6 เดือนแล้ว แต่สายฟ้ากลับต้องฝึกอบรมต่อเนื่องจากพ่อแม่ไม่มาศาลในวันที่จะให้ปล่อยตัวในขั้นต่ำ สายฟ้าสะท้อนความรู้สึกและความคิด 2 ด้านที่ตนเองคิดในครั้งนั้นว่า

. . . ตอนแรกจะปล่อยขั้นต่ำแต่พ่อแม่ไม่มาศาลครับก็เลยได้ปล่อยขั้นสูง . . . เขาเลยไม่ปล่อยผมขั้นต่ำครับ คิดว่าพ่อกับแม่คงจะไม่เอาผม เพราะว่าทางครูได้โทรไปบอกว่าให้มาศาลเพื่อจะได้ปล่อยขั้นต่ำแต่ไม่มีใครมาครับ ผมคิดแต่ว่าถ้าพ่อแม่เอาผม ท่านคงมาศาลแล้วก็มาเยี่ยมแต่ที่ท่านไม่มาเลยครับ . . . บางทีก็คิดว่าถ้าท่านไม่มาท่านคงไม่ว่าง ท่านก็เลยมาเยี่ยมไม่ได้ครับ . . . แต่บ้านกับศาลที่สายฟ้าต้องไปมันไม่ห่างกันเยอะ ประมาณสักห้าถึงหกโลได้ คิดว่ามันไม่ไกลกันครับ ผมคิดว่าท่านน่าจะมาได้ ทางครอบครัวของเพื่อนมาเยี่ยมก็อยากให้ท่านมาหา มาเยี่ยมเหมือนกับเพื่อน ก็อยากจะเจอหน้าท่าน เขียนจดหมายไปแต่ท่านก็ไม่สน ก็เขียนไปหาทางบ้าน ถามท่านว่าท่านเป็นยังไงบ้าง ว่าท่านทำงานเหนื่อยไหม ตอนนี้พวกน้องเป็นยังไง . . .

ช่วงที่สายฟ้าอยู่ในศูนย์ฝึกฯ ในระยะแรก พ่อก็จะมาเยี่ยม 2-3 ครั้ง แต่ระยะหลังพ่อก็ไม่ได้มาเยี่ยมอีกเลยตลอดระยะเวลาที่เหลือในการฝึกชั้นสูง 1 ปีนั้น สายฟ้าก็เคยเขียนจดหมายถึงพ่อกับแม่แต่ก็นาน ๆ ครั้ง ซึ่งช่วงนี้ก็ได้เขียนหาพ่อกับแม่เลยเช่นกัน สายฟ้าไม่ได้รู้สึกน้อยใจนอกจากความคิดถึงบ้านเท่านั้น การมาอยู่ที่นี่ก็ไม่ได้มีอะไรที่ทำให้สายฟ้ารู้สึกไม่สบายใจและจะพยายามหาอะไรทำ นั่งเล่นกับเพื่อนหรือจะหากีฬาเล่นไปวัน ๆ

. . . ผมแค่เล่นกับเพื่อน ๆ ได้ เข้ากับกลุ่มได้ ผมก็ไม่คิดอะไรแล้วครับ มีกลุ่มอะไรพูดคุยกันประมาณนี้ ผมก็ไม่คิดอะไรแล้ว . . . เป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อนกันก็มีแต่ในกลุ่มคู่อี¹ ที่รู้จัก . . . แต่ถ้าออกไปก็จะเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง เช่น เห็นโลกภายนอก ได้พบเห็นสิ่งดี ๆ หลายอย่าง ได้เห็นหน้าพ่อ หน้าแม่ หน้าน้อง น้ำ ญาติ ๆ แล้วก็ได้ช่วยงานแกอะไรบ้าง ได้พูดคุยกับญาติ ช่างในนี้ไม่ดีครับมันเป็นเหมือนกับกรอบสี่เหลี่ยมครับที่มองไม่เห็นอะไรเลย เหมือนกับมองไปทางไหน ก็จะมีแต่กำแพงครับ . . .

สายฟ้าใช้ชีวิตอยู่กับสภาพเช่นนี้จนกระทั่งครบ 1 ปี และปล่อยตัวตามกำหนดฝึกอบรมชั้นสูง สายฟ้าออกไปอยู่บ้านและออกไปทำงานกับพ่อแม่เหมือนเดิม สายฟ้าจะไม่ค่อยได้ออกไปเที่ยวที่ไหน ไม่ค่อยมีเพื่อนข้างนอกบ้านแต่ส่วนใหญ่จะเป็นรุ่นพี่ที่เป็นญาติพี่น้องกันซึ่งอายุห่างกันประมาณ 2-3 ปีและทำงานในโรงงานน้ำแข็งด้วยกัน สายฟ้าใช้ชีวิตใน 1 วัน โดยออกไปทำงานที่โรงงานน้ำแข็งเมื่อทำเสร็จก็จะกลับมาอยู่บ้านคนเดียวจนกว่าคนอื่นจะกลับถึงบ้าน บางวันที่พ่อกับแม่ไปขายของก็จะให้สายฟ้าเป็นคนไปรับน้อง ๆ กลับบ้านหลังจากเลิกเรียน

สายฟ้าจะได้เงินค่าจ้างจากพ่อกับแม่วันละ 200 บาท ซึ่งก็จะเก็บออมเป็นค่าเทอมและใช้จ่ายส่วนตัวเท่าที่จำเป็น แม่บอกให้สายฟ้าทำงานเพื่อจะได้เรียนรู้ด้วยตัวเราเอง การทำงานทำให้สายฟ้าได้เรียนรู้เกี่ยวกับการหาเงินเพื่อเลี้ยงตัวเอง และเป็นการช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานไปด้วย ซึ่งมันทำให้สายฟ้ารู้สึกภูมิใจในตนเอง

. . . รู้สึกภูมิใจแล้วก็ได้อะไรอีกหลาย ๆ อย่าง ได้รถได้บ้านได้ของ ได้อะไรหลายอย่างก็ภูมิใจครับ ได้รถน้ำแข็งของพ่อครับ ก็ว่าจะเอาไปเลี้ยงตัวเอง บ้านก็ซื้อเอาและเราก็ส่งเอาครับ ให้เราทำงานส่งเอาครับ . . . ตอนนี้อย่างยังไม่หมดเหลืออีกเยอะเพราะบ้านเราที่อยู่มันเป็นของญาติครับ ก็เลยทำงานส่งครับ พ่อแม่ก็มาช่วยส่งด้วย แต่ส่วนมากพ่อแม่ก็ไม่ค่อยมาช่วย เพราะว่าเหมือนแกล้งลองให้ผมลองดูว่าผมจะทำงานได้หรือเปล่า ผมจะเป็นคนไม่ทำอะไรแบบนี้ครับ . . . ได้รถ มันไม่ใช่รถผมครับ

¹คู่อีคือคนที่กระทำความผิดมาพร้อมกัน คดีเดียวกัน

เป็นรถพ่อครับ แต่เหมือนพ่อให้มาเพื่อให้เอามาทำเป็นทุน แต่ถ้ามีปัญหาอะไรก็ให้ไปถามกันได้ . . .

สายฟ้าได้ทบทวนตนเองกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ได้พบเจอว่า “เพราะอยากได้ เพราะความเคยชิน กลุ่มเพื่อนพาไป เพราะอยากจะได้ ถึงแม้ว่าพ่อกับแม่จะห้าม แต่ว่าผมก็เชื่อฟังเป็นบางครั้ง แต่ถ้าพ่อแม่ทำให้ผมไม่พอใจ ผมก็ไม่ฟัง” และพูดถึงคนรอบข้างว่า

. . . (คนที่ตำหนิสายฟ้า) ผมก็ไม่พบ ออกมาแล้วจะทำอะไร ส่วนมากเขาจะถามเราว่าแบบนี้ ก็จะมีแต่ถามว่าได้ออกมาหรือยัง ผมออกมาแล้วเหอ ส่วนมากจะเป็นแบบนี้ ไม่มีใครที่ทำให้รู้สึกอึดอัด (ยืนยันซ้ำหลายครั้ง) . . . ส่วนใหญ่เกิดขึ้นเพราะเราเอง เพราะพ่อกับแม่ก็สั่งสอน แต่ผมก็ไม่สนใจ . . . ไม่มีใครมีผลกับเรา เพื่อนก็ไม่ค่อยได้ยุ่ง ก็จะอยู่กับตัวเองภายในบ้าน . . .

สายฟ้ามาทำงานอยู่กับพ่อแม่ได้ประมาณปีกว่า แล้วก็มีปัญหาเกิดขึ้นขณะที่ทำงานนั่นเอง ซึ่งตามปกติสายฟ้าจะออกรถไปส่งน้ำแข็งแล้วนำเงินค่าน้ำแข็งกลับมาส่งให้พ่อในช่วงเย็น แต่ครั้งนี้ปรากฏว่ามีปัญหาว่าเงินไม่ครบทำให้พ่อหาว่าสายฟ้าเป็นคนขโมยเงินไป ทั้ง ๆ ที่สายฟ้าไม่ได้ทำเช่นนั้น สายฟ้าเล่าถึงจุดเริ่มต้นของเหตุการณ์ที่ทำให้กลับไปกระทำความผิดในครั้งที่ 3 ว่า

. . . เงินไม่พอแล้วก็เงินที่ผมวิ่งน้ำแข็งได้ แล้วแกหาว่าผมเอาดังค์แก็ไปแล้ว ตอนค่ำ ผมก็จะเอาดังค์ไปส่งแก ดังค์ที่ได้จากการวิ่งมา ผมจะเอาไปส่งแกทุกวัน แต่แกหาว่าผมเอาดังค์แก็ไปครับ แกละไม่ให้ผมขึ้นรถตั้งแต่วันนั้น . . . ผมก็ไม่พอใจครับ ผมก็เลยบอกว่าถ้าผมเอาดังค์ไปก็จะให้พ่อขึ้นรถดูสายฟ้าว่าพวกลูกค้าหยุดบ้างอะไรประมาณนี้ แล้วบางคนก็ไม่ขายบ้าง ผมก็บอกแกประมาณนี้ แกก็ไม่เชื่อ ผมก็เลยบอกให้ขึ้นรถมาดูครับ . . . แต่แกว่าผมเอา ผมเอาดังค์มาให้แกหมดเลยครับ . . .

เหตุการณ์ครั้งนี้ สายฟ้าพยายามที่จะอธิบายและยืนยันกับพ่อแม่ว่าตนเองไม่ได้ขโมยเงินไป แต่พ่อแม่กลับต่อว่าและไม่เชื่อในสิ่งที่สายฟ้าบอกไป นอกจากความไม่พอใจกับสิ่งที่ตนถูกยึดเยียดโดยไม่ได้กระทำแล้ว สายฟ้าจึงพยายามออกไปหางานใหม่ทำเองข้างนอกและสะท้อนถึงความคิดความรู้สึกว่า

. . . ก็ผมไปทำงาน ผมไม่รู้ว่าจะไปทำงานที่ไหน เพราะตอนนั้นพ่อกับแม่บอกว่าผมเอาดังค์แก็ไป ผมก็เลยอยู่บ้านไม่ขึ้นรถเลยครับ . . . ผมคิดว่าผมจะเลิกทำงานครับ ผมจะไปหางานใหม่ลองทำดูครับ แม่ก็บอกว่าไม่อยากให้ไปทำเพราะแม่เชื่อผมแต่พ่อไม่เชื่อผมครับ . . . เพราะว่าผมเคยมีประวัติอะไรมาประมาณนั้น แกก็เลยไม่เชื่อผม แม้ว่าแกเหมือนจะลองวางใจผม ด้วยการให้ผมเอารถไปขับน้ำแข็งว่าผมจะลองทำอะไรอีกประมาณนี้ . . . ก็ไม่ได้ทำครับ อยู่บ้านเฉย ๆ แต่ว่าแม่กับบอกให้ไปขอทำ

ก็จะได้ขึ้นรถมา ก็จะได้ทำงานเหมือนเดิมเพราะถ้าผมไปทำงานใหม่ ผมก็แค่ดูดีม.สาม โอกาสไปทำงานใหม่มันก็นั่นแหละ เพราะว่าทำงานกับพ่อมันก็สบายแล้ว เพราะมันได้รายวันแล้ว ไม่หนักด้วยครับ แม่ก็เลยบอกให้เราทำงานที่นี่ . . .

เมื่อสายฟ้าไม่สามารถออกไปทำงานอื่นทำได้ เพราะจบเพียงแค่ ม.3 เท่านั้นและก็ไม่ได้กลับไปทำงานกับพ่อที่เดิมอีก รายได้ที่เคยมีจากการทำงานก็ขาดหายไป แม่คอยส่งเงินมาให้ในส่วนที่จะเป็นค่าใช้จ่ายรายวันในบางช่วง บางช่วงสายฟ้าก็จะมีเงินใช้ ซึ่งสายฟ้าก็เคยไปขอความช่วยเหลือจากตาแต่ถูกปฏิเสธมา

. . . คนที่สายฟ้าคิดถึงว่าน่าจะช่วยเหลือได้คือ ตาก็มีครับ เป็นตาเราที่ไปหา แกก็ไม่สนใจผมเท่าไรครับ เพราะว่าทุกครั้งที่ผมทำงานกับพ่อ พ่อผมเลิกงานผมก็อยู่บ้านคนเดียว แล้วพ่อเขาเลิกจากงานบ้าน เขาก็จะไม่ค่อยสนใจผม ก็จะมีถามแต่พวกงานผมอะไรแบบนี้ แล้วก็จะมีแต่เรียกไปบ้าน ผมก็ไม่ค่อยได้ไปแต่ผมก็ไม่อะไร . . .

สายฟ้าพยายามดิ้นรนด้วยตัวเองจนได้งานใหม่เป็นงานส่งของแต่ก็ไม่ไหว เพราะรู้สึกว่างานหนักเกินไปจึงออกจากงานแล้วก็กลับมากระทำผิดอีกครั้ง

. . . คิดว่าเราไม่มีตังค์แล้วเราก็ต้องไปหาแล้ว สองสามวัน ตอนแรกก็คิดว่าผมจะไม่กลับไปหรอก เพราะผมไม่อยากกลับมาตรงนี้ แต่ผมก็ทำอะไรไม่ได้ เพราะว่าพ่อก็ไม่ให้ผมขึ้นรถแล้วครับ ก็อยู่บ้านเฉย ๆ ประมาณเดือนกว่า แม่ก็ไม่เอาตังค์ให้เลย ตอนแรกผมก็ไปทำงานใหม่ทำได้ประมาณเดือนกว่า ผมก็เลิกเพราะผมไม่ไหว เพราะงานมันหนัก พวกส่งของอะไรแบบนี้ครับ พวกขับรถส่งของ ของใช้อะไรประมาณนี้ มันหนักมันเหนื่อยครับ . . .

สายฟ้าเล่าถึงเหตุการณ์การลักทรัพย์ ความคิดที่ตัดสินใจกระทำลงไปและทางเลือกที่สายฟ้าใช้ในการจัดการกับสถานการณ์นั้นว่า

. . . ก็ไปลักเอาตังค์จากคนแบบว่าวิ่งราวเอาประมาณนี้ . . . เป็นช่วงเวลากลางวันที่ที่ไปมันเป็นพวกร้านค้าครับ แล้วเขาก็เอากะเป๋ตังค์วางไว้ในร้านค้า พอดีเขาเจอเจ้าของร้านไม่อยู่ แล้วผมก็คิดอย่างเดียวว่าเราไม่มีตังค์ใช้ พ่อกับแม่ก็ไม่หาให้ ผมก็เลยจึงต้องทำอย่างนี้ . . . ตอนที่ลักรถเพราะมันมีความอยากได้รถจะเอามาขี่ แต่อันนี้มันกำลังหาตังค์อยู่พอดีแล้วจึงหะมันเห็นตังค์ตรงนี้ เราก็งงไปเอามา . . . ก็คิดว่าผมก็จะกลับบ้านครับ แต่ถ้ากลับบ้านไปพ่อกับแม่ก็คงสงสัยว่าผมเอาตังค์มาจากไหน ผมก็คิดว่าจะหนีลงกรุงเทพฯ เลย เพราะตังค์ในกระเป๋าดอนนั้นมีเยอะครับ ก็เลยคิดว่าจะหนีลงกรุงเทพฯ เลย ก็จะไปทำงานใหม่ที่ข้างล่าง . . .

ไม่ทันที่สายฟ้าจะได้ทำอย่างที่คิดไว้ ในวันต่อมาสายฟ้าก็ถูกจับเสียก่อน ขณะที่กำลังจะลงมากรุงเทพฯ สายฟ้าถูกคันตัวและพบของกลางที่ขโมยมาด้วย สายฟ้าถูกจับในฐานะความผิดลักทรัพย์ซึ่งเป็นการกระทำความผิดครั้งที่ 3 (ปัจจุบัน) ศาลสั่งส่งฝึกอบรมขั้นต่ำ 6 เดือน ขั้นสูง 1 ปี สายฟ้าอยู่ในสถานแรกรับมาแล้วประมาณ 3 เดือนและเพิ่งได้เข้ามาในศูนย์ฝึกฯ ได้ประมาณ 2 เดือน ในช่วง 5 เดือนที่ผ่านมา หลายครั้งที่สายฟ้าคิดถึงโอกาสที่จะได้รับจากพ่อกับแม่และย้อนทบทวนไปถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาและสิ่งที่ต้องสูญเสียไป เช่น เสียหน้าที่การงาน เสียเวลาและความมุ่งมั่นที่จะส่งเงินซื้อบ้าน เป็นต้น “. . . เคยพูดกับพวกเพื่อน ๆ พี่ ๆ ที่อยู่ที่นี่ว่าถ้าเกิดออกไปจากที่นี่ จะไปขอโทษท่านแล้วก็จะไปทำงานกับท่านเหมือนเดิม แต่ผมก็ไม่รู้ว่าท่านจะให้โอกาสผมใหม่เพราะตอนแรกรับผมได้เขียนจดหมายไปหาท่าน บอกให้ท่านมาเยี่ยมมาดู ท่านก็ไม่มา . . .”

สายฟ้าอยู่ในเกรดหรือชั้นที่ 5 เพราะเพิ่งเข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกฯ ได้ไม่นานจึงยังไม่ได้เข้าหน่วยฝึกอาชีพ สายฟ้าทราบว่าในศูนย์ฝึกฯ มีหน่วยฝึกอาชีพหลายหน่วยแต่สายฟ้ายังไม่ได้คิดหรือตัดสินใจว่าจะเข้าหน่วยฝึกไหน ช่วงที่มาอยู่ที่นี่ สายฟ้าก็เขียนจดหมายถึงพ่อแม่ให้มาเยี่ยมบ้างและอยากจะได้พูดคุยกับพ่อแม่เพื่อขอโอกาสกลับตัวแล้วบอกว่า “. . . แต่ก็ไม่รู้ว่าพ่อกับแม่ท่านจะให้เรากลับหรือเปล่า ก็หวังแค่นั้นเองครับ . . . ผมก็ไม่รู้ครับว่าจะถามว่ายังไง เพราะท่านก็ไม่ได้มาเยี่ยม ผมก็เลยไม่ได้เจอท่านเลยครับ . . .”

ความคาดหวัง ความต้องการและวางแผนอนาคต

ต่อตนเอง

การที่สายฟ้าได้ผ่านการอยู่ในสถานแรกรับและศูนย์ฝึกฯ สายฟ้าต้องเรียนรู้กับการปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ เขาได้เข้าช่วยงานของศูนย์ฝึกฯ สายฟ้าคิดว่าเขาจะนำเอาไปปรับตัวให้ดีขึ้น หลีกเลี่ยงการกระทำผิดแม้ว่าจะมีสิ่งยั่วเย้าหรือโอกาส

ต่อพ่อกับแม่

สายฟ้าตั้งใจจะออกไปขอโทษพ่อกับแม่ที่ตนได้ทำผิดและได้ก้าวพลาด แต่ยังไม่รู้ว่าท่านจะยกโทษให้หรือไม่และจะไปขอทำงานกับที่บ้านเหมือนเดิม สายฟ้าคิดว่าตัวเองเมื่อกลับไปแล้วจะพยายามทำตัวใหม่เพื่อให้พ่อแม่ไว้วางใจอีกครั้ง

. . . ก็คิดว่าจะกลับไป ผมก็จะกลับไปทำตัวใหม่ทำตัวให้ดี แล้วทำให้พ่อกับแม่ยอมรับตัวผมให้ได้ . . . ก็ทำงานให้ท่าน แล้วก็ทำให้ท่านพอใจที่ผมทำได้ ผมก็พอใจแล้ว ขอแค่ให้ท่านคิดว่า เออ ผมเป็นคนดี . . . ผมคิดว่า ถ้าผมได้งานกับพ่อแล้ว ผมจะตั้งใจทำงาน เพื่อจะได้มีความรู้ เพราะพ่อกับแม่เคยบอกผมหลายครั้งแล้วว่า ถ้าผมทำได้ก็จะได้เป็นของผมเลย ผมจะได้เอาไปเลี้ยงแกะอะไรแบบนี้ครับ . . .

สายฟ้าไม่ได้กลัวหรือกังวลกับการกลับไปอยู่ในสังคมแต่เมื่อออกไปจากศูนย์ฝึกฯ ตัวสายฟ้าเองยังไม่แน่ใจว่าในความคาดหวังที่ตั้งไว้จะได้ผลตอบแทนเป็นอย่างไรและยังคงคิดทางด้านลบมากกว่า คือ “คงไม่ให้โอกาส”

... ก็จะทำให้ท่านพอใจ ก็จะลองทำให้ท่านดูว่าผมจะทำได้ไหม ก็จะลองใจกันดูว่า ผมจะลองทำให้ท่านได้เปล่า เพื่อท่านจะเชื่อผมครับ แต่ว่าแม่ก็จะเชื่อผมอยู่ไม่เยอะเท่าไรครับ แต่ว่าแม่ก็พูดคุยกับพ่อได้ครับ . . . ก็คิดว่าก็คงจะนานแต่ไม่รู้ว่าจะนานจะ เชื่อใจผมหรือเปล่า ผมคิดว่าคงจะไม่หอรอกครับเพราะขนาดมาเยี่ยมยังไม่มาเลย . . .

5. กรณีศึกษากล้า : เมื่อไม่ได้เป็นคนทำแต่เขาใส่ร้ายผม

กล้า อายุ 19 ปี เขามีรูปร่างสูง ผอม เวลาพูดคุย กล้าจะนั่งตัวงอ นั่งเฉยและใช้น้ำเสียงที่นิ่ง ๆ ไม่ค่อยสื่ออารมณ์ความรู้สึก สบตาเป็นบางครั้ง และในช่วงที่คุยถึงการกระทำผิดในครั้งที่ 2 ในคดีเกี่ยวกับเพศ กล้ามักจะก้มหน้าแล้วก็ตอบได้หรือสื่อสารเรื่องราวข้างลงไปด้วย

กล้ามีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดสกลนคร เขาเป็นลูกคนเดียวของครอบครัว พ่อของกล้าเสียชีวิตตั้งแต่เขาอายุได้ 3 ขวบ หลังจากนั้นแม่ก็แต่งงานใหม่ไปกับชาวต่างชาติแล้วจึงย้ายไปอยู่ที่ประเทศเยอรมัน ซึ่งญาติทางฝ่ายแม่ได้รับกล้าเป็นลูกบุญธรรมและส่งเสียเลี้ยงดูมาโดยตลอด แต่พ่อบุญธรรมก็ต้องทำงานจึงไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง กล้ามักจะออกไปเที่ยวเตร่กับเพื่อน ติดเพื่อนมีพฤติกรรมดื่มสุรา สูบบุหรี่และทำให้ผลการเรียนตกต่ำ กล้าจึงไม่อยากไปโรงเรียนและออกจากโรงเรียนกลางคันตั้งแต่เรียนอยู่ชั้น ม.2 ซึ่งกล้าจึงออกมาอยู่บ้านเพียงอย่างเดียว ในระยะหลังที่กล้ามีเรื่องทะเลาะวิวาท พ่อบุญธรรมจึงส่งให้กล้ามาอาศัยอยู่กับอาที่จังหวัดอุดรธานีเพื่อช่วยดูแลสวนยางและยุคาลิปดัส แม้ว่าจะมีพ่อและอาแต่กล้ามักจะบอกว่า “ผมอยู่คนเดียว”

เส้นทางการกระทำความผิด

การกระทำความผิดในครั้งที่ 1 เกิดขึ้นเมื่อตอนอายุ 14 ปี กล้าถูกจับเข้าในคดีทำร้ายร่างกาย กล้าเล่าว่าตอนที่อยู่สกลนครก็มีเรื่องกับคนอื่นบ่อย พ่อจึงให้กล้ามาอยู่กับอาที่อุดรธานีในระยะแรก ๆ กล้ามักจะไปมาระหว่างอุดรธานีกับมาที่สกลนครอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งเมื่อมาอยู่ที่สกลนคร กล้ามักจะออกไปเที่ยวกับเพื่อน ๆ อยู่เสมอแต่ในวันนั้นกล้าออกไปเที่ยวที่ร้านอาหารแห่งหนึ่งนอกหมู่บ้านกับกลุ่มเพื่อน ซึ่งทุกคนในกลุ่มต่างดื่มสุรากันจนเมา จึงเกิดไปมีปากเสียงกับคนนอกหมู่บ้านซึ่งก็เมาสุราเช่นกัน กล้าบอกว่า “ต่างคนต่างหาเรื่องกัน” จนเกิดเรื่องทะเลาะวิวาทและทำร้ายร่างกายกันจึงถูกตำรวจจับมาที่สถานีตำรวจ แต่เมื่อถึงที่สถานีตำรวจจึงถูกสอบปากคำ

กล้าเล่าว่ามีตำรวจคนหนึ่งเข้ามาทำร้ายร่างกายตนเองในขณะที่สอบปากคำด้วยการบีบคอจนแน่นและพยายามคาดคั้นถามเกี่ยวกับยาเสพติดโดยที่กล้าเองก็ไม่ทราบจะทำไ้ ตำรวจต้องทำกับตนเองเช่นนี้ ซึ่งเมื่อกล้าทนความเจ็บปวดไม่ไหวประกอบกับความโมโห จึงตัดสินใจตอยหน้าตำรวจคนนั้น กล้าบอกว่าตอนที่ตนเองทำลงไปก็ไม่ทันได้คิดอะไร และบอกความรู้สึกตอนนั้นว่า “หน้ามืดแล้วครับ โมโหครับ. . . เขามาทำ เขามาบีบคอผมก่อนครับ ไม่รู้ทำไมเหมือนกัน เขาเดินมาแล้วเขาบีบคอแน่นเลยครับ แล้วก็ถามว่ามึงเสพยาหรือเปล่า ผมเลยบอกว่าไม่เสพ แล้วก็ถามขายยาไหม ก็บอกไม่ได้ขาย เขาก็บีบแรงขึ้นอีก เป็นรอยเลย จนผมทนไม่ไหว. . . หลังจากที่ถูกจับมาเพราะคดีทำร้ายร่างกายผู้อื่น กล้าจึงโดนข้อหาเพิ่มอีกหนึ่งข้อหาก็คือ ทำร้ายร่างกายเจ้าพนักงาน (ตำรวจ) ซึ่งในคดีที่ 1 นี้ ศาลสั่งให้กล้าเข้ารับการฝึกอบรมเป็นเวลา 6 เดือน แต่กล้าฝึกอบรมในครั้งแรกประมาณ 2-3 เดือน ก็ได้รับการปล่อยตัวก่อนกำหนด

กล้ากลับมาอยู่บ้านที่สกลนครกับพ่อแล้วก็โดนพ่อบังคับให้ไปบวชเณร ซึ่งมันไม่ได้เป็นความต้องการของกล้าเลย กล้าเล่าให้ฟังว่า “พ่อบังคับไปบวชครับ เจ้าอาวาสบอกว่า ถ้าผมไม่บวช ผมจะไม่ตายก็คางเหลือง” ตอนแรกเลยที่เดียวกล้ายืนยันจะไม่บวชแต่ก็เปลี่ยนใจและตัดสินใจบวช เพราะสงสารพ่อและเข้าใจความหมายที่ว่า “ไม่ตายก็คางเหลือง” หากกล้าต้องไปมีเรื่องมาอีกครั้งก็อาจจะต้องบาดเจ็บหรือถึงแก่ชีวิตได้

กล้าตัดสินใจบวชเณรและจำพรรษาอยู่ในวัดแห่งหนึ่งแถวบ้านที่สกลนคร แต่ระหว่างที่กล้าบวชเณรอยู่ที่นี่ได้ไม่นาน ก็เกิดความวุ่นวายและมีปัญหาเกิดการทะเลาะวิวาทกับผู้ใหญ่บ้านอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งกล้าบอกว่าผู้ใหญ่บ้านมาหาเรื่องโดยที่ตนเองก็ไม่รู้เรื่องว่ามีสาเหตุมาจากอะไร เพราะเหตุใด จนกระทั่งกล้าทนไม่ไหวถึงแม้ว่าขณะนั้นจะยังคงเป็นเณรอยู่ก็ตามแต่กล้าก็มีเรื่องชกต่อยกับผู้ใหญ่บ้านคนนั้น ซึ่งเจ้าอาวาสจึงส่งกล้ามาอาศัยจำวัดอยู่ในวัดแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร หลังจากทีกล้ามาจำวัดในกรุงเทพฯ ก็ไม่เคยไปมีเรื่องกับใครอีกเลยจนกระทั่งกล้าเลิกจากการเป็นสามเณร ซึ่งกล้าบวชเณรอยู่ได้หนึ่งพรรษาหรือประมาณ 3 เดือน

กล้าลองทบทวนตนเองในสถานการณ์ที่ผ่านมาที่ตนเองไปมีเรื่องกับคนอื่น กล้าคิดว่าตนเองก็ไม่ใช่ว่าคนที่เกเร ไม่ค่อยไปหาเรื่องใครก่อน และไม่รู้จะทำไมคนอื่นถึงหาเรื่อง และบ่อยครั้งที่กล้าเองก็พยายามที่จะหลีกเลี่ยงการมีปัญหทะเลาะวิวาท โดยกล้าบอกว่าใช้วิธีการ “ก้มหน้าหนี” ถึงสิบ นับไปเรื่อย ๆ ครับ ก็อย่ามีเลย ๆ “แต่บางครั้งที่ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ก็มีเช่นครั้งที่ผ่านมามี กล้าบอกความรู้สึกในช่วงที่มีปัญหานั้นว่า “หน้ามืดไปเลยครับ จำไม่ได้ ไม่รู้เรื่องเลยครับ ต่างคนต่างไม่ชอบหน้ากัน” จนเกิดการทะเลาะวิวาทขึ้น

กล้ากลับมาอยู่บ้านที่สกลนครแล้วพ่อก็ฝากให้กล้าเข้าทำงานในโรงกลึงของเพื่อน ซึ่งกล้าจะทำงานที่โรงกลึงตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์ ส่วนวันอาทิตย์จะเป็นวันหยุด ช่วงเวลาที่ว่าง ๆ หรือวันหยุดก็จะไม่มีงานอะไรทำ กล้าก็จะแต่งรถของตัวเองและจึงคิดลองทำป็นดัดแปลง กลึงปืนมาขายเพราะเคยเห็นคนทำมาก่อนเลยลองมาทำดูและใช้เวลาทำประมาณ 3-4 วันต่อกระบอก ซึ่งก็สามารถขายได้ในกลุ่มพวกวัยรุ่น ขายได้กระบอกละ 500 บาทและเพื่อนก็จะบอกต่อกันไปจนหลายคนรู้จักกล้า ซึ่งกล้าใช้คำว่า “ดัง”

. . . เพราะตอนอยู่โรงกลึงก็กลึงปืนดัดแปลงขาย ก็เลยดังมา . . . (ป็นดัดแปลง)

คิดเองครับ แบบมันว่าง ๆ ครับ คือ วันอาทิตย์เขาจะปิดร้าน ช้างหน้าปิดแต่ข้างในเขาเปิด ก็เลยเอาปืนมาแต่งในร้านครับ ผมอยู่ในร้านคนเดียว ผมทำคนเดียว . . . เคยเห็นคนทำมาก่อน . . . ก็จะมีวัยรุ่นเขาจะมาซื้อ เขารู้กัน . . . ทำแค่สองสามครั้งเอง ทำเล่น ๆ เเฉ ๆ แบบว่าไม่มีอะไรทำ ว่าง ๆ ก็ทำรถ แต่งรถ ท่อรถตัวเอง . . .

กล้าทำงานอยู่ที่โรงกลึงได้ไม่เท่าไรแล้วพ่อก็ออกจากงานมาอยู่บ้าน และพ่อก็ให้กล้าย้ายไปอยู่กับอาที่อุดรธานี โดยที่กล้าเองก็ไม่ทราบและไม่ได้ถามเหตุผลกับพ่อเลยว่าทำไมต้องย้ายไปอยู่กับอา ซึ่งสำหรับตัวกล้าในตอนนั้น การย้ายไปอยู่กับอา น่าจะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้กล้าได้หลบไปสงบสติอารมณ์จากความวุ่นวายที่เกิดขึ้นหลังจากการขายปืน “อยากมาเพราะว่าอยากจะสงบสติอารมณ์ เพราะเรื่องมันเยาะคือ ตอนนั้น คล้าย ๆ ว่ามันดังแล้วครับในความบ้า มีแต่คนรู้จักครับ ตั้งแต่ที่อยู่โรงกลึงดัดแปลงปืนขายก็เลยดังมาเรื่อย ๆ

เมื่อกล้ามาอยู่ที่อุดรธานีแล้วก็ไม่ได้ทำงานอะไรอีก เพียงแต่มาคอยช่วยอาเฝ้าบ้าน และที่บ้านของอาก็มีงานหลายอย่างให้ทำ เช่น เลี้ยงไก่ ทำสวน ทำไร่ต้นยูคาลิปตัสและดูแลบ่อปลา ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อา ก็จะเป็นคนรับผิดชอบให้ทุกอย่าง กล้าก็จะช่วยอาทำงานอยู่ประมาณ 1 ปี ซึ่งช่วงนี้ก็จะกลับไปบ้านที่สกลนครบ้าง

สภาพการณ์ที่ทำให้ตกเป็นผู้ต้องหา

ในช่วงที่กลับบ้านก็จะเป็นอีกช่วงหนึ่งที่กล้าจะได้กลับมาเจอกับเพื่อนเก่า กล้ามีเพื่อนที่สนิทอีก 4 คน ที่กล้าเรียกว่า “เพื่อนแบบว่าไปไหนไปนั้น” ซึ่งเพื่อนทั้ง 4 คนยังเรียนกันอยู่ แต่กล้าไม่ได้เรียนแล้ว และถ้ามาเจอกันก็มักจะพากันไปเล่นหรือไปเที่ยวด้วยกัน แต่ในช่วงที่กล้ากลับมาเที่ยวกับเพื่อนนี่เองที่กลับเกิดเรื่องทะเลาะวิวาทขึ้นอีกครั้ง กล้าเล่าว่าขณะที่จะไปเล่นกับเพื่อนที่โรงเรียน แต่เพื่อนสนิทมีเรื่องกับคนอื่นอยู่ กล้าจึงเข้าไปช่วยเพื่อนแล้วพากันหนีออกไปบ้านแฟนของเพื่อนก่อนแล้วก็พากันไปเที่ยว และกล้าจึงได้ไปรู้จักกับเพื่อนของแฟนเพื่อนขณะที่ไปเที่ยวด้วยกัน หลังจากนั้นกล้าก็ติดต่อกับพูดคุยกับผู้หญิงคนนั้นและคบหากันเรื่อยมา

กล้าเลยย้อนไปถึงจุดเริ่มต้นของเหตุการณ์ที่ทำให้ตนเองถูกจับเป็นผู้ต้องหาในคดีพรากผู้เยาว์ ซึ่งเป็นความผิดครั้งที่ 2 ตอนอายุประมาณ 16-17 ปี กล้าเล่าว่ากล้าไปเที่ยวกับกลุ่มเพื่อนเหมือนเดิม รวมทั้งผู้หญิงอีก 2 คน คือ แฟนของเพื่อนและผู้หญิงที่กล้าคบหา¹อยู่ด้วย ซึ่งวันนั้นพากันไปเที่ยวจนดึกและกำลังแยกย้ายกันกลับบ้าน แต่รถของกล้าสตาร์ทไม่ติดจึงกลับไม่ได้ เพื่อนหญิง 2 คนนั้นจึงบอกให้นอนพักที่บ้านของเธอก่อน (บ้านแฟนของเพื่อน) แล้วพรุ่งนี้เธอจะขับรถไปส่ง กล้าตั้งใจที่จะเดินทางกลับบ้านที่อุดรธานีในวันรุ่งขึ้น ซึ่งเพื่อนหญิงก็ขอตามไปอุดรกับกล้าด้วย เพื่อนหญิงบอกกับกล้าว่ามีปัญหากับทางบ้านและอยากจะไปเที่ยว กล้าก็พาทั้งสองคนไปด้วยโดยที่คิดว่าไม่น่าจะมีเรื่องอะไรเกิดขึ้นเพราะเห็นว่าผู้หญิงไปกันทั้งสองคน ซึ่งกล้าพาไปอยู่ที่บ้านตนเองที่สกลนคร 1 คืน ก่อนที่จะพาไปบ้านสวนของอาที่อุดรอีก 1 คืน แล้วแม่ของเพื่อนหญิงก็โทรศัพท์มาตาม กล้าจึงพากลับมาส่งที่บ้าน

... เขาก็บอกว่าอยากกลับอุดรกับผม ผมก็เลยให้เขาไป แล้วผมก็ไปสองวัน แม่เขาก็โทรตาม ตอนที่ตัดสินใจพาสาวไปที่บ้านด้วยเพราะเขาบอกว่าพ่อแม่เขาว่า แล้วเขาเบื่อบ้าน อยากไปเที่ยวก็เลยพาไป ตอนนั้นไม่รู้ว่ามันจะเป็นยังไงและเพราะตอนนั้นมันไปกันสองคนครับ ผู้หญิงสองคนก็คือ แฟนเพื่อนเรา แล้วก็เพื่อนแฟนผมก็เลยไม่คิดว่ามันจะมีอะไร ตอนนั้นพาเขามาอยู่สกลคืนหนึ่งก็พาไปอยู่ที่บ้าน แล้วก็มาอยู่อุดรอีกคืนหนึ่ง ไปอยู่ที่สวนอาครับ เพราะอาไม่อยู่บ้านแล้วแม่เขาก็โทรตาม ...

พอกับแม่ของเพื่อนหญิงพยายามตามหาลูกสาวจากเพื่อน ๆ ในกลุ่มจนทราบว่าอยู่กับกล้า เขาจึงโทรศัพท์ไปตามให้กลับมาบ้าน กล้าจึงพาทั้งสองกลับมาส่งที่บ้านและพบกับทั้งพ่อกับแม่ของเพื่อนหญิง ซึ่งเรื่องก็จบด้วยดีคือพ่อแม่เขาไม่ได้แจ้งความแล้วก็พาลูกสาวของตนเองกลับบ้าน ซึ่งเขาได้ให้สองสาวขับรถจักรยานยนต์ซ้อนกลับบ้านด้วยกัน แต่ระหว่างทางทั้งคู่กลับขับรถหนีหายไปโดยที่ไม่รู้ว่าหายไปไหนหรือไปหาใคร ซึ่งครั้งนี้พ่อกับแม่ของเพื่อนหญิงจึงไปแจ้งความว่าลูกของเขากลับมาหากกล้าอีก แต่ความเป็นจริงแล้วเพื่อนหญิงไม่ได้กลับมาหากกล้าเลย

หลังจากนั้นก็มีการจับมาถึงกล้า กล้าเองก็คิดในใจอยู่แล้วว่าตนเองคงต้องโดนจับและจะต้องรับโทษไม่ต่ำกว่า 5 ปี จึงยอมมอบตัวและสารภาพกับตำรวจว่า กล้าพากันไปเที่ยวมาซึ่งเพื่อนหญิงอีก 2 คนก็กลับมาที่บ้านแล้วและก็ให้ปากคำกับตำรวจเช่นเดียวกันกับกล้า แต่ใน

¹กล้าไม่เปิดเผยถึงระดับความสัมพันธ์ระหว่างกล้ากับผู้หญิงที่คบหาอยู่หรือแฟน ซึ่งจากการสอบถามจากเจ้าหน้าที่ดูและพบว่ามีความสัมพันธ์กันลึกซึ้งและเป็นเหตุให้เกิดการแจ้งความในคดีพรากผู้เยาว์ด้วย

วันที่มาขึ้นศาลเพื่อตัดสินคดีความ ทั้งสองคนนั้นกลับให้การไปอีกแบบหนึ่งคือไม่ได้ให้ปากคำตามที่เป็นความจริง กลับบอกว่า “เขาก็ใส่ร้ายผม”¹

ความรู้สึกในตอนที่ขึ้นของกล้า คือความโกรธ แต่ก็ต้องพยายามวางเฉยและเก็บความโมโหไว้ในใจ ในอีกความรู้สึกก็อยากจะออกไปทำร้ายเขาเหมือนกัน แต่ก่อนจะขึ้นศาลมีการแยกห้องกันอยู่และได้พบหน้ากันเพียงตอนขึ้นศาลเท่านั้น ซึ่งกล้าก็ต้องพบกับความจริงเมื่อขึ้นศาลในข้อหาพรากผู้เยาว์ ซึ่งมันทำให้ศาลตัดสินส่งกล้าฝึกอบรมเป็นเวลา 3 ปี และปัจจุบันกล้าเข้ามาฝึกอบรมในศูนย์ฝึกเป็นเวลา 2 ปี 5 เดือนแล้ว พ่อหรือญาติเข้ามาเยี่ยมมากล้าหลายครั้งแล้ว ซึ่งมันก็ทำให้กล้ารู้สึกดีใจ แต่ถ้ามาอยู่ที่นี่แล้วมีเรื่องไม่สบายใจก็มักจะใช้เวลาอยู่คนเดียวและไม่เคยเขียนจดหมายไปรบกวนพ่อเลย ขณะนี้กล้ากำลังฝึกอาชีพอยู่ในหน่วยช่างยนต์ และกล้ามีกำหนดปล่อยเดือนกันยายน 2552

การเรียนรู้ ทางเลือก ทางออกและการวางแผน

เมื่อถามถึงสิ่งที่กล้าได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาในชีวิตของเขา กล้าจะพยายามคิดอยู่นานก่อนที่จะบอกว่าสิ่งที่ได้เรียนรู้นั้นเป็นสิ่งที่เขาได้รับจากประสบการณ์ว่า “เรียนรู้ประสบการณ์ ได้รู้ว่าไปเที่ยวตอนกลางคืนไม่ดีครับ มีแต่เรื่อง” ซึ่งหลังจากนี้ กล้ายังไม่รู้ว่าตัวเขาเองก็ต้องกลับไปเจออะไรที่รออยู่ภายนอกอีกบ้าง แต่เมื่อออกไปแล้ว แม่จะมารับกล้าไปอยู่ด้วยที่เยอรมัน ซึ่งกล้าคิดว่าจะไปอยู่กับแม่เพียงแค่นานนัก และจะกลับมาคัดเลือกทหารเพราะกล้าได้สมัครทหารไว้ กล้าบอกว่าเขาอยากเป็นทหารบกเพราะจะได้ช่วยฝึกตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัย แต่เขาบอกว่า “ต้องรีบออกจากนี้ครับ รีบให้ปล่อยเร็ว ๆ ครับ”

การใช้ชีวิตหลังปล่อย

ในช่วงที่เข้ามาใช้ชีวิตในศูนย์ฝึก กล้าได้กลับไปเยี่ยมบ้านมาบ้างแล้ว เขาจึงไม่กังวลกับการที่ออกไปอยู่ข้างนอก แม้ว่าภายนอกจะมีอะไรเปลี่ยนแปลงไปบ้างจากก่อนที่เข้าฝึกอบรม แต่สำหรับคนที่ใกล้ชิดก็ไม่มีใครที่ทำให้รู้สึกอึดอัดใจและคิดว่าจะสามารถกลับไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติ

กล้าคิดว่าถ้าตนเองกลับไปแล้วต้องเจอกับสถานการณ์ที่ถูกหาเรื่องก่อน เขาจะพยายามหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่เหล่านั้ด้วย “การเดินหนี” หรือถ้ายังคงถูกหาเรื่องอย่างไม่หยุดหย่อนหรือหลีกเลี่ยงไปไหนไม่ได้แล้ว กล้าบอกว่า “สวนเลยครับ”

¹จากความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งระหว่างกล้ากับแฟนด้วยความเต็มใจ อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เขาไม่สามารถยอมรับการตัดสินที่ว่าเป็นการพรากผู้เยาว์นั้นได้

เมื่อกล้าได้ทบทวนตนเองเกี่ยวกับข้อดีและข้อเสียในตนเอง กลับบอกว่าข้อดีของเขาก็คือ เขาทำอะไรได้หมดทุกอย่าง ส่วนข้อเสียก็คือ การเที่ยวตอนกลางคืนและชอบหาเรื่อง และเพิ่มเติมข้อดีในตนเองว่า “เขาให้ซ่อมรถ ก็ทำได้ครับ เขาให้เชื่อม ให้ทำอะไร เราก็ทำได้ครับ เราทำได้หลายอย่าง ถ้าเราคิดอย่างจะทำ”

6. กรณีศึกษาจอมทัพ : เมื่อครอบครัวและตัวเองคือหน้าที่ต้องรับผิดชอบ

ในการเข้าศึกษาในศูนย์ฝึกฯ จังหวัดเชียงใหม่ นั้น เมื่อผู้ศึกษากำลังถามถึงความสมัครใจของน้องในศูนย์ฝึกฯ ที่กระทำผิดซ้ำเพื่อขอให้เข้าร่วมในการพูดคุยกัน น้อง ๆ จำนวนเกือบสิบคนต่างนั่งเงียบและไม่สบตา แต่ “จอมทัพ” กลับเลือกที่จะยกมือและลุกขึ้นมาพูดคุยกับผู้ศึกษา จอมทัพบอกว่า “ไม่มีใครยก ผมเลยยกครับ” (หัวเราะ) จอมทัพเป็นคนรูปร่างผอม สูง ดูเป็นคนอารมณ์ดีเพราะจะยิ้มแย้มตั้งแต่ระยะแรกที่ได้พบกันและหัวเราะไปด้วยในหลายช่วงของการเล่าเรื่องราว ตลอดระยะเวลาที่พูดคุยไม่มีที่ท่ากังวลต่อการพูดคุยจะได้ตอบได้ทันทีด้วยน้ำเสียงที่สุภาพ และที่สังเกตได้จากการพูดคุย จอมทัพจะเป็นคนที่จดจำในรายละเอียดเกี่ยวกับตัวเลข วันเวลาได้แม่นยำในเกือบทุกเรื่อง เช่น วันที่โดนจับ วันเข้าออกศูนย์ฝึก ระยะเวลาที่กลับไปอยู่บ้าน เป็นต้น

จอมทัพ อายุ 18 ปี เป็นคนจังหวัดเชียงใหม่ จอมทัพเล่าเกี่ยวกับตนเองว่า บ้านของจอมทัพตั้งอยู่ห่างออกไปจากตัวเมืองประมาณ 70 กว่ากิโลเมตร จอมทัพเป็นลูกชายคนโตของครอบครัวและมีน้องชายอีก 1 คน ปัจจุบันในครอบครัวของจอมทัพเหลือเพียงแม่และน้องเท่านั้น เพราะพ่อเสียชีวิตไปเมื่อปลายปีที่ผ่านมา (ปี 2550) ครอบครัวของจอมทัพเคยมีพ่อเป็นหัวหน้าครอบครัวและผู้หารายได้หลัก โดยการทำงานรับจ้างทั่วไป ส่วนแม่เปิดร้านขายของอยู่ที่บ้านและช่วงเย็นก็จะนำอาหารไปขายในหมู่บ้านใกล้เคียง แต่เมื่อพ่อเสียชีวิตและจัดการเรื่องงานศพเรียบร้อยแล้ว ร้านขายของที่บ้านก็ต้องปิดเพราะไม่มีกำลังพอที่จะดูแลได้อย่างเช่นเดิม แม่ต้องกลายเป็นผู้รับผิดชอบหารายได้แต่เพียงลำพัง แม่จึงต้องออกมาทำงานเป็นแม่บ้านที่รีสอร์ทเพื่อส่งเสียค่าเล่าเรียนลูกทั้ง 2 คน โดยจะต้องทำงานตั้งเช้าจรดเย็น

จอมทัพและน้องชายได้เข้าเรียนในโรงเรียนแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ไม่ห่างจากบ้านนัก เป็นที่ที่จอมทัพเรียนมาตั้งแต่อนุบาลจนกระทั่งจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 จอมทัพไม่ค่อยเกเรนักเพราะเขาไม่เคยไปมีเรื่องชกต่อยกับใคร แต่เมื่อตัดสินใจเข้ามาสู่เส้นทางการค้ายาเสพติด สงยา เสพยาและขาย ชีวิตของจอมทัพก็เปลี่ยนแปลงไป

เส้นทางของการกระทำความผิดในครั้งแรก

จอมทัพเคยผ่านวงจรของยาเสพติดในหลายรูปแบบทั้งเป็นผู้ส่ง ผู้เสพและผู้ขาย ซึ่งครั้งแรกในชีวิตเริ่มต้นในวัยเพียงไม่ถึง 16 ปี โดยเริ่มจากการเป็นเด็กเดินยา (ส่งยา) รับจ้างรื้อफी หรือเรียกว่าลูกफीไปส่งยาให้กับลูกค้า ซึ่งก็จะเป็นกลุ่มเพื่อนและรื้อफीด้วยตนเอง จอมทัพเล่าถึงการตัดสินใจรับจ้างเดินยาว่า “. . . ตอนนั้นคืออยู่บ้านพอศุภร์เสาร์อาทิตย์จะขึ้นมาเที่ยวในตัวเมือง เชียงใหม่ แล้วก็อยู่กับรื้อफीอยู่เพื่อนเยอะ ๆ ทางบ้านเราอย่างนี้มันหาง่าย คุยกันไปคุยกันมาผมเลยลองทำดู มันก็ไม่ยาก...เอาเงินมาหาซื้อของใช้ มาเที่ยว . . .”

จอมทัพบอกว่าหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ อยู่ไม่ห่างจากหมู่บ้านที่เป็นแหล่งใหญ่ในการขายยาเสพติด จอมทัพจำได้ว่าครั้งนั้น เขาโดนจับหนึ่งวันก่อนที่จะถึงวันเปิดเรียนในเทอมที่ 2 ของ ม.3 ซึ่งวันนั้นจอมทัพรับจ้างลูกफीไปรับยาเสพติดออกจากหมู่บ้าน ขณะที่กำลังนำยาออกมานั้นก็โดนตำรวจล้อมจับ ซึ่งตัวลูกफीสามารถหลบหนีไปได้ การกระทำผิดครั้งแรกทำให้จอมทัพถูกจับในฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจำนวน 200 เม็ด และทำให้จอมทัพเสียโอกาสที่จะเรียนจบ ม.3 พร้อม ๆ กับเพื่อนในรุ่นเดียวกัน

การเข้าสู่ศูนย์ฝึกครั้งแรก

จอมทัพต้องเข้ารับการฝึกอบรมภายในศูนย์ฝึกและอบรมฯ เป็นเวลากว่า 5 เดือน ในฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเมื่อมองย้อนกลับไปในช่วงที่อยู่ในศูนย์ฝึกฯ จอมทัพเล่าว่า แม้จะซีรึมมอเตอร์ไซด์พาน้องชายมาเยี่ยมตลอด ส่วนพ่อจะไม่ได้มา แม้จะมาอย่างน้อยอาทิตย์ละครั้ง ตลอดระยะเวลา 5 เดือนที่มาอยู่ที่นี่ ซึ่งระยะทางจากบ้านมาถึงศูนย์ฝึกฯ จะห่างกันกว่า 70 กิโลเมตรก็ตาม สิ่งที่จอมทัพเป็นกังวลมากที่สุดในช่วงนั้นคือ แม่ “. . .ห่วงที่บ้านด้วย แม่เดินทางมาเยี่ยม ไม่อยากให้แม่มาบ่อย ๆ อันตราย แม่ซีรึมมอเตอร์ไซด์มาคนเดียว อายุเยอะแล้ว ระยะทางมาที่นี่ 70 กว่ากิโล มากับน้องชาย. . .”

ส่วนแผนของจอมทัพ เป็นรื้อफी ม.6 ที่คบกันอยู่ก่อนที่จะถูกจับก็เป็นอีกคนหนึ่งที่เคยเป็นกำลังใจให้กับ จอมทัพบอกว่า “แกคิดอะไรได้มากกว่าผมอีก แกบอกไม่เป็นไร ไม่เป็นไร” โดยจะเขียนจดหมายมาหาทั้งหมดในตอนนั้นที่จอมทัพอยู่ในศูนย์ฝึกฯและหลังปล่อยก็ยังคงคบกันอยู่ด้วย” จอมทัพบอกถึงความคิดในช่วงก่อนที่จะปล่อยตัวในครั้งแรกและการวางแผนตัวเองภายหลังได้รับการปล่อยตัวนั้นว่า

. . . คิดว่าจะไม่ทำแล้วเพราะถ้าทำไปคือถ้าถูกจับอีกที คือเสียโอกาส เสียเวลาหลาย ๆ อย่าง จากครั้งแรกนั้นน่าจะจบไปกับเพื่อน ๆ รุ่นเดียว แต่กลับมาเสียเวลาต้องกลับไปเรียนกับรุ่นน้อง ทั้งที่เพื่อนของเราไปได้ไกลแล้ว เสียตายตรงนี้เลยไม่

อยากทำอีกแล้วผมคิดอยู่อย่างเดียวว่าออกไปจะเรียนให้มากที่สุด. . . ผมไม่รู้สิกก้าวอะไร ออกไปก็ทำตัวเหมือนเดิมตามที่ผมเป็น ใครจะยังงั้นผมก็ไม่สนใจ ใครดีมาผมก็ติดต่อ. . .

หลังการปล่อยตัวในครั้งแรก

หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมในคดีที่ 1 กว่า 5 เดือน จอมทัพจึงกลับมาอยู่ที่บ้านกับพ่อแม่และน้องชายตามปกติ ซึ่งช่วงที่ปล่อยมานั้นมันเป็นช่วงเทศกาลสงกรานต์พอดี พ่อแม่ก็พาจอมทัพและน้องชายไปเที่ยวงานเทศกาลด้วย จอมทัพบอกว่า “พอกับแม่ก็ไม่ว่าอะไร ออกไปก็เหมือนเดิมทุกอย่าง แกก็ไม่เคยพูดถึงเรื่องที่เราไปถูกจับมา” จอมทัพตั้งใจว่าจะกลับมาเรียนต่อ ม.3 ให้จบ พ่อแม่จึงไปขออนุญาตทางโรงเรียนเก่าซึ่งเป็นโรงเรียนใกล้ ๆ บ้านที่จอมทัพเรียนมา ตั้งแต่อนุบาล 1 จนถึง ม.3 เพื่อให้จอมทัพกลับมาเรียนเทอมสุดท้ายของ ม.3 พร้อมกับรุ่นน้อง หลังจากนั้นจอมทัพจำได้ว่ากลับอยู่กับพ่อแม่และน้อง 28 วันแล้วจึงลงไปอยู่กรุงเทพฯกับญาติระหว่างที่รอกลับมาเรียน ม.3 ในเทอมที่ 2

จอมทัพรับรู้ว่าแม่จะพยายามปิดเรื่องราวที่เกิดขึ้นโดยไม่ต้องการให้ญาติรับรู้ โดยเฉพาะญาติพี่น้องที่อยู่ต่างหมู่บ้านกันก็จะไม่รู้เกี่ยวกับเรื่องนี้เลย แต่สำหรับจอมทัพแล้ว สิ่งที่จอมทัพกังวลไม่ใช่กลัวว่าใครจะว่าตัวเองอย่างไร แต่จอมทัพกังวลว่า “. . . พ่อแม่จะถูกญาติพี่น้องว่าเลี้ยงลูกมาอย่างไร. . .” จอมทัพบอกถึงสิ่งที่เขาคิดและปฏิบัติในช่วงที่ใช้ชีวิตตอนนั้นว่า “. . . ไม่ได้ใส่ใจ เราอยู่กับตัวเรา เขาจะว่าอย่างไรเราก็เคยพลาดไปแล้ว เราก็ไม่ต้องไปสนใจอะไรมาก. . . ผมก็อยู่สบาย ๆ ยังไงก็ได้ชีวิตผม ก็อยู่ไปเรื่อย ๆ ไม่มีกังวลไม่มีอะไร”

ส่วนเพื่อนก็ยังเป็นเพื่อนกลุ่มเดิม จอมทัพสะท้อนว่า “. . . ทั้ง ๆ ที่ห่างกันมาประมาณ 5 เดือนแล้วกลับไปก็ยังเหมือนเดิม เหมือนยังอยู่ด้วยกันตลอด ยังเล่นด้วยกัน ยังคุ้นเคยเหมือนเดิม ยังคบกันเหมือนเดิม. . .” กลุ่มเพื่อนของจอมทัพก็ยังมีทั้งเพื่อนที่เรียน ที่ชายและไม่ชาย แต่จอมทัพพยายามเลือกคบเพื่อน คนที่ดีอยู่แล้วก็ไปด้วยกันได้ และพยายามอยู่ห่าง ๆ เพื่อนที่เคยเสพหรือขายยาด้วย โดยบอกตัวเองว่า “ให้อยู่ห่าง ๆ ถึงมันจะมาคุยก็คุยตามปกติแต่อย่าเข้าไปยุ่งกับยาอีกคงจะไม่แล้ว. . .”

สำหรับคนรอบข้างที่รู้จักก็รู้ว่าจอมทัพเคยโดนจับเรื่องยาเสพติดและอยู่ในศูนย์ฝึกฯ มา ก็เข้ามาถามไถ่พูดคุยกับไปอยู่ในนั้นเป็นไบบ้าง จอมทัพบอกว่า “. . . บางคนที่ให้กำลังใจหรือไม่พูดถึง ไม่มีใครว่าอะไร บอกไม่ต้องคิดอะไรมาก ใครว่าอะไรก็แล้วแต่ก็จะฟังไว้เฉย ๆ ก็พอ ไม่ต้องเก็บไปสนใจ. . . บางคนก็บอกให้กลับมาทำตัวดี ๆ” หรือแม้ในสายตาของคนนอก จอมทัพบอกว่า

“ไม่กลัวครับ ถึงเขารู้ว่าผมทำอะไรมาก็ไม่กลัว เขาว่าอะไรจะดาประชดอะไร ผมก็ฟังเฉย ๆ ไม่เก็บไปคิด ปล่อยมันผ่านไป”

เมื่อเปิดเทอม จอมทัพก็กลับมาเรียนต่อ ม.3 ซึ่งคุณครูในโรงเรียนที่จอมทัพสนิทก็จะคอยแนะนำว่า “ให้จอมทัพตั้งใจเรียน เราเป็นรุ่นพี่ที่ไม่ต้องห่วงอะไร ถ้าเขามาถามอะไรก็ตอบไปตามนั้น” ซึ่งจอมทัพก็ปฏิบัติเช่นนั้นโดยไม่ได้กังวลใจเท่าใดนัก ทั้งครูและเพื่อนรุ่นน้องจะทราบและถามไถ่จอมทัพถึงเรื่องราวในศูนย์ฝึกฯ ว่าในนั้นเป็นอย่างไรบ้าง จอมทัพก็จะตอบตามที่เข้าไปพบมาและเล่าให้เขาฟังว่าเป็นอย่างไร เมื่อจอมทัพเรียนจบ ม.3 ก็ได้ไปเรียนต่อสายอาชีพในสาขาบัญชี แต่ก็ได้เรียนจนถึงเพียงแค่ระดับ ปวช.1 เทอม1 เท่านั้น

สภาพการณ์ที่ทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำ

ระหว่างที่จอมทัพกลับไปเรียน ม.3 กับรุ่นน้อง จอมทัพมาทำงานพิเศษที่รีสอร์ทแห่งหนึ่ง ในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์นั่นเอง ซึ่งจอมทัพจะเข้าไปนอนค้างที่รีสอร์ทตั้งแต่ช่วงเย็นวันศุกร์แล้วทำงานในวันเสาร์อาทิตย์แล้วก็กลับมาเรียน จอมทัพเริ่มทำงานและได้รู้จักเพื่อนใหม่ในที่ทำงานซึ่งเพื่อนที่คุ้นเคยกันมาก่อนเป็นคนแนะนำให้รู้จัก ทั้งเพื่อนใหม่และเพื่อนเก่าต่างก็เสพยาเสพติดอยู่ด้วย และมักจะชวนให้เสพแต่จอมทัพก็ปฏิเสธเพราะครั้งแรกที่ทำมาเคยขายยาอย่างเดียวแต่ไม่ได้เสพ จุดเริ่มต้นของประสบการณ์การเสพยาติดครั้งแรก ด้วยความอยากรู้อยากลองของจอมทัพจึงตามเพื่อนที่จะไปซื้อขายบนดอยเพื่อไปเที่ยว จอมทัพเล่าถึงเหตุการณ์ว่า

... ตอนนั้นไปดึกมาก ไปตีสี่ตีห้าแล้วหกลองเช้าแขกจะมากินข้าวแล้วยังไม่ได้นอนง่วงเพื่อนเลยเอามาให้ผมเสพ ผมก็ลองดูว่ามันก็ดี ไม่ง่วง แล้วกลับมาทำงานสบาย ๆ ... แล้วมันเสพมาเรื่อย ๆ แต่คิดว่าจะเลิก จนเลิกเสพไปได้เป็นเดือนกว่ามันเห็นสภาพรอบ ๆ บ้านก็มีคนเสพ แล้วหมู่บ้านข้าง ๆ ก็เป็นแหล่งใหญ่ของเชียงดาวเลยครับ เชียงใหม่ขึ้นชื่อเลยครับ เพื่อนก็เยอะ แถวบ้านจะมีเสพไม่กี่คน สองสามคนครับ ก็รู้จักคุ้นเคยกัน แล้วหมู่บ้านข้าง ๆ ที่ติดโรงเรียน เป็นม้งเรียนด้วยกันมารู้จักกันทั้งหมู่บ้าน ไปมาเห็นเขาเสพ เห็นบ่อย ๆ ก็เลยกลับมาเสพใหม่ ...

จอมทัพบอกว่าไม่ได้เสพมากนักและไม่ได้ติดยา แต่ก็เสพไปเรื่อย ๆ มันทำให้จอมทัพรู้สึกกระปรี้กระเปร่า มันทำงานได้ดี ไม่ง่วง แต่เมื่อนึกถึงยาเสพติดก็จะรู้สึกอยากเหมือนอยากทานข้าว ก็เลยหาเสพและมันก็หาง่าย ซึ่งจอมทัพยังเสพยาเสพติดจนกระทั่งโดนคดีในครั้งที่ 2

ภายหลังจากที่พ่อเสียชีวิต จังหวะชีวิตของจอมทัพก็เปลี่ยนแปลงไปอีกครั้ง เสาหลักของบ้านต้องขาดหายไป แม่ก็ปิดร้านขายของและออกมาทำงานที่รีสอร์ทเดียวกับจอมทัพ หลังงานศพก็เป็นช่วงเปิดเทอมพอดี จอมทัพก็กลับมาเรียนต่อ ปวช.และอยู่ในตัวเมือง จอมทัพพยายามที่

จะทำงานไปด้วยเพราะค่าเทอมเดือนละเป็นหมื่น ตอนแรกแม่บอกว่าจะไม่ให้เรียนเพราะค่าเทอมมันแพง แม่คนเดียวคงส่งไม่ไหวแน่นอน จอมทัพจึงบอกให้แม่จ่ายค่าเทอมครั้งเดียวแล้วตนเองจะหาเงินมาจ่ายอีกครั้งที่เหลือ แม่จึงตกลงจะให้จอมทัพเรียนต่อได้ อีกประการที่สำคัญ น้องชายของจอมทัพที่กำลังจะเรียนจบ ม.3 และต่อ ม.4 ในอีกไม่นาน จอมทัพมองดูแม่ทำงานและดูเหมือนว่าแม่น่าจะทำงานคนเดียวไม่ไหว และคิดว่าถ้าเอาเงินมาทุ่มกับตนคนเดียว น้องก็คงไม่ได้เรียน แม่คงต้องเป็นภาระหนี้สินจำนวนมาก ไม่อยากให้แม่ต้องหาเงินคนเดียวเพราะเงินมันเยอะเกินไป

จอมทัพออกมาทำงานอยู่ร้านเหล้าซึ่งเงินค่าจ้างก็พอได้กินไปวัน ๆ เท่านั้น ในความคิดตอนแรกที่เดียวเลย จอมทัพไม่คิดว่าจะกลับมาขายยาเสพติดอีก แต่พอนึกไปนึกมาก็เลยลองกลับมาทำแล้วพออยู่ได้ก็เลยทำมาเรื่อย ๆ จอมทัพเล่าว่า “. . . ตอนนั้นคิดขึ้นเองเลยครับ จากครั้งแรกก็ทำอยู่แล้วเหมือนทำกับลูกพี่ จ้างผมเดินเฉย ๆ พอออกไปผมว่าผมไม่ยุ่งแล้ว มาช่วงหลังแล้วมันดูสภาพแล้วมันไม่ไหว ผมก็เลยเริ่มคิดขึ้นมาเอง. . .”

จอมทัพก็กลับมาขายยาเสพติดอีกครั้ง ซึ่งเงินทุนก้อนแรกที่เขาไปซื้อยาก็เป็นเงินค่าเทอมที่แม่ให้มา 6,000 บาท จอมทัพบอกว่า “ยาจะซื้อมาครั้งเดียว ไปเอาครั้งแรกก็ทั้งของตัวเองแล้วก็เพื่อนด้วย เอามาเฉลี่ยแบ่งเอาเปอร์เซ็นต์ ที่เหลือก็แบ่งขายเอากำไร” จอมทัพนำเงินมาเป็นทุนหมุนเวียนจนได้เงินเพิ่มขึ้นมาเป็นหมื่นกว่าบาทแล้วก็เอาเงินมาจ่ายค่าเทอมตามที่คุยกับแม่ไว้ จอมทัพจึงได้เรียนต่อ จอมทัพไม่ได้บอกให้แม่รู้และไม่อยากให้แม่รู้เรื่องนี้ด้วย เงินที่ส่งให้แม่ก็จะอ้างว่าเงินที่ได้มาเป็นเงินที่ทำงานแต่ละเดือน บ้างก็แบ่งเงินให้แม่ บ้างก็ใช้เองจนหมด จอมทัพนำเงินมาจ่ายเป็นค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายกินอยู่และซื้อยาเสพติดมาจำหน่าย

จอมทัพบอกกับแม่เพียงว่า “ให้เอาเงินไปส่งให้น้องเรียน สำหรับผมไม่ต้องเป็นห่วง” จอมทัพไม่ต้องการจะขอความช่วยเหลือจากใคร ไม่อยากให้น้องมาเดือดร้อนช่วยเหลือเพราะ “. . . เราเองก็โตแล้วช่วยตัวเองได้. . .” จอมทัพเล่าย้อนไปในช่วงเรียนมัธยมว่า จอมทัพเคยพยายามขอทุนการศึกษาจากทางโรงเรียนแต่ไม่ได้รับทุน เพราะคนที่ขอรับทุนการศึกษามีจำนวนมาก กำหนดคุณสมบัติหลายอย่าง ซึ่งจอมทัพคิดว่าตนเองคงไม่ได้ตามเกณฑ์ที่เขากำหนดไว้และจอมทัพก็ไม่ว่าที่ไหนจะช่วยเหลือตนได้อีก

ในช่วงที่มีปัญหาเรื่องการเงิน จอมทัพนำเงินค่าเทอมที่แม่ให้มาไปซื้อยาแล้วเพื่อนเอายาไปแต่ไม่จ่ายเงิน จอมทัพจึงมีเงินเพียงแค่ใช้จ่ายกินอยู่และเงินค่าเทอมจึงไม่พอ จอมทัพเคยคิดจะไปกู้เงินแต่อายุก็ยังไม่ถึง หากจะให้แม่ไปกู้ก็กลัวจะว่าแม่จะรู้เรื่องขายยา และช่วงนี้จอมทัพไม่สามารถหาเงินค่าเทอมได้ทันเพราะออกจากร้านเหล้ามาขายยาแล้วก็เรียน จึงไม่มีรายได้จาก

ทางอื่นอีกเลย ส่วนน้องชายก็ต้องเข้าเรียนและแม่ก็ไม่ค่อยมีเงิน ทำให้จอมทัพตัดสินใจออกจากโรงเรียน ซึ่งจอมทัพเล่าว่า “. . . เงินที่ผมใช้ไปมันขาดช่วง เมื่อเปิดเทอม 2 ปุ๊ป เข้าไปเรียนได้สัก 2 วัน คุณแม่น่าจะหาเงินค่าเทอมไม่ทัน แล้วผมก็ไม่ทันด้วยใจครับ ผมก็เลยตัดสินใจออกมาเลย. . .”

จอมทัพตัดสินใจออกจากโรงเรียนในวันแรก ๆ ของการเปิดเรียนในเทอมที่ 2 จอมทัพจึงบอกเหตุผลที่ออกจากโรงเรียนกับแม่ว่าตนเองไม่ไหวแล้ว ต้องเรียนไปด้วยทำงานไปด้วย ไม่มีเวลาพักผ่อน ไปเรียนบางวันก็รู้เรื่อง บางวันก็ไม่รู้เรื่อง และกลัวว่าเรียนไปเรื่อย ๆ จะเอาเงินไปทิ้งเพราะเรียนไปเรื่อย ๆ แบบเรียนไปแล้วไม่รู้ จึงเสียสายและพร้อมเมื่อไรก็จะกลับไปเรียนอีก จอมทัพจึงออกจากโรงเรียนมาขายยาโดยชวนเพื่อนมาตั้งกลุ่มทำให้ใหญ่ขึ้น จอมทัพต้องขึ้นลงคอยเพื่อไปซื้อยาแล้วกลับลงมาขาย ก็บอกบิดแม่เพียงแต่ว่าทำงานอยู่ในร้านที่เคยสมัครงานไว้ แม่ก็บอกให้จอมทัพตั้งใจทำงานให้ดี แต่ในใจเองก็คิดว่าจะเก็บเงินให้ได้แล้วกลับมาเรียนอีกครั้ง

จากการขายยาเสพติดในครั้งนั้น จอมทัพสามารถหาและเก็บเงินได้พอสำหรับเป็นค่าเล่าเรียนได้ถึง 2-3 เทอม และเป็นช่วงที่จอมทัพเรียกว่า “มันอยู่ตัวแล้ว” มีเงินพอ ทำให้จอมทัพคิดว่าน่าจะพอเป็นทุนได้แล้ว ข้าวของเครื่องใช้ที่ติดตัวก็มี มีหออยู่และมีเพื่อนอยู่หอด้วยกัน ซึ่งเป็นเพื่อนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนอาชีวะ จอมทัพจึงเริ่มลดการขายยาเสพติดลง จอมทัพคิดที่จะกลับไปเรียนต่อจึงให้แฟนเพื่อนช่วยไปซื้อใบสมัครเรียนมาให้ จอมทัพจึงกลับไปอยู่บ้านเพื่อเตรียมตัว (ตัดผม) ลงสมัครเรียนในวันอาทิตย์ (วันสุดท้ายในการรับสมัคร) และจะปฐมุนิเทศในวันจันทร์ ในวันเสาร์ที่จอมทัพกลับมาลงเพื่อสมัครเรียนจึงเป็นวันที่โดนสายตำรวจตามมาจับ จอมทัพเล่าว่า

วันนั้นนายาติดตัวมาด้วย 60 เม็ด เอามาเพื่อเสพ เขาตามมาจากบ้าน . . . น่าจะเป็นสายตำรวจ ผมนั่งรถมาตำรวจก็ขับตามมา . . . พอผมลงรถแล้วรอเพื่อนมารับ เขาก็มีตื๊อถามว่าผมเสพยาอะไรเปล่า ผมก็บอกไม่ได้เสพ เขาก็บอกไม่ต้องโกหก เขารู้จักพ่อแม่ที่บ้านหมดเลย ผมก็เลยบอกว่าผมเสพมาแต่ไม่ได้เอามาขาย แกก็เลยขอคืนแต่ไม่เจอ. . . ผมเอาไว้ในขอบปกเสื้อกีดด้านในแล้วก็เอายาอัดไว้. . . แต่แกไม่ยอมให้ผมหลุดไปคือตามมาจากบ้าน แกจะเอาให้ได้ . . . แกก็พูดเรื่องแม่บอกพ่อตายไป แม่อยู่คนเดียวน้อง แล้วก็อย่างนี้ มันเลยทำให้ผมคิดขึ้นมาว่าถ้าถูกจับครั้งนี้ ถ้าผมออกไป ผมคิดว่าเลิกถาวรแล้วครับ เลยตัดสินใจเอายาออกมาให้ตำรวจเองเลยครับ. . . ผมนึกครับว่ายังไงก็ไม่หลุดอยู่ดี ต้องโดนอะไรสักอย่าง เลยตัดสินใจสวาทภาพไปเลย. . .

ในตอนนั้น จอมทัพคิดว่ายังไงตำรวจคงไม่ปล่อยไปอยู่แล้ว ถ้าไม่ยัดยาก็คงโดนยึด คดีอีกจอมทัพจึงคิดมากกลัวว่ามากกว่าที่เป็นอยู่จริง จึงตัดสินใจสวาทภาพแล้วจึงถูกส่งมาฝึกที่

ศูนย์ฝึกอบรมฯ จอมทัพได้ลงทบทวนถึงการตัดสินใจสารภาพแล้ว ต้องเข้ามาอยู่ที่นี้ว่า “. . . มันไม่คุ้มแต่ถ้าไม่ยอมก็อาจโดนหนักกว่านี้ แต่ถ้ายอมแล้วมาอยู่ตรงนี้ก็ยิ่งดีกว่า. . .” และจอมทัพนึกถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาในรอบแรกที่โดนจับและเล่าว่า

. . . คิดถึงรอบแรกที่ถูกจับ 200 เม็ด ตำรวจก็จะสาวมาหาลูกพี่ผม แล้วพยายามยึดลูกพี่ผม 500 เม็ด เอายามาเตรียมไว้จะยึด ที่แรกจะยิงลูกพี่ทิ้งแล้วจะเอายึด. . . ผมเลยคิดถึงตอนนั้น ถ้าผมโดนเยอะกว่า 60 เม็ด จะทำยังไง . . . จับมาปั๊บ ตำรวจที่เขารู้ว่าผมทำอะไรมา แกก็มาคุย ผมก็บอกไปตามที่ถามมา. . . ก็เลยสาวตามลูกพี่ผมมา เปลี่ยนจากจำนวนยา 200 เม็ดเป็น 500 เม็ด แกว่าถ้ามารับปั๊บ จะยิงไฉนทั้งเลย เพราะเป็นตำรวจใหญ่ ดังอยู่ครับ เขาก็ตามจับอยู่. . . วันนั้นผิดพลาด วันที่ลงมาเอายาไม่ใช่ลูกพี่แต่เป็นลูกพี่ลูกน้องผมไงครับ ลงมาเอา ตำรวจก็รวบ ลูกพี่ (ใหญ่) ขับรถนี้ จับได้แต่ลูกพี่ผม ผมก็เลยบิดเขาออก แกไม่ได้เสฟไม่ได้ยุ่งเลย แต่แกก็มีประสบการณ์มาแต่เล็กไปแล้วครับ แกว่าลูกพี่ให้ไปช่วยที่ก็มาเอาให้ ผมบิดเขาหลุดเขาไม่รู้เรื่อง. . . ผมก็ไม่ซัดทอจนถึงแก ซัดทอจนถึงตัวใหญ่ตัวเดียวเลย. . . ที่ผมทำผมไม่ได้คิดอะไร คือจับไม่ได้อยู่แล้ว เสฟก็ไม่ได้เสฟ แต่มาถามผมถ้าผมบอกว่าเกี่ยว แกก็ต้องถูกจับ. . . (ตอนนี้เขาทำงานอยู่ข้างนอก). . . โดนคนเดียวก็ดีแล้ว อย่างมากก็สองปี อย่างน้อยก็สักปี คงไม่หนักมาก อยู่ ๆ ไปเดียวก็ได้ออก ออกไปทำดีกว่านี้ . . .

ครั้งนี้ศาลสั่งฝึกอบรม 2 ปี จอมทัพคิดว่าก็ไม่มากไม่น้อยเกินไป พออยู่ได้ ถ้าโดนมากกว่านี้มันจะเยอะเกินไป เพราะตอนนั้นใกล้จะ 18 ปี ในอีกไม่กี่สัปดาห์ เราอาจจะปั๊บไปเรือนจำซึ่งจอมทัพเพิ่งเข้ามาได้ไม่ถึง 2 เดือน จอมทัพพยายามอยู่ในศูนย์ฝึกฯ โดยที่จะไม่คิดมาก หากมีกิจกรรมหรืองานให้ทำก็ทำ ไม่สร้างปัญหาหรือหาเรื่อง ซึ่งเพื่อนที่อยู่ในนี้หลายคนก็รู้จักมาตั้งแต่ตอนที่เข้ามารอบแรกแล้ว ทำให้พอที่จะอยู่ด้วยกันได้ไม่ลำบากนัก

การทบทวนถึงสาเหตุของการกระทำความผิด

จอมทัพได้คิดทบทวนถึงเรื่องราวที่ผ่านมาในชีวิต จอมทัพบอกว่า “ก็ไม่เสียใจ มาถึงจุดนี้แล้วมันก็จำเป็นด้วยครับ ก็เก็บไปเป็นประสบการณ์หลาย ๆ อย่าง อยู่ที่นี่ก็เก็บความรู้หลายอย่างไปใช้ข้างนอก ถ้าใช้ได้นำไปใช้” จอมทัพมองถึงสาเหตุที่เสพยาและสะท้อนให้ฟังว่า “. . . เป็นเพราะความอยากรู้อยากลอง ไม่เคยเสพยามาก่อนตั้งแต่โตมาจนอายุ 17 ปี มันเห็นแล้วคึกขึ้นมาอยากรู่ว่ามันเป็นยังไง เสพมาเรื่อย ๆ ก็ไม่ถึงกับติด เพื่อนบอกให้ลองดูก็ลองดู แล้วก็ไม่ได้ติด ถ้าเสพแล้วจะเป็นไง มันจะเหมือนที่เรียนมาไหมที่มันทรมานทรมาย อยากรองดู ไม่เห็นเป็นอะไร แต่มันไม่่งทำงานได้ดี ชยัน. . . วันไหนอยากก็เสพ ไม่อยากก็ไม่เสพ ยังไงก็ได้. . . เสพยามันเหมือนหมดรอบ

เซฟแล้วทำงานจนหมดก็พักผ่อน แล้วก็เซฟอีก...” ส่วนสาเหตุที่ทำให้กระทำผิดซ้ำนั้น จอมทัพว่า “... อยู่กับตัวเองครับ การตัดสินใจของผมเองที่เลือกจะทำ รู้ครับรู้ว่าสักวันจะต้องถูกจับ แต่ไม่คิดว่ามันจะถูกจับ... เหมือนคนธรรมดาทั่วไป... ผมก็ไม่คิดว่าผมจะถูกจับ พอถูกจับก็ไม่โดนเยาะก็สารภาพไป เลิกแน่นอนเหมือนในรอบแรก...”

ความต้องการและการวางแผนอนาคต

สำหรับตัวจอมทัพเอง

จอมทัพมองว่า ระยะเวลาฝึกอบรมที่เหลืออีก 1 ปี 11 เดือน ยังคงนานสำหรับตัวเอง แต่จอมทัพคิดถึงและวางแผนอนาคตของตัวเองไว้ว่า ถ้าออกไปจะกลับไปเรียน กลับไปอยู่บ้านกับแม่ จะไม่ทิ้งแม่ไปอยู่ไกล เพราะแม่อายุมากแล้วอยู่คนเดียว โดยเฉพาะเรื่องการเรียนคิดว่าจะไปเรียน กศน. และจะทำงานไปด้วยเพื่อเก็บเงินเรียน ถ้าพอจบ ม.6 แล้วจะเอาเงินที่เก็บไว้มาส่งเรียนปวส.

สำหรับครอบครัว (แม่และน้อง)

สิ่งที่จอมทัพกังวลและอยากจะจัดการมากที่สุดในขณะนี้คือ จอมทัพรู้ว่าตอนนี้น้องกำลังยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เหมือนที่เคยคิดว่าสักวันหนึ่งน้องอาจจะเป็นอย่างตัวเองบ้าง ซึ่งจอมทัพก็ได้ให้แม่บอกน้องให้เลิก และให้น้องไปเรียน ม.4 ที่ตัวอำเภอ แต่โรงเรียนที่น้องจะมาเรียนมีแต่นักเรียนที่เกเร เสพยา กลัวว่าน้องจะหวนกลับไปแล้วสักวันจะต้องมีอย่างผม เลยอยากบอกแม่ให้น้องเลิก เอาน้องไปอยู่โรงเรียนประจำ กินนอนอยู่ข้างในเพราะคิดว่ามันดีกว่า อยากบอกน้องให้ตั้งใจเรียน ให้เรียนจบสูง ๆ ไม่ต้องใส่ใจอะไรมาก ให้เรียนเรื่อย ๆ ให้แม่ดูแลสุขภาพ ถ้าว่าง ๆ อยากให้แม่ขึ้นมาเยี่ยม เป็นห่วงเพราะแถวบ้านเป็นชุมชนนอกเมือง บ้านป่าเขาเรียกกัน ขโมยก็เยอะและแม่ต้องอยู่คนเดียว

7. กรณีศึกษาต้นไม้ : “มันก็ต้องมีสักวันบางช่วงที่มันจะดี”

ต้นไม้ หนุ่มเชียงรายวัย 17 ปี เขาเป็นคนรูปร่างเล็ก ผอม ผิวเข้ม ผมหยักศกเล็กน้อย ชอบนั่งตัวงอเวลาพูดคุย มักจะพูดเสียงไม่ค่อยดังเท่าไร ต้นไม้เล่าถึงครอบครัวของเขาว่า พ่อของต้นไม้เสียชีวิตตั้งแต่เขาเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปัจจุบันต้นไม้อาศัยอยู่กับแม่ น้องชาย (พ่อแม่เดียวกัน) ยายและพ่อใหม่ที่ต้นไม้เรียกว่า “พ่อน้า” แต่ไม่ได้แต่งงานใหม่ แม่และพ่อน้าอายุประมาณ 33 ปี แม่ประกอบอาชีพค้าขายจำพวกลูกชิ้นปิ้ง พ่อน้าทำงานอยู่ในธุรกิจ ส่วนน้องชายอายุ 9 ปี กำลังเรียนอยู่ในชั้น ป.4 ต้นไม้เรียนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียน

มัธยมแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงรายแต่หลังจากกระทำผิดจึงต้องออกจากเรียน แต่ก็พยายามที่จะเรียนต่อการศึกษาออกโรงเรียน ชั้น ม.3 แต่ก็เรียนไม่จบเพราะต้องทำงานไปด้วยจึงขาดเรียนบ่อย ต้นไม้้มักจะต้องอยู่บ้านคนเดียวเพราะทุกคนต่างต้องออกไปทำงาน ไม่ค่อยมีใครอยู่บ้าน แม่ต้องออกไปขายของ บางทียายก็จะไปช่วยแม่ ส่วนพ่อน้ำก็จะคุยกันดี แต่ก็นาน ๆ ครั้งได้คุยกันเช่นกัน เพราะพ่อน้ำไปทำงานจะกลับมาตอน 3-4 ทุ่ม หรือบางทีก็เที่ยงคืนตีหนึ่ง หรือบางทีก็ไปค้างคืนข้างนอก ต้นไม้้มักจะไม่ค่อยได้คุยหรือปรึกษาอะไรกับคนอื่น ๆ ในบ้านมากนัก

เส้นทางการกระทำผิดของต้นไม้

ในช่วงปิดเทอมชั้น ม.2 ตอนอายุประมาณ 15 ปี เป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำผิดของต้นไม้ ต้นไม้้มักจะต้องอยู่บ้านคนเดียวอยู่เสมอและในช่วงปิดเทอมชีวิตก็เป็นเหมือนที่ผ่านมามา ต้นไม้้มักจะออกไปเที่ยวกับเพื่อนรุ่นพี่ที่รู้จัก ซึ่งเขาอายุประมาณ 18 ปี โดยจะพากันลงมาเที่ยวในตัวเมืองเชียงรายแล้วต้นไม้้มักจะเริ่มคิดว่าจะหาอะไรทำเพื่อจะได้มีเงินมาเที่ยว เพื่อนรุ่นพี่จึงช่วยให้ต้นไม้้มารทำงานในร้านอาหารแห่งหนึ่งที่อยู่ในตัวเมือง ซึ่งต้นไม้้มจะต้องเดินทางไปกลับระหว่างบ้านกับที่ร้านอาหารทำให้ต้นไม้้มเริ่มอยากมีรถมอเตอร์ไซด์เพื่อมาใช้เวลาไปทำงานและไปเที่ยวกับเพื่อน ประกอบกับรุ่นพี่ก็ชักชวนให้ไปช่วยลักรถมอเตอร์ไซด์ ซึ่งต้นไม้้มก็ตัดสินใจไปกับเขาด้วยและในครั้งนั้นรุ่นพี่เป็นคนจัดการลักรถด้วยตนเองแล้วจึงนำรถกลับไปซ่อนไว้ที่บ้านรุ่นพี่คนนั้น จนกระทั่งตำรวจตามมาจับในไม่กี่วันต่อมา ต้นไม้้มและเพื่อนรุ่นพี่ถูกจับในฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ซึ่งเป็นการกระทำผิดรวม 2 คดี คือเป็นการลักรถมอเตอร์ไซด์ 2 คัน ซึ่งเจ้าของรถคนละคน เมื่อถูกจับได้จึงถูกแยกออกเป็น 2 คดี ซึ่งต้นไม้้มถูกศาลตัดสินให้ปล่อยและให้คุมประพฤติเป็นเวลา 2 ปี ส่วนเพื่อนรุ่นพี่โดนคดีลักทรัพย์และไปอยู่ในเรือนจำแต่ไม่ทราบว่าเขาถูกตัดสินโทษนานเท่าใด

การใช้ชีวิตในช่วงที่ถูกคุมประพฤติ

หลังจากที่ศาลสั่งคุมประพฤติ ช่วงนั้นต้นไม้้มออกมาช่วยแม่ขายอาหารจำพวกลูกชิ้น ปิ้งตามงานต่าง ๆ เช่น งานกุศล งานสงกรานต์ งานปอย งานเทศกาล เป็นต้น ซึ่งในช่วงนี้ ต้นไม้้มก็ต้องไปรายงานตัวตลอดระยะเวลาการคุมประพฤติ โดยเข้าไปรายงานตัว 3 เดือนต่อครั้ง และทำงานบำเพ็ญประโยชน์ 40 ชั่วโมง รายงานตัวที่ศูนย์คุมประพฤติจังหวัดเชียงราย โดยจะมีงานให้ทำเป็นชั่วโมง ๆ โดยนำเอาสมุดพกขึ้นไปให้เจ้าหน้าที่เซ็นแล้วก็ลงมาทำงานตามที่เจ้าหน้าที่กำหนดไว้ ซึ่งจะเป็นการทำงานภายในศูนย์ เช่น ปลูกต้นไม้ ตัดหญ้าแล้วก็ทำหลังคา ประมาณครึ่งละ 2 ชั่วโมง หลังจากทำงานเรียบร้อยแล้วก็ไปรับสมุดพกคืนและจะต้องตรวจปัสสาวะเพื่อหาสารเสพติดเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการก็กลับบ้าน ซึ่งต้นไม้้มได้ไปรายงานตัว และเก็บชั่วโมงทำงานประมาณ 20 ครั้ง ต้นไม้้มบอกว่า “. . .ใช้เวลาในการคุมประพฤติต่อครั้งประมาณสี่ห้าชั่วโมง แต่ทำจริง ๆ ก็

ประมาณสองชั่วโมง. . . เจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้คุยอะไรมากก็คือ พอไปก็ทำ ๆ เสร็จก็คือกลับ. . .ไปทำกับเพื่อน ๆ อะไรแบบนี้ครับ. . .ก็ไปรายงานตัวตลอดครับ ก็ไปให้ครบ ๆ. . .”

ต้นไม้เข้าอยู่ที่บ้านได้ประมาณ 2-3 เดือนแล้วจึงลงมาทำงานและอยู่ในตัวเมืองขณะเดียวกัน ต้นไม้ก็เข้าเรียนต่อ กศน. ในชั้น ม.3 ไปด้วย แต่เนื่องจากต้นไม้ต้องเข้าไปทำงานในตัวเมืองจึงขอยืมเงินทำให้ต้องขาดเรียนอยู่บ่อยครั้ง ต้นไม้จึงตัดสินใจเลิกเรียนไปกลางคัน

สภาพการณ์ที่ทำให้กระทำผิดซ้ำ

ต้นไม้เป็นเด็กเสิร์ฟที่ร้านอาหารแห่งหนึ่งในตัวเมืองเชียงราย รายได้จากการทำงานเสิร์ฟอาหารประมาณเดือนละ 4,000 บาท โดยต้นไม้จะพักอาศัยอยู่ในห้องพักของทางร้านอาหารเลย ซึ่งนาน ๆ ครั้งถึงจะได้กลับมาที่บ้านสักที เงินที่หาได้จากการทำงานในส่วนนี้ ต้นไม้ก็จะส่งมาให้แม่เป็นค่าน้ำประปาและค่าไฟฟ้าในบ้าน ในช่วงที่ลงมาทำงานอยู่ในตัวเมือง ต้นไม้มีเพื่อนในกลุ่มอีกประมาณ 8-9 คน บางคนก็เรียนอยู่ บางคนก็ไม่ได้เรียน บางคนก็ทำงานอยู่ร้านขายพัสดุ สิ่งก่อสร้างบ้าง ซึ่งจะเป็นกลุ่มที่ต้นไม้ไปไหนมาไหนด้วยตลอด

ต้นไม้ทำงานที่ร้านอาหารอยู่ได้ไม่นาน ร้านก็ต้องปิดตัวลงเพราะไม่ค่อยมีลูกค้าเข้าเท่าใดนัก ต้นไม้ต้องออกจากงานและย้ายไปเช่าหอพักอยู่กับเพื่อนสนิท ซึ่งเป็นเพื่อนที่เคยเรียนอยู่ในโรงเรียนเดียวกันตอนชั้นมัธยม โดยที่ต้นไม้ก็ยังไม่ได้บอกกับแม่ถึงการย้ายงานและย้ายที่อยู่ ต้นไม้มาเช่าหออยู่กับเพื่อนสนิทซึ่งเพื่อนก็ทำงานในปั้มน้ำมันตั้งแต่ต้นไม้ยังทำงานในร้านอาหารเมื่อมาอยู่หอกับเพื่อนแล้ว ต้นไม้จึงแบ่งจ่ายค่าเช่าห้องร่วมกันกับเพื่อน ซึ่งค่าเช่าห้องเดือนละ 1,600 บาท ต้นไม้จึงต้องพยายามที่จะหางานใหม่ทำเพื่อนำเงินมาจ่ายค่าเช่าห้องและค่าใช้สอยส่วนตัว ต้นไม้พยายามเข้าไปสมัครทำงานในหลายที่ ทั้งร้านอาหาร ร้านล้างรถ ซึ่งต้นไม้ก็ถามเพื่อน ว่ามีที่ไหนบ้าง เพื่อนก็บอกให้ลองไปหาดู ซึ่งก็ไม่ได้งานที่ใดเลยแต่ต้นไม้ก็ไม่ได้คิดว่าจะกลับไปอยู่บ้าน ต้นไม้เล่าถึงชีวิตในช่วงนั้นว่า

. . . ก็ไปตามร้านอาหาร ร้านล้างรถ เขาไม่รับครับ เพราะคนเขาเต็ม เหมือนทางต้น คิดอยู่ว่า เราจะไปทำงานอะไร แล้วก็ตอนนั้นยังเรียนไม่จบ มีแค่บางร้านที่เขารับ เพราะเรายังเรียนไม่จบ ม. สาม ก็มีบางร้านที่เขารับ บางร้านเขาก็อาจจะไม่รับ ตอนนั้นก็คิด เราไม่มีเงิน เหนื่อยครับ เราไม่มีเงินจ่ายค่าห้องและกินด้วย แล้วก็ไม่มีเงินที่จะส่งกลับไปบ้านด้วย. . .แต่ไม่คิดที่จะกลับบ้านเลย ถ้าอยู่บ้านก็อยู่คนเดียว มันไม่ได้ทำอะไร อยากอยู่แบบอิสระ ติดเที่ยวด้วย ตอนนั้นไปเที่ยวห่าง ไปเล่นเกมบ้าง ไปถนนน้ำตก (นอกเมือง) ไปเที่ยว ไปกับเพื่อน ๆ. . .เขาก็มีเงินใช้แต่ผมไม่มี เราก็ไปกับเขา ผมก็ไม่ได้ออกเงินอะไรกับเขา แต่มันติดที่ค่าหอค่ากิน คิดว่าจะหาเงินยังไง

เขาก็รู้ว่าเราไม่มี เขาก็ชวนไปด้วยครับ แต่รู้สึกเหมือนกับว่าเราไม่มีส่วนร่วมกับเขาเลย...

เรื่องค่าใช้จ่าย ค่าห้องและค่ากินอยู่จึงเป็นภาระที่ต้นไม้ประสบและต้องจัดการในช่วงนั้น ต้นไม้พยายามที่จะหางานจนเริ่มรู้สึกเหนื่อยแต่ก็ยังไม่ได้งานสักที โดยที่ต้นไม้ไม่รู้ว่า จะหางานได้ที่ไหนอีกหรือจะมีใคร หน่วยงานใดที่สามารถช่วยเหลือในเรื่องงานและเรื่องเงินได้ แต่แล้ววันหนึ่งต้นไม้จึงคิดที่จะกลับบ้านไปขอเงินแม่มาใช้ชั่วคราวก่อนที่จะหางานได้

ต้นไม้จึงเอารถมอเตอร์ไซด์ของเพื่อนออกมาใช้โดยที่ไม่ได้บอกกล่าว แต่ระหว่างทาง จึงได้แวะเข้าห้องน้ำเพื่อที่จะปัสสาวะในโรงเรียนแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ไม่ห่างจากบ้านเท่าใดนัก จึงทำให้ ต้นไม้คิดและตัดสินใจลักก๊อกน้ำในห้องน้ำมาขาย เมื่อมองย้อนกลับไปในวันนั้น วันที่ต้นไม้ตัดสินใจที่จะลักก๊อกน้ำมาขายแลกเงิน ต้นไม้คิดเพียงว่าจะต้องทำอะไรให้พอมีเงินใช้จ่ายไปก่อน ในช่วงที่ยังหางานทำไม่ได้

...หลังจากหางานไม่ได้ แล้วก็กลับมาที่หอ ก็คิดว่า ไปหาเงินมาพาลาง ๆ ก่อน ก็เลยขอยืมรถเพื่อน ไม่ได้บอกเพื่อน ตอนแรกก็อยากกลับบ้านแล้วก็แวะเข้าไปในโรงเรียนไปเข้าห้องน้ำ ก่อนที่จะเข้าไปบ้านก็ไปเห็นก๊อกน้ำในห้องน้ำเป็นทองเหลือง เข้าไปก็คิดว่า ทองเหลืองตอนนี้มันราคาดี ก็ฉกมาก็เลยลักมา...คิดเองเลยมันเอาง่ายครับ มันเป็นก๊อกน้ำทองเหลืองขายได้ก็โล่งกว่าบาท เป็นก๊อกน้ำปัดเปิดทองเหลืองธรรมดา... ตอนนั้นตัดสินใจหลังจากไปหางานอะไรเสร็จแล้ว ไม่ได้ครับก็คิดว่าเราคงไม่มีงานแล้ว ตอนนั้นก่อนที่จะไปเอา ก็คิดไปหางานอยู่ด้วยแต่ก็ไม่ได้เพราะตอนนั้นก็ขาดเงินแล้วก็เลยไปเอามาพาลาง ๆ เอามาก่อนแล้วค่อยไปหางานต่อ...

ต้นไม้บอกว่าถ้าวันนั้น ไม่แวะไปเข้าห้องน้ำ ต้นไม้ตั้งใจที่จะมุ่งกลับไปที่บ้านเลยทันที โดยที่ต้นไม้คิดว่าจะกลับไปขอเงินแม่มาใช้ก่อน พอได้แวะไปเข้าห้องน้ำเลยเอารถเข้าไปจอดข้างในโรงเรียนด้วยเพราะเป็นช่วงปิดเทอมพอดี ต้นไม้บอกว่าเมื่อเข้าไปในห้องน้ำ คิดว่าจะลักก๊อกน้ำ และตัดสินใจจะทำลงไปจึงไม่ใช่เรื่องยาก เพราะต้นไม้เพียงใช้มือหมุนก๊อกน้ำออกมาธรรมดาก็ได้ แล้วประกอบกับช่วงปิดเทอมทางโรงเรียนจะปิดน้ำไว้จึงยังไม่มีอะไรที่เป็นที่น่าผิดสังเกต ต้นไม้เอาก๊อกน้ำที่ลักมาไปไว้ใต้เบาะรถมอเตอร์ไซด์ ซึ่งได้ทั้งหมด 11 ตัว หนักรวมกันประมาณ 3 กิโลกรัม และในวันนั้นความตั้งใจที่ต้นไม้จะกลับบ้านก็เป็นอันสิ้นสุด ต้นไม้ขับรถกลับเข้ามาที่หอพักแล้ว จึงนำก๊อกน้ำไปขายที่รถรับซื้อของเก่า โดยได้เงินมาประมาณ 300 กว่าบาท ต้นไม้้นำเงินที่ได้มาซื้อข้าวประมาณ 40 กว่าบาท ซึ่งที่เหลือก็นำมาเป็นค่าใช้จ่ายแล้วก็กลับไปหางานทำอีกครั้ง แล้วต้นไม้ก็ได้งานที่ร้านทำเบาะรถได้เงินค่าจ้างเดือนละ 2,500 บาทและต้นไม้ก็ได้ไปลักก๊อก

หรือทำผิดอีกเลย ต้นไม้บอกว่ “...เงินก็เก็บไว้ใช้ แล้วก็ไปหางานทำด้วย แล้วก็มาได้งานที่ร้านทำเบาะะ จนไม่ได้ไปเอาอีกเลย...”

หลังจากที่ต้นไม้ทำงานในร้านทำเบาะะได้เกือบ 1 เดือน ต้นไม้ก็ตั้งใจที่จะเอาเงินค่าจ้างทำงานกลับไปให้แม่ที่บ้าน แต่แม่บอกว่ให้ไปที่โรงพักเพราะตำรวจเรียกตัว แม่ก็ถามว่ไปทำอะไรมา แต่ต้นไม้ก็ไม่ได้คิดถึงเรื่องที่เคยไปลักก๊อกน้ำของโรงเรียนเลยและไม่รู้ว่ตำรวจเรียกตัวเพราะอะไร จนทราบเรื่องว่ทางโรงเรียนแจ้งความว่ก๊อกน้ำในห้องน้ำของโรงเรียนหายไปแล้วมีคนเห็นว่ต้นไม้เป็นคนเอาไป ต้นไม้จึงถูกตำรวจจับดำเนินคดี ต้นไม้จึงทบทวนเหตุการณ์ในวันนั้นและบอกว่ “ตอนนั้นไม่ได้คิดว่จะมีคนเห็น ไม่มียาม แต่อาจจะมีคนอยู่ในนั้นมั้ง ไม่ได้สังเกต...” ต้นไม้อยู่ในสถานแรกรับประมาณเกือบ 2 เดือน เมื่อถูกตัดสินในคดีลักทรัพย์แล้วจึงถูกส่งตัวมาเข้ารับการฝึกอบรมที่ศูนย์ฝึกฯ เป็นเวลา 6 เดือน ตั้งแต่ต้นไม้เข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกฯ ก็ยังไม่มีใครเข้ามาเยี่ยม มีแต่แม่ที่เขียนจดหมายมาหาบอกว่จะให้ามาเยี่ยม ซึ่งการใช้ชีวิตในศูนย์ฝึกครั้งแรกของต้นไม้ทำให้พอที่จะได้ทบทวนตนเองเกี่ยวกับการกระทำผิดที่ผ่านมาว่

... ตอนนั้นทำไปก็ไม่ได้คิดครับ เพราะกะว่าจะไม่โดนจับ เพราะว่ไม่มีใครรู้ แล้วก็ไปเอาแค่ครั้งเดียวครับ แต่พอโดนจับ ก็รู้สึกเสียใจครับ เป็นรอบที่สอง ไม่น่าที่จะทำ ถ้าวันนั้นกลับบ้านไปก็ไม่มีอะไรแล้ว... (ยกตัวอย่างถ้าให้ไปกระชากสร้อยของหญิงแก่จะทำไหม) ไม่ครับ เพราะว่ไม่กล้าทำครับ ไม่กล้าทำ เพราะถ้าเขารู้ เขาสามารถทำอะไรเราได้ เขาแจ้งความ เขาจำเราได้ ไม่น่าจะมีเรื่องอะไร ไม่น่าจะมีใครเห็นแล้ว ก็ไม่ได้ไปเอาหลายครั้ง ไปครั้งเดียว...

นอกจากนี้ ต้นไม้ยังได้ย้อนทวนความคิดของตนเองว่ เขาคิดว่าคนอื่นมองตัวเขาหรือคิดต่อการกระทำผิดว่อย่างไรบ้าง ต้นไม้บอกว่ “...เขาคงมองว่เราเป็นคนไม่ดี ถ้ามองในอีกมุมหนึ่ง ก็อาจจะมีคนคิดว่าเราทำพลาดไปแล้ว แล้วเขาก็ให้ออกาสเรา คิดว่ให้ออกาสและให้ความช่วยเหลือ จะมาบอกให้เรากลับไปเริ่มต้นใหม่...”

ต้นไม้บอกว่อาจจะมี 2 กลุ่มที่มองคนทีกระทำผิดต่างกันไป แต่สำหรับต้นไม้แล้ว คนทีเคยได้รู้จัก ใกล้ชิดหรือคุ้นเคยทีจัดอยู่ในกลุ่มเหล่านี้ คือ 1. คนทีให้ออกาส ต้นไม้คิดว่คนทีจะให้ออกาสกับเขาก็คือพ่อ แม่ ญาติพี่น้องแล้วก็คนทีเขาไปทำงานด้วย และ 2. กลุ่มทีบอกว่เราเป็นคนไม่ดี คือ คนทั่วไป คนแถวหมู่บ้าน ซึ่งต้นไม้อยากบอกกับเขาว่า

... ก็อยากบอกให้เขารู้ว่ คนผิดก็มีโอกาสทีจะปรับตัวใหม่ได้เหมือนกัน กลับตัวให้เข้าสู่สังคมได้เหมือนกันครับ... เพื่อนในนี้ ไม่ได้มองว่ เขาดี เขาแย่ ก็มาจากเพื่อนเหมือนกันหมด ทีมีติดยา คดีฆ่า ที่บ้านก็มีทะเลาะเบาะแว้งกัน เคยคุยกันครับ เขา

เล่าเรื่องที่บ้านเขาให้ฟังว่าที่บ้านเขาทะเลาะเบาะแว้ง เขาเป็นยังงี้บ้าง แล้วทำไมถึงทำ ก็มีเป็นเหตุผลบ้าง คือ ครอบครัวทั้งบ้าน เขาทะเลาะกัน เลยต้องทำไป ผมคิดว่าไม่มีใครแย่มากตั้งแต่เกิดเพราะคงจะมีสักช่วงที่มันอาจจะแย่ไปบ้าง แต่มันก็ต้องมีสักวันบางช่วงที่มันจะดี. . .

การวางแผนอนาคต

ต้นไม่บอกกับตัวเองว่า “ต้องสู้ครับ ต้องทำให้ดีกว่าเดิม” จึงวางแผนการใช้ชีวิตภายหลังปล่อยทั้งด้านการเรียนและการทำงาน ต้นไม่คิดว่าจะกลับไปทำงานที่ร้านทำเบาะและกลับไปเรียนต่อให้จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยวางแผนไว้ว่าต้นไม่จะขับรถไปกลับระหว่างที่ทำงาน ที่เรียนและบ้านเพื่อที่จะได้ไม่ต้องไปเที่ยวกับเพื่อนเหมือนแต่ก่อน ต้นไม่บอกถึงแผนชีวิตของตนเองว่า

ด้านการทำงาน (ระยะสั้น) ต้นไม่บอกว่า “. . . ก็ไปทำงานเหมือนเดิม ร้านทำเบาะ แล้วก็ไปกลับเอา เขารู้เรื่องครับ แต่เขาก็ไม่ได้ว่าอะไร เป็นพ่อของเพื่อนเก่าสมัยประถม เขาก็บอกผิดแล้วก็ปล่อยมันไป พอออกไปแล้ว ก็ให้กลับมาทำงาน มาช่วยงานที่นี้อีก. . .”

การเรียน “ก็จะไปเรียนต่อ เพราะก่อนที่จะเข้ามาก็ไปลงทะเบียนเรียนต่อไว้แล้ว ม.3 จะเรียนให้จบ. . . จะได้เอาวุฒิไปเรียนต่อที่ศูนย์ฝึกอาชีพของเชียงราย เป็นหน่วยงานของรัฐของอะไรไม่รู้ครับ เขามีเปิดเรียน. . . คิดว่าอยากไปเรียนช่างไฟ ช่างยนต์”

ต้นแบบของต้นไม่ที่ทำให้เขาอยากเรียนในสายช่างยนต์ก็คือ “พ่อน้า” ต้นไม่เล่าว่า “. . . ไปทำงานช่างยนต์และก็ชอบงานแบบนี้อยู่แล้ว ตอนนั้นก็เคยไปฝึกงานทำรถ เรือรถเชื่อมรถยนต์แถวบ้านอยู่แล้ว ตอนอายุ 14 ปี ซึ่งตอนนั้นว่างด้วย แล้วมันเป็นวันหยุด เสาร์อาทิตย์ เราก็ไปช่วยเขาทำเลยขอบ. . .” ต้นไม่คิดว่าจะต้องเรียนให้จบเพราะอยากหาเงินมาให้ที่บ้านและหาเงินเลี้ยงตนเองได้ และหลังจากที่เรียนจบในสายอาชีพแล้วก็จะให้ป้าช่วยเหลือเรื่องงาน เพราะป้ารู้จักคนที่ทำงานในโรงงานที่จังหวัดระยอง ซึ่งพี่ของต้นไม่ก็ไปทำงานเป็นหัวหน้าคนงานอยู่ที่นั่น

8. กรณีศึกษาเมฆ : แล้วก็หนีไม่พ้นสิ่งที่ตนเองทำ

เมฆเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยคนแรกในพื้นที่แรกของการลงพื้นที่พูดคุยกับน้อง ๆ ในศูนย์ฝึกฯ ผู้ศึกษาพบเมฆ ชายหนุ่มวัย 21 ปี รูปร่างไม่สูงนัก ผิวสีเข้ม เจ้าหน้าที่บอกว่าเมฆเป็นอาสาสมัครเข้ามาพูดคุยกับผู้ศึกษาและเขาบอกว่า “ไม่กลัว” ที่จะต้องมาคุย แต่เขากลับเป็นคนคุย

ไม่ค่อยเก่งนัก บางทีก็จะก้มหน้าแล้วอมยิ้มหรือหัวเราะแทนการตอบหรือพูดคุย บางครั้งก็ถอนหายใจ หรือพูดเบา ๆ เหมือนไม่ค่อยมั่นใจ

เมฆเป็นคนจังหวัดนราธิวาส ในครอบครัวของเมฆมีพ่อ แม่ พี่สาวและน้องชาย แต่ปัจจุบันในบ้านที่จังหวัดนราธิวาสจะมีพ่อแม่และน้องชาย พ่อกับแม่ประกอบอาชีพร้านอาหาร ส่วนพี่สาวขึ้นไปเรียนและทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ เมฆเล่าว่า พ่อเป็นคนที่ดีมาก “พ่อแถมอย่างแรงเลย” หากลูกทำอะไรผิดก็จะถูกพ่อตี ส่วนแม่เองจะเป็นคนที่คอยดูแล ตักเตือนและคอยช่วยเหลือเมฆ หรือแม้ว่าแม่จะรู้ว่าเมฆเสพยาแต่ก็จะไม่บอกพ่อเพราะเกรงว่าลูกจะถูกตีได้เพียงแค่ห้ามปราม

เมฆยังเรียนไม่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แต่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน เพราะเคยไปทำคดีผิดกฎหมายกับเพื่อนแล้วตำรวจมาตามจับจึงออกจากโรงเรียนโดยที่ไม่ได้บอกพ่อกับแม่ และออกไปเช่าบ้านพักอาศัยอยู่กับเพื่อน

เส้นทางการกระทำความผิดและชีวิตหลังปล่อย

ชีวิตในวัยเรียนของเมฆก็เป็นเหมือนเด็กคนอื่นในรุ่นเดียวกัน เมฆเรียนหนังสือมีเพื่อน เรียนเสร็จก็กลับบ้าน แต่เมื่อเริ่มโตขึ้นจนเข้าเรียนระดับมัธยม เมฆเริ่มมีเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ มากขึ้น เป็นกลุ่มเพื่อนที่อยู่นอกโรงเรียน ซึ่งบางคนยังเรียนหนังสืออยู่ บางคนก็ไม่ได้เรียนหนังสือ เพื่อนบางคนขายยา บางคนเสพยา บางคนก็ทั้งเสพยาและขายยาเสพติดด้วย บางคนก็เคยลักขโมยหรือปล้นมาก่อน เมฆไปมาหาสู่กับเพื่อนกลุ่มนี้อยู่เสมอ เมื่อเมฆไปเรียนเสร็จก็จะไปหาเพื่อนแล้วค่อยกลับบ้าน ในวันหยุดก็ออกไปอยู่กับเพื่อนที่บ้านเช่าและพากันไปเที่ยว

เมฆจึงเริ่มเรียนรู้เรื่องการซื้อขายเสพยาเสพติดจากเพื่อนและเห็นพฤติกรรมการเสพยาของเพื่อน ๆ เมฆบอกว่าครั้งแรกที่ลองเสพยาเสพติดเป็น เพราะเห็นเพื่อนเสพยาแล้วตนเองเกิดความอยากรู้อยากลองว่ามันเป็นอย่างไร จึงขอเพื่อนเสพดูและเมื่อทดลองเสพแล้วกลับรู้สึกดีและไม่่วงนอน เมฆใช้คำว่า “มันหรอยดี”¹ จึงเสพยามาเรื่อย ๆ แต่เนื่องจากยาที่เสพต้องหาซื้อมาเสพ เมฆจึงต้องหาวิธีการหาเงินมาใช้ เพราะว่าขณะนั้นเมฆยังคงเรียนอยู่จึงไม่มีเงินรายได้อื่น ๆ นอกจากที่พ่อกับแม่ให้เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับไปโรงเรียน เมฆจึงออกไปกับเพื่อนที่ปล้นและตัดสินใจปล้นกับเพื่อนเพื่อหาเงินมาเสพยา ซึ่งเขาทำมาหลายครั้งและไม่ถูกจับดำเนินคดี เมฆจึงปล้นมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งในช่วงที่ยังเรียนไม่จบชั้น ม.2 แต่มีตำรวจมาตามจับคดีปล้นซึ่งเป็นคดีที่เมฆและเพื่อนกระทำมาก่อนหน้านี้ เมฆจึงตัดสินใจหนีคดีด้วยการออกจากโรงเรียนกลางคันตั้งแต่ยังเรียน

¹“หรอย” เป็นภาษาใต้ หมายถึง อร่อย ซึ่งในบริบทของผู้พูดสื่อความหมายที่บ่งบอกแทนความรู้สึกดีต่อการเสพยาเสพติด

ไม่จบชั้น ม.2 โดยที่ยังไม่ได้บอกกับพ่อแม่ รวมไปถึงคิดต่าง ๆ ที่เมฆทำมาก็ไม่เคยบอกคนในครอบครัวเช่นกัน

เมื่อเมฆตัดสินใจออกจากเรียนมาโดยไม่ได้ออกใครแล้วออกจากบ้านไปอยู่กับเพื่อนที่บ้านเช่า แต่บอกกับพ่อแม่ว่าจะขอไปพักอยู่กับเพื่อนแล้วหลังจากนั้นมา 4-5 เดือน พ่อแม่ถึงจะรู้ว่าเมฆไม่ได้เรียนหนังสือแล้ว เพราะมีคนข้างบ้านไปบอกพ่อแม่ว่าเมฆไม่ได้เรียนหนังสือแล้ว เมฆเริ่มเปลี่ยนจากการเป็นผู้เสพยามาขายบ้า เมื่อเพื่อนที่ขายยาบ้ามาชวนให้ไปขายด้วยกัน ตอนแรกเมฆก็ยังไม่ได้ไปตามคำชวนแต่ต้องการจะเอาเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายและเป็นค่ากินค่าอยู่จึงตัดสินใจขายยา แต่เมฆทำได้ไม่นานก็ถอยตัวออกมาเพราะกลัวสายตำรวจจะรู้แล้วถูกจับ เพื่อนจึงชวนเข้าไปเอาเงินและสิ่งของแทน คือ บางครั้งปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์บ้าง วังราวบ้าง ออกไปทำสัปดาห์ละ 2-3 ครั้งซึ่งทำครั้งหนึ่งก็จะได้เป็นเงินบ้าง โทรศัพท์หรือสิ่งของอื่น ๆ เมฆบอกว่า “ปล้นมันได้ทุกอย่างเลย. . . ดีครับ ได้ของฟรี” แล้วจึงนำของที่ได้มาไปขายเอาเงินมาใช้จ่าย

ในการกระทำผิดแต่ละครั้ง เมฆบอกว่าสำหรับคนที่เป็นเหยื่อแล้ว เมฆจะไม่รู้สึกกลัว เพราะตนเองมีอาวุธอยู่ในมือ แต่กลัวถูกตำรวจจับมากกว่าจึงต้องใช้ชีวิตแบบหลบหนีตลอดเวลาไม่สามารถใช้ชีวิตแบบสบาย ๆ ได้เหมือนตอนที่อยู่กับพ่อแม่

. . . ไม่รู้สึกกลัวครับ เรามีอุปกรณ์ มีปืน มีมีดแต่ไม่รู้ว่าผู้เสียหายจะมีอะไร ก็เลยไม่กลัวใคร. . . ถ้าเจอตำรวจกลัวว่าแกลจะรู้ว่าเราเล่น บางวันก็หนี ตอนนั้นมีตำรวจทุกวันก็ต้องหนีตำรวจทุกวัน. . . ชีวิตช่วงนั้นอยู่ไม่สบาย อยู่ไม่สนุกเลย ไม่เหมือนเราอยู่กับพ่อแม่ ไปเที่ยวไหนมาไหนก็ต้องหลบ อยู่กับพ่อแม่ไปเที่ยวไหนมาไหนก็ต้องกังวลไปไหนก็ไม่มีเพื่อนศัตรู ไปไหนก็สะดวกสบาย ช่วงหลังก็มีเพื่อนศัตรูเยอะ เที่ยวไปทำได้. . .

จนกระทั่งเมฆถูกจับเป็นครั้งแรกในคดีปล้นทรัพย์ เมื่ออายุ 17 ปี และศาลสั่งให้ส่งฝึกอบรม 6 เดือน ในช่วงที่เมฆเข้ารับการฝึกอบรม พ่อกับแม่มาเยี่ยมและบอกให้เมฆกลับบ้านไปอยู่กับพ่อแม่แล้วก็ไปทำงานกับพ่อแม่ที่บ้าน ซึ่งหลังจากได้รับการปล่อยจากศูนย์ฝึกฯ พ่อและแม่มารับเมฆกลับบ้าน ส่วนคนในละแวกบ้านก็มักจะมาคุยกับพ่อแม่ของเมฆและว่าเมฆถึงสิ่งที่เขากระทำผิด “. . . คนที่บ้านเขาว่า เขาบอกกับพ่อแม่เมฆว่า เหมาะสมที่เมฆทำกับคนอื่น พ่อแม่ส่งไปเรียนเมฆไม่ได้ไปเรียนที่ เขาก็มาบอกพ่อแม่ แม่มาบอกว่าคนที่บ้านคุยกันจะเกือบหมูบ้าน. . .”

ตอนนั้นเมฆก็กลับไปอยู่ที่บ้านได้เพียงไม่กี่วัน เพื่อนก็มาหาและชวนออกไปเที่ยวข้างนอกบ้าง ชวนไปเสพยาบ้าง เมฆก็เริ่มออกไปเที่ยวบ่อยขึ้นเรื่อย ๆ แม้จะเป็นคนคอยเตือนและบ่นเวลาที่เมฆออกไปเที่ยว หรือบางทีพ่อแม่ก็จะถามเกี่ยวกับเรื่องการเสพยา ถามว่าติดยาหรือ

เปล่า ซึ่งเมฆก็จะพยายามอยู่เฉยเพราะไม่รู้ว่าจะตอบอย่างไร จนเมฆรู้สึกว้าวถ้าอยู่ที่บ้านแล้วเวลาที่ จะออกไปไหน ไปทำอะไรข้างนอกก็ไม่ค่อยสะดวก ซึ่งต่างจากเวลาที่เมฆอยู่กับเพื่อน ๆ ข้างนอก บ้าน คือ อยู่กับเพื่อนจะไปไหนมาไหนก็สะดวกและไม่ต้องกังวลอะไร

สภาพการณ์ที่ทำให้กระทำผิดซ้ำ

เมฆตัดสินใจออกมาเข้าบ้านพักอยู่กับเพื่อนอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นเพื่อนที่เคยคบกันมา ตั้งแต่ก่อนที่เมฆจะถูกจับในครั้งที่ 1 เมฆไปอยู่กับเพื่อนประมาณ 20 คน เมฆจะกลับไปอยู่กับ ครอบครัวบ้างเดือนละ 2-3 วัน แต่ส่วนใหญ่จะอยู่กับเพื่อนมากกว่า บ้านที่เช่าอยู่เป็นบ้าน 2 ชั้น ซึ่งจะต้องเสียค่าเช่าบ้านเดือนละ 1,000 กว่าบาท โดยทุกคนร่วมกันจ่ายค่าเช่า เมฆออกไปอยู่กับเพื่อนได้ 4-5 เดือน เมฆบอกว่าต้องใช้ชีวิตไปวัน ๆ เท่านั้นเพราะในระยะเวลา นั้น เมฆไม่ได้เรียนหนังสือแล้ว ไม่ได้ทำงาน และกลับมาปล้น ลักขโมยและวิ่งราวทรัพย์เหมือนเดิมเพื่อเอาเงินมาใช้ จ่ายและเสพยาบ้า แล้วก็ไปทำคดีใหม่ คือ คดีฆ่าคนตาย ซึ่งไม่ได้เป็นความผิดที่เชื่อมโยงกับ คดีปล้นทรัพย์คดีเก่า ๆ ที่ผ่านมา

เมฆเล่าถึงเหตุการณ์ที่เป็นต้นเหตุในการก่อคดีฆ่าคนตายว่า เหตุมันเกิดขึ้นตอน กลางคืน โดยที่วันนั้นเมฆออกไปปล้นมาก่อนแล้วและได้พกอาวุธปืนมาด้วยซึ่งอาวุธปืนดังกล่าว เป็นของเพื่อนที่นำมาเก็บไว้ในบ้านพัก หากใครมีเรื่องเดือดร้อนก็สามารถหยิบปืนนี้มาใช้ได้ทันที คืนนั้นปืนจึงมาอยู่ที่เมฆพอดี หลังจากที่ถูกปล้นเสร็จเมฆและเพื่อนจึงพากันไปดื่มสุราจนเมา ในขณะเดียวกันนั้น เพื่อนสนิทของเมฆก็กำลังมีเรื่องกับเพื่อนที่รู้จักอีกคนหนึ่ง เนื่องจากเพื่อนทั้ง 2 คนมาชอบผู้หญิงคนเดียวกัน จึงเกิดทะเลาะวิวาทกัน ซึ่งเพื่อนที่อยู่ในเหตุการณ์จึงวิ่งกลับมาที่ บ้านพักเพื่อตามเพื่อนคนอื่น ๆ ไปช่วยเพื่อนคนดังกล่าว เมื่อเมฆทราบเรื่องจึงตามไปช่วยเหลือ ในใจคิดเพียงว่า “คิดว่าเขา จะเอาให้ได้ คิดว่าไม่กลัวใคร” ซึ่งเพื่อนสนิทที่ถูกทำร้าย (ถูกแทง) จนบาดเจ็บถูกนำตัวส่งที่โรงพยาบาลแล้ว เมฆเข้าไปเยี่ยมเพื่อนที่โรงพยาบาลก่อนจึงไปหาเพื่อน คนที่เป็นคนทำร้าย

แม้ว่าเมฆจะไม่รู้ว่าใครเป็นคนทำร้ายเพื่อนของตนเองก็ตาม แต่เพื่อนที่เห็น เหตุการณ์บอกว่าเพื่อนที่รู้จักอีกคนหนึ่งเป็นคนทำร้าย ด้วยความเมาสุราและจะช่วยแก้แค้นแทน เพื่อนสนิทและความสะใจชั่วคราวเท่านั้นเอง เมฆกลับตัดสินใจตามไปที่บ้านเช่าและยิงเพื่อนคน ดังกล่าวจนเสียชีวิต

... เพื่อนมาบอกว่าเพื่อนเรามีเรื่อง เราก็ไม่รู้ว่ามีเรื่องอะไร คืนนั้นเราก็เมาด้วย...

เมฆไม่รู้ว่ามีใครทำเพื่อนเมฆ แต่มีเพื่อนอีกคนที่อยู่ในเหตุการณ์ เมฆก็ตามไปที่บ้าน

เช้าซึ่งเพื่อนบอกว่าใครเป็นคนยิง เพื่อนชี้ว่าคนนี้ เมฆก็ยิงเลยครับ. . . ตอนนั้นคิดแค่ว่าจะเอาให้สะใจเมฆ ไม่ได้คิดถึงวิธีอย่างอื่นเลย และก็ไม่ได้กลัวใครด้วย. . .

การใช้ชีวิตภายหลังหลบหนีความผิด

เมื่อเมฆก่อคดีฆ่าคนแล้วหลบหนีในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสได้ไม่นาน เมื่อมีการออกหมายตามจับเมฆ ทำให้ทุกคนในบ้านทราบว่ามีเมฆไปกระทำผิดมา เมฆมีความคิดในวินาทีนั้นว่า “ผมคิดว่าจะต้องไปอยู่กับพี่สาว คิดว่าให้ไปอยู่ไกล ๆ ก่อนแล้วค่อยว่ากันอีกที” เมฆจึงตัดสินใจหนีขึ้นไปอยู่กับพี่สาวที่กรุงเทพฯ เมื่อมาเจอพี่สาวแล้วเธอก็บอกให้เมฆกลับมาบอตัวที่นราธิวาส แต่เมฆไม่ได้กลับมาบอตัว เมฆจึงใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ จนได้มาเจอเพื่อนใหม่อีกคนหนึ่ง หลังจากนั้นเมฆก็อยู่กับพี่สาวเพียงแค่ 2 เดือนเท่านั้น ก็ออกไปอยู่กับเพื่อนใหม่

เมื่อไปอยู่กับเพื่อนใหม่ เมฆก็ไปร่วมลงทุนขายเสื้อผ้าด้วย โดยไปขอยืมเงินจากพี่สาวมาร่วมลงทุน ชีวิตในช่วงนั้นของเมฆก็คือการทำงานแม้ว่าจะมีเงินใช้บ้างหรือไม่มีเงินใช้บ้างก็ตาม แต่เหมือนเมฆจะไม่ต้องหนีเหมือนที่ผ่านมา เมฆไม่ต้องกลัวว่าใครจะไปบอกตำรวจให้มาจับเพราะไม่มีใครที่กรุงเทพฯ ที่จะรับรู้เรื่องของเมฆ แต่คนในครอบครัวก็ยังเตือนให้เมฆระมัดระวังตัวไว้ก่อน

. . . บางวันก็สบายดี บางวันก็ไม่ดี เพราะว่าบางวันมีตังค์ใช้บางวันก็ไม่มี แต่ไม่ต้องหนีแล้วครับ ไม่ต้องกลัวตำรวจ คิดว่าไปไกลแล้วที่นราคงตามไม่ถึง. . . ตอนที่เมฆอยู่กรุงเทพฯ ก็ไม่มีใครรู้เรื่องที่เมฆทำ คนที่เมฆไว้ใจก็รู้ เมฆบอก ก็มีเพื่อนที่อยู่บ้านใกล้เคียงที่สนิทกันจะรู้เพราะเป็นคนบ้านเดียวกัน เพราะรู้ว่าถ้าแกล้งจะไม่บอกใคร เมฆเชื่อใจเขา. . . ที่บ้านก็รู้ว่าอยู่กรุงเทพฯ พี่สาวบอกพ่อแม่เขาก็บอกให้อยู่หลบตำรวจ ตัวเมฆอยู่ที่โน่นไม่กลัวตำรวจ แต่พ่อแม่โทรไปหาบอกให้หลบตำรวจ อย่าเที่ยวมาก

นับตั้งแต่เมฆหลบหนีคดีไปอยู่กรุงเทพฯ และไปขายเสื้อผ้านั้น เป็นเวลากว่า 10 เดือน จนเมฆรู้สึกว่าคุณค่าและความหมายจับที่นราธิวาสคงจะไม่มีแล้ว เมฆจึงตั้งใจที่จะกลับลงมาที่บ้านเพื่อร่วมพิธีกรรมทางศาสนาแต่ก็มาถูกตำรวจจับที่บ้านนั่นเอง เมฆทบทวนตนเองในการกระทำผิดที่ผ่านมา วิธีการแก้ปัญหาโดยการหลบหนีกับสิ่งที่ได้รับในวันนี้เมื่อต้องถูกจับแล้วได้รับโทษจากผลของการกระทำตนเองว่า

. . . ตอนนั้นตัวเมฆคิดว่าหนีไปอยู่กรุงเทพฯ วิธีนี้คิดว่าพ้นแล้ว . . . ผมคิดว่ามากรุงเทพฯ คดีคงจะหาย หมายจับก็ไม่มี นานแล้ว 10 เดือน แต่คดียังมีอยู่ กลับมาตำรวจก็ดักหน้าอยู่เลยโดนจับคดีที่ 2 . . . เคยคิดว่าถ้าเราไม่ทำเรื่องที่ไม่ดี เราคงไม่ลำบากอย่างนี้ ถ้าทำไปแล้วก็ต้องคิดแล้วปวดหัวเฉย ๆ แต่สำหรับคนอื่นผมก็รู้ว่าเขาจะว่ายังไง

เมฆหลบหนีการจับกุมในคดีฆ่าคนตายเป็นระยะเวลา 1 ปีกว่า ๆ แล้วจึงมาถูกจับเมื่ออายุ 19 ปี ซึ่งเป็นความผิดในครั้งที่ 2 ซึ่งศาลสั่งให้ฝึกอบรมอย่างขั้นต่ำ 3 ปี ขั้นสูง 5 ปี และปัจจุบันฝึกมาแล้ว 2 ปี โดยในระยะ 3 เดือนแรก ได้ฝึกอยู่ในหน่วยโยธา เช่น รดน้ำต้นไม้ กวาดขยะ แล้วจึงเข้าเรียนในหน่วยฝึกอาชีพช่างดนตรีและตัดผม พร้อมทั้งเรียนในหน่วยเรียน กศน. ด้วย

การเรียนรู้และการวางแผนอนาคต

เมฆได้เรียนรู้และเก็บเกี่ยวประสบการณ์ทั้งที่ดีและไม่ดีจากการกระทำของตนเอง แม้ว่าการกระทำผิดจะทำให้เขาได้รับสิ่งตอบแทน เช่น เงิน สิ่งของและอื่น ๆ แต่มันก็ทำให้เขาต้องได้รับโทษ รวมทั้งการคบเพื่อนที่มีทั้งเพื่อนที่ดีที่เป็นเพื่อนที่คอยช่วยเหลือเวลาที่ลำบาก ไปไหนมาไหนด้วยกันและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันมา ส่วนเพื่อนที่ไม่ดีก็พาให้เขาไปกระทำความผิด ซึ่งการเรียนรู้เหล่านี้ทำให้เมฆได้กลับมามองชีวิตและวางแผนอนาคตตนเองไว้ด้วย

การใช้ชีวิต

เมฆบอกว่า เขาไม่กลัวที่จะต้องกลับไปใช้ชีวิตตั้งใจว่าจะกลับไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวอยู่กับพ่อและแม่ ซึ่งในช่วงที่ฝึกอบรมอยู่นั้น เมฆก็มีโอกาสได้ลากลับไปเยี่ยมบ้านมาบ้างแล้ว เขารู้สึกว่าไม่มีอะไรต้องกลัวรวมไปถึงคนรอบบ้านที่รับรู้เรื่องของเขาด้วย แต่ก็ไม่ค่อยแน่ใจเท่าใดนักว่าจริง ๆ แล้วเขาคิดกับเมฆอย่างไร เมฆใช้คำพูดที่ว่า “ต่อหน้าเขาไม่ว่าอะไร แต่ลับหลังไม่รู้” นอกจากนี้เมฆยังคิดว่าตนเองคงต้องไปใช้ชีวิตที่อื่นก่อนรวมถึงการไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ เพื่อหลีกเลี่ยงสถานการณ์เดิมหรือความเสี่ยงหากมีการแก้แค้น เมฆบอกว่า “แม้มันจะเปิดร้านข้าวที่มาเลย์ด้วย ออกไปจากที่นี่ก็ไ้จะกลับไปบ้านก็จะหลบไปก่อน”

การเรียน

เมฆได้วางแผนชีวิตตนเองหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวไว้ว่าจะกลับไปเรียนหนังสือต่อ ซึ่งพี่สาวของเมฆจะเป็นคนพาเข้าไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ ซึ่งตอนนี้เมฆเองก็ได้เข้าเรียน กศน. อยู่ด้วยเพื่อเตรียมออกไปเรียนต่อ แต่ก็ยังไม่ได้คิดว่าตนเองจะออกไปทำงานอะไรต่อไป

การคบเพื่อน

เมื่อออกไปแล้ว สิ่งที่ไม่เมฆกลัวก็คือ “ถูกแก้แค้น” ที่เคยทำฆ่าเพื่อนคนหนึ่งตายโดยที่ตนเองก็ยังไม่ได้คิดว่าหากเกิดขึ้นจริงแล้วจะทำอย่างไรแต่จะพยายามไม่กลับไปยุ่งกับเรื่องเหล่านี้อีก นอกจากนี้เมฆก็ยังคงคิดว่าเขาจะกลับไปคบกับเพื่อนกลุ่มเดิม แต่จะไม่ใช้ชีวิตเหมือนที่เคยกระทำความผิดมาแล้ว เมฆบอกว่า “ถ้าออกไปกลัวเพื่อนเอาจกลับที่เมฆทำเพื่อนไปจากที่ที่ทักกับแก...บางคนก็ไม่นึกถึงสิ่งที่เมฆทำกับแก แต่บางคนก็จะเอาจกลับ ถ้าเขาเอาคืนยังไม่รู้เลยควรจะทำยังไง

จะไม่ยุ่งกับเรื่องนี้... แต่ถ้าเพื่อนเดิมก็จะกลับไปหาเพื่อน แต่เมฆจะไม่ทำเหมือนที่เมฆทำไป คราวนี้เป็นครั้งที่ 2 จะไม่เข้าแล้ว..."

9. กรณีศึกษาภูผา : มันอยู่ที่ตัวเราเอง

ภูผา หนุมไต้ อายุ 20 ปี รูปร่างไม่สูงมากนัก ผอม สีผิวเข้ม เวลาที่พูดคุยกันจะตอบได้สั้นแต่ชัดเจน ภูผาเล่าเกี่ยวกับตนเองว่า ภูผาเป็นคนจังหวัดสงขลา ครอบครัวของภูผามีด้วยกันทั้งหมด 5 คน คือ พ่อ แม่ พี่ชาย น้องชายและภูผา ซึ่งภูผามีอายุห่างจากพี่ชายเพียง 1 ปีและอายุห่างจากน้องชาย 17 ปี พ่อกับแม่ประกอบอาชีพค้าขาย บ้านของภูผาตั้งอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาและตั้งอยู่ในตลาด ในครอบครัวของภูผา พ่อแม่จะเป็นคนที่ภูผาคูกันได้ทุกเรื่อง แต่ยกเว้นเรื่องยาเสพติด ภูผาเริ่มคบเพื่อน เทียวเตรและสูบบุหรี่ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งภูผาใช้คำว่า “ออกลาย” ภูผาจึงได้เรียนจบเพียงแค่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก็ต้องออกจากโรงเรียน ภูผาบอกว่า “ผมดื้อ ร้าย นักเลง เขาเลยให้ออกจากโรงเรียน” ชีวิตวัยรุ่นกับการคบเพื่อนเป็นจุดเริ่มต้นของเส้นทางยาเสพติด ภูผามักคบกับเพื่อนรุ่นพี่มากกว่า ทั้งเทียวเตร จากสูบบุหรี่มาเป็นเสพยาและขายยาในที่สุด

เส้นทางการกระทำความผิดของภูผา

การกระทำความผิดครั้งแรกของภูผาเกี่ยวกับยาเสพติดทั้งเป็นผู้เสพและขาย เกิดขึ้นเมื่อปี 47 ตอนนั้นภูผาอายุ 16 ปี ภูผาตัดสินใจไปขายยาเสพติดครั้งแรกกับเพื่อนด้วยเหตุผลงูใจและความต้องการที่ภูผาบอกว่า “ผมคิดว่าเงินมันดี อะไรมันดี เบี้ยมันดี อะไรก็มีทุกสิ่งทุกอย่าง...ทำให้มีรถ รถกระบะ มีเพื่อนเยอะ มีทองใส่ มีมือถือ มีเบียร์ใช้จ่าย”

เพื่อนที่ทำด้วยกันอีก 2 คน ต้องถูกเข้าเรือนจำทั้งคู่เพราะอายุมากกว่า 18 ปีแล้ว ส่วนภูผาศาลตัดสินส่งฝึกอบรมเป็นเวลา 1 ปี ซึ่งพ่อแม่ก็พยายามวิ่งเต้นเจรจาเรื่องคดีให้ลดโทษจากที่มากให้กลายเป็นน้อยลง แต่ภูผาก็ไม่รู้ว่าเขาทำกันอย่างไร ภูผาต้องอยู่ในสถานแรกรับประมาณ 8 เดือน ขณะที่อยู่ในแรกรับทำให้ภูผาคิดกับตัวเองถึงสิ่งที่ตนเองจะต้องพยายามเปลี่ยนแปลงหากได้กลับไปอยู่ข้างนอก หลายครั้งที่ภูผาพูดคุยกับเพื่อนในแรกรับถึงความตั้งใจว่า “ปล่อยตัวคราวนี้จะไปช่วยพ่อแม่ทำงาน ไม่เกรแบบนี่แล้ว”

ในช่วงของการใช้ชีวิตในแรกรับ เมื่อพ่อและแม่มาเยี่ยมก็มักจะบอกกับภูผาเสมอ เช่นเดียวกับที่พ่อและแม่เคยเตือนภูผามาเมื่อก่อน แม้ว่าพ่อเองจะเป็นคนไม่ค่อยพูดอะไรแต่ก็จะมี

เดือนบ้างแต่ส่วนใหญ่แม่จะเป็นคนพูดเตือนหรือห้ามปรามอยู่เสมอว่า “. . .พอเขามาเยี่ยมเขาก็เตือนให้พอได้แล้วของแบบนี้มันไม่ดี”

หลังจากปล่อยในคดีแรกช่วงปี 48 ภูผากลับไปอยู่กับครอบครัว ภูผาพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตตนเองใหม่ ภูผาจะไปช่วยพ่อกับแม่ทำงานจัดร้านขายของตามตลาดนัดในวันอังคาร วันพฤหัสบดีและเสาร์อาทิตย์ ซึ่งภูผากระทำเช่นนั้นเป็นเวลามากกว่า 1 เดือน จากที่พ่อแม่ว่ากล่าวจนกระทั่งพ่อและแม่เห็นว่าภูผาไม่กลับไปทำเช่นเดิมอีกจึงวางใจโดยไม่ว่ากล่าวอย่างที่เคย ความตั้งใจของภูผาที่จะไม่กลับไปกระทำอีกครั้งในช่วงที่อยู่ในสถานแรกรับ ภูผามองตัวเองว่าดีพอแล้วและมั่นใจที่จะไม่กระทำผิดอีก และในระยะเวลาที่ภูผาออกจากแรกรับแล้วกลับมาช่วยครอบครัวทำงาน ทำให้ภูผายังคงมองตนเองเช่นเดิมว่าสามารถทำได้เหมือนกัน

“ผมไม่สนใจครับ” เป็นคำพูดที่ภูผาสะท้อนถึงความคิดที่มีต่อความรู้สึกของคนรอบข้างที่อาจมีต่อภูผา ภูผาบอกว่าในละแวกบ้านหรือเพื่อนข้างบ้านจะไม่มีใครรู้ มีเพียงเพื่อนในกลุ่มและญาติ ๆ ของภูผาที่รับรู้เกี่ยวกับการกระทำผิดของตัวเอง ซึ่งญาติบางคนก็จะด่าว่ากล่าวต่าง ๆ นานา และเตือนให้ภูผากลับมาทำตัวให้ดีเพื่อให้พ่อแม่สบายใจ เขาก็ด่า เตือนว่าโดนจับครั้งนี้ ขอร้องทำตัวให้ดี ๆ ให้พ่อแม่สบายใจ ซึ่งมันก็กระทบกับความรู้สึกทำให้ภูผาเก็บมาคติน้อยใจกับคำพูดและคิดจะพยายามทำตัวให้ดี

การกระทำความผิดในคดียาเสพติดครั้งนี้ ภูผารู้ว่าพ่อและแม่ต้องเสียใจกับการกระทำของภูผาแต่ทั้งแม่และพ่อจะไม่ด่าว่าหรือซ้ำเติม ซึ่งทำให้ภูผาตั้งใจจะทำตัวเองให้ดีขึ้นเพื่อพ่อกับแม่ จากความตั้งใจบวกกับการรับรู้ถึงความรู้สึกของพ่อแม่ทำให้ช่วงแรกของชีวิตหลังปล่อยของภูผาเป็นไปในทางที่ดี การกลับออกไปใช้ชีวิตข้างนอกไม่ใช่สิ่งที่ทำให้ภูผารู้สึกหวาดกลัวได้ ภูผาคิดว่าจะสามารถดัดทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้ชีวิตไปในทางที่ไม่ดีออกไปได้ ถ้าไปเที่ยวกับเพื่อนก็ได้แต่อย่าไปมั่วกับสิ่งที่ไม่ดี เช่น เรื่องผู้หญิง ยาเสพติด เป็นต้น ถ้าทำได้ก็ไม่ต้องกลัวอะไร

สภาพการณ์ที่ทำให้กระทำผิดซ้ำ

พอออกไปนานวันเข้าทำให้ความคิดที่มีต่อตนเองเปลี่ยนแปลงไป จากความพยายามที่จะกลับมาทำตัวดี ช่วยครอบครัวทำงาน พยายามหลีกเลี่ยงการไปเที่ยวมั่วสุมกับเพื่อน แม้เพื่อนมาชวนภูผาก็จะพยายามปฏิเสธกลับไป แต่เพื่อนก็แะมาเชื้อเชิญอยู่เรื่อย ๆ จนเริ่มทำให้ภูผากลับใช้ชีวิตแบบเดิม โดยได้ออกไปเที่ยวกับเพื่อนมากขึ้น เที่ยวเตร่ สูบบุหรี่และก็ขายยาเสพติด

แฟนเป็นอีกคนหนึ่งที่มาช่วยห้ามปรามไม่ให้ภูผาออกไปเที่ยวเตร่กับเพื่อน ไม่ให้กลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และให้พยายามอยู่เฉยไม่เกี่ยวข้อง หากว่าแฟนไม่อยู่ เธอก็

จะโทรศัพท์ไปบอกพ่อกับแม่ของภูผา ซึ่งพ่อแม่ก็จะโทรศัพท์กลับมาเตือน ซึ่งภูผาสะท้อนต่อความตั้งใจเดิมและสิ่งที่เจอจริง โดยที่ภูผาไม่ได้คิดว่าจะเกิดอะไรตามมาอีกหรือว่าจะกลับมาทำซ้ำรอยเดิมว่า

. . . ช่วงแรกก็ช่วยแม่ทำงานอะไรดี เป็นเดือนครึ่ง เดือนกว่า ๆ วันนั้นไปเดินห้างมาเจอเพื่อน ๆ ตอนแรกก็บอกไม่ว่าง พอดี ๆ จนไปกับเขา ก็เลยออกทางเดิม พยายามปฏิเสธแต่เขาดีให้ไปเถอะมีอะไรสนุก ๆ ก็ไป เลยออกทางเดิมครับ. . . พ่อแม่ก็โทรตาม พ่อแม่ก็เตือนก็ด่าก็ว่าในทางที่ดีครับ แต่มันต้านไม่ไหว. . . ช่วงนั้นก็คิดได้ พอออกไปก็เหมือนเดิม

เหตุการณ์การกระทำความผิดเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกายและปล้นทรัพย์เกิดขึ้นภายหลังจากที่ภูผาออกไปอยู่ข้างนอกได้ประมาณ 5 เดือน เพื่อนชวนภูผาออกไปเที่ยวข้างนอกบ้านบ่อยขึ้นเรื่อย ๆ แล้ววันหนึ่งเมื่อภูผาออกไปเที่ยวกับเพื่อนตามปกติ ภูผาและเพื่อนได้พบกับคู่อริของเพื่อนเข้าจึงเกิดการทะเลาะวิวาทและทำร้ายร่างกายกันอย่างรุนแรง แล้วภูผาและเพื่อนก็หลบหนีไปได้พร้อมกับขโมยทรัพย์สินของคู่อริมาด้วย ภูผาพยายามหลบหนีคดีทำร้ายร่างกายและปล้นทรัพย์คู่อริอีกด้วย แต่ครั้งนี้มันกลับพาภูผาเข้าไปในอีกเส้นทางหนึ่งโดยที่ไม่ทันรู้ตัว เดิมทีภูผาก็ขายยาเสพติดอยู่แล้วแต่จำนวนไม่มากนัก เมื่อยาเสพติดเท่าที่มียังไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายและความต้องการที่ภูผาบอกว่า “อยากมีให้เท่าเทียมกับเพื่อน” ภูผาและเพื่อนจึงชวนกันไปปล้นยาเสพติดของนักเลงที่ค้ายาเพื่อนำเอามาขายเอง

ระยะเวลาประมาณ 5 เดือน ที่ภูผาออกมาใช้ชีวิตภายหลังปล่อยตัวจากสถานแรกรับ ภูผากลับมาทำงานกับครอบครัว พยายามไม่ยุ่งเกี่ยวกับเพื่อนแต่ก็กลับมาคบเพื่อนกลุ่มเดิมเสพยาและขายยา จึงทำให้เกิด 3 คดีหลังนี้ขึ้น ภูผาถูกจับกลับเข้ามาในช่วงต้นปี 2548 ด้วยคดีทำร้ายร่างกายและปล้นทรัพย์ ซึ่งได้ประกันตัวออกไปแต่ยังมีคดีที่อายัดไว้เลยต้องกลับเข้ามาคือคดีทำร้ายร่างกาย 1 คดีและปล้นทรัพย์ 2 คดี และใน 3 คดีนี้ยังคงเหลือคดีปล้นทรัพย์ 1 คดี ภูผาต้องเข้ารับการฝึกอบรมอีกครั้ง โดยศาลสั่งให้ฝึกอบรมรวมกับคดีที่ผ่านมาเป็นเวลา 3 ปี และภูผายังคงต้องฝึกอบรมอีกเป็นระยะเวลา 2 ปี

ภูผามองย้อนกลับมาที่ตัวเองต่อการตัดสินใจครั้งนั้นที่ทำให้กลับมาสู่เส้นทางเดิมที่ภูผาย้ำอยู่เสมอ เพราะว่าภูผายังไม่สามารถปฏิเสธการชักชวนจากเพื่อนที่คบกันมานานได้ ภูผายังบอกถึงเงื่อนไขที่อยากจะปฏิเสธเพื่อน ๆ ได้ว่า “. . . ผมก็ไม่แคร์ครับ ผมถือว่าผมเพื่อนเยอะ ไม่ได้มีอย่างเขาแค่ชุดเดียว ตอนแรกก็เผชิญหน้ามันเลยค่อยไปเลย. . . แต่มันคบกันมานานแล้วใช่ไหม มันจะตัดเพื่อนตัดอะไรลำบากนะพี่ ตอนสนุกเราก็เที่ยวกันมาก่อน เคยเที่ยวมีสีสันจะตัดยังไงก็ต้องคบ

กันต่อ” นอกจากนี้ ภูผายังมองตนเองและบอกว่า เพื่อนอาจไม่ใช่เหตุผลหลักแต่ภูผามองว่าตัวเองที่เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้กลับมากระทำผิดซ้ำมากกว่า

เพื่อนชวนถ้าเราไม่ไปไม่มีใครทำอะไรเราได้หรอกพี่ อยู่ที่นี่เราจะไปไม่ไป. . . มันอยากเที่ยวอยู่แล้ว ความคิดของผมตอนนั้น พอเพื่อนชวนไป ผมไม่ไปก็ดีอะไรแบบนี้ ผมก็ไป ๆ แต่ว่าไม่บ่อย ไปแล้วก็ติดใจแล้วก็ออกทางเดิม. . . พอเพื่อนชวนไปเที่ยว พรรคพวกที่ขายยา เห็นเพื่อนมีไม่ได้ ไม่ได้ฉีดยาอะไร เราอยากมีมั่ง เราก็กลับมาซักรอยเดิม

สิ่งที่ได้เรียนรู้ ความต้องการและการวางแผนอนาคต

ความต้องการของตนเอง

ภูผาคิดและต้องการอยากบอกกับพ่อแม่ว่า “ผมผิดไปแล้ว ผมขอโทษ” และประสบการณ์ในชีวิตที่ภูผาได้เรียนรู้มัน ทำให้เขาบอกกับตัวเองว่า ทุกอย่างมันขึ้นอยู่กับตัวเราเอง เพราะพ่อแม่ก็เป็นทีปรีक्षाและคอยเตือนเมื่อเขาก้าวไปทางผิด เพียงแต่เขาไม่เคยเชื่อฟังเลย “. . . เขาก็เป็นทีปรีक्षाให้อยู่แล้ว แต่อยู่ที่ตัวผม ผมไม่เชื่อฟังเขาเอง. . . มันอยู่ที่ผมทำตัวเอง เพื่อนผมที่อยู่ที่นี่ คบเพื่อนชุดเดียวกับผมเนี่ย ทุกวันนี้มันออกไป มันก็ทำตัวดี มันก็ไม่ไปมั่วกับใคร มันก็มั่วกับเพื่อนนั่นแหละ ทำงาน มามั่วกับเพื่อน แล้วก็กลับบ้าน . . .”

การใช้ชีวิตในศูนย์ฝึก

ภูผาได้เรียนรู้ความยากลำบากและฝึกความอดทนต่อความลำบากนั้นอันเป็นผลของการกระทำที่ผ่านมาของตัวเอง เรียนรู้การใช้ชีวิตภายใต้กฎระเบียบและจดจำว่าในชีวิตเคยได้เข้ามาในที่นี้ ภูผาบอกว่า “คิดได้แล้วครับ มีหลายสิ่งหลายอย่าง มาอยู่ในนี้ เพื่อนคนที่เขาไม่ทำคดี เขาก็อยู่สบาย เราทำตัวของเราเองก็ต้องมาอยู่ในนี้ที่พบกับความลำบาก เพื่อนที่เขาไม่ทำผิดเขาก็เที่ยวกันสบาย เที่ยวอย่างเดียวปลอดภัย ไม่ต้องไปมั่วยาเสพติด”

การฝึกอาชีพกับการประกอบอาชีพ

การเข้ามาใช้ชีวิตในศูนย์ฝึกฯ ภูผาได้ฝึกอบรมวิชาชีพมาแล้วหลายแผนกทั้งในแผนกช่างตัดผม ช่างไม้และกำลังฝึกวิชาชีพอยู่ในแผนกช่างเชื่อม ภูผาอยากจะทำความรู้ที่ได้ฝึกอบรมมาประกอบอาชีพเมื่อกลับไปบ้าน ภูผาบอกว่าอยากตัดผม อยากซ่อมรถหรือทำงานช่างเชื่อมจะสามารถหางานที่ดีทำได้ สำหรับในเวลานี้ ยังเหลือการฝึกอบรมเป็นเวลากว่า 2 ปีและยังคงต้องเรียนรู้และพบเจอกับอีกหลายสิ่งหลายอย่างในนี้ ภูผาคิดว่าเมื่อถึงเวลาได้ออกไปจริงคงต้องเลือกอะไรอีกหลายอย่าง การกำหนดเรื่องอนาคตในตอนนี้อยู่เหมือนว่าจะห่างไกลจนเกินไปจนภูผาบอกว่า “บอกไม่ถูกเหมือนกันครับตอนนี้ อยากทำหลายอย่าง อยากตัดผม อยากซ่อมรถ เชื่อมมัน

เจ็บตาแต่มันได้งานดี มันต้องเลือกหลายอย่าง ไว้เจอชีวิตจริงก่อนพี ให้มันออกไปอยู่ข้างนอกแล้ว คิดอีกทีว่าจะทำไป ตอนนี้อย่างคิดไม่ได้เพราะมันหลายสิ่งหลายอย่างที่เรากำลังเจอ”

10. กรณีศึกษาสายธาร : หนูคิดว่าหนูเล็กไม่ได้

สายธาร เธอเป็นผู้หญิงตัวเล็ก ไขมันผิวนวล มีบุคลิกท่าทางห้าวคล้ายผู้ชาย (สายธาร บอกว่า “หนูเป็นทอม”) ในขณะที่พูดคุยระยะแรกจะมีเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลและร่วมอยู่ในกระบวนการพูดคุยด้วย ซึ่งสังเกตเห็นว่าสายธารจะไม่ค่อยพูด ดูเกร็ง ๆ แต่เมื่อเจ้าหน้าที่ออกจาก การพูดคุยก็ดูท่าทางผ่อนคลายขึ้น พูดไปด้วยยิ้มไปด้วย และจากการสังเกตระหว่างการพูดคุย สายธารมักจะไม่วางมือขยับตัวไปมาบ่อย ๆ เมื่อคุยกันถึงข้อดีและข้อเสียในตัวเอง สายธาร มองว่าการที่เธอได้ช่วยแม่ทำงานหาเงินเป็นข้อดีของเธอ แต่ข้อเสียนั้น สายธารมองว่าตนเองมี ข้อเสีย “เยอะ” (พร้อมกับยิ้ม)

สายธาร อายุ 20 ปี เป็นคนกรุงเทพมหานคร เธออาศัยอยู่กับพ่อแม่ สายธารมีพี่และ น้องอีก 6 คน และมีญาติพี่น้องอีกหลายคนที่ปลูกบ้านอยู่ใกล้ ๆ กัน บ้านที่สายธารอยู่อาศัยเป็น บ้านที่ปลูกเองในพื้นที่ของหลวงแถวลาดพร้าว ในครอบครัวมีปัญหาหลายเรื่องทั้งการทะเลาะ เบาะแว้งระหว่างพ่อแม่ ระหว่างญาติพี่น้องและพ่อก็ชอบดื่มสุรา คนในบ้านใช้ชีวิตแบบต่างคนต่าง อยู่ สายธารจึงไม่ชอบอยู่บ้านแต่จะออกไปเที่ยวข้างนอกกับเพื่อนทั้งวันและกลับมาอนที่บ้าน พอตื่นเช้าก็ออกไปอีกหรือถ้าวันไหนไม่มีเงินก็จะอยู่บ้าน ญาติกับพี่ ๆ ของสายธารหลายคนมี ประวัติขยาเสพติดและลักทรัพย์ด้วย

ก่อนที่สายธารจะเข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกฯ เธอไม่เคยได้เรียนหนังสือมาก่อน แต่เพิ่งได้ เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาในศูนย์ฝึกฯ เนื่องจากแม่ไม่มีหลักฐานการแจ้งเกิดของตนเองและไม่มี บัตรประชาชน จึงทำให้สายธารและพี่น้องไม่ได้แจ้งเกิดและไม่มีบัตรประชาชน ซึ่งปัจจุบันสายธาร เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาตอนปลายในระบบการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ของศูนย์ฝึกฯเช่นเดิม

การใช้ชีวิตของสายธาร : เส้นทางและสภาพการณ์ที่ทำให้กระทำผิดซ้ำ

การใช้ชีวิตในครอบครัว

โดยปกติแล้วสายธารจะใช้ชีวิตในครอบครัวแต่ละวันเพียงไม่มากนัก ในบ้านของสาย ธารทุกคนมีวิถีชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ ไม่วางมือสนใจใคร ทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อย สายธารจึงไม่ค่อย ชอบอยู่บ้านและจะใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อน จะมีก็แต่แม่คนเดียวเท่านั้นที่ยังคอยห้ามปราม ตักเตือนอยู่เสมอแต่สายธารก็ไม่ค่อยเชื่อฟังและออกไปเที่ยวข้างนอกเป็นประจำ

... พ่อกับแม่ชอบทะเลาะกัน เดี่ยวก็ดี เดี่ยวก็อะไรกัน เขาก็กินเหล้า พี่น้องก็ชอบทะเลาะกันเอง น้ำเขาก็ชอบตีพวกหนู เขาเป็นแค่พี่น้องแม่ เขาก็มาตี มาทำอะไรแบบนี้ พวกหนูก็เลยไม่อยากอยู่กับพวกเขา อยากออกไปอยู่ด้วยตัวของเราเอง. . อยู่กับเพื่อนหมดเลย น้อยครั้งที่อยู่บ้าน หนูเข้าบ้านที่ก็หนีออกจากบ้านก็เข้า ตีห้าก็เข้าบ้านนอนเข้าหนูก็ไป หนูไม่ค่อยได้เข้าบ้านเลย บางครั้งหนูก็ไม่เข้าบ้านเลย นอนอย่างเดียวนอนแล้วก็กินแล้วก็ออก หนูเป็นคนอยู่บ้านไม่ได้นาน. . เขาจะมาเรียกตื่นมากินข้าว หนูก็ตื่นมากินข้าวเสร็จหนูก็ออก ก็ต่างคนต่างออก หนูก็ไม่สนใจเขา เขาก็ห้ามหนูไม่ได้ เขาบอกละอายอกเลย หนูก็จะออก หนูเป็นคนที่ดีมาก. .

นอกจากการใช้ชีวิตประจำวันของสมาชิกในบ้านที่ไม่เกี่ยวข้อง ไม่สนใจและไม่รับรู้เรื่องต่าง ๆ ของกันและกันแล้ว เรื่องการกระทำความผิดของสายธารก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ไม่มีความสนใจและไม่มีความทำอะไร “... เขาก็ไม่ได้ว่า พ่อเขาก็ไม่สนใจ มีก็เหมือนไม่มี คือต่างคนต่างอยู่จนแบบเหมือนไม่รู้จักกัน เขา ไม่สนใจเรา เราก็ก่อนใจเขา เหมือนแม่เขาก็จะรับผิดชอบทุกอย่าง เขาก็จะพูดเตือน อย่างโดนจับเขาก็เป็นคนที่ส่งเสียมาตลอด ก็จะมีแต่แม่ที่เขาพูดเขาเตือน แต่ไม่ฟัง. .” จุดเริ่มต้นของการกระทำความผิดของสายธารเริ่มตั้งแต่อายุประมาณ 11-12 ปี เกิดขึ้นจากการชักชวนของญาติพี่น้องซึ่งหลายคนมีพฤติกรรมกระทำความผิดอยู่แล้วทั้งเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินและยาเสพติด โดยครั้งแรกเริ่มจากคดีลักทรัพย์ ซึ่งพี่ที่เป็นลูกพี่ลูกน้องกับสายธาร (เป็นลูกของน้องชายแม่) เป็นคนชักชวนสายธารและญาติพี่น้องคนอื่น ๆ ให้ตามไปดูเขาทำงานลักขโมย ซึ่งเขาทำงานเช่นนี้มาหลายแล้ว ในครั้งนั้นสายธารและคนอื่นเพียงแค่ตามไปดูเท่านั้นแต่ก็ได้เงินเป็นส่วนแบ่งมาเล็กน้อย แต่พอครั้งต่อไปสายธารก็ตามไปเช่นเดิมแต่คราวนี้ร่วมลงมือลักของกับญาติคนนั้นด้วยเพื่อจะเอาเงินมาเป็นค่าใช้จ่าย ไปเที่ยวห้างหรือไปเที่ยวที่อื่นกับเพื่อน สายธารบอกถึงความรู้สึกและความคิดในตอนนั้นว่า กลัวว่าจะโดนจับแต่พอทำไปหลายครั้งแล้วรอดก็เลยไม่ค่อยกลัวจึงกระทำความผิดอีกภายหลัง

... พี่ที่เป็นลูกพี่ลูกน้องกัน เขาเป็นลูกของน้องชายแม่ เขาพาไปทำ พอไปเรื่อย ๆ มันก็พาติดไป. . เขาเข้าไปเอาของ แล้วเขาก็เอาเงินมาให้. . ยังไม่ได้ทำ ไปดู แล้วก็มีการไปกันหลายคน แล้วก็มีการพาพี่ชาย พี่น้อง ไปดูกัน แล้วพอครั้งที่สอง หนูก็ไปทำกับเขาด้วย. . กลัวเหมือนกัน พอทำหลาย ๆ ครั้งมันก็ไม่ค่อยกลัว คือมันรอดไง ก็เลยไม่ค่อยกลัวโดน เขาโดนเป็นสิบ ๆ รอบแล้วเขายังไม่กลัวเลย พี่ชาย ที่เป็นลูกพี่ลูกน้องกัน เขาผ่านมามากหลายรอบแล้ว เขายังไม่กลัวเลย หนูก็เลยไม่กลัวตามเขา. . ไม่ต้องกลัว เป็นน้องพี่ไม่ต้องกลัว ตอนนี้อยู่เรือนจำ ก็โดนไล่ ๆ กันมา. .

เพื่อน : คนสำคัญของสายธาร

“เพื่อน” เป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความสำคัญมากกับสายธาร เพื่อนสนิทของสายธาร เป็นเพื่อนที่คบกันมาตั้งแต่เด็ก บ้านอยู่ใกล้ ๆ กัน เป็นญาติพี่น้องกันบ้าง สายธารบอกว่า “หนูอยู่ไหนก็ได้ ถ้าหนูมีเพื่อน ถ้าหนูไม่มีเพื่อนหนูอยู่ที่ไหนก็ได้” เมื่อออกมาอยู่นอกบ้านก็จะไปใช้ชีวิตทั้งวันอยู่กับเพื่อนกลุ่มนี้เสมอ เช่น ไปเที่ยวห้าง เล่นสเก็ต รวมถึงการไปร่วมกระทำผิดในหลายครั้ง ๆ ที่ผ่านมามีด้วย เช่น ไปลักทรัพย์ และเมื่อได้เงินมาก็เอามาใช้เที่ยวเล่นกับเพื่อน ๆ ต่อไป โดยนำเงินที่ได้มาใช้ในการเสพยาบ้าง ไปเที่ยวกับเพื่อน เลี้ยงเพื่อนบ้าง และบอกอีกว่าถ้าไม่มีเงินเพื่อนก็จะหายไปด้วย

...ติดเพื่อนมาก ชอบไปไหนกับเพื่อน ไม่ชอบอยู่บ้าน ชอบไปไหนกับเพื่อน ก็อยู่กับพวกเพื่อน ๆ ไม่ค่อยอยู่กับพ่อแม่ แต่ก็กลับไปนอนไปกินอยู่บ้านนะ แต่ไม่สนใจ ตัวเขาจะทำอะไรก็เรื่องของเขา หนูจะทำอะไรก็เรื่องของหนู. . . ออกข้างนอกก็ไม่ได้ทำอะไร ไปกับพวกเพื่อน ๆ บางครั้งเพื่อนเขาทำอะไรกันอยู่ก็ไปทำกับพวกเพื่อน ๆ เช่น บางครั้งก็พากันไปหาเงิน เอาของเขา ไปกับเพื่อนหลายคน ก็พอเวลาได้เงินมา ก็พากันไปเที่ยวได้เงินมาก็ไปเที่ยว แต่ก่อนชอบไปเที่ยวห้าง ติดมาตั้งแต่อายุสิบสามสิบสี่ ก็เที่ยวห้างไปเล่นสเก็ตน้ำแข็ง ไปเล่นอะไรแบบนี้ คือมันอยู่ใกล้บ้าน ก็ไปทำความผิดมา แล้วก็เอาเงินมาเที่ยวเล่น เที่ยวห้างอะไรแบบนี้. . .เอาเงินไปยุ่งกับยาเที่ยว เลี้ยงเพื่อน ตามเพื่อนไปนู่นมานี่. . .รู้สึกว่าเขามีความสุข เราอยู่กับเพื่อนไม่เครียด. . .ไม่มีเงินก็เฉย ๆ มีเงินก็ไปเที่ยว เราไม่มีเงินก็อยู่บ้าน ไม่มีเงิน เพื่อนก็หาย บางคนก็มีเพื่อนที่เขามาเล่นกันทุกวันก็มี แต่บางคน เขาก็ไป. . .

สายธารมักจะคบเพื่อนที่เป็นผู้ชาย โดยในกลุ่มจะมีเพื่อนผู้ชายหลายสิบคน แต่มีสายธารเป็นผู้หญิงคนเดียวในกลุ่ม สายธารบอกว่า “หนูเป็นทอม” และเพื่อนทุกคนก็ทราบดี เวลาที่สายธารอยู่ในกลุ่มเพื่อนจึงไม่รู้สึกลัว เพื่อนในกลุ่มแต่ละคนมีประวัติการกระทำผิดมาด้วยกันทั้งนั้น เช่น ลักขโมย ลักทรัพย์ เสพยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุกคนขายยาเสพติดเหมือนกัน และมีนิสัยคล้าย ๆ กัน สายธารมีความรู้สึกว่าเวลาอยู่กับกลุ่มเพื่อน ทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่มีใครเป็นผู้นำของใครและกล้าทำทุกอย่าง

... เพื่อนในกลุ่มมีเป็นสิบ ๆ คน มีแต่เพื่อนผู้ชาย. . . หนูเป็นทอม. . .เขารู้ เขาก็รู้ว่าหนูเป็นผู้ชายละ เขาก็คิดว่าหนูเป็นผู้ชายคนหนึ่งในกลุ่ม หนูไม่ล้าอาย หนูไม่มาเล่นอะไรเหมือนผู้หญิง. . .จะคล้าย ๆ กัน นิสัยพอ ๆ กับหนูหมดเลย. . . เขาไปไหนก็ไปกัน เขาไม่ค่อยติดพ่อแม่ ไปไหนก็ไปคือ หนูชอบอยู่กับคนแบบนี้ ขายยากันทุกคน

...ในกลุ่มเราเหมือนกัน พวกหนูเท่าเทียมกัน ไม่มีใครกล้านำหรือใครกล้านำพวกหนูไม่เอาไว้... หนูชอบคบเพื่อนแบบเลว ๆ หนูไม่ชอบคบเพื่อนแบบดี ๆ ... อยู่กับเพื่อนไม่ดี ทำอะไร เขาก็ไม่กลัว ทำอะไรมันทำท่าย ทำให้อาเจียร แต่อยู่กับเพื่อนที่ดี ใช้นั่นก็กลัว ใช้นี้ก็กลัว หนูไม่ชอบอยู่กับเขา...

การกระทำความผิด

สายธารก็เริ่มที่จะออกไปลักทรัพย์กับญาติบ้าง ไปกับเพื่อนบ้างและก็ออกไปลักทรัพย์ด้วยตัวเองอีกหลายครั้งจนกระทั่งถูกจับ ซึ่งสายธารถูกจับและผ่านการดำเนินคดีมาแล้ว 4 ครั้ง เป็นฐานความผิดเกี่ยวกับการลักทรัพย์เช่นเดียวกัน แม้ว่าสายธารจะกลับมาใช้ชีวิตและกระทำความผิดเหมือนที่ผ่านมา แต่สายธารก็ไม่เคยกลัวที่จะถูกตำรวจจับ สายธารกลับเป็นห่วงและกังวลกับความรู้สึกของแม่ที่มีต่อการกระทำของตนเองมากกว่า สายธารไม่อยากให้แม่เสียใจหรือร้องไห้ ซึ่งหลังจากที่สายธารออกจากศูนย์ฝึกฯ แม่พยายามขอให้สายธารกลับมาอยู่ที่บ้านและเตือนไม่ให้สายธารไปยุ่งเกี่ยวกับเพื่อนที่มีความประพฤติไม่ดี เช่น เพื่อนที่ขายยาหรือลักขโมย หรือบางทีจะมีคนแถวบ้านคอยมาเตือนให้เชื่อฟังพ่อแม่ แต่สายธารก็ไม่ค่อยจะยอมเชื่อฟังใครเลย

... ใช้ชีวิตแบบเดิม ไม่เคยคิดว่าจะโดนตำรวจจับ ไม่เคยคิดว่าวันหนึ่งจะต้องพลาดกลัวแม่เสียใจ ก็ไม่กลัวอะไร กลัวแม่ร้องไห้ ก็มีบ้าง ไม่อยากเห็นเขาร้องไห้ พอเห็นเขาร้องไห้แล้วทำใจไม่ได้เหมือนกัน ทำไมเขาต้องร้อง ไม่ชอบเห็นแม่ร้องไห้แต่เขาก็มาร้องไห้เห็น บางครั้งเราโดนจับเราคิดว่าเราจะไม่บอกเขานะ แต่เขาก็รู้ ไม่รู้เขารู้ได้ยังไง... หลังจากออกมาเขาบอกว่า เขาไม่ขออะไรขอแค่ให้อยู่บ้าน อยู่ได้ไหมอะไรแบบนี้ เขาขอไม่ให้ไปเล่นกับเพื่อนคนนั้นคนนี้ แต่ทำไม่ได้ ไม่ให้เล่นกันก็ไม่ได้ เพราะแม่เขารู้ว่า เพื่อนคนนั้นคนนี้เป็นคนยังไง แล้วตัวเราเป็นคนยังไง แต่ห้ามไม่ได้...

สำหรับตัวสายธารแล้ว แม่ไม่สามารถที่จะห้ามปรามการกระทำต่าง ๆ ของเธอได้ แต่ในทางกลับกัน ถ้าใครที่ทำให้สายธารรัก ไว้ใจและสนิทสนม สายธารจะยอมทำให้ทุกอย่างไม่ว่าแม้แต่การกระทำความผิด หรือว่าจะพยายามไม่ทำอะไรที่เขาไม่ชอบ

... แม่เขาห้ามไม่ได้ เพราะถ้ายิ่งห้ามก็เหมือนกับยิ่งไปไกล... อย่างติดน้องสาวแม่ เขาก็เล่นยา อย่างเขาบอก เขายังบังคับให้หนูทำอะไร อย่างให้หนูไปหาเงินหนูก็จะไปได้เงินหนูก็ให้เขา หนูไม่ให้แม่ก็ให้เขา หนูรักเขาก็ให้เขาได้ทุกอย่าง เขาจะเป็นผู้ใหญ่กว่า เขานับถือได้ เขาชอบใช้ให้หนูกระทำความผิด เขาก็ไปกับหนูด้วย... เขาก็อยู่กับเรา อยู่ด้วยกันตลอด คอยหาข่าวให้เรากิน คอยเป็นห่วงเรา คอยเตือนเราตลอด หนูไม่เคยต้องการอะไร หนูต้องการแค่นี้... เขาดี ให้ความรู้สึกว่าเขาดูแลดีกว่าแม่ ทำให้

เรารู้สึกว่า ทำไมแม่ไม่ดูแลเราอย่างนี้บ้างเลย. . .แต่ในตอนนั้นมันทำให้เรารู้สึกว่า เขารักเรายิ่งกว่าแม่ แม่ไม่รักเรา แม่มีลูกหลายคน แต่แม่ไม่รักเรา รู้สึกว่าเขารักเรา มากกว่าแม่. . . หนูมีแฟนตอนอายุสิบแปด มีแฟนเป็นผู้หญิง เขาก็เตือนหนูทุกอย่าง . . . ก็หนูรักเขา พออยู่ต่อหน้าเขา หนูจะไม่เล่นยา ไม่สูบบุหรี่ ไม่กินเหล้า ไม่ทำอะไรเลย แต่ลับหลังก็ทำ ถ้าหนูไม่ทำตอนอยู่ต่อหน้าเขานะ อยู่ทั้งวันหนูไม่ดูบรูห์เลย แต่พออยู่บ้านปุ๊บ ไม่ดูบรูห์ก็อยู่ไม่ได้ ไม่สูบบุหรี่ไม่ได้ แต่พออยู่ต่อหน้าเขา หนูไม่นึกถึงเรื่องพวกนี้เลย. . . หากเราทำ เขาก็ต้องเสียใจ ก็เลยไม่คิดที่จะทำ. . .

ในทางเดียวกัน เวลาที่สายธารมีปัญหาหรือไม่สบายใจ แม่จึงไม่ใช่คนที่สายธารจะไปปรึกษาหารือด้วยแต่มักจะคุยกับน้ำ (น้องของแม่) หรือเพื่อนมากกว่า สายธารบอกว่า “คุยกับแม่เขาไม่ค่อยเข้าใจเรา” บางทีแม่ก็จะด่าอย่างเดียว รวมถึงเรื่องของการกระทำความผิดด้วย สายธารจะพยายามปกปิดด้วยเหตุผลต่าง ๆ นานาเพื่อไม่ให้แม่ทราบและมารับรู้ในตอนสายธารกระทำความผิดแล้วถูกจับนั่นเองและแม่ก็ไม่เคยรับเงินที่สายธารได้มาเลย

. . .แม่ไม่รู้เรื่องที่สายธารทำ มารู้อีกทีก็โดนจับ เพราะโกหกเขาตลอด หลอกว่าไปนอนไปนี่ หลอกไปนอนบ้านโน้นบ้านนี้ เขาก็เชื่อ. . . ไม่เคยเอาเงินไปให้แม่ แม่เขาก็ไม่เอา เขาไม่ยอมได้ของคนอื่น เขาอยากได้สิ่งที่หนูทำงานหามาให้เขามากกว่า แต่ถ้าหนูตัวแค่นี้แล้วหนูมีเงินมากขนาดนั้น เขาก็ไม่เอา ต่อให้หนูได้มายังไง เขาก็ไม่เอา เขาเป็นคนรักศักดิ์ศรีของตนเอง. . .

การใช้ชีวิตหลังปล่อย

สายธารใช้ชีวิตหลังปล่อยในแต่ละช่วงหลังการฝึกอบรมแต่ละครั้งไม่แตกต่างกันเท่าไรนัก คือหลังจากที่สายธารถูกจับในครั้งที่ 1 ปี 2545 สายธารถูกส่งตัวเข้ามาที่สถานแรกรับเพื่อรอการตัดสินและศาลตัดสินให้ปล่อยตัว สายธารกลับมาอยู่ในบ้านกับพ่อแม่ ในบ้านก็มีการทะเลาะเบาะแว้งกันอยู่บ่อยๆ สายธารจึงออกไปอยู่กับเพื่อน คบกับเพื่อนสนิทกลุ่มเดิม ใช้ชีวิตแบบเดิมคือเที่ยวไปวัน ๆ ทั้งการกระทำความผิดอีกหลายครั้งในเรื่องทรัพย์สินและใช้สารเสพติดเหมือนเดิม “. . .ก็เจอเพื่อนเดิม ๆ คนเดิม ๆ อยู่ในที่เดิม ๆ ก็เหมือนเดิมทุกอย่าง อยู่ในที่เดิม ๆ นิสัยก็เหมือนเดิมทุกอย่าง เราก็เล่นยาด้วย ก็อยู่ในกลุ่มเดิมตลอด เล่นไม่หลับไม่นอน ทั้งวันทั้งคืน”

สายธารก็กระทำความผิดเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินต่อมาเรื่อย ๆ จนถูกจับครั้งที่ 2 ปี 2546 และถูกส่งตัวเข้ามาที่ศูนย์ฝึกฯ เช่นเดียวกับในครั้งที่ 3 ถูกจับปี 2548 ซึ่งในช่วงนี้พี่สาวของสายธารขายยาเสพติดเพื่อที่จะนำเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว เพราะต้องเป็นผู้รับผิดชอบดูแลพ่อแม่ ลูกของตนเอง ส่งเสียน้องและมาเยี่ยมสายธารในขณะที่อยู่ในศูนย์ฝึกกับพี่ชายที่โดนจับด้วย

สายธรรบอว่าพี่สาวต้องรับผิดชอบภาระหนักและคิดว่าถ้าไม่ขายยาก็คงไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ แต่หลังปล่อยตัวในครั้งที่ 3 แล้ว สายธรรก็ไม่ได้ลักทรัพย์อีกแต่เปลี่ยนมาขายยาเสพติดแทนเพราะคนอื่นขายยากันหมดแล้วอายุก็ยังลักทรัพย์อยู่ และสายธรรก็เริ่มปักหลักกับการขายยาเสพติด

...พอหนูโตมาหนูก็เลิกไม่มีแล้ว (ลักทรัพย์) แล้วหนูก็ไปทำยา...มันอายแล้วตอนนั้นอายสืบทอดสืบทอด ทำแล้วมันก็ยังไม่ว่าไร แต่ตอนนี้มันอายแล้ว หนูก็เลยมาทำยา...ก็ไม่มีใครทำเรื่องพวกนี้ ทุกคนทำยาหมดนะ เพื่อนทุกคนก็มาขายยา มาขายยากันหมดทุกคน...เพราะเหมือนเขาทำกันทั่วไป เหมือนเขาอยู่ในแหล่งคนพวกนี้อยู่แล้ว เขาไม่มีใครมาทำลักทรัพย์หรอก มันเก่าไปแล้ว...

สายธรรบอว่าตอนแรกก็ไม่คิดจะทำเพียงแต่เสพยาเพื่อให้ทำงานให้ได้ทั้งวัน แล้วจึงเริ่มจากทำทีละน้อยและเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และก็ไม่เคยโดนจับในคดีขายยาเสพติดเลยแต่มีคดีเสพยาบ้าง โดยทำควบไปกับงานรับซื้อของเก่าที่ร้านของพี่ชายและงานในร้านขายน้ำมันเครื่อง สายธรรกลายเป็นผู้รับผิดชอบครอบครัวแทนพี่ชายและพี่สาวที่ถูกจับเนื่องจากขายยาเสพติด สายธรรต้องเป็นคนทำงานส่งเสียครอบครัวแทนพี่สาวและพี่ชายที่ถูกจับในคดีค้ายา โดยส่งเสียทั้งแม่ ส่งเสียค่าเล่าเรียนให้น้องสาวคนเล็กและหลาน รวมทั้งส่งให้พี่ในเรือนจำด้วย

...จากรอบที่ออกไปนี้ หนูก็เลยเลิกจากการไปลักของเขามาทำยาแทน เริ่มจากขายทีละเม็ดสองเม็ด เริ่มขายเป็นร้อยสองร้อยจนหนูได้เงินมา หนูก็เอามาให้แม่ มาเลี้ยงแม่ แม่ก็ไม่ได้รู้เรื่องเพราะหนูทำงานควบไปด้วย ทำงานรับซื้อของเก่า พี่ชายหนูเขาเป็นเจ้าของร้าน พี่สาวหนูเป็นเมียน้อยเขา...ทำงานด้วยขายยาด้วยแล้วก็ทำร้านน้ำมันเครื่องด้วย หนูก็ทำงานควบคู่กันไป แล้วพอได้เงินมาหนูก็ให้แม่หมดเลย หนูเริ่มมีความรับผิดชอบมากขึ้น ประมาณปีกว่า หนูก็เลี้ยงแม่มาตลอด พี่ชายก็โดนจับ พี่สาวก็โดนจับ หนูก็ต้องมารับผิดชอบมากขึ้น หนูก็ต้องดูแลพี่สาวพี่ชายแล้วก็น้องหนู แล้วก็หลานที่เรียน แล้วก็น้องคนเล็ก ก็เลยทำให้หนูรู้เลยว่าแม่ลำบากนะเมื่อก่อนหนูไม่เคยรู้เลยว่าเป็นยังไง...ก่อนหนูจะมาอยู่ที่นี่หนูต้องรับผิดชอบเองหมดทุกอย่าง หากไม่ทำยา หนูก็อยู่ไม่ได้...

หลังจากที่สายธรรต้องกลายเป็นผู้รับผิดชอบหลักของครอบครัวจากเดิมที่ไม่เคยต้องรับผิดชอบอะไร ได้เงินมาก็เอาไปเที่ยวกับเพื่อนและเสพยาเสพติด แต่กลับต้องมาดูแลทุกคนที่บ้านในหลายด้าน แม้มีภาระหนี้สินเพราะไม่ได้ทำงานและต้องอยู่บ้านเลี้ยงหลาน สายธรรเอง

ก็ต้องทำงานหลายงานเพื่อหาเงินค่าใช้จ่าย แม่เริ่มรับรู้และต้องยอมรับกับสิ่งที่สายธารทำนั่นคือการขายยาเสพติด

...มันเป็นเรื่องความรับผิดชอบ หนูไม่เคยรับผิดชอบอะไรมาขนาดนี้ ไม่เคยแม้กระทั่งให้เงินแม่แม้แต่บาทเดียว แต่พอหนูออกไปแล้ว หนูต้องดูแลรับผิดชอบทุกอย่าง แล้วหลานก็เข้าโรงพยาบาล ต้องซื้อนม น้องก็ต้องซื้อยา ซื้อนม อะไรแบบนี้ ไปเยี่ยมพี่ชาย พี่สาว ไหนจะแม่ก็เป็นหนี้... เพราะหนูหมุนเงินได้ใช้ทุกวัน ๆ หนูก็แบ่งงานของหนูไปให้เพื่อน แบบว่าเอาไปทำเอง แล้วหนูก็เก็บยอดเงิน จนมีเงินจ่ายทุกอย่าง ช่วยที่บ้าน ช่วยแม่ได้ แม่เขาต้องยอมรับกับสิ่งที่หนูทำ แม่เขายอมให้หนูทำยา เพราะเขารู้ว่าหนูไม่ไหวแล้ว เขาก็ยอมให้หนูทำ...

สายธารขายยาเสพติดจนกระทั่งโดนจับในครั้งที่ 4 ปี 2550 แต่เป็นคนดีลักทรัพย์ คดีเก่าที่เคยทำมาตั้งแต่อายุ 11 ปี ซึ่งไม่ใช่ความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยศาลตัดสินส่งฝึกอบรม และต้องฝึกให้ครบ 3 ปี โดยไม่มีการลดโทษ ถ้าฝึกยังไม่ครบแต่อายุเกิน 24 ปี ให้ส่งไปต่อที่เรือนจำ¹ เมื่อเข้าฝึกอบรมสายธารได้ลองทบทวนตนเองถึงการกระทำความผิดที่ผ่านมา สายธารไม่เคยกลัวหรือกังวลกับสิ่งที่ตนเองได้ตัดสินใจกระทำลงไปและไม่ค่อยได้คิดถึงผลที่ตามมา โดยเฉพาะเมื่อกระทำหลายครั้งต่อมา ทั้ง ๆ ที่สายธารรับรู้และรู้ตัวอยู่เสมอว่าถ้าทำผิดลงไปแล้วย่อมจะต้องได้รับผลขึ้นมาสักวันหนึ่งและกลายเป็นประสบการณ์ที่ทำทนาย

...หนูไม่เคยกลัวอะไรเลย ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นหนูก็ไม่กลัวไม่กลัวเลย เหมือนกับเรื่องอะไรจะเกิดขึ้น ซึ่งมันจะเฉย ๆ เมื่อเรากล้าทำแล้ว มันก็ต้องเกิดอยู่แล้ว เราจะกลัวทำไม แต่มันอยู่ที่ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไร แล้วหนูก็ผ่านไฉนมาก็รอบ ๆ หนูก็ยังไม่กลัวเข้าไปใหญ่ เหมือนหนูเคยเข้าแล้วหนูไม่กลัวหรอก อะไรแบบนี้ ทำให้หนูทำทนายมากขึ้น... มันก็เป็นประสบการณ์ ทำให้เราขึ้นมาจุดนี้ ทำให้เรามีชีวิตที่แยะ หนูเป็นคนที่ทำอะไรไม่ค่อยคิดถึงผลที่จะตามมา แต่หนูก็รู้ว่า ยังไงมันก็ต้องโดนสักวัน...

ปัจจุบันสายธารอยู่ในศูนย์ฝึกมาแล้ว 8 เดือนโดยเข้าเรียนในหน่วยเรียนสามัญ สายธารบอกว่า “มาอยู่ที่นี่ เปื่อ เครียด จะเป็นบ้า” เพราะต้องทำอะไรแต่แบบเดิม ๆ ซึ่งตอนที่อยู่ข้างนอกคิดว่ามาอยู่ที่นี่ก็ไม่น่ากลัว สบาย กินแล้วนอน ไม่ต้องคิดหรือรับรู้อะไร แต่มาอยู่จริงกลับ

¹สาเหตุที่ศาลตัดสินส่งฝึกอบรมเป็นจำนวนมากนั้น นักสังคมสงเคราะห์ได้อธิบายว่า “ไม่ได้ใช้คดีใหญ่ แต่กระทำผิดมาแล้วหลายครั้งและศาลเห็นว่าด้วยความที่ยังเป็นเด็ก ถ้าปล่อยตัวออกไปน่าจะกระทำซ้ำอีก”

เป็นห่วงแม่มากขึ้นกว่าเดิมว่าจะเป็นอยู่อย่างไรบ้าง สายธารบอกว่า “พอหนูอายุเริ่มเข้าสิบแปด หนูก็เริ่มมีความเป็นห่วงแม่ เริ่มมีความรับผิดชอบมากขึ้น” เมื่อฝึกอบรมครบ 3 ปี สายธารคิดว่า ตนเองน่าจะไ้กลับบ้านเพราะอยู่ที่นี้ก็พยายามที่จะทำตัวให้ดีขึ้น แต่ถ้าหากสายธารต้องเข้าไปรับ โทษต่อในเรือนจำก็รู้สึกเฉย ๆ เพราะพี่ที่อยู่เรือนจำเล่าให้ฟังว่า “. . . ก็ผู้ใหญ่เหมือนกับความลำบากมากกว่า ไปอยู่ที่นั่นไม่เหมือนกับที่นี่ ที่นี้เขาเลี้ยงเราสบาย ไปอยู่ที่นั่นเหมือนกับต้องทำงาน ก็ลำบาก. . .”

ความต้องการและการวางแผนอนาคต

ต่อตนเอง

สายธารทราบดีว่าการกระทำผิดของตนเองทำให้พ่อและแม่เสียใจ เธอจึงคิดว่าอยู่ที่นี้ จะต้องพยายามทำตัวให้ดีขึ้น เมื่อออกไปจากศูนย์ฝึกแล้วสิ่งที่สายธารต้องการจะทำให้กับพ่อแม่ ก็คือ การได้เข้าไปขอโทษพ่อกับแม่ กลับไปทำงาน หาเงินเพื่อจะทำให้พ่อแม่มีความสุข

. . . ก็เสียใจ ทำให้พ่อแม่เสียใจต้องเข้ามาอยู่ในนี้. . . ขอโทษ หนูจะพูดกับเขาว่า ขอโทษ ขอโทษสำหรับสิ่งที่หนูทำลงไป อยากทำให้เขามีความสุข อยากเห็นรอยยิ้ม ของเขามากกว่า เป็นอันดับแรกอยู่ในนี้ทำตัวดี เขาก็มีความสุขแล้ว เขาไม่เคย ต้องการอะไรจากหนู เขาขอแค่หนูทำตัวดี ๆ . . . อยากกลับบ้านไปทำงาน คิดถึงแม่ หนูคิดทุกอย่างอยากให้แม่หนูสบาย หนูไม่เคยต้องการอะไรเลย หนูได้เงินมา หนูไม่เคยต้องการอะไรเลย แต่หนูอยากได้ความสุข แต่มาที่นี่ หนูก็อยากมีความสุข หนูก็อยากออกไปหาแม่ กลับไปเยี่ยมแม่เหมือนเดิม บางครั้งเข้าบ้าน บางครั้งไม่อยู่บ้าน บ้างก็ตาม. . .

ครอบครัว

สายธารมีลักษณะการต่อต้านบุคคลอื่นที่กระทำความรุนแรงต่อความรู้สึกและ อารมณ์ของเธอสายธารยังคงมีความต้องการสนับสนุนทางด้านจิตใจจากครอบครัว สายธารบอกว่า

. . . แคให้พ่อแม่เขามาสนใจ ถ้าทำได้ แคให้เขาพูดดี ๆ เขาพูดดี ๆ หนูว่าหนูก็ทำได้นะ แต่ถ้าเขาตำหนุวันไหน หนูก็จะเริ่ม ไม่เอาแล้ว. . . เหมือนกับเขาหลอกให้หนูไปทำงาน เขาก็ต้องพูดดี ทำงานนะ อะไรแบบนี้ แต่หนูก็ไปทำงานทุกวัน แต่พอเริ่มเร่ง ทำงานทุกวัน ข้าวก็หาให้กิน ผ้าก็ซักให้ แล้วก็ไปทำงาน แต่ถ้าวันหนึ่งเขาตำหนุ หนูก็ไม่ไปทำงานเลย กินแล้วก็นอนอยู่บ้าน พาล หนูก็ไว้วายเพราะหนูเป็นคนแบบต่อต้าน. . .

ด้านอาชีพ

สายธารเข้ามาฝึกอบรมในศูนย์ฝึกฯ ทั้งหมด 3 ครั้งแล้ว ซึ่งในระยะเวลาที่ฝึกอบรม เธอเข้าเรียนในหน่วยเรียนสามัญ เนื่องจากตั้งแต่อ่อนเข้ามาไม่เคยได้เรียนเลย ส่วนในสายอาชีพ ในหน่วยอื่นนั้น สายธารบอกว่าไม่มีหน่วยอาชีพช่างซ่อมรถหรือก่อสร้างที่เธอสนใจ มีแต่งานพวก งานฝีมือ เย็บปักถักร้อย ซึ่งสายธารไม่ชอบและไม่ถนัดจึงไม่ได้เลือกเข้าเรียนในหน่วยฝึกอาชีพ เหล่านั้นเลย

...หนูอยากเป็นช่างซ่อมรถ หนูเป็นคนที่เป็น คิดมาตลอด หนูชอบแบบนี้มากที่สุด หนูอยากรู้เรื่องเกี่ยวกับรถ ชอบซ่อมรถ ที่นี้ไม่มีให้เรียน...มันมีแต่เย็บปักถักร้อยแล้ว ถ้าให้หนูไปนวด หนูทำงานพวกนี้ไม่ได้ แต่ถ้าให้หนูไปทำงานแบบขุดดิน ตัดหญ้า หนูทำได้หมด ขุดดินหนูยังทำได้เลย หนูทำหมด...หนูชอบทำงานแบบที่ผู้ชายเขาทำ ก่อสร้างก็ทำ ซ่อมรถ แล้วก็งานร้านขายของเก่า หนูทำได้ ถ้างานที่ผู้ชายทำได้ หนูทำ เป็นทุกอย่างแต่ถ้างานเย็บปักถักร้อย หนูไม่ชอบ หนูทำไม่เป็นแค่นั้นละ...

การจัดการปัญหา

เมื่อสายธารได้ลองทบทวนและคิดต่อการจัดการปัญหาหลังปล่อยที่เธอบอกว่า ต้อง กลับไปอยู่ที่เดิม เจอเพื่อนเหมือนเดิม แล้วสายธารจะทำไมเพื่อที่จะไม่ทำให้กระทำผิดอีก สายธารบอกว่า

...หนูคิดไม่ออกเลย ไม่รู้จะทำยังไง ไม่รู้เหมือนกัน... เรื่องรัก หนูคิดว่าไม่มีแล้วนะ เพราะหนูออกจากที่นี่ หนูไม่เคยไปทำนะ หนูก็ขายยามาตลอด ไม่คิดที่จะทำ ไม่เคย มีอยู่ในหัวสมองหนูเลย... หนูยังคิดไม่ออกตอนนี้ ยังไม่ได้คิดอะไร เพราะมันอีกนาน ไม่น่าอาจจะเปลี่ยน อาจจะไม่ได้ก็ได้... ณ เวลานี้ หนูคิดว่าหนูก็จะทำอีก แต่วันหน้า หนูอาจจะเปลี่ยนแปลงความคิดไปได้...

เกี่ยวกับการกระทำความผิด

ในเรื่องการกระทำความผิดนั้น สายธารเคยคิดว่าจะเลิกทำได้หลังจากครั้งแรกที่ ตนเองต้องถูกจับ แต่ในความเป็นจริงเมื่อสายธารกลับมาเจอเพื่อนก็กลับมากระทำผิดอีก สายธาร คิดว่าจะต้องเปลี่ยนที่อยู่และไม่กลับไปคบกับเพื่อนกลุ่มเดิม สายธารบอกว่า “คิดว่าการเปลี่ยนที่ อยู่ใหม่ การไม่พบกับเพื่อน เพราะถ้าหนูไม่มีเพื่อน หนูก็ไม่ทำ พอหนูไม่มีเพื่อน หนูทำอะไรไม่ได้” และแม้ว่าในด้านอาชีพสายธารจะมีความฝันในเรื่องอาชีพอื่น ๆ บ้างแล้วก็ตาม แต่เธอก็ยังคิดว่า ตนเองคงต้องกลับไปขายยาเหมือนเดิมและคงเลิกทำงานนี้ไม่ได้

... คิดรอบแรก คิดว่าจะเลิกได้ หนูอยู่ได้สักพัก พอเพื่อนมา เพื่อนลากหนูออกมา ก็มาแล้ว ทอยมา ยาเริ่มมาแล้ว ก็เริ่มเข้าวงการยา มารับของเขาแล้ว เขาให้มาก็ไป ลักของเขามา ไปเที่ยวโน่นเที่ยวนี่ พอมาครั้งหลัง หนูไม่พูดเลย มันเลิกไม่ได้... หนูคิดว่าหนูจะไปทำงาน ก็อาจจะไปทำงาน ก็อาจจะกลับไปทำยาเหมือนเดิม... หนูคิดว่าหนูเลิกไม่ได้ หนูอาจจะทำ แต่หนูอาจจะระวังตัวมากกว่านี้ คือ หนูเลิกทำไม่ได้ ไม่ว่าจะกลับไปดูเหมือนเดิม หรือออกไปขายเพราะหนูออกไปทุกครั้ง หนูก็เลิกไม่ได้ หนูก็ดูเหมือนเดิม...

11. กรณีศึกษาสายลม : “เมื่อเราได้พอดีตัว เราก็อยากจะหยุด”

สายลม สาวน้อยวัย 18 ปี เธอเป็นคนรูปร่างอวบ สูง ผิวขาว ผอมยาว เธอเป็นคนช่างพูด พูดเก่ง สามารถตอบคำถามต่าง ๆ ได้ทันทีและชัดเจน พูดชัดถ้อยชัดคำ ในขณะที่พูดคุยก็ จะไม่หลบสายตาและสบสายตากับผู้ศึกษาอยู่เสมอ สายลมเล่าถึงครอบครัวว่า ในครอบครัว สายลมเป็นลูกสาวคนเดียวที่เกิดจากพ่อและแม่ เธอมีพี่ต่างพ่อแม่อีก 4 คน เป็นลูกที่ติดพ่อ 1 คน อายุประมาณ 23-24 ปี กำลังเรียนในระดับอุดมศึกษา และลูกติดแม่ 3 คน คนโตอายุ 30 กว่าปี เป็นทหารองครักษ์ คนรองอายุประมาณ 25-26 ปี ทำงานบริษัท คนสุดท้ายอายุ 21 ปี เปิดร้านขายของชำ ครอบครัวของเธอมิเกลามาเดิมอยู่ในต่างจังหวัด แต่พ่อแม่ย้ายเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ แม่ทำงานเย็บผ้าและเสริมสวยจึงมาเช่าคอนโดเช่าแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นห้องขนาดเล็กมีพื้นที่ใช้สอยไม่มากนัก คอนโดตั้งอยู่ในละแวกซอยที่เป็นพื้นที่ที่มีการเสพยาและขายยาเสพติดด้วย และก่อนที่สายลมจะโดนจับในฐานะความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นครั้งที่ 4 เธอจบการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 2

จุดเริ่มต้นของการกระทำความผิด

สายลมผ่านชีวิตในศูนย์ฝึกมาแล้วหลายครั้งและครั้งนี้เป็นครั้งที่ 4 ในเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติด ในครั้งแรกสายลมถูกจับในคดีเสพยาเสพติดเมื่ออายุประมาณ 14 ปี สายลมเล่าย้อนไปใน ช่วงเวลาที่หนีออกจากบ้านและเป็นก้าวแรกในการเสพยาเสพติดว่าออกจากบ้านครั้งแรกตอนอายุ 13 ปี เพราะทะเลาะกับพ่อและแม่อย่างรุนแรง เมื่อแม่ตามไปจับตัวได้ก็เกิดทะเลาะกันอีกครั้งและ ถูกตบหน้าจึงหนีออกจากบ้านมา โดยไปอยู่บ้านเพื่อนในโรงเรียนเดียวกันและใช้ชีวิตในครอบครัว ของเพื่อนเป็นระยะเวลาเกือบ 7 เดือน สายลมบอกว่า

... ก็ไปอยู่ในกลุ่มเพื่อน ๆ ที่โรงเรียนเดียวกัน หนูไม่รู้หรอกว่าแม่เขาทำ หนูก็หนีออกจากบ้านไปอยู่บ้านเขาแล้วแม่เขาก็ให้เงินเราไปโรงเรียนด้วยนะ ตอนนั้นเอาชุด

นักเรียนมาด้วย ได้เงินไปโรงเรียนด้วย เราก็คิดว่าทำไมเขาเป็นอย่างนี้ ทำไมเขาใช้เงินฟุ่มเฟือยจัง ทำไมไม่เห็นเหมือนแม่เราเลย แล้วเราก็มารู้ทีหลังก็จึงเริ่มมาเสพด้วย. . .

การออกไปอยู่กับเพื่อนครั้งนี้ เป็นจุดเริ่มต้นของการเสพยาของสายลม ซึ่งได้เริ่มเรียนรู้และลองเสพยาตั้งแต่นั้นมา สายลมถูกจับครั้งแรกในคดีเสพยา โดยต้องอยู่แรกรับ 15 วัน แล้วศาลก็ปล่อยไป แล้วก็ออกไปอยู่บ้านเพื่อนคนเดิมแต่อยู่ได้เพียง 4 วัน ก็ถูกจับเข้ามาอีกเป็นครั้งที่ 2 ในคดีเสพเช่นเดิม คราวนี้สายลมถูกจับมาพร้อมกับครอบครัวของเพื่อนในคดีเสพ ซึ่งพ่อแม่และญาติของเพื่อนโดนจับติดคุกกันทั้งหมด “เหมายกบ้าน” ซึ่งคราวนี้สายลมต้องเข้ามาอยู่ในแรกรับอีกประมาณ 16 วัน แล้วศาลก็สั่งให้ส่งตัวสายลมเข้ารับการบำบัดยาเสพติด และเข้าบำบัดยาเสพติดที่โรงพยาบาลธัญญารักษ์ เป็นเวลาประมาณ 4 เดือน ในการบำบัดยาคครั้งนั้น ผู้ที่เข้ารับการบำบัดส่วนใหญ่จะเป็นผู้ใหญ่ สายลมจึงเป็นคนที่อายุน้อยที่สุดในนั้น สายลมได้รับการแนะนำสั่งสอนจากผู้ใหญ่หลายคน สายลมบอกว่า “. . .มันเหมือนกับว่าเราก็มีความคิดเป็นบางส่วนเหมือนกับเราโตขึ้นมาจุดหนึ่ง. . .” หลังจากที่ยายลมบำบัดเสร็จสิ้น สายลมกลับมาอยู่กับพ่อแม่ สายลมเลือกที่จะใช้ชีวิตเรียบง่าย ๆ ภายในบ้าน สายลมบอกว่า กลัวพ่อแม่จะอับอายว่าลูกเคยผ่านศูนย์ฝึกมา จึงพยายามไม่ออกจากบ้าน หากมีใครบางคนเข้ามาถามก็จะตอบกลับไปว่าไปต่างจังหวัดมาและพยายามไม่กลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก แต่ชีวิตก็ยังคงต้องวนเวียนอยู่ในซอยที่มีการเสพและค้ายาเสพติดเพราะมันละแวกใกล้ ๆ คอนโด จนสายลมกลับไปเสพยาอีกครั้ง และเป็นความผิดในครั้งที่ 3 คือ คดีครอบครองยาบ้าจำนวน 15 เม็ด

สายลมบอกกับตัวเองในวันที่โดนจับว่า “ไม่เอาอีกอีก คิดประมาณสลดใจ ไม่อยากอยู่มากกว่า ร้องไห้ไหม ก็ร้องตอนโดนจับ แต่รู้สึกชินชานะ” แต่ที่มากไปกว่านั้นก็คือความรู้สึกที่สายลมรับรู้ต่อตนเองเป็นความรู้สึกเสียใจที่ทำให้พ่อแม่เดือดร้อน สายลมสะท้อนความในใจออกมาว่า “. . . แต่ก็รู้สึกเสียใจเวลาเห็นพ่อแม่มาเยี่ยม เห็นเขาเป็นทุกข์ จุดดีเล็ก ๆ ของหนูคือจะรักพ่อแม่มาก ตอนโดนจับไม่อยากให้เขามาเห็นเรา ก็ไม่อยากโทรไปหาหรือแค่ตำรวจบอกให้โทรไม่โทรไม่ได้ มันต้องโทรบอกให้พ่อแม่รับรู้. . .”

สายลมได้รับการประกันตัวและให้คุมประพฤติโดยต้องมารายงานตัวเดือนละ 2 ครั้ง สายลมไม่อยากไปรายงานตัวแต่พ่อคงต้องให้ไปรายงานตัว สายลมรู้ว่าครั้งนี้น่าจะจะต้องได้รับโทษเพราะสายลมเคยทำมาหลายครั้งแล้วเพียงแต่ไม่รู้ว่ามากน้อยแค่ไหน เมื่อพ่อแม่มาประกันออกไป สายลมจึงหนีออกจากบ้านแต่หนีไปไม่นานก็กลับบ้านมา สายลมมาอยู่กับพ่อแม่ที่คอนโดประมาณ 3-4 เดือน และก็พยายามหางานทำไปด้วย งานแรกที่สายลมทำเป็นงานขายอาหารหน้า

ร้าน ขายปลาสดงาม ได้เงินเดือน 5,000 กว่าบาท แล้วสายลมก็ขอพอกับแม่ออกมาใช้ชีวิตด้วยตัวเองซึ่งสายลมบอกถึงความต้องการในขณะนั้นว่า

...อยากมีอิสระ เหมือนกับบางที่เราอยากทำอะไรแล้วทำไม่ได้เต็มที่ บางที่เราก็อยากมีโลกส่วนตัวสูง แล้วตอนนั้นมันเป็นคอนโดเช่า ห้องมันเล็ก เราก็ไม่มีพื้นที่ส่วนตัว เราก็อยากมีห้องมีอะไรของเราเอง อยากเอาโน่นเอานี้มาใส่มาแต่ง เราก็เลยออกมาหางานทำ ตอนแรกอยู่กับแม่ช่วยแม่เย็บผ้า เราก็เบื่อ แม่ก็บอกให้เราหางานทำ พอมาได้สักพัก เราก็ขอแม่มาเช่าบ้าน. . .

กลับมาที่จุดเดิม : สภาพการณ์ที่ทำให้กระทำผิดซ้ำ

สายลมและเพื่อนทำงานขายของหน้าร้านเพียงแค 2 เดือนก็ออก และเพื่อนก็ชวนให้สายลมไปทำงานที่สนามไคร์ฟกอล์ฟด้วยกัน สายลมบอกว่า "...เหมือนกับเราใช้จ่ายฟุ่มเฟือยใช้เงินเยอะ แต่เราอยากหาเงินด้วยตัวเองไม่อยากขอเงินพ่อแม่ ไม่อยากให้มีคนว่าได้..." ซึ่งได้เงินเดือน 4,500 บาท แต่ทิปได้วันละ 200 กว่าบาท สายลมเข้าทำงานในสนามไคร์ฟกอล์ฟอยู่ประมาณ 5 เดือน เป็นช่วงที่พยายามจะเลิกสิ่งเสพติดทั้งหลาย ทำงานช่วงบ่ายถึงค่ำ เลิกงานก็จะออกไปขับมอเตอร์ไซด์เล่นกับเพื่อน จนสายลมได้กลับไปในพื้นที่เดิมและเจอเพื่อนที่เสพยา สายลมเล่าถึงช่วงเวลานั้นว่า

...ก็กลับมาที่จุดเดิม เพราะการขับรถเล่นนี่แหละ ขับรถผ่านซอย ก็แวะหน่อย เข้าไปที่เราเสพยา มันเป็นซอยของบ้าน เข้าไปนิดหนึ่งตกท้ายเพื่อนเก่า ไม่เป็นไรหรอก เข้าไปก็เฮฮา แล้วก็เหมือนกับเราเป็นเด็กดังในซอย ใคร ๆ ก็ทักเราแบบว่า เฮ้ย ไปไหนมา หายไปไหนมาตั้งนานบางคนที่ไม่เสพยาเขาก็รู้จักเรา เพราะหนูเป็นคนคุยเก่ง เขาก็ทักเป็นไง หายไปไหนมา. . .รู้สึกว่าเขาจำเราได้เนะ นึกว่าลืมไปจากลืมไปจากซอยแล้ว...เหมือนกับว่าตอนนั้นใจเรากลั่ง ใจ เราไปอยากมีเงิน คลั่งว่ายังมีคนจำเราได้เดี๋ยวมันก็ต้องมีคนใหม่ ๆ ขึ้นมาทำตรงนี้ เขาจะลืมเราหรือเปล่านะแต่เขาก็ไม่ลืม มันก็เริ่มพูดเหมือนกับว่าชอบทำ. . . ภูมิใจ เราก็ยิ้มแล้วเข้าไปหาเพื่อน . . .

นอกจากการพบกับเพื่อนเก่า กลับไปในพื้นที่เดิมนานวันเข้า สายลมก็กลับมาเสพยาและสูบบุหรี่เหมือนที่ผ่านมา และช่วงนี้ก็เป็นเวลาที่ทำให้สายลมได้พบกับคนที่ขายยาเสพติดซึ่งภายหลังสายลมก็คบหาเป็นแฟนกับผู้ชายคนนั้น สายลมมักจะได้รับยาเสพติดจากแฟนและเหมือนสิ่งทีกระตุ้นให้กลับมาเสพยาอีกเพราะเคยมีประสบการณ์มาแล้ว โดยสายลมจะแบ่งยาบางส่วนจากที่แฟนให้เพื่อนำมาเสพยาแล้วจึงนำที่เหลือมาขาย ซึ่งระยะหลังก็เพิ่มจำนวนยาเสพติดมากขึ้นเรื่อย ๆ

สายลมออกจากงานมาขายยาเสพติดกับแฟน สายลมทั้งชายและเสฟไปด้วย สายลมต้องใช้ชีวิตแบบไม่ได้กินหรือไม่ได้นอนจนร่างกายแทบจะไหว มักจะต้องเดินทางไกลไปรับยากับแฟน บางครั้งต้องออกไปในเขตประเทศเพื่อนบ้าน สายลมต้องลูกมาขายยา ดูต้นทางหรือลูกขึ้นมานับสตางค์ไม่เป็นเวลา หลายครั้งที่สายลมต้องหนีการตรวจค้นของตำรวจในขณะที่พกยาจำนวนกว่า 400 เม็ดและเกือบโดนรถสับล้อชนหรือจนเกือบคว่ำเองบ้าง ซึ่งสายลมรู้สึกเหนื่อยใจหวาดระแวงต่อสิ่งรอบตัวโดยเฉพาะผลที่เกิดจากการใช้ยาเสพติดเป็นเวลานาน ๆ จนสายลมมีอาการหลอนเกิดขึ้น เช่น ได้ยินเสียงรวิ้งอยู่ตลอดเวลา เป็นต้น นอกจากความลำบากที่สายลมต้องเผชิญที่ตัดสินใจมาขายยาเสพติดมีผลลบหลายด้านกับเธอก็ตาม แต่มันก็มีมุมอื่น ๆ ที่ผลักดันให้สายลมกระทำซ้ำลงไปในครั้งนี้ 4 นี้ด้วยคือ

ความต้องการของตนเอง

สายลมต้องการที่จะทำงานเพื่อให้มีเงินใช้จ่ายโดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากใคร หรือไม่ต้องทำให้พ่อแม่เดือดร้อน สายลมต้องการที่จะมีเงินสำหรับซื้อของให้ตัวเองบ้างเลี้ยงเพื่อนฝูงบ้างและส่งเงินมาให้พ่อแม่ใช้จ่าย ซึ่งเงินที่ได้จากการขายยาเสพติดนี้ สามารถที่จะซื้อความสุขของตนเองได้ ทั้งความรู้สึกที่ว่าทำให้พ่อแม่ภูมิใจ ช่วยเหลือครอบครัวได้ มีเพื่อนฝูงเพิ่มขึ้น

ส่วนมากเราทำ เราไม่ค่อยคิดเลย โลกด้วย เห็นแก่ได้ อยากจะมี อยากฟุ่มเฟือย อยากมีของสวย ๆ งาม ๆ ของเรา แต่ไม่อยากจะเดือดร้อนพ่อแม่ บางทีก็อยากให้เรารู้ว่าเรายืนอยู่ด้วยตัวเองได้แล้วนะ . . . ซึ่งตอนนั้นอยู่ข้างนอกแล้วออกจากบ้านแล้วเขาไม่รู้หรอกว่าเราทำอะไรบ้าง บางทีสิ้นเดือนก็เอาเงินมาให้เขาบ้าง แต่หนูก็เอามาให้เขาประจำอย่างเดือนละพันสองพัน อย่างตอนหลังมาทำยาอาทิตยหนึ่งพันสองพัน เดือนหนึ่งสี่พันเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตอนนั้นแม่ปลูกบ้านด้วยเราเลยรู้สึกว่าถ้าเรามีเงินมาช่วยแม่ปลูกบ้านมันก็ดี มันเป็นความรู้สึกของเราตอนนั้น . . . ความสนุกเป็นคนที่ชอบอิสระมาก หนูพูดไม่ถูกมันอยู่ที่ตัวเราด้วย เหมือนหนูเป็นคนที่ชอบอะไรท้าทาย ชอบความสนุก ชอบมีเพื่อนเยอะ ชอบมีอิสระ ชอบมีเงินใช้ ชอบอะไรที่แบบว่าตนเองไม่ควรจะทำได้ในตอนนั้น . . . มันคิดเกินตัว เหมือนหนูขายยาหนูได้มอเตอร์ไซด์มาสองคัน ได้รถเก๋งมาคันหนึ่ง บางทีมันดูใหญ่เกินตัวแล้วบางทีถ้าเราทำงานปกติมันไม่ได้หรอก . . . ช่วงทำ เราอดหลับอดนอน หนึ่งเดือนสองเดือน เราได้รถมอเตอร์ไซด์แล้ว สี่เดือนห้าเดือน เราได้รถเก๋งแล้วสิ่งที่เราปรารถนาต่อไปคือ เราอยากมีบ้านในกรุงเทพฯ สักหลังให้ใกล้ความเจริญแต่หนูก็เกียจทำงาน อยากมีบ้านที่

กรุงเทพสักหลังที่ใกล้กับจรัญ ใกล้กับโรงพยาบาล อยากให้พ่อแม่หยุดทำงาน เพราะเขาอายุมากแล้ว อยากให้เราทำได้แล้วก็เมื่อเราได้พอดีตัว เราก็อยากจะหยุด อยากจะทำงานเลี้ยงดูพ่อแม่. . .

การตอบรับจากญาติพี่น้องและคนรอบข้าง

สายลมเคยได้รับคำว่ากล่าวจากญาติพี่น้องเกี่ยวกับความประพฤติและความดีอันของสายลม ที่ทำให้รู้สึกว่าคุณถูกดูถูก หรือเรียกว่า “คำสบประมาท” และความคิดที่เลือกให้การขายยาเป็นวิถีทางในการลบคำกล่าวเหล่านั้น

. . .เหมือนรู้สึกว่าเขาดูถูกเรา เพราะญาติ ๆ เขาก็มาพูดกับหนูไว้อย่างนี้ เพราะหนูค่อนข้างดีมากๆ ค่อนข้างดี ไม่ค่อยเอาการเอางาน ไม่ใส่ใจ เขาก็จะบอกโตขึ้นไป ต้องไม่ดีแน่ และทะเลาะแน่เลย โตขึ้นต้องไม่มีอะไรแน่เลย บ้านที่นาที่ให้มันต้องเอาไปขายแน่เลย ทำให้เรารู้สึกหมั่นไส้ แล้วอยากให้เรามีเงินไว ๆ เพื่อลบคำสบประมาท. . . (ยายยา) คิดว่ามันไวที่สุด เหมือนกับว่าเวลาเขาตำเราปั๊บ เหมือนเขาสบประมาทเราปั๊บ แล้วเขาพูดออกมาแบบนี้ เราใช้เวลาไม่นานที่จะดันตัวให้เหมือนกับที่เขาพูดไปอะไรแบบนี้ เราใช้เวลาไม่นานกับเวลาที่เขาสบประมาทเรา แล้วเราดีได้แล้ว เรามีทุกสิ่งอะไรแบบนี้. . . แต่เมื่อมันเป็นอย่างนี้ เราพลาดโดนจับแบบนี้ มันยังทำให้เราซ้ำเติม. . .

สายลมทบทวนถึงความรู้สึกของการถูกสบประมาทหรือดูถูกและประสบการณ์ในการโต้ตอบที่ผ่านมาของสายลม

. . . เวลาอยู่กับคนดี ๆ แล้วเขาว่าเรารู้สึกมากกว่าเพราะมันเจ็บ เหมือนเขาดูถูกเรา หนูเป็นคนแบบว่านึกจะพูดอะไรหนูก็พูดไปเลย คุยกับเขาเหมือนกันว่าให้ลองนึกย้อน ตอนนี้นะหนูเป็นอย่างนี้ หนูก็ถามเขาว่าแล้วหนูดีขึ้นไหมละ ดีกว่าเดิมไหมละ แตกต่างกว่าเดิมก็ดีแล้วละ ไม่ต้องมาพูด เดี่ยวมันก็จะดีขึ้นเอง เรื่อย ๆ นั่นแหละ เดี่ยวหนูก็หาได้ หามีของหนูเองละ งานการเดี๋ยวหนูก็มีของหนูเองละ แต่คำพูดของเขามันเหมือนหนูไม่ดี ไม่ชอบให้ใครดูถูก บางทีเขาก็ไม่ได้ดูถูกนะเหมือนกับเพื่อนเขาพูดกัน เขาก็พูดอย่างนั้นอย่างนี้ คนโน้นคนนั้นก็ มี แต่ตอนนั้นพ่อแม่เขาคุยให้ เราก็อยากมีอยากทำอะไรให้เขา เขาบอกว่ามีบ้านอยากมีอะไรที่เราหาด้วยตัวเอง. . .

พื้นที่การยอมรับ

สายลมได้รับการยอมรับและเป็นจุดเด่นของกลุ่มเพื่อนที่เสพยา ดังเช่นในช่วงที่สายลมแวะเวียนเข้าไปในพื้นที่เสพยา หรือบางครั้งเป็นคนสำคัญที่สายลมบอกว่าหมายถึงเป็นคน

ที่สามารถคอยอุดรู้งความคิดบางอย่างของเพื่อนได้ เช่น ถ้าใครไม่เสพยาก็จะห้ามไม่ให้มายุ่งเกี่ยว เพราะไม่ต้องการให้เป็นเหมือนสายลม

... เข้าไปที่เราเสพยา ... แล้วก็เหมือนกับเราเป็นเด็กดั่งในซอย ใคร ๆ ก็ทักเราแบบว่าเฮ้ย ไปไหนมา หายไปไหนมาตั้งนาน บางคนที่ไม่เสพยาก็รู้จักเราเพราะหนูเป็นคนคุยเก่ง เขาก็ทักเป็นไง หายไปไหนมา รู้สึกว่าเขายังจำเราได้นะ ... เหมือนกับว่าตอนนั้นใจเรากลั่ง ใจเราเฝอยากมีเงิน คลั่งว่ายังมีคนจำเราได้ เดี่ยวมันก็ต้องมีคนใหม่ ๆ ขึ้นมาทำตรางนี้ เราจะลืมเราหรือเปล่านะแต่เขาก็ไม่ลืม มันก็เริ่มดูเหมือนกับว่าชอบทำ เหมือนกับว่าภูมิใจ เราก็ก้มแล้วเข้าไปหาเพื่อน ... แล้วอยากจะมีเงินใช้อยากจะมีเงินเลี้ยงเพื่อน อยากมีเงินเพื่อ ๆ ให้คนเห็น ... มีเงินเลี้ยงเพื่อนรู้สึกดีเหมือนมีเพื่อนเยอะ ชื่อความสุขระยะหนึ่ง เหมือนเงินเยอะ เพื่อนเยอะ ยาเยอะเพื่อนยิ่งตรึม เพื่อนก็จะฮิตเรา ... เพราะตอนที่เรายู้งกับกลุ่มคนที่ไม่ดี มันเหมือนกับเราเป็นคนที่มีความสำคัญของกลุ่ม บอกตรง ๆ ว่าจุดที่เด่นมันไม่ใช่จุดสำคัญ แต่ว่าเราสามารถอุดความคิดเพื่อนได้เหมือนความคิดของเพื่อนจะไปถึงหนูจะขายม้า แต่ถ้าใครที่ไม่ดูดี ไม่ยุ่งอะไรแบบนี้แล้วเขาจะมายุ่ง เราจะไม่ให้ เราห้ามด้วยซ้ำ ห้ามทุกอย่างเหมือนกับถ้าหากเขามีเรื่องจะทำอะไรตรางนี้ ที่หนูไม่อยากให้เขามายุ่งเพราะหนูคิดว่าเขาเป็นคนดีคนหนึ่งนะ ไม่อยากให้อยู่ ไม่อยากให้ใครมาเสียเหมือนเรา ...

สายลมบอกถึงความต้องการที่จะทำเพื่อครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มองถึงอนาคตและพยายามที่จะทำให้พ่อแม่ภูมิใจ สายลมอยากมีเงินเก็บเพื่อนามาให้พ่อแม่ปลูกบ้านให้เสร็จ “บ้านที่เราจะอยู่ด้วยกัน” อยากให้พ่อแม่เห็นว่าทำงานโดยส่งเงินมาให้ใช้จ่ายเสมอ จนพ่อแม่เริ่มไว้วางใจว่าสายลมสามารถที่จะเลี้ยงตัวเองได้และลดความกังวลหรือความเป็นห่วงที่พ่อแม่มีต่ออนาคตของสายลม ซึ่งในระยะเวลาตลอด 10 เดือนหลังการหนีการรายงานตัวในช่วงคุมประพฤติจนกระทั่งสายลมถูกจับในคดีล่าสุดนั้น สายลมไม่เคยได้เล่าเรื่องราวที่มาของเงินจำนวนนั้นในหนทางของยาเสพติดให้ครอบครัวได้รับรู้เลยเพราะตนเองก็อยากทำให้พ่อแม่ภูมิใจ ซึ่งความรู้สึกของสายลมในตอนนั้นก็คือ “ภูมิใจมาก ดีใจมาก เขายิ้ม” และที่สายลมตระหนักอยู่ในใจตลอดเวลาก็คือ พ่อแม่จะไม่ยอมรับเงินที่ได้จากการขายยาอย่างแน่นอน แม่ก็เคยบอกว่า “ถ้าเป็นเงินไม่ดีเขาก็ไม่เอานะ พ่อก็ไม่เอา เขาก็ไม่เอาเงินหนูเลยนะ ถ้าหนูบอกว่าไปเอายามาแบบนี้...”

สายลมถูกจับดำเนินคดีในฐานความผิดครั้งที่ 4 คือ ครอบครองยาบ้าเพื่อจำหน่าย 180 กว่าเม็ด สายลมถูกศาลสั่งฝึกอบรม 1 ปี ซึ่งได้เข้าไปอยู่ในสถานแรกรับมาแล้ว 3 เดือนก่อนส่ง

มาที่ศูนย์ฝึกฯ เมื่อนับจนถึงวันที่พูดคุยกัน สายลมก็จะเหลือวันฝึกอีกประมาณ 9 เดือน ก่อนที่จะสิ้นสุดการฝึกอบรมและได้รับการปล่อยตัว

สิ่งที่ได้เรียนรู้

1. สายลมได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดกับพี่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ ว่า แต่ละคนผ่านอะไรมาบ้าง ถึงทำให้มาอยู่ที่นี่ บางคนเพราะไม่รู้ รู้เท่าไม่ถึงการณ์ เขาหลอก บางคนอยากมีบางคนก็อยากทำให้ครอบครัว และได้เรียนรู้ว่า “. . .ใครจะดีจะชั่วหรืออะไรก็ฟังเขาไว้...ฟังคำพูดที่ดี ที่ให้ประโยชน์ ที่เป็นคติสอนเรา ฟังไว้ถึงแม้ว่ามันจะดีหรือไม่ดี มันจะเป็นผลดีต่อตัวเราเอง. . .”

2. สายลมได้เปลี่ยนความคิดในตนเองบางมุมจากเดิมที่ว่า “เราต้องใช้ชีวิตให้คุ้มค่า เกิดมาทั้งที่ต้องเสียให้ครบสูตร” เป็นการกระทำนั้น มันทำให้เสียโอกาสในชีวิตต่างหาก สายลมสะท้อนว่า “เราเคยอิสระเหมือนนก แต่ตอนนี้เหมือนเป็นปลาในตู้ แต่มันไม่ใช่ปลาในท้องน้ำ ว่าไปทางไหนก็ต้องวนกลับมาที่เดิม. . .ไม่ว่าตู้มันกลมหรือตู้เหลี่ยม เราก็ว่ายอยู่ได้แค่นั้น มันจะวนอยู่จุดเดิม มันไม่ไปไหน. . .”

3. “โอกาส” เป็นสิ่งมีค่า และเป็นสิ่งที่สายลมได้เรียนรู้ โดนสายลมมักจะบอกตนเอง และเพื่อนร่วมเส้นทางอยู่เสมอ ๆ ว่า

เหมือนว่าโอกาสแบบนี้ โอกาสดี ๆ มันไม่ได้มีให้เราเสมอไป ช่วงที่เราทำผิด ชีวิตมันโกล โอกาสมันมีแหละ มันจะมากแค่ไหนก็แค่นั้น เคยพูดกับเขาแบบนี้ เวลาเราทำผิด การปล่อยคือการให้โอกาสเรา แต่ถ้าเราทำผิดอีก โอกาสมันจะมีไหมให้คิดทุกครั้ง. . . โอกาสมันก็ขึ้นอยู่กับตัวเราเอง หากเราทำตัวดี โอกาสมันก็จะมีให้เอง แต่ถ้าหากเราทำตัวไม่ดี โอกาสมันก็คงจะไม่มีให้เรา

ความคาดหวัง ความต้องการและการวางแผนอนาคต

การใช้ชีวิตภายหลังปล่อย

สิ่งที่ทำให้สายลมวิตกกังวลต่อวันข้างหน้าที่จะกลับไปใช้ชีวิตกับครอบครัวก็คือ จะต้องทำอะไร จะตั้งต้นอย่างไร เพราะเมื่อสายลมโดนจับแล้วทรัพย์สินถูกอายัดทั้งหมด แม้กระทั่งเสื้อผ้าหรือข้าวของเครื่องใช้ จะอยู่อย่างไรโดยไม่ต้องไปรบกวนพ่อแม่หรือคำถามที่ว่า คนที่บ้านเขาจะถามอะไรบ้าง นอกจากนี้สายลมคิดอยากจะหลีกเลี่ยงออกไปจากกลุ่มเพื่อน หาการทำงานที่สุจริตมาเป็นหลัก เมื่อสายลมเข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึก สายลมก็พยายามสมัครเข้าเรียน ม.ต้น พยายามเรียนเพื่อได้วุฒิการศึกษาที่สูงขึ้นเท่าที่จะทำได้ เพราะสายลมคิดว่าโลกภายนอกมันไม่เหมือนกับภายใน สิ่งที่ต้องไปเจอ ทั้งใจเราเอง คนแวดล้อมรอบด้านและเพื่อน สายลมอาจจะต้องอยู่ในนี้อีก 1-2 ปี อาจจะยังไม่สามารถทำอะไรได้ แต่สายลมตั้งความหวังเอาไว้ อยากจะเรียนรู้ให้

มีวุฒิ มีความรู้ เพื่อทำงาน มีหลักคำประกันชีวิตให้อยู่รอดหรือครอบครัวของเราในอนาคตเพราะการขายยาไม่สามารถทำเป็นอาชีพได้ตลอดไป

พอแล้วนะชีวิตหนู หนูก็คิดนะว่าคิดไปเรื่อย ๆ คิดอยากจะมีไหม อยากจะมี แล้วก็คิดว่า หากเราทำอีก เราต้องโดนหลายปีแน่เลยกว่าจะออกไป แล้วเราจะสร้างหลักยังงัย สิบแปดสิบเก้า ประวัติก็มีติดตัวและอีกอย่างหนูคิดมากเลย หนูเป็นห่วงพ่อแม่ว่าเขาจะอยู่กับใคร หนูคิดมาก ๆ เลยนะ พักหลังที่ทำงานขึ้นใหญ่ ๆ หนูไม่เคยร้างครอบครัวเลยนะ เขาก็ไม่รู้ว่าจะมีแฟน พยายามไม่ให้เขารู้ แต่หนูไม่เคยร้างจากครอบครัวเลยนะ พยายามเย็นนี้หนูเข้าไปนะคะพ่อ ไปกินข้าวด้วยนะ อยากกินอะไรไหม หาอะไรมาจุนเจือครอบครัว อยากให้เขามีความสุข อยากให้เขารู้ว่าเราอยู่สบาย ให้เขาสบายใจ . . . ถ้าหากว่าเราเรียน วันข้างหน้า อย่างน้อยความตั้งใจของหนู ม.3 หรือ ปวช. อะไรสักอย่างให้มันได้ ให้มันจบ เราก็สามารถหางาน เราสามารถหาเลี้ยงตัวเองดูแลพ่อแม่ได้ ค่าใช้จ่ายก็ไม่มาก ค่าน้ำค่าไฟ ก็ร้อยสองร้อยเอง ค่าข้าว เรือกสวนไร่นาของเราก็มี ปลุกกินสิ กล้วย ผัก มัน ก็ปลุกไปให้เต็มสวน . . .

การประกอบอาชีพ

สายลมมีความใฝ่ฝันทางด้านอาชีพหลายอย่างซึ่งหมุนเวียนไป เป็นนักร้องบ้างเพราะชอบร้องเพลง เป็นนักสังคมสงเคราะห์หรือครูบ้างเพราะอยากถ่ายทอดประสบการณ์ที่ผ่านมาให้คนอื่นรู้ว่า “คนเรามันก็อาจจะมีพลาด แต่คนเรามันสามารถเปลี่ยนแปลงได้เสมอ” และตอนนี้สายลมอยากจะทำเกี่ยวกับประชาสัมพันธ์ เป็นงานที่ใช้ความสามารถทางการพูดที่ตนเองมีอยู่ และสิ่งที่น่าจะเป็นแรงบันดาลใจเกี่ยวกับด้านอาชีพอย่างหนึ่งในชีวิตของสายลมก็คือ พี่ต่างพ่อและแม่ สายลมเล่าให้ฟังว่า

. . .ถ้าเราได้มาตั้งแต่พี่ต่างบิดาลงมา คนโตผู้ชายเป็นทหารองครักษ์ คนที่ 2 ทำงานบริษัท คนที่ 3 เปิดร้านขายของชำ แต่ละคนทำงานดี ๆ หนูก็อยากดีดีชนิดหนึ่ง . . . พี่สาวต่างมารดา ก็เรียนปริญญาจะจบแล้ว หนูก็อยากจะทำบ้าง หนูเคยขับรถมอเตอร์ไซด์เข้าไปในมหาวิทยาลัย ซ้อนพี่สาวเข้าไปสมัครเรียน หนูก็เข้าไปนั่งไม้กับพวกที่มหาวิทยาลัย เขาบอกถ้าหากว่าเรียนถึงมหาลัยนะ เขาก็แนะนำให้เรียนเกี่ยวกับนิเทศศาสตร์นะ เกี่ยวกับประชาสัมพันธ์อะไรแบบนี้

ส่วนในระหว่างที่อยู่ที่นี่ สายลมเลือกที่จะเข้าไปเรียนรู้เกี่ยวกับการนวด ซึ่งสายลมบอกว่าอยากเรียนเพราะ “. . .เราได้นวด เหมือนกับว่า เราจะทำเป็นอาชีพหรือนวดให้พ่อแม่ก็ได้ คือ มันเป็นความรู้ติดตัว ไม่ต้องมีอุปกรณ์มาก เหมือนเราใช้ส่วนหนึ่งในร่างกายเราทำได้...” ซึ่ง

สายลมเองก็เคยเกี่ยวกับการเสริมสวยมาแล้วในช่วงปิดเทอมตอนอยู่ชั้น ป.5 และความชอบส่วนตัวในวัยเยาว์จึงเคยได้ไปเรียนเสริมสวยจนจบ 1 คอร์ส สามารถที่จะเกล้าผมเจ้าสาว สระชอยได้ด้วย แต่ยังไม่ได้อ่านการทำเล็บ แต่งหน้า สายลมจึงคิดว่าน่าจะนำความรู้ที่เคยผ่านมานี้ไปประกอบเป็นอาชีพเสริมได้ สายลมตั้งใจไว้ว่า

หนูคิดว่าจะเอาตรงจุดนี้ เป็นสุดท้ายในชีวิต ถ้าหนูคิดว่าหนูหาอะไรที่ดีในตัวไม่ได้แล้วจริง ๆ หนูคิดว่าจะเอาจุดนี้ หนูไม่ได้ว่ามันไม่ดีนะ แต่จะลองหาอะไรที่มันดีที่สุดกว่าตรงนี้ก่อน ให้มันได้นะ. . . อันนี้มันเป็นความรู้ติดตัวเรา ไปที่ไหนก็ไม่ตาย ถ้าเรามีอุปกรณ์ เรามีความรู้อยู่แล้ว ตรงนี้ยังงี้เราก็ไม่อดตาย ให้งานเราสบายไว้ก่อน. . .

ความช่วยเหลือและความเข้าใจจากคนรอบข้าง

การออกไปใช้ชีวิตข้างนอกในทันทีที่ออกไปจากศูนย์ฝึกฯนี้ อาจไม่ใช่เรื่องง่ายนัก สายลมต้องการความเข้าใจจากคนรอบข้างและคนที่คอยช่วยเหลือในบางเรื่อง ซึ่งสายลมได้บอกถึงความต้องการครั้งนี้ว่า

ถ้าปลาบางครั้งมันกระโดดออกมาเอง มันก็ต้องตายใช่ไหมพี่ มันก็เหมือนกับว่า. . . บางทีมันก็ต้องมีคนช่วยดิ่งนะ บางทีเหมือนกับหนูก็ต้องให้ใครมาช่วยดิ่ง หนูถึงจะหยุดอะไรแบบนี้ อีกอย่างหนึ่งเพราะเราใจร้อน. . . อันดับแรกคือ พ่อแม่ แต่ตอนนี้เขาช่วยเราอยู่แล้ว เขาพยายามดึงเราขึ้น บางทีเขาก็พยายามทำให้ญาติ ๆ เข้าใจเรา แต่เราคิดว่ามันคงเป็นไปไม่ได้หรอก เพราะมันคนละความคิดกับเรา ความคิดแตกต่างกับเรา. . .

สรุปข้อมูลกรณีศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน 5 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง 3 ราย เขต 4 จังหวัดขอนแก่น 2 ราย เขต 7 จังหวัดเชียงใหม่ 2 ราย เขต 9 จังหวัดสงขลา 2 ราย และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จังหวัดนครปฐม 2 ราย รวมผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหลัก ทั้งสิ้นจำนวน 11 ราย เป็นเพศชาย 9 คนและเพศหญิง 2 คน ดังนี้

ชื่อ (สมมติ)	อายุ	เพศ	ฐานความผิด ที่ผ่านมา	ฐานความผิด ปัจจุบัน	ครั้งที่ ทำซ้ำ	ระยะเวลา ฝึกอบรม
แชมป์	21	ชาย	ลักทรัพย์	ลักทรัพย์	3	4 ปี 6 เดือน
ต้นข้าว	17	ชาย	ลักทรัพย์	ลักทรัพย์	2	3 ปี
เป็นเอก	19	ชาย	ปล้นทรัพย์	ร่วมกันฆ่า	2	5 ปี 6 เดือน
สายฟ้า	18	ชาย	ลักทรัพย์	ลักทรัพย์	3	ต่ำ 6 เดือน สูง 1 ปี
กล้า	19	ชาย	ทำร้าย ร่างกาย	พราກผู้เยาว์	2	3 ปี
จอมทัพ	18	ชาย	ยาเสพติด	ยาเสพติด	2	2 ปี
ต้นไม้	17	ชาย	ลักทรัพย์	ลักทรัพย์	3	6 เดือน
เมฆ	21	ชาย	ปล้นทรัพย์	ฆ่า	2	ต่ำ 3 ปี สูง 5 ปี
ภูผา	20	ชาย	ยาเสพติด	ทำร้ายร่างกาย/ปล้น	2	3 ปี
สายธาร	20	หญิง	ลักทรัพย์	ลักทรัพย์	4	3 ปี
สายลม	18	หญิง	ยาเสพติด	ยาเสพติด	4	1 ปี

จากเรื่องราวชีวิตของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยทั้ง 11 คน ที่ได้เสนอในลักษณะกรณี
รายบุคคลไปแล้ว ช่วยขยายภาพให้เห็นความเป็นมาของชีวิตแต่ละคน เส้นทางการก้าวเข้าสู่
การกระทำความผิดและสภาพการณ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดซ้ำ โดยได้สรุป
รายละเอียดของข้อมูลโดยทั่วไปเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ได้นำเสนอในรูปของตารางข้างต้น
จะพบว่าข้อมูลดังกล่าวมีทั้งประเด็นที่มีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน และมีความแตกต่างกันไป
โดยเฉพาะในรายละเอียดความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยกับคนในครอบครัว ทั้งพ่อแม่
ญาติพี่น้องและกลุ่มที่มีอิทธิพลสำคัญในชีวิตของเขาเมื่อก้าวสู่วัยรุ่น เช่น เพื่อน แฟนหรือคนรัก
รวมทั้งอิทธิพลจากสภาพเศรษฐกิจสังคม และอื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยผลักดันหรือยั่วยุให้พวกเขา/เธอ
ก้าวสู่วงจรยาเสพติดและการกระทำความผิดของเขา/เธอ

ครอบครัว เพื่อน คนรักและปัจจัยยั่วยุต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนในการหล่อหลอมตัวตน
ก่อรูปพฤติกรรม ความคิด อารมณ์ การตัดสินใจ ตลอดจนมีอิทธิพลทางด้านจิตใจต่อผู้มีส่วนร่วม
ในการวิจัยทั้งด้านบวกและด้านลบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ก่อให้เกิด
การวางรูปแบบความสัมพันธ์กับพวกเขา/เธอในลักษณะต่าง ๆ กัน ทั้งการยอมรับ การปฏิเสธ
การเพิกเฉยไม่สนใจ ปฏิกริยาดังกล่าวสะท้อนกลับไปสู่ผู้มีส่วนร่วมในงานวิจัยแต่ละคนแตกต่าง

กัน และมีผลเชื่อมโยงไปสู่การมองตนเองต่อการกระทำผิดหรือการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ทั้งนี้ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอในประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้

บทสรุป : สัมพันธภาพในครอบครัว

ครอบครัวของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยโดยส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวมีขนาดเล็ก องค์ประกอบของครอบครัวมีพ่อ แม่และลูก หรือบางครอบครัวมีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวเนื่องจากการหย่าร้าง แยกทางกันหรือคนใดคนหนึ่งเสียชีวิต บางครอบครัวมีการแต่งงานหรือมีคู่ครองใหม่ ซึ่งอาจมีสัมพันธภาพไม่ดีต่อกันและทำให้พวกเขา/เธอเลือกที่จะใช้ชีวิตนอกบ้านกับกลุ่มเพื่อนมากกว่าใช้ชีวิตอย่างขัดแย้งในบ้านของตน บางคนมีครอบครัวของญาติพี่น้องอยู่ในละแวกบ้านเดียวกัน แต่ครอบครัวเครือญาติไม่ค่อยได้ให้ความช่วยเหลือหรือเป็นที่พึ่งให้แก่เยาวชนได้ จากเรื่องราวชีวิตของเยาวชนผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยทั้ง 11 ราย สามารถแบ่งตามรูปแบบโครงสร้างและความสัมพันธ์ของครอบครัวได้ 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. ครอบครัวที่พ่อและแม่อยู่ด้วยกัน แต่ทั้งคู่ต้องทำมาหากิน อาจมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งบ้าง ขาดทักษะในการเลี้ยงดูและการขัดเกลา (Socialization) ในเรื่องทักษะทางสังคมและจริยธรรม ในลักษณะของการเลี้ยงดูทั้งแบบตามใจและเข้มงวดเกินไป ได้แก่ เมฆ ภูผาเป็นเอก สายธาร สายลมและสายฟ้า

2. ครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างหรือแยกทางกันและลูกอาศัยอยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายพ่อหรือแม่ที่ดูแลลูก ต้องทำมาหากิน อาจขัดเคืองด้วยการตามใจหรือดูแลเข้มงวด ได้แก่ แชมป์ และต้นข้าว

3. ครอบครัวที่พ่อเสียชีวิตและลูกอาศัยอยู่กับแม่ หรือบุคคลอื่น ผู้ปกครองต้องรับผิดชอบหารายได้หลักเพียงคนเดียว ไม่มีเวลาใกล้ชิดกับลูกและขัดเกลาทางจริยธรรม/ทักษะทางสังคม บางรายมีครอบครัวใหม่ ได้แก่ ต้นไม้ จอมทัพและกล้า และเยาวชนอาจต้องอยู่อาศัยกับผู้อุปการะ

ภายใต้โครงสร้างและความสัมพันธ์ดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพที่ครอบครัวยังไม่สามารถทำบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด เหมาะสม สภาพโดยรวมเป็นการดูแลแบบปล่อยปละละเลย และปล่อยให้เยาวชนใช้เวลาไปกับเพื่อน ๆ นอกบ้านมากกว่า อันเนื่องมาจากการผู้ปกครองไม่สามารถที่จะดูแลลูกได้อย่างใกล้ชิด บางรายเด็กและเยาวชนถูกปล่อยให้อยู่คนเดียวท่ามกลางความขัดแย้ง ขาดทักษะการเลี้ยงดูที่เหมาะสม ขาดการขัดเกลาทางจริยธรรมและทักษะทางสังคม โดยอาจตามใจหรือลงโทษแบบเข้มงวด หรือขาดการจัดการกับการกระทำผิดของเยาวชนอย่างมีเงื่อนไขแบบต่อเนื่อง เด็กและเยาวชนจึงเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิต

แบบผิด ๆ ถูก ๆ โดยลำพัง ขาดคนที่จะสามารถบอกเล่าเรื่องราวและรับฟังเรื่องราวความทุกข์ของเขา/เธอในภาวะวิกฤต ซึ่งผู้ศึกษาจะสรุปภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่หรือผู้ปกครองและระหว่างเยาวชนผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ดังต่อไปนี้

สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่หรือผู้ปกครอง

จากผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ที่ยังอาศัยและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันนั้นมีความสัมพันธ์ที่อยู่ร่วมกันแบบปกติทั่วไป แต่มักจะเป็นไปในลักษณะที่พ่อเป็นผู้นำครอบครัว มีอำนาจในการตัดสินใจแต่แม่จะเป็นผู้ตาม ส่วนใหญ่แม่จะมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดลูกมากกว่าพ่อ และมักจะแก้ปัญหาให้แก่ลูกโดยลำพังตนเอง เช่น การปิดบังเรื่องราวการกระทำผิดของลูกในครอบครัว ไม่ให้พ่อรับทราบดังกรณีแม่ของเมฆที่ปิดบังเกี่ยวกับเรื่องการเสพยาของเมฆไม่ให้พ่อรู้ เพราะแม่ทราบดีว่าพ่อเป็นคนที่ดีมากและอาจจะลงโทษลูกอย่างรุนแรงได้ แต่การปิดบังความผิดดังกล่าวก็ไม่ได้นำไปสู่การหาวิธีการแก้ไขปัญหามาในแนวทางที่เหมาะสม จึงทำให้ปัญหาการเสพยาของเมฆไม่ได้รับการแก้ไข

ในครอบครัวที่พ่อกับแม่แยกทางหรือหย่าร้างกัน เช่น ต้นข้าว แคมป์ พบว่าครอบครัวของต้นข้าว นั้น หลังจากทีพ่อกับแม่แยกทางกันก็ไม่ได้มีการติดต่อสื่อสารกันเลยไม่ว่าทางใด ส่วนพ่อกับแม่ของแคมป์กลับมาเจอกันอีกครั้งตอนที่แคมป์อยู่ชั้น ป.4 เพราะพ่ออยากจะขอลูกไปเลี้ยงแทนด้วยพ่อและภรรยาใหม่ไม่มีลูกผู้ชาย แต่แม่ก็ไม่ยอมให้แคมป์ไปอยู่กับพ่อ เพียงแต่ให้พ่อเข้ามาดูแลลูกได้บ้างโดยเฉพาะในด้านค่าใช้จ่ายของแคมป์นั่นเอง

ส่วนคล้ายกับต้นไม้เป็นเยาวชนที่พ่อเสียชีวิตด้วยกันทั้งคู่ หลังจากนั้นแม่ก็ไปมีครอบครัวใหม่ ซึ่งแม่ของต้นไม้ไม่ได้แต่งงานกับพ่อใหม่แต่อยู่ด้วยกัน ต่างคนต่างทำงาน ไม่มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งระหว่างกันมากนัก แต่สำหรับกล้า แม่ไปอยู่กับพ่อใหม่ที่ต่างประเทศ โดยมีญาติรับกล้าเป็นลูกบุญธรรม แม่ของกล้าจะส่งข่าวคราวมาหาบ้างนาน ๆ ครั้ง

นอกจากนี้ยังมีบางครอบครัวที่มีปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัวระหว่างพ่อกับแม่ เช่น ครอบครัวของสายธาร พ่อชอบดื่มสุราและมักจะมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกับแม่อยู่บ่อยครั้ง หรือการทะเลาะเบาะแว้งระหว่างพี่น้องและระหว่างญาติคนอื่นกับสายธารด้วย

“...พ่อกับแม่ชอบทะเลาะกัน เดี่ยวก็ดี เดี่ยวก็อะไรกัน เขาก็กินเหล้า พี่น้องก็ชอบทะเลาะกันเอง น้ำเขาก็ชอบตีพวกหนู เขาเป็นแค่พี่น้องแม่ เขาก็มาตี มาทำอะไรแบบนี้ พวกหนูก็เลยไม่อยากอยู่กับพวกเขา อยากออกไปอยู่ด้วยตัวของเราเอง...” (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

สัมพันธภาพระหว่างผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง

จุดร่วมของปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่พบก็คือ พ่อแม่ของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเกือบทั้งหมดให้ความสำคัญกับบทบาททางเศรษฐกิจเป็นหลัก ส่วนใหญ่ต้องออกไปทำงานรับจ้างนอกบ้าน ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะดูแลเลี้ยงดูได้อย่างใกล้ชิดจึงขาดการขัดเกลาทางจริยธรรมและพัฒนาทักษะทางสังคม ได้แก่ ครอบครัวของสายฟ้า กล้า ต้นไม้ ภูผา สายลม เมฆ และต้นข้าว เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวของเยาวชนเป็นครอบครัวรายได้น้อย พ่อแม่ต่างก็ต้องออกไปทำงานเพื่อหารายได้มาใช้จ่ายภายในครอบครัว เช่น พ่อแม่ของภูผาทำงานขายของตามตลาดนัด พ่อแม่ของเมฆมีร้านขายอาหารขนาดกลาง พ่อแม่ของสายฟ้าทำงานรับจ้างทั่วไปและเย็บเสื้อผ้า พ่อแม่ของสายฟ้ารับจ้างทำงานในโรงงานน้ำแข็งของญาติและขายของไปด้วย หรือแม้ในครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดีกว่าครอบครัวอื่น เช่น ครอบครัวของเป็นเอก ก็ยังประสบปัญหาที่พ่อแม่ต้องทุ่มเวลาให้กับการทำงานเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ เมื่อพ่อ แม่ หรือผู้ปกครองไปทำมาหากิน เยาวชนหลายคนทั้งต้นไม้ กล้า และสายฟ้า ต้องอยู่บ้านเพียงคนเดียวบ่อยครั้งหรืออยู่กับญาติคนอื่น เช่น ย่า ยาย ในขณะที่พ่อแม่ออกไปทำงาน มีการสะท้อนถึงสถานการณ์ตรงนี้ไว้ว่า

“...ก็ทำงานเสร็จก็อยู่บ้าน เพราะพอกับแม่ยังไม่กลับ ผมก็อยู่บ้านคนเดียว แต่ก็มีบางวันที่ พอกับแม่บอกให้ไปเอน้องมาหลังจากไม่เรียน ก็ให้มาอยู่บ้านก่อนเพราะว่าแม่ไปขายของ พอก็ไปทำงานก่อน เพราะว่าผมกลับมาบ้านก่อน ผมก็จะอยู่บ้านไม่ได้ไปไหน...” (สายฟ้า, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2551)

“...มันเคยได้เป็นบางเวลาครับ เพราะไม่ค่อยมีใครอยู่บ้าน แยกกันอยู่ บางทียากับยาย บางทียายไปช่วยแม่ ย่านี้อยู่กับบ้าน ก็คุยกันดี พอน้ำกินาน ๆ ครั้งได้คุยกัน เพราะเค้ากลับมาบางทีก็สามทุ่มสี่ทุ่มแล้ว บางทีก็เที่ยงคืนตีหนึ่ง บางทีก็ไปค้างคืนข้างนอก...” (ต้นไม้, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2551)

กล้าจะมีความพิเศษที่ต่างไปจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยคนอื่น ๆ เพราะกล้าไม่ได้อยู่กับแม่ที่แท้จริง แต่อยู่กับพ่อซึ่งเป็นพ่อบุญธรรม ซึ่งเป็นญาติที่รับอุปการะกล้าหลังจากที่พ่อเสียชีวิตตอนกล้าอายุได้ 3 ขวบ แม้ก็มีครอบครัวใหม่และแต่งงานไปกับชาวต่างชาติแล้วย้ายไปอยู่ที่เยอรมัน ซึ่งไม่ได้พากลับไปอยู่ด้วย พ่อเป็นคนเลี้ยงดูและส่งเสียค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตั้งแต่นั้นมา แต่ด้วยเหตุที่พ่อก็ต้องทำงานจึงทำให้บางช่วงต้องส่งกล้าไปอยู่กับอาที่ต่างจังหวัดและให้ช่วยงานของอาที่นั่น ซึ่งกล้าจะต้องอยู่เพียงคนเดียวเช่นต้นไม้และสายฟ้า

“...ผมอยู่คนเดียว พ่อทำงานอยู่สกล ผมอยู่กับอาที่อุดร ฝ้าสวนยางให้อา อยู่คนเดียว...” (กล้า, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2551)

วิธีการเลี้ยงดูที่พบในการศึกษาค้างคาวนั้น ครอบครัวของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยบางครอบครัวขาดทักษะในการเลี้ยงดูลูก โดยจะมีการเลี้ยงดูลูกอย่างตามใจ อยากได้อะไรก็ให้ให้อิสระในการดูแลตนเองและการใช้ชีวิต เช่น แชมป์ เป็นเอก

ครอบครัวของเป็นเอกเป็นครอบครัวที่มีฐานะทางบ้านค่อนข้างดี เขาอยู่กับพ่อและแม่ โดยที่ในละแวกเดียวกันจะมีบ้านของพี่ ป้า น้า อา ญาติพี่น้องและเครือญาติอื่นๆ ที่ปลูกบ้านอยู่ใกล้อีกเกือบ 20 หลัง ถือว่าเป็นครอบครัวใหญ่ ซึ่งเดิมที่เป็นเอกอาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกับพ่อแม่ แต่ตอนที่เริ่มมีแฟน เขาพามาที่บ้านอยู่บ่อยครั้ง ต่อมาจึงขอแยกออกไปอยู่เอง ซึ่งพ่อเป็นคนอนุญาตให้แยกไปอยู่ด้วยตัวเอง

“(การอยู่กับพ่อแม่) ความเป็นส่วนตัวมันหายไปเพราะผมเริ่มมีแฟนเริ่มเามาที่บ้านแล้ว ผมเริ่มเกรงใจพ่อแม่ พ่อบอกนั้นก็เอากลับไปหลังหนึ่ง ก็อยู่ ผมมีอิสระแบบนั้นมาตั้งแต่ช่วงสิบสามสิบสี่...” (เป็นเอก, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

ส่วนกรณีที่เป็นเอกถูกจับครั้งที่ 1 ในคดีปล้นทรัพย์ตอนอายุ 14 ปี แม่จะเป็นคนจัดการเกี่ยวกับการประกันตัวและพยายามหาทางยอมความ โดยให้เงินกับเป็นเอกมาจำนวน 2 แสนบาท นำไป “ยัด” เจ้าทุกข์ ในคดีนี้เป็นเอกถูกยกฟ้องเพราะเจ้าทุกข์ยอมรับเงินค่าชดเชยและไม่เอาเรื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพ่อแม่มีความรักลูกมากจนกระทั่งละเลยในการที่จะอบรมขัดเกลาทางจริยธรรมเกี่ยวกับการกระทำ/พฤติกรรมที่เหมาะสมให้กับเขา แม้เมื่อกระทำความผิดกลับพยายามปกป้องลูกมากจนเกินไป

ส่วนพ่อกับแม่ของแชมป์มีปัญหากันจนแม่หนีออกจากบ้านไป ทิ้งแชมป์ไว้กับพ่อแต่เมื่อพ่อตั้งตัวได้จึงมาพาแชมป์ไปอยู่ด้วย จนกระทั่งแม่มีพ่อใหม่ แม่ของแชมป์พยายามดูแลและให้อิสระกับแชมป์เสมือนเป็นการชดเชยสิ่งที่ขาดหายไปคือพ่อด้วยการดูแลอย่างไม่เข้มงวด ไม่ค่อยกวดขัน ให้อิสระในการตัดสินใจ จะทำอะไรก็ทำให้คิดเอง ไม่รู้จั๊กจิก ซึ่งแชมป์สะท้อนว่า “ผมถูกเลี้ยงแบบปล่อยมาตั้งแต่เด็ก” โดยให้จัดการเรื่องค่าใช้จ่ายด้วยตนเองตั้งแต่อยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เขาจะได้เงินค่าใช้จ่ายเป็นรายสัปดาห์ เพราะแม่บอกว่า “เอาสตางค์ไปใช้เป็นอาทิพย์ จะได้รู้จักคิด” เมื่อเข้า ม.1 ก็ได้เงินเป็นรายเดือน ซึ่งแชมป์รู้สึกที่ตัวเองต้องรับผิดชอบตนเองมากกว่าเพื่อนในรุ่นเดียวกันและโตเกินวัย แชมป์บอกว่า “...พอมได้เงินเป็นก้อน เหมือนผมโตขึ้น... เพราะมีเงินเป็นก้อนจะทำอะไรก็ได้ เกินเด็ก...”

แซมบี้ต้องผ่านการเลี้ยงดูและขัดเกลาของผู้ปกครองใน 2 ลักษณะที่ตรงข้ามกัน โดยเฉพาะในเรื่องการใช้จ่ายเงิน จากเดิมที่แม่เป็นคนที่ให้อิสระในการใช้เงิน ให้จัดการเงินเอง ไม่จู้จี้จุกจิก แต่หลังจากที่แม่เสียชีวิตแล้ว พ่อจึงเป็นผู้ดูแลด้านการเงินให้แซมบี้ ซึ่งพ่อกลับดูแลในเรื่องเงินอย่างเข้มงวด ทำให้แซมบี้มีปัญหาในเรื่องการใช้จ่าย

นอกจากนี้การเลี้ยงดูที่ค่อนข้างเข้มงวดอีกด้านหนึ่งที่เห็นได้ชัดก็คือ ด้านพฤติกรรม พบว่าในครอบครัวของเมฆ พ่อจะเป็นคนเข้มงวด แม่จะเป็นคนที่คอยช่วยเหลือปกปิดและตักเตือน เมื่อเมฆกระทำพฤติกรรมไม่เหมาะสมหรือช่วยเหลือเวลาที่มีปัญหาเกิดขึ้น ดังที่เมฆเล่าให้ฟังว่า พ่อเป็นคนที่ดีมาก ไม่ค่อยพูดเตือนแต่หากลูกทำอะไรผิดก็จะถูกพ่อตี ส่วนแม่เองจะเป็นคนที่คอยดูแล ตักเตือนและช่วยเหลือเมฆ ถ้าเมฆออกจากบ้านแล้วไปเสพยา ก็มักจะไม่นบอกพ่อกับแม่ และปิดบังเอาไว้หรือถ้าแม่รู้ว่าเสพยา แม่ก็จะไม่บอกพ่อเพราะเกรงว่าลูกจะถูกตี โดยที่พ่อจะเข้ามารับรู้ภายหลังจากที่เกิดปัญหาการกระทำผิดแล้ว

“...ถ้าแกล้งแกล้งไม่บอกพ่อ พ่อแกล้งตี พ่อแกล้งดุอย่างแรงเลย...เคยทำคดีมา พอตอนที่ยังเรียนอยู่ ม.2 ตำรวจมาตามจับก็เลยออกจากโรงเรียน พ่อแม่ยังไม่รู้ ตั้งแต่ตอนนั้นก็ไปอยู่บ้านเช่า กับเพื่อน หลังจากนั้น 4-5 เดือน พ่อถึงรู้ว่าไม่ได้เรียนแล้ว เรื่องคดีที่ทำ ผมก็ได้บอกพ่อ พี่ก็ไม่รู้...” (เมฆ, สัมภาษณ์, 4 กรกฎาคม 2551)

สำหรับกรณีของภูผามีความแตกต่างกันที่ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับภูผาเป็นไปในทิศทางที่ดี จากที่ภูผาสื่อว่า “ผมจะคุยกับพ่อแม่ทุกเรื่อง” แต่มีประเด็นที่คล้ายคลึงกับเมฆก็คือ ภูผาจะเลือกที่จะไม่พูดหรือเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการกระทำผิดให้พ่อกับแม่ฟัง

นอกจากปัญหาที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่มีเวลาเพียงพอในการดูแลลูกได้อย่างใกล้ชิด รวมทั้งขาดการขัดเกลาทางจริยธรรมและทักษะทางสังคม ซึ่งเป็นปัญหาต่อการเลี้ยงดูลูกและในช่วงชีวิตของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยแต่ละคนได้ถูกหล่อหลอมมา หลายครอบครัวยังมีปัญหาในเรื่องความสัมพันธ์กับพ่อแม่หรือผู้ปกครองอีกด้วย ซึ่งพบในความสัมพันธ์ของสายธาร ต้นข้าวและแซมบี้ โดยปัญหาความสัมพันธ์กับผู้ปกครองเป็นปัจจัยผลักดันประการหนึ่งที่ทำให้เขา/เธอเลือกออกไปใช้ชีวิตและดูแลตนเองภายนอกครอบครัว

แม้ว่าครอบครัวของสายธารจะมีทั้งพ่อและแม่อยู่ด้วยกัน แต่ปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นปัญหาหลัก เพราะทั้งพ่อและแม่ทะเลาะเบาะแว้งกันเองอยู่เสมอ คนอื่น ๆ ในครอบครัวจะใช้ชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างสายธารกับพ่อไม่ค่อยดีนัก โดยจะไม่สนใจหรือยุ่งเกี่ยวกันเลย แม้กระทั่งภายหลังจากที่สายธารกระทำผิดแล้วก็ตาม

พ่อก็จะไม่ถามไถ่หรือว่ากล่าวแต่อย่างใด ยังคงมีแม่เพียงคนเดียวที่คอยดูแล ตักเตือนและห้ามปราม ทำให้สายธารรู้สึกไม่อยากอยู่บ้านและออกไปอยู่กับเพื่อนเป็นส่วนใหญ่

“...เขาก็ไม่ได้ว่า พ่อเขาก็ไม่สนใจ มีก็เหมือนไม่มี คือต่างคนต่างอยู่ จนแบบเหมือนไม่รู้จักกัน เขาไม่สนใจเรา เราก็ไม่สนใจเขา เหมือนแม่เขาก็จะรับผิดชอบทุกอย่าง เขาก็จะพูดเตือนอย่างโดนจับเขาก็เป็นคนที่ส่งเสียมาตลอด ก็จะมีแต่แม่ที่เขาพูดเขาเตือน แต่ไม่ฟัง...” (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

ส่วนในครอบครัวที่พ่อแม่แยกทางกันอย่างต้นข้าวและแชมป์ก็มีปัญหาด้านสัมพันธภาพกับพ่อเหมือนกัน แต่แตกต่างกันตรงที่ระยะเวลาการใช้ชีวิตระหว่างพ่อลูก ซึ่งแชมป์กับพ่อเพิ่งกลับมาเกี่ยวข้องกับอีกครั้งหลังจากที่แม่เสียชีวิต ขณะที่ต้นข้าวอาศัยและถูกเลี้ยงดูมากับพ่อตั้งแต่แม่แยกทางกันไป ซึ่งต้นข้าวบอกว่า “...ไม่ชอบ เปื่อ พ่อขี้บ่น...” และรู้สึกว่าพี่สาวดีกว่าพ่อ โดยบอกว่า “พี่สาวดีกว่าพ่อ ไม่มีดั่งคำใช้พี่ก็ให้ ไม่เคยบ่น อยากได้อะไรก็ให้”

แต่สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างแชมป์กับพ่อพัฒนามาจากความห่างเหินในระยะแรกจนกระทั่งแชมป์ได้กลับมาเจอพ่ออีกครั้งตอนที่เขาอยู่ ป.4 พ่อพยายามที่จะขอแชมป์กลับไปเลี้ยงดูเนื่องจากต้องการที่จะมีลูกผู้ชาย แต่แม่ก็ไม่ยอมให้แชมป์กลับไปอยู่กับพ่อ และแชมป์บอกว่า

“...ผมกับพ่อไม่กินเส้นกัน แบบลูกผู้ชาย ๆ ผมจะไม่เรียกเขาว่าพ่อ คือเขาเล็กกับแม่ผม ผมเรียกเขา น้ำ น้ำ... ธิฐู... ผมคิดว่าเราไม่มีพ่อ พ่อต้องไม่ทำอย่างนี้ ไม่สมควรที่จะเรียกพ่อ ไม่เคยเรียก ผมคิดว่าพ่อผมตายไปแล้ว...” (แชมป์, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

พ่อของแชมป์เริ่มเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือด้านการเงิน จนกระทั่งแม่เสียชีวิตเสมือนเป็นจุดพลิกผันในชีวิตของแชมป์ พ่อเข้ามาหาเพื่อจะพาแชมป์ไปอยู่ด้วยแต่แชมป์ตัดสินใจเลือกที่จะอยู่ด้วยตนเองเพราะรู้สึกว่าตนเองโตแล้ว ซึ่งพ่อก็ยังคงส่งเสียเรื่องค่าใช้จ่ายให้อยู่ทุกเดือน แต่ความสัมพันธ์ก็ยังไม่พัฒนาขึ้น แชมป์ยังรู้สึกว่าเขายังต้องแข่งขันกับพ่อโดยพยายามที่จะไม่รบกวนหรือขอความช่วยเหลือ แต่ในช่วงที่กระทำความผิดและถูกจับครั้งแรก พ่อก็ตัดขาดความช่วยเหลือด้านการเงินและบอกแชมป์ว่า “ถ้าทำไม่ดี จะให้ทำไม่ ให้ทำงานหาเงินใช้เอง”

รูปแบบความสัมพันธ์ที่พบระหว่าง 2 กลุ่มความสัมพันธ์ คือ พ่อกับแม่ และผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง เป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนออกมาจากเรื่องราวที่เยาวชนได้เล่าให้ผู้ศึกษาฟัง ซึ่งความสัมพันธ์เหล่านี้ส่งผลทางด้านความคิด พฤติกรรมและการใช้ชีวิตของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ที่ขาดความรู้สึกผูกพันกับครอบครัว ขาดการขัดเกลาทางจริยธรรมที่เหมาะสมและขาดทักษะทางสังคมในการใช้ชีวิตกับสังคมภายนอกอย่างเหมาะสม เมื่อเยาวชน

ไม่มีความสุขในบ้านของตนก็จะปฏิเสธและพยายามหาพื้นที่ใหม่ให้แก่ตนเอง เป็นพื้นที่ที่ตนคิดว่า มีผู้อยอมรับตนเองมากกว่า เช่น การออกจากบ้านมาอยู่กับเพื่อน ออกมาเที่ยวเล่น เสพยา ลักทรัพย์ ทะเลาะวิวาท เป็นต้น แล้วการเข้ามาอยู่ในพื้นที่ใหม่ที่เปิดกว้างพร้อมต้อนรับเยาวชนหรือวัยรุ่นที่มี ปัญหาความขัดแย้งกับทางบ้าน เป็นพื้นที่อิสระ ไร้การควบคุมบังคับ ไร้วินัย มีเพื่อนที่คุยกันได้ มีวิถีชีวิตใหม่ ๆ ให้ลองเรียนรู้อย่างผิดบ้างถูกบ้าง จึงเป็นเสมือนแรงดึงดูดที่ทำให้เยาวชนจำนวนมากพอใจที่จะอยู่ภายนอกมากกว่าอยู่บ้านของตนเอง

ความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กและเยาวชน

จากการศึกษาพบว่า นอกจากครอบครัวแล้วผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยยังคงมีความสัมพันธ์ทางสังคมกับกลุ่มคนอื่นภายนอกครอบครัว มี 3 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ ญาติพี่น้องหรือคนรอบข้าง เพื่อน แฟนหรือคนรัก ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกันดังนี้

1. ญาติพี่น้องหรือคนรอบข้าง

สภาพครอบครัวของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวที่อาศัยอยู่กันเฉพาะครอบครัวของตนเอง ซึ่งจะมีลักษณะเช่นเดียวกันทั้งพื้นที่กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด อาจมีบางคนอาศัยอยู่ในละแวกเดียวกันกับญาติพี่น้องบ้าง เช่น ครอบครัวของสายลมที่ย้ายจากต่างจังหวัดเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ แต่ญาติพี่น้องส่วนใหญ่ก็จะอยู่ที่ต่างจังหวัด ต้นข้าวมีญาติอยู่ในละแวกเดียวกันแต่ห่างออกไป การศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างญาติพี่น้องเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ในช่วงเวลาของคนรุ่นพ่อแม่ แต่ส่วนตัวเยาวชนผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยมักจะไม่ได้อยู่ร่วมกันหรือใกล้ชิดกับญาติพี่น้องเท่าไรนัก ความสัมพันธ์กับญาติพี่น้องจึงห่างเหินหรือไม่ค่อยได้ยุ่งเกี่ยวกับ ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยบางรายอาจมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกันมาก่อนที่จะกระทำความผิดแล้ว

...เหมือนรู้สึกว่าเขาดูถูกเรา เพราะญาติ ๆ เขาก็มาพูดกับหนูไว้อย่างนี้ เพราะหนูค่อนข้างดี๊ดีมาก ค่อนข้างดี๊ ไม่ค่อยเอาการเอางาน ไม่ใส่ใจ เขาก็จะบอกโตขึ้นไปต้องไม่ดีแน่ ละเตะแน่เลย โตขึ้นต้องไม่มีอะไรแน่เลย บ้านที่นาที่ให้มันต้องเอาไปขายแน่เลย ทำให้เรารู้สึกหมั่นไส้ แล้วอยากให้เรามีเงินไว ๆ เพื่อลบคำสบประมาท. . . (สายลม, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะความสัมพันธ์ต่อกันจะมีแนวโน้มที่ไม่ค่อยดีภายหลังจากที่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยกระทำผิดไปแล้ว และการแสดงออกจากหมู่เครือญาติจะสะท้อนให้เห็นในลักษณะของคำพูด ท่าทีที่มีต่อผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย เช่น ดุด่าว่ากล่าว ประชดประชัน รังเกียจ หวาดระแวง ไม่ไว้วางใจ เป็นต้น ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยสามารถสัมผัสได้ด้วยตนเอง

หรือผ่านการบอกล่าวจากผู้ปกครอง ประกอบกับการตีความและการให้ความหมายของพวกเขา/ เธอต่อปฏิกิริยาเหล่านั้น

“...เวลาอยู่กับคนดี ๆ แล้วเชื่อว่าเรารู้สึกมากกว่าเพราะมันเจ็บ เหมือนบางที่เรา เหมือนเขาถูกเรา...” (สายลม, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

“...เคยครับ คนที่บ้านเขาว่า เขาบอกกับพ่อแม่ผมว่าเหมาะสมที่ผมทำกับคนอื่น พ่อแม่ส่งไปเรียน ผมไม่ได้ไปเรียนที่ เขาก็มาบอกพ่อแม่ แม่มาบอก คนที่บ้านคุยกันจะเกือบ หมูบ้าน...” (เมฆ, สัมภาษณ์, 4 กรกฎาคม 2551)

“...ผมไม่สนใจครับ ในละแวกบ้านไม่มีคนรู้ เพื่อน ๆ ในกลุ่มรู้ ญาติ ๆ รู้ ถ้าเพื่อน ช้างบ้านจะไม่รู้ ญาติเขาก็ดำ ก็เตือนว่าโดนจับครั้งนี้ ขอร้องทำตัวให้ดี ๆ ให้พ่อแม่สบายใจ...” (ภูผา, สัมภาษณ์, 4 กรกฎาคม 2551)

“...ไม่อยากเห็นหน้าเขา อา ป้าเคยว่าอย่าไปใกล้บ้านเขา กลัวว่าจะไปเอาของ เขา...ก็ยอมรับความจริงแล้วก็ไม่ยุ่งกับเขา...” (ต้นข้าว, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

“...เขาไม่ชอบ เขาไม่ค่อยคุยกับผมหรอกครับเพราะผมทำตัวไม่ดี...ผมก็เก็บมา คิด ผมจะไม่ยุ่งแล้ว(ไม่ยุ่งเกี่ยวกับญาติ) ผมอยู่ได้...” (ต้นข้าว, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

ด้วยระยะห่างของความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ประกอบกับความไม่ไว้วางใจจากการที่เยาวชนเคยผ่านการกระทำผิดมาแล้ว เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นกับตัวของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเองหรือครอบครัว จึงไม่ค่อยมีญาติพี่น้องที่จะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือหรือแม้ว่าเยาวชนจะก้าวเข้าไปร้องขอความช่วยเหลือแต่กลับถูกปฏิเสธ เช่น กรณีของ สายฟ้า แล้วตัดสินใจเลือกที่จะกระทำความผิด โดยในช่วงที่สายฟ้าไม่ได้ทำงานกับพ่อแม่แล้ว เพราะมีปัญหาเรื่องเงินหาย พ่อจึงไม่ให้ไปทำงาน รายได้ที่เคยมีจากการทำงานก็ขาดหายไป แม่คอยส่งเงินมาให้ในส่วนที่จะเป็นค่าใช้จ่ายรายวันในบางช่วง สายฟ้าออกไปหางานอื่นทำไม่ได้ เพราะจบเพียงแค่ ม.3 เท่านั้น บางช่วงที่ไม่มีเงินใช้ สายฟ้าก็เคยไปขอความช่วยเหลือจากตาแต่ ถูกปฏิเสธมา

...คนที่ช่วยได้ก็มีครับ เป็นตาเรา ก็ไปหา แต่ก็ไม่สนใจผมเท่าไรครับเพราะว่า ทุกครั้งที่ผมทำงานกับพ่อ พอผมเลิกงานผมก็อยู่บ้านคนเดียว แล้วพอเขาเลิกจาก งานบ้าน เขาก็จะไม่ค่อยสนใจผมก็จะมีถามแต่พวกงานผมอะไรแบบนี้ แล้วก็จะมี แต่เรียกไปบ้าน ผมก็ไม่ค่อยได้ไป แต่ผมก็ไม่อะไร... (สายฟ้า, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2551)

จากปฏิริยาที่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้รับจากญาติพี่น้องหรือคนรอบข้าง บางรายอาจได้รับการแสดงท่าทางอย่างไม่เป็นมิตรนัก การต่อว่า ตำหนิหรือการแสดงความรู้สึกไม่ไว้วางใจ แต่ยังมีบางรายที่ไม่ได้รับการแสดงปฏิริยาที่ทำให้ลำบากใจ บางคนก็ได้รับการตอบสนองในทางที่ดี ให้กำลังใจหรือให้โอกาสอีกด้วย

“...ผมก็ไม่พบ ออกมาแล้วจะทำอะไร ส่วนมากเขาจะถามเราว่าแบบนี้ ก็จะมีแต่ถามว่าได้ออกมาหรือยัง ผมออกมาแล้วหรือ ส่วนมากจะเป็นแบบนี้ไม่มีใครทำให้รู้สึกอึดอัด...” (สายฟ้า, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2551)

“...ก็ไปทำงานเหมือนเดิม ร้านทำเบาะ แล้วก็ไปกลับเอา เขารู้เรื่องครับ แต่เขาก็ไม่ได้ว่าอะไร เป็นพ่อของเพื่อนเก่าสมัยประถม เขาก็บอกผิดแล้วก็ปล่อยมันไป พอออกไปแล้ว ก็ให้กลับมาทำงาน มาช่วยงานที่นี่อีก...” (ต้นไม้, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2551)

“...ให้จอมทัพตั้งใจเรียน เราเป็นรุ่นพี่ก็ไม่ต้องห่วงอะไร ถ้าเขามาถามอะไรก็ตอบไปตามนั้น...” (จอมทัพ, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2551)

ปฏิริยาของคนภายนอกที่มีต่อผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยนั้น หลายรายอาจได้รับ/สัมผัสถึงการแสดงออกที่ไม่ค่อยดีนัก แต่ในกรณีของต้นไม้ เขาไม่ได้รับการแสดงออกของคนภายนอกที่มีต่อเขาในทางที่ไม่ดี แต่ตัวของต้นไม้เองมีความคิดและรู้สึกว่าคุณภายนอกคงจะต้องมองการกระทำผิดของเขาว่าไม่ดีและมองตัวเขาว่าเป็นคนไม่ดี แต่ก็ยังคิดว่าอาจจะมีคนอื่นกลุ่มหนึ่งที่ยังให้โอกาสแก่เขาอยู่ในการกลับตัว

“...เขาคงมองว่าเราเป็นคนไม่ดี ถ้ามองในอีกมุมหนึ่ง ก็อาจจะมีคนที่คิดว่าเราทำพลาดไปแล้ว แล้วเขาก็ให้โอกาสเรา คิดว่าให้โอกาสและให้ความช่วยเหลือ จะมาบอกให้เรากลับไปเริ่มต้นใหม่...” (ต้นไม้, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2551)

หรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้รับผลกระทบจากการแสดงออกต่อคนนอก และมีความคิดที่จะตอบสนองกลับในทางด้านลบ เช่น การเลือกกระทำผิดเพื่อที่จะลบคำสบประมาท

...(ชายยา) คิดว่ามันไวที่สุด เหมือนกับว่าเวลาเขาตำเราปั๊บ เหมือนเขาสบประมาทเราปั๊บ แล้วเขาพูดออกมาแบบนี้ เราใช้เวลาไม่นานที่จะดันตัวให้เหมือนกับที่เขาพูดไปอะไรแบบนี้ เราใช้เวลาไม่นานกับเวลาที่เขาสบประมาทเรา แล้วเราได้ได้แล้ว เรามีทุกสิ่งอะไรแบบนี้... แต่เมื่อมันเป็นอย่างนี้ เราพลาดโดนจับแบบนี้ มันยิ่งทำให้เขาซ้ำเติม... (สายลม, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ที่ห่างเหินกันระหว่างผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยกับญาติพี่น้อง ทำให้เกิดช่องว่างทางความรู้สึกในด้านลบต่อพฤติกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ และอาจมีต่อผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยนั้นคือความไม่ไว้วางใจ ไม่เชื่อใจหรือตำหนิ โดยสภาพดังกล่าวที่เยาวชนได้รับจากพฤติกรรมของญาติพี่น้อง จึงเปรียบเสมือนเป็นการประทับตราจากคนรอบข้างและทำให้เยาวชนรับเอาความรู้สึกดังกล่าวไว้ในใจตนเองจนกลายเป็นมลทินประทับ ซึ่งพวกเขา/เธอเลือกที่จะจัดการความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในวงญาติ ด้วยการปฏิเสธ การหลีกเลี่ยงที่จะพบหรือเข้าหา ทำให้วงความช่วยเหลือของเยาวชนแต่ละรายลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ และมีผลต่อการปล่อยให้อาการเลือกเผชิญชะตากรรมโดยลำพังตนเอง

ทั้งนี้จากการประทับตราของญาติพี่น้องในพฤติกรรมการกระทำผิดดังกล่าวกลายเป็นมลทินประทับไปในความรู้สึกและความเป็นตัวตนของพวกเขา/เธอ เป็นผลโดยตรงต่อการมองตนเองไปในทิศทางที่ไม่ดีตามที่บุคคลอื่นประทับตราไว้ อันเป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวเข้าสู่สังคม สูญเสียโอกาสในการพัฒนาตนเองไปสู่การมีพฤติกรรมที่เหมาะสม และอาจเลือกวิถีในการลบรอยประทับด้วยการกระทำความผิดซ้ำได้ในที่สุด

2. กลุ่มเพื่อน

เพื่อนเป็นบุคคลที่เด็กและเยาวชนในช่วงวัยรุ่นให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นวัยที่กำลังต้องการมีกลุ่มคนในวัยเดียวกันหรือวัยที่ใกล้เคียงกัน ที่มีความเข้าใจ มีทัศนคติและสามารถสนองตอบความต้องการของวัยรุ่นด้วยกันได้ เช่น การออกไปเที่ยวเล่น ใช้จ่ายเงิน การทำงาน การใช้ชีวิตที่ทำทนายสนุกสนาน เสี่ยง ตื่นเต้น เป็นต้น รวมทั้งกลุ่มเพื่อนถือเป็นพื้นที่ที่จะรองรับพวกเขาภายหลังจากที่หลุดออกมาจากครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวที่มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง มีปัญหากับพ่อแม่หรือเมื่อเขาต้องใช้ชีวิตอยู่ตามลำพังคนเดียว

หากจะพิจารณาภาพรวมของการใช้ชีวิตของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยกับกลุ่มเพื่อนแล้ว จะพบว่าพวกเขามักจะใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อนมากกว่าอยู่กับครอบครัว ทั้งในกรณีที่ออกมาเช่าบ้านอยู่กับเพื่อน เช่น แซมปี ต้นข้าว เมฆ สายลม ต้นไม้ และที่ยังอาศัยอยู่กับพ่อแม่ เช่น สายธาร ภูผา เมฆ เป็นเอก สายฟ้า โดยผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยมีการคบหาสมาคมกับเพื่อนในวัยเดียวกันและเพื่อนต่างวัยโดยเฉพาะรุ่นพี่ เป็นกลุ่มที่รู้จักคุ้นเคยกันมาก่อนทั้งเพื่อนในโรงเรียน เพื่อนที่อยู่ในละแวกบ้าน เพื่อนในที่ทำงาน หรือเพื่อนที่รู้จักผ่านกลุ่มเพื่อนเก่าก็ตาม โดยมีการก่อตัวเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างเหนียวแน่น อีกทั้งพบว่าผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยจะมีการคบค้าสมาคมกับกลุ่มเพื่อนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมหรือกระทำความผิด เช่น ทะเลาะวิวาท

ดื่มสุรา เสพยา ขาเยา ปล้นทรัพย์ ลักทรัพย์ เป็นต้น โดยมีความสัมพันธ์กันในลักษณะยอมโอนอ่อนตาม ไม่มีการปฏิเสธหรือพยายามทำทุกอย่างเพื่อให้คงความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนเอาไว้

“...ไปตีเขาเอาเงินครับ เพื่อนชวนก็เลยไปด้วยกันครับ เพื่อนสนิทคบกันมานานแล้ว เป็นเพื่อนแถวบ้าน เขาชวนผมครับ เขาว่าตอนนั้นผมยังไม่รู้ครับ ตอนนั้นผมยังเด็กครับ คือเขาว่าพาผมไปเอาเงินอะไรประมาณนี้ ก็เลยไปครับ ก็อยากจะได้ของครับ ก็เลยไปกับเพื่อน...” (สายฟ้า, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2551)

“...ไม่มีรถใช้แล้วก็ติดเพื่อน เพื่อนรุ่นพี่เขาบอกจะเอารถมาให้ เขาก็พาไปเอารถที่บ้านพี่เขา เขามีอยู่แล้ว เป็นรถที่เขาขโมยมา ผมก็ใช้ได้ไม่กี่เดือนก็โดนจับ...” (ต้นข้าว, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

“...ปฏิเสธไปเพื่อนก็โกรธ ถ้าไม่ทำมันคงไม่น่าจะคบ...” (ต้นข้าว, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

...ติดเพื่อนมาก ชอบไปไหนกับเพื่อน ไม่ชอบอยู่บ้าน ก็อยู่กับพวกเพื่อน ๆ ไม่ค่อยอยู่กับพ่อแม่ แต่ก็กลับไปนอนไปกินอยู่บ้านนะ แต่ไม่สนใจ ตัวเขาจะทำอะไร ก็เรื่องของเขา หนูจะทำอะไรก็เรื่องของหนู... ออกข้างนอกก็ไม่ได้ทำอะไรไปกับพวกเพื่อน ๆ บางครั้งเพื่อนเขาทำอะไรกันอยู่ก็ไปทำกับพวกเพื่อน ๆ เช่น บางครั้งก็พากันไปหาเงิน เอาของเขา ไปกับเพื่อนหลายคน ก็พอเวลาได้เงินมาก็พากับเพื่อนได้เงินมาก็ไปเที่ยว แต่ก่อนชอบไปเที่ยวห้าง ติดมาตั้งแต่อายุสิบสามสิบสี่ ก็เที่ยวห้างไปเล่นสเก็ตน้ำแข็ง ไปเล่นอะไรแบบนี้ คือมันอยู่ใกล้บ้านก็ไปทำความผิดมา แล้วก็เอาเงินมาเที่ยวเล่น เที่ยวห้างอะไรแบบนี้... เอาเงินไปยุ่งกับยา เที่ยว เลี้ยงเพื่อน ตามเพื่อนไปนู่นมานี่... (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยจะสามารถรับรู้ถึงความเป็นหนึ่งเดียวกัน รู้สึกมีความมั่นคงปลอดภัยที่ได้อยู่ในกลุ่มเพื่อน มีความสุข สนุกสนาน ผ่อนคลายจากความเครียด หรือทดแทนส่วนที่ขาดของกันและกันด้วยความที่มีปัญหาล้าย ๆ กัน เข้าใจซึ่งกันและกัน รู้สึกว่าตนเองได้รับการยอมรับจากเพื่อน ซึ่งมีส่วนที่ทำให้เขา/เธอมองเห็นตนเองอย่างมีคุณค่ามากขึ้น แต่อาจจะเป็นการได้รับคุณค่าใหม่จากการกระทำผิดที่แตกต่างไปจากปกติสังคม

“...มีเพื่อนไม่เหงา เหมือนมีบ้าน...” (ต้นข้าว, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

“หนูอยู่ไหนก็ได้ ถ้าหนูมีเพื่อน ถ้าหนูไม่มีเพื่อนหนูอยู่ไหนก็ได้” (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

“...รู้สึกว่าเรามีความสุข เราอยู่กับเพื่อน ไม่เครียด...ไม่มีเงินก็เฉย ๆ มีเงินก็ไปเที่ยว เราไม่มีเงินก็อยู่บ้าน ไม่มีเงิน เพื่อนก็หาย บางคน ก็มีเพื่อนที่เขามาเล่นกันทุกวันก็มี แต่บางคน เขาก็ไป...” (สายลม, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

“...มันเหมือนกับคนหัวอกเดียวกัน เด็กเกมารวมเด็กเก จะเข้าใจกันมากกว่า...” (เป็นเอก, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

...จะคล้าย ๆ กัน นิสัยพอ ๆ กับหนูหมดเลย...เขาไปไหนก็ไปกัน เขาค่อยติดพ่อแม่ ไปไหนก็ไปคือ หนูชอบอยู่กับคนแบบนี้ ขายยากันทุกคน...ในกลุ่มเราเหมือนกัน พวกหนูเท่าเทียมกัน ไม่มีใครกล้ามานำหรือใครกล้ามานำพวกหนูไม่เอาไว้...หนูชอบคบเพื่อนแบบเฉย ๆ หนูไม่ชอบคบเพื่อนแบบดี ๆ...อยู่กับเพื่อนไม่ดี ทำอะไร เขาก็ไม่กลัว ทำอะไรมันทำหาย ทำให้เราใจกล้า แต่อยู่กับเพื่อนที่ดี ใช้นั่นก็กลัว ใช้นี้ก็กลัว หนูไม่ชอบอยู่กับเขา... (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

การคบกับเพื่อนที่มีปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมกระทำความผิดที่ได้กล่าวมาแล้ว ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อการกระทำความผิดในครั้งแรกของเยาวชน รวมถึงปัจจัยเร้าความต้องการ ความอยากได้ อยากมีของใช้ต่าง ๆ จึงผลักดันให้เยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมกระทำความผิดและการเรียนรู้พฤติกรรมกระทำความผิดนั้นซ้ำ ๆ จากความผิดเล็ก ๆ ไปสู่ความผิดใหญ่ ๆ โดยในการกระทำความผิดครั้งแรกของเยาวชนผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยพบว่าเพื่อนจะเป็นผู้ที่ชักชวนในการชักชวนให้ทดลอง ให้เข้ามาร่วมในการกระทำความผิดจากชั้นเล็กไปสู่งานใหญ่ เช่น เป็นคนดูต้นทาง ไปเป็นเพื่อน จนถึงร่วมลงมือกระทำความผิดและร่วมรับผลประโยชน์ เป็นต้น

“...ตอนนั้นคืออยู่บ้านพอศุกร์เสาร์อาทิตย์จะขึ้นมาเที่ยวในตัวเมืองเชียงใหม่ แล้วก็อยู่กับรุ่นพี่ อยู่เพื่อนเยอะ ๆ ทางบ้านเราอย่างนี้มันหาง่าย ค่อยกันไปคุยกันมาผมเลยลองทำดู มันก็ไม่ยาก...เอาเงินมาหาซื้อของใช้ มาเที่ยว...” (จอมทัพ, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2551)

“ตอนแรกก็กลัว แต่พอคลุกคลี เพราะว่าเขาก็ทำมานาน มีความคิดแบบว่าไม่เสี่ยง มันไม่น่าจะโดน คิดว่าเขาจะระวังกัน คิดว่าไม่น่าจะมีใครรู้ ไม่น่าจะโดนจับ ไม่มีทางที่จะโดนจับ ผมคิดอย่างนี้ ก็เลยอยากทำบ้าง...” (แซมปี, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

นอกจากนี้ แม้ว่าผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยที่เคยผ่านการกระทำความผิดมาแล้ว มักจะได้รับปฏิกริยาตอบโต้ในด้านลบของกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม พ่อแม่ ญาติพี่น้องหรือคนในหมู่บ้าน เช่น ต่อว่า ตำหนิ แสดงท่าทีไม่ไว้วางใจ เป็นต้น แต่เมื่อกลับมาในกลุ่มเพื่อนเก่าทั้งที่เป็น

กลุ่มที่กระทำผิดด้วยกันหรือกลุ่มที่ไม่ได้กระทำผิดก็ตาม พวกเขามักจะไม่ได้รับการตำหนิ ต่อว่า แต่อย่างใด ได้รับการต้อนรับและคบหากันอย่างเดิม ซึ่งได้ถูกตีความหมายไปสู่การเป็นกลุ่มเดียวกัน พวกเดียวกันและเป็นที่ยอมรับซึ่งกันและกัน

“... ทั้ง ๆ ที่ห่างกันมาประมาณ 5 เดือนแล้วกลับไปก็ยิ่งเหมือนเดิม เหมือนยังอยู่ด้วยกันตลอด ยังเล่นด้วยกัน ยังคุ้นเคยเหมือนเดิม ยังคบกันเหมือนเดิม. . .” (จอมทัพ, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2551)

3. คนรักหรือแฟน

ส่วนใหญ่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยจะคบหาหรือชอบพอกับคนที่อยู่ในวัยเดียวกันหรือรุ่นพี่ และการกระทำความผิดของเขา/เธอนั้น แฟนหรือคนรักมักรับรู้เรื่องราวพฤติกรรม การกระทำผิดของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย โดยจะพบว่าเสียงสะท้อนที่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยกล่าวถึงแฟนหรือคนรักนัก จะออกมาในลักษณะของการมีบทบาทเกี่ยวข้องกับหลายด้านทั้งที่เป็นผู้ห้ามปราม เตือน ให้กำลังใจหรือกระตุ้นการตัดสินใจที่จะกระทำผิดไว้

“แกคิดอะไรได้มากกว่าผมอีก แกบอกไม่เป็นไร ไม่เป็นไร. . . คอยเป็นกำลังใจ เขียนจดหมายหาตอนที่อยู่ในศูนย์ฝึก” (จอมทัพ, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2551)

“แฟนก็มาช่วยห้ามว่าไม่ต้องไปเที่ยว อย่าไปมั่วยา ให้อยู่เฉย ๆ เพราะแฟนไม่ชอบ” (ภูผา, สัมภาษณ์, 4 กรกฎาคม 2551)

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหลายรายได้สะท้อนให้เห็นว่า เขา/เธอให้ความสำคัญกับแฟนหรือคนรัก แต่ก็พบว่า การตัดสินใจกระทำผิดนั้นเกิดขึ้นไปพร้อมกับการตัดสินใจหรือให้คุณค่าของตัวผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเองด้วย คือ ตนเองจะทำตามที่แฟนหรือคนรักได้บอกกล่าวหรือไม่ รวมทั้งหากได้เกิดการไตร่ตรองในตนเองแล้วก็จะตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำ ความผิด

... ถ้าแฟนอยู่ ของพวกนั้นผมไม่ได้เข้าใกล้เลย ได้แต่เหล้าครับ พวกยาบ้า เค้าไม่ให้เค้าใกล้เลย ... มีคนนี้แหละครับที่ห้ามผมได้ ห้ามได้ทุกอย่าง แต่ก่อนผมไปเที่ยวไปอะไร เที่ยวผับกับเพื่อนทุกวัน บางครั้งไม่ได้นอนทั้งวันเลย มีช่วงหนึ่งติดยาไปเล่นกับเพื่อน ช่วงนั้นยาบ้าระบะบด ก็ดูดกันเป็นเดือนสองเดือนไม่หลับ ไม่นอน แกก็มาคอยดูแลเช็ดตัวให้ ลูกไม่ขึ้นเลยครับอยู่ในบ้านลูกไม่ขึ้นเลย เดินไม่ได้เลย ไม่มีแรง แกก็มาดูแล แกก็ห้าม ซื้อมือถืออะไรมาให้กิน แล้วก็มาเปลี่ยนมาก ๆ ช่วงมาอยู่บ้านแก ... แฟนคนนี้เหมือนเป็นคนห้ามมากกว่า คอยห้ามผมมากกว่า แต่ก่อนผมไปเที่ยวกับเพื่อน ไปมีเรื่องกันไป ตอนไม่มีแก ผมก็ไปมีเรื่อง

มีอะไรกับใครก็ดีเลย แต่พอ ผมอยู่กับแก ผมไม่อยากมีเรื่อง ไม่อยากไป แต่ก่อน ผมขี่รถไปคนเดียว ผมหมั่นไส้ใคร ผมจอดลงเลย แล้ววันหนึ่งผมไปกับเค้า แล้วผมนึกว่า ถ้าผมทำเค้าแล้ววันหนึ่ง มีคน มาทำผม ถ้าทำผมคนเดียว ผมไม่ว่า แต่ ถ้ามาทำเค้าด้วย ผมไม่ทำดีกว่า ถ้าเห็นแกชอกช้า ใจมันไม่ไปแล้วครับ. . . (ทิพย์, กลุ่มสนทนา, 17 พฤศจิกายน 2551)

. . .หนูมีแฟนตอนอายุสิบแปด มีแฟนเป็นผู้หญิง เขาก็เตือนหนูทุกอย่าง. . .ก็หนูรักเขา พออยู่ต่อหน้าเขา หนูจะไม่เล่นยา ไม่สูบบุหรี่ ไม่กินเหล้า ไม่ทำอะไรเลย แต่ลับหลังก็ทำ ถ้าหนูไม่ทำตอนอยู่ต่อหน้าเขานะ อยู่ทั้งวันหนูไม่ดูบรูห์เลย แต่พอหนูอยู่บ้านป๊อบ ไม่ดูหนูก็อยู่ไม่ได้ ไม่สูบบุหรี่ไม่ได้ แต่พออยู่ต่อหน้าเขา หนูไม่นึกถึงเรื่องพวกนี้เลย. . .หากเราทำ เขาก็ต้องเสียใจ ก็เลยไม่คิดที่จะทำ. . . (สายลม, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

อาจมีในบางกรณีที่ยังพบว่า ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยบางรายเลือกที่จะใช้วิธีการในการสร้างความมั่นใจในตนเองและแฟนหรือคนรัก ด้วยการแสดงออกถึงความสามารถที่จะดูแลปกป้องดูแลแฟนหรือคนรักของตนได้ โดยให้คุณค่าต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมในทิศทางที่ไม่เหมาะสมและการใช้ความรุนแรง เช่น ทะเลาะวิวาท มีเรื่องกับคนอื่น ซึ่งเห็นได้ในกรณีของเป็นเอก “...สร้างความมั่นใจของตนเอง ใครไม่รู้จกเราไม่ได้แล้ว มันเป็นการแสดงออกที่โชว์ว่าเราเหนือ ให้แฟนเราเห็นว่ากายภาคหน้าเราดูแลได้นะ...” (เป็นเอก, สัมภาษณ์)

แต่ในกรณีของสายลม แฟนหรือคนรักกลับมีบทบาทเป็นผู้ชักนำให้เธอเข้าสู่วงการค้ายาเสพติด จากเดิมที่ที่สายลมเคยเสพยาเพียงอย่างเดียวแต่หลังจากที่มีการคบหากันกับแฟนแล้วฝ่ายชายก็เริ่มให้นำยาไปขาย จากที่ละน้อยแล้วเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ แล้วสายลมก็กลับมาเสพยาอีกครั้ง

แฟนหรือคนรักได้เข้ามามีส่วนต่อการแสดงพฤติกรรมของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ดังที่ได้กล่าวมา ทั้งนี้เป็นผลมาจากการรับรู้เจตนาหรือความต้องการของสองฝ่ายที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ที่สำคัญสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดคือ การส่งผ่านความรู้สึกทางด้านบวกต่อการมีพฤติกรรมที่เหมาะสม จะช่วยเสริมการมองตนเองของพวกเขา/เธอให้พัฒนาไปสู่การปรับปรุงตนเองได้ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับ การให้คุณค่าและความสำคัญของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยต่อบุคคลนั้น เป็นไปในทิศทางใด จึงเกิดการเลือกที่จะกระทำ ไม่กระทำหรือกระทำความผิดเป็นบางเวลา

การกระทำความผิด

จุดเริ่มต้นของการกระทำความผิด

จุดเริ่มต้นของการกระทำความผิดของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยนั้น จะอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 11-16 ปี ซึ่งส่วนใหญ่จะเริ่มกระทำความผิดครั้งแรกในช่วงอายุ 14-15 ปี จำนวน 6 ราย ได้แก่ แหมบปี กล้า เมฆ ต้นข้าว จอมทัพและต้นไม้ เป็นฐานความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การลักทรัพย์และทำร้ายร่างกาย ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยที่เริ่มกระทำความผิดครั้งแรกตั้งแต่อายุ 11-13 ปี คือ สายธาร สายลม และเป็นเอก

สาเหตุการกระทำความผิด

สาเหตุที่ผลักดันให้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเริ่มคิดที่จะกระทำความผิดหรือลงมือกระทำความผิดในครั้งแรกนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านความต้องการส่วนบุคคล เช่น กรณีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์เพราะมีความต้องการอยากได้ทรัพย์สินหรือสิ่งของบางอย่าง ได้แก่ เงิน ทอง รถมอเตอร์ไซด์ หรือกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ขายยาเพื่อมาใช้จ่าย เทียวเล่นและดำรงชีวิต

การกระทำความผิดในครั้งแรกโดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยมักจะได้เป็นผู้ริเริ่มที่จะกระทำความผิดด้วยตนเอง อาจถูกชักชวนให้กระทำจากคนที่สนิทสนม เช่น เพื่อน หรือญาติพี่น้อง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเพื่อนเสียมากกว่า อีกทั้งการที่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยอยู่ในพื้นที่ที่มีการกระทำความผิด เช่น แหล่งขายยา เสพยา เป็นต้น

“...เป็นเพื่อนแถวบ้าน เขาชวนผมครับ เขาว่าตอนนั้นผมยังไม่รู้ครับ ตอนนั้นผมยังเด็กครับ คือเขาว่าพาผมไปเอาเงินอะไรประมาณนี้ ก็เลยไปครับ ก็อยากจะได้ของครับ ก็เลยไปกับเพื่อน...” (สายฟ้า, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2551)

“...พี่ที่เป็นลูกพี่ลูกน้องกัน เขาเป็นลูกของน้องชายแม่ เขาพาไปทำ พอไปเรื่อย ๆ มันก็พาติดไป...เขาเข้าไปเอาของ แล้วเขาก็เอาเงินมาให้...ยังไม่ได้ทำ ไปดู แล้วก็ไปกันหลายคน แล้วก็ไปพวักพี่เขย พี่น้อง ไปดูกัน แล้วพอครั้งที่สอง หนูก็ไปทำกับเขาด้วย...” (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

...ก็ไปอยู่ในกลุ่มเพื่อน ๆ ที่โรงเรียนเดียวกัน หนูไม่รู้หรอกว่าแม่เขาทำ แล้วหนูก็หนีออกมาจากบ้าน ไปอยู่บ้านเขา แล้วแม่เขาก็ให้เงินเราไปโรงเรียนด้วยนะ ตอนนั้นเอาชุดนักเรียนออกมาด้วย ได้เงินไปโรงเรียนด้วย เราก็คิดว่าทำไมเขาดีอย่างนี้ ทำไมเขาใช้เงินฟุ่มเฟือยจัง ทำไมไม่เห็นเหมือนแม่เราเลย แล้วเราก็มารู้ทีหลัง ก็จึงเริ่มมาเสพด้วย... (สายลม, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

ประวัติการกระทำความผิด

ประวัติการกระทำความผิดของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยนั้น ส่วนใหญ่พบว่าจะเป็นการกระทำความผิดในฐานที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์ เช่น ลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ จำนวน 7 ราย และในการกระทำความผิดซ้ำที่มีฐานความผิดเดียวกันก็เป็นเรื่องทรัพย์เช่นเดียวกัน จำนวน 5 ราย และยังมีการกระทำความผิดซ้ำฐานเดียวกันอีกคือ เกี่ยวกับยาเสพติด จำนวน 2 ราย นอกจากนี้จะมีการกระทำความผิดที่ไม่ซ้ำกับฐานความผิดเดิม เช่น เกี่ยวกับชีวิตและร่างกายร่วมกับคดีอื่น 3 ราย ได้แก่ เป็นเอก เมฆและภุษา ส่วนกรณีของกล้ามีฐานความผิดเดิมเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกายและกระทำความผิดซ้ำในฐานความผิดเกี่ยวกับเพศ

สภาพการณ์ที่ทำให้กระทำผิดซ้ำ

การกระทำความผิดซ้ำในครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นการกระทำความผิดซ้ำในครั้งที่ 2 จำนวน 6 ราย ซ้ำครั้งที่ 3 จำนวน 3 ราย และซ้ำครั้งที่ 4 จำนวน 2 ราย ซึ่งในความเป็นจริงแล้วยังมีผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยอีกหลายคนบอกว่า ตนเองมีการกระทำความผิดมาแล้วหลายครั้งก่อนที่จะถูกจับ ทั้งในคดีแรกและคดีต่อ ๆ มาด้วย แต่ที่ถูกจับดำเนินคดีนั้นเพียงไม่กี่ครั้ง ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้สะท้อนถึงความรู้สึกที่มีต่อการกระทำผิดว่า ในครั้งแรก ๆ ก็มีความหวาดกลัวว่าจะถูกจับแต่เมื่อเคยทำมาแล้ว ทำหลายครั้งขึ้นความกลัวเหล่านั้นก็หายไปกลายเป็นความกล้าที่จะลงมือกระทำ

“...ตอนแรกก็กลัว แต่พอคลุกคลี เพราะว่าเขาก็ทำมานาน มีความคิดแบบว่าไม่เสี่ยง มันไม่น่าจะโดน คิดว่าเขาจะระวังกัน คิดว่าไม่น่าจะมีใครรู้ ไม่น่าจะโดนจับ ไม่มีทางที่จะโดนจับ ผมคิดอย่างนี้ ก็เลยอยากทำบ้าง...” (แซมปี, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

...กลัวเหมือนกัน พอทำหลาย ๆ ครั้งมันก็ไม่ค่อยกลัว คือมันรอดไง ก็เลยไม่ค่อยกลัวโดน เขาโดนเป็นสิบ ๆ รอบแล้วเขายังไม่กลัวเลย พี่ชาย ที่เป็นลูกพี่ลูกน้องกัน เขาผ่านมาตั้งหลายรอบแล้ว เขายังไม่กลัวเลย หนูก็เลยไม่กลัวตามเขา...ไม่ต้องกลัว เป็นน้องพี่ไม่ต้องกลัว ตอนนี้อยู่เรือนจำ ก็โดนไล่ ๆ กันมา... (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

จากผลการศึกษาพบว่าสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำมีหลายประการด้วยกัน ภายหลังจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้กลับสู่ครอบครัวและสังคม ก็คือการทำพวกเขากลับไปสู่สภาพเดิมของการใช้ชีวิต เช่น ครอบครัวยังคงสภาพเดิมที่ไม่มีเวลาเพียงพอในการดูแลลูกอย่างใกล้ชิดเพราะให้ความสำคัญกับบทบาททางเศรษฐกิจเป็นหลัก อีกทั้งบางครอบครัวมีปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งและสภาพในครอบครัวไม่มีปัจจัยใด ๆ ที่สามารถเหนี่ยวรั้งให้เด็กอยากใช้ชีวิตใหม่ หรือปรับ

ความสัมพันธ์ใหม่อยู่ร่วมกับครอบครัวได้ ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยบางรายพยายามที่จะกลับมาอยู่กับครอบครัวแต่ก็เป็นเพียงระยะเวลาอันสั้นเท่านั้น ซึ่งอาจจะมองครอบครัวได้หลายทัศนะต่างไปตามการตีความและให้ความหมาย

1. ครอบครัวไม่สามารถเหนี่ยวรั้งหรือดึงดูดให้เยาวชนอยากกลับบ้านหรืออยากเปลี่ยนแปลงตนเอง เพราะเยาวชนรู้สึกว่าการครอบครัวไม่ตอบสนองความต้องการ ไม่เข้าใจและไม่เข้าถึงความรู้สึกของวัยรุ่นได้อย่างเท่าทัน ทำให้เยาวชนแสวงหาพื้นที่ของตัวเองนอกบ้าน พร้อมทั้งสร้างอาณาจักรของตนเองที่สามารถแสดงพลัง อำนาจและคุณค่าในตนเองได้อย่างเต็มที่

2. ครอบครัวยังขาดทักษะในการต่อรองหรือรองรับเด็กและเยาวชนที่กลับคืนสู่บ้าน การสื่อสารทางบวกอันเป็นการส่งเสริมการมีพฤติกรรมที่เหมาะสม

การแสวงหาพื้นที่ทางสังคมใหม่ของเด็กและเยาวชน จึงมักจะกลับไปคบหากับเพื่อนกลุ่มเดิม ไปเที่ยวเล่นอย่างที่ผ่านมา และตกอยู่ในวงจรการกระทำซ้ำความผิด เพราะพื้นที่ดังกล่าวจะเป็นพื้นที่เปิดเสรีในการกำหนดสร้างความหมายของตัวเอง ตีความและให้ความหมายต่อการกระทำหนึ่ง แล้วสร้างบรรทัดฐานทางสังคมของกลุ่มนอกพื้นที่ครอบครัวนั่นเอง

การอภิปรายผลการศึกษา

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยแต่ละคนผ่านการกระทำผิดครั้งแรกในช่วงเวลาของการเป็นเด็กและเยาวชน จึงเคยผ่านกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเจรจาพักโทษ การคุมประพฤติ การส่งฝึกอบรมระยะสั้นและระยะยาว เป็นต้น ซึ่งในกลุ่มที่เข้ารับการฝึกอบรมในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เมื่อเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้วพวกเขาต้องกลับออกมาดำเนินชีวิตภายนอกศูนย์ฯ อีกครั้ง ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาจึงมุ่งที่จะให้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้ทบทวนตนเองในช่วงระยะเวลาดังกล่าวจนกระทั่งกระทำผิดในฐานความผิดปัจจุบันแล้วกลับเข้ามารับการฝึกอบรมตามรายละเอียดของข้อมูลทั่วไปข้างต้น

หลังจากการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามนั้น ผู้ศึกษาพบข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้สะท้อนความคิดและความรู้สึกของเขาที่มีต่อประเด็นคำถามที่ผู้ศึกษากำหนดขึ้นตามความตั้งใจในการศึกษา รวมไปถึงประเด็นอื่นที่เชื่อมโยงกับการศึกษาอันเนื่องมาจากประสบการณ์ชีวิตที่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้ผ่านพบมาในช่วงชีวิตนั้น ๆ สภาพการณ์ภายหลังจากการกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคม ความต้องการการช่วยเหลือ บทเรียนที่ได้รับ การมองอนาคตและการวางแผนชีวิตเพื่อกลับไปใช้ชีวิตในครอบครัวและสังคมต่อไป

จากผลการศึกษาเรื่องราวชีวิตของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ผู้ศึกษาจะได้อภิปรายผลการศึกษาในประเด็นต่อไปนี้

1. การมองตนเองในภาวะคินส์ครอบครัวและสังคมของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำ
2. ประสบการณ์ของเด็กและเยาวชนภายหลังการปล่อยตัว
3. เงื่อนไขหรือสภาพการณ์ที่มีผลให้เด็กและเยาวชนตัดสินใจกระทำผิดซ้ำ
4. ความต้องการของเด็กและเยาวชนภายหลังการปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

การมองตนเองในภาวะคินส์ครอบครัวและสังคมของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำ

จากการถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยภายหลังการกลับคินส์ครอบครัวและสังคมนั้น ได้สะท้อนถึงการมองตนเอง (self-concept) ของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำว่าเขา/เธอมองตัวเองอย่างไร คิดว่าสังคมมองเขาอย่างไรและความคาดหวังให้ตนเองเป็นอย่างไรเมื่อต้องกลับไปใช้ชีวิตภายหลังปล่อยตัว ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจและพฤติกรรมการแสดงออกของพวกเขาด้วย สอดคล้องกับการให้ความหมายของ อัทมโนทัศน์ (Venkatesan, 2005) ที่ว่า การที่บุคคลจะรับรู้ตนเอง สามารถแบ่งแยกประเภทการรับรู้ได้เป็นการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง (personal self-concept) ว่าเป็นคนเช่นไร การรับรู้สิ่งที่สังคมมองตนเอง (social self-concept) ว่าเป็นอย่างไร และการรับรู้ตัวตนในอุดมคติ (self-ideals) ว่าอะไรที่ฉันต้องการ โดยเป็นผลเชื่อมโยงมาจากประสบการณ์ที่ต่าง ๆ ที่ตนได้รับ การมีความสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ทั้งในทางดีขึ้นหรือด้อยลงตามสิ่งแวดล้อมที่เขา/เธอได้พบภายหลังปล่อย

การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง

การมองตนเองของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำเป็นผลเชื่อมโยงจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำกับบุคคล กลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม อันเป็นผลเชื่อมโยงกับการรับรู้ตนเองผ่านทางปฏิกิริยาและการตอบสนองทั้งทางด้านบวกหรือด้านลบ รวมไปถึงการให้ความหมายของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเองต่อปฏิกิริยาจากการปฏิสัมพันธ์นั้นว่า เขาเป็นคนเช่นไร คนอื่นมองเขาอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับ Blumer ที่อธิบายหลักการสำคัญ 3 ประการของทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์คือ (1) มนุษย์จะมีพฤติกรรม กระทำการใด ๆ ในเรื่องที่มี

ความหมายและสำคัญกับเขา ขึ้นอยู่กับ “การให้ความหมาย” ของสิ่งนั้น (2) ความหมายคือสิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นจากกระบวนการปรับแต่งและการตีความที่บุคคลใช้ในการจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต เป็นการกระทำผ่าน “สัญลักษณ์” และเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และ (3) ความหมายและความสำคัญเกิดจากปฏิสัมพันธ์ที่เขามีต่อคนอื่น ๆ รอบตัวเขา จากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ในสังคม (กิติพัฒน์ นนทบุรีมະดุลย์, 2546, น. 52-53)

ก่อร่างการมองตนเองผ่านครอบครัว

การก่อร่างตัวตนของเด็กและเยาวชนเริ่มขึ้นตั้งแต่ภายในครอบครัว ที่เป็นแหล่งสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจและหล่อหลอมความเป็นตัวเองของบุคคลนั้น โดยมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละแบบพิมพ์ของครอบครัว อันได้แก่ รูปแบบความสัมพันธ์ในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู การขัดเกลาทางสังคมและวิถีการดำเนินชีวิต ยังรวมความไปถึงการพัฒนาทางความคิดที่พวกเขา/เธอมีต่อตนเองด้วย วิธีการมองตนเองของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยก็เช่นเดียวกัน เกิดจากการซึมซับปฏิสัมพันธ์ที่มีระหว่างกันของคนในครอบครัวโดยมีพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นองค์ประกอบหลักในการส่งผ่านการรับรู้ตนเองของเขา/เธอ และยอมรับรู้ตนเองว่าเป็นตัวเขา/เธอทุกที่ทุกเวลา เมื่ออยู่ภายในครอบครัวและภายนอกครอบครัวทั้งการมองตนเองด้านบวกและลบ

ความรัก ความผูกพัน ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันของครอบครัว มีผลต่อการให้คุณค่าในตนเองของคนในครอบครัวโดยเฉพาะต่อตัวเด็กและเยาวชน จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ครอบครัวของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยที่ต้องออกไปทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ไม่มีเวลาดูแลกันอย่างใกล้ชิด ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยต้องอาศัยอยู่เพียงลำพัง อยู่กับบุคคลอื่น โดยแทบจะไม่มีช่วงเวลาในการสื่อสารกันภายในครอบครัวและขาดการขัดเกลาทางจริยธรรม ทำให้เด็กขาดพื้นที่ในการแสดงตัวตนอันมีผลต่อการมองด้านคุณค่าของตนเองที่มีในครอบครัวในทางลบ เช่น อยู่ตัวคนเดียว ไม่มีใครให้พึ่งพาได้ ไม่มีใครรัก ไม่มีคนสนใจ ดังนั้นเด็กและเยาวชนจะแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองทางพฤติกรรม เช่น ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ไม่พึ่งพาใคร ไม่สนใจใคร ต่อหน้าทำอย่างแต่ลับหลังทำอีกอย่าง ใช้ชีวิตอิสระ หรือมีการกระทำความผิด เช่น เสพยา ลักทรัพย์ ทะเลาะวิวาท หรือเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้พวกเขา/เธอต้องออกไปแสวงหาพื้นที่ในการแสดงตัวตนภายนอกครอบครัว ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้สะท้อนถึงประเด็นนี้ว่า

“... เขาก็ไม่ได้ว่า พ่อเขาก็ไม่สนใจ มีก็เหมือนไม่มีคือต่างคนต่างอยู่จนแบบเหมือนไม่รู้จักกัน เขาไม่สนใจเรา เราก็ไม่สนใจเขา เหมือนแม่เขาก็จะรับผิดชอบทุกอย่าง เขาก็จะพูดเตือน

อย่างโดนจับเขาก็เป็นคนที่ส่งเสียมาตลอด ก็จะมีแต่แม่ที่เขาพูดเขาเตือน แต่ไม่ฟัง. . .” (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

. . .อยากมีอิสระเหมือนกับบางที่เราอยากทำอะไรแล้วทำไม่ได้เต็มที่ บางที่เราก็อยากมีโลกส่วนตัวสูง แล้วตอนนั้นมันเป็นคอนโดเช่า ห้องมันเล็ก เราก็ไม่มีพื้นที่ส่วนตัว เราก็อยากมีห้องมีอะไรของเราเอง อยากเอาโน่นเอานี้มาใส่มาแต่ง เราก็เลยออกมาหางานทำ ตอนแรกอยู่กับแม่ช่วยแม่เย็บผ้า เราก็เบื่อ แม่ก็บอกให้เราหางานทำ พอมาได้สักพัก เราก็ขอแม่มาเช่าบ้าน. . . (สายลม, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

การมองตนเองมีความสัมพันธ์กับการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสภาพแวดล้อมทั้งในทางดีขึ้นหรือด้อยลงก็เป็นได้ ในทางเดียวกันสำหรับเยาวชนที่ผ่านการกระทำผิดและกระทำผิดซ้ำ เมื่อกลับสู่ครอบครัวและสังคม อาจมีสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งจากตัวบุคคลและสิ่งแวดล้อม โดยที่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยสามารถรับรู้ได้ ซึ่งจะเห็นการปฏิริยาของครอบครัว กลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ที่มีต่อผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยใน 2 ทาง ได้แก่ **ทางวจนภาษา** (Verbal Language) เช่น ไม่ว่ากล่าว ให้กำลังใจ ไม่พูดถึงการกระทำ ต่ำหนิ ต่อบว่า ค่า ประชดประชัน ส่อเสียด ย้ำความผิด เป็นต้น และ**ทางอวจนภาษา** (Nonverbal Language) เช่น ทำตัวปกติ ให้ความสนใจ การเปลี่ยนแปลงที่ทำ ทำทางรังเกียจ ทำที่เหม็นเฉย ไม่สนใจ เป็นต้น ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยอาจมองตนเองไปตามแต่การให้ความหมายของพวกเขา/เธอว่าเป็นปฏิริยาที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ โดยมักจะเป็นไปในทางลบต่อตนเองมากกว่า ยกตัวอย่างการสะท้อนความรู้สึกของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยต่อปฏิริยาของคนในครอบครัวและสังคมใกล้เคียง เช่น

. . . ตอนมาติด พ่อผมไม่ประกันครับ โทรหาพ่อ เขาก็มาถามว่าทำไมถึงทำแบบนี้ที่บ้านไม่มีกินรีเง เขาก็ว่า ว่า ว่า ผมก็ไม่พูด. . .อายนะ อายพ่อ ไม่อยากให้พ่อรู้ ไม่อยากจะทำอะไรด้วย แต่มันดันนะพี่ อย่างที่ผมบอกว่า ถ้าไม่ดันผมก็จะไม่บอกเขา ผมก็ฝืนนะเขาก็เอว่ะ เลยโทรหาพ่อ เขาก็มาว่าผม ผมก็พูดอะไรไม่ออก ผมอาย เหมือนกับว่าผมไม่ได้ดีนะ เหมือนโดนดูถูก แทนที่จะได้ดีกลับไปทำแบบนี้. . . (แซมป์, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

. . .เงินไม่พอแล้วก็เงินที่ผมวิ่งน้ำแข็งได้แล้วแกหาว่าผมเอาดั่งค์ไป . . . แกเลยไม่ให้ผมขึ้นรถตั้งแต่วันนั้น. . .ผมก็ไม่พอใจครับ ผมก็เลยบอกว่าถ้าผมเอาดั่งค์ไป ก็จะให้พ่อขึ้นรถดูส่ายว่าพวกลูกค้าหยุดบ้างอะไรประมาณนี้ แล้วบางคนก็ไม่ขายบ้าง

ผมก็บอกแก่ประมาณนี้ แก่ก็ไม่เชื่อ ผมก็เลยบอกให้ขึ้นรถมาดูครับ . . . (สายฟ้า, สัมภาษณ์, 13 พฤศจิกายน 2551)

การมองตนเองอันเป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวและสังคมเป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่เขา/เธอบอกกับตัวเองว่าตนเองเป็นคนอย่างไร มีคุณค่าในตนเองหรือไม่อย่างไรเท่านั้น แต่เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิดลงไป การถูกประทับตราจากสังคมให้พวกเขา/เธอกลายเป็นผู้เบี่ยงเบนทางพฤติกรรม ก็เข้ามาบีบคั้นเปลี่ยนแปลงการรับรู้ต่อตนเองของพวกเขา/เธออีกครั้งหนึ่งตามที่สังคมได้จัดกำหนดไว้ ก่อให้เกิดการสะท้อนภาพของตนเองเป็นไปตามที่ผู้อื่นกำหนดและเมื่อมองตนเองอย่างไรก็จะกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ ตามความรู้สึกของตนเอง

ทั้งนี้การประทับตราซ้ำจากบุคคลใกล้ชิดจนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซึมซับซ้ำซากกับการประทับตราเหล่านี้ เช่น การไม่ได้รับการยอมรับ การไม่ให้ความไว้วางใจต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจึงเป็นอีกสภาพการณ์หนึ่งที่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้ประสบมา การไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวเนื่องจากที่ผ่านมาเคยสร้างปัญหาให้กับครอบครัวนั้น ทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีความรู้สึกหวาดระแวง ไม่ค่อยให้ความไว้วางใจ ทำให้เด็กรู้สึกขาดการยอมรับ รู้สึกหมดหวังที่จะกลับตัวเป็นคนดี (พิมลพรรณ สุวรรณโณ, 2549, น. 22-24) และรับการประทับตราเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีการมองตนเองเป็นรอยมลทินประทับ (Stigma) อยู่ภายในจิตใจ เป็นตัวโน้มนำให้เด็กและเยาวชนเกิดการกระทำผิดซ้ำนั่นเอง

การตระหนักรู้ต่อคุณค่าในตนเอง

การรับรู้หรือเห็นคุณค่าในตนเองของมนุษย์ในวัยเด็กนั้น มีผลสัมพันธ์โดยตรงหรือมีพัฒนาการมาจากสังคมภายนอก ครอบครัว สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ทำให้เกิดการสร้างการรับรู้ในตนเอง รับรู้คุณค่าในตนเองผ่านกระจกสะท้อนหรือสิ่งที่ผู้อื่นมองตนเอง โดยถ้าทำสิ่งที่ดีแล้วได้รับการยอมรับชื่นชมก็จะเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้นหรือแม้กระทั่งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมก็ตาม ซึ่งความต้องการการเห็นคุณค่าในตนเองก็จะเป็นสิ่งผลักดันให้เด็กแสดงออกทางพฤติกรรมทั้งทางบวกและทางลบ และการเห็นคุณค่าในตนเองยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงอายุ ตามระดับวุฒิภาวะและสิ่งแวดล้อม แต่เมื่อเติบโตขึ้นมนุษย์จะสามารถมองตนเองและให้คุณค่าในตนเองได้

ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการตั้งคำถามกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยถึงการตระหนักรู้ต่อคุณค่าในตนเองจากการมองถึงข้อดีข้อเด่นหรือข้อเสียข้อด้อยของตนเอง โดยให้พวกเขา/เธอได้ทบทวนตนเองด้วยตัวเขาเอง ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้สะท้อนถึงข้อดีและข้อเสียของตนเองไว้ว่า

“... (ข้อดีในตนเอง) ยากครับพี่ ไม่คิด (ข้ออ่อนในตนเอง) น่าจะเป็นดื้อ ทิฐิสูง ไม่ยอมลดทิฐิผมก็รู้ว่าทำไม่ได้ เหมือนว่าหึง ผมเหมือนเข้ากับคนง่าย เพื่อนที่รู้จักก็ว่าผมฮาใจัก แต่จริงผมโคตรหึง ถ้าผมไม่รู้จักนะ” (แซมบี, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

“... (ข้อเสีย) นิสัยที่ดื้อรั้น (แม้ว่าผู้ศึกษาจะถามย้ำข้อดีหลายครั้ง เขาก็จะนั่งนิ่งและก้มหน้า) ไม่มีเลยครับ” (ต้นข้าว, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

“... ได้ช่วยแม่ทำงานหาเงินเป็นข้อดีของหนู แต่ข้อเสียมีเยอะ” (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

“... มองว่าข้อดีในตนเอง ไม่มี ไม่มีอะไรเลย (ข้ออ่อน) ก็คิดว่าก็เป็นตัวของเราที่ทำให้เราเป็นอย่างนี้” (สายฟ้า, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2551)

โดยปกติแล้ว เราพบว่าคนทั่วไปเองก็มักจะมองไม่เห็นคุณค่าตนเองทางด้านบวกหรือมองเห็นด้านลบในตนเองมากกว่าด้านบวก เช่น ตนเองเป็นคนไม่ดี มีข้อด้อยหลายอย่าง ไม่มีข้อดีอะไรเลย เป็นต้น ซึ่งจากผลการศึกษาอาจสะท้อนภาพทางตรงของการตระหนักถึงคุณค่าในตนเองทางด้านลบของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยตามที่เขา/เธอพูดถึงตนเองได้เช่นกัน คือ เด็กและเยาวชนมองไม่เห็นหรือมองเห็นคุณค่าในตนเองน้อย แต่มองเห็นคุณสมบัติทางด้านลบของตนเองเสียมากกว่า โดยเฉพาะการที่เขา/เธอมองเชื่อมโยงไปกับการกระทำความผิด ซึ่งการมองคุณค่าในตนเองและสะท้อนออกมาทางด้านลบดังกล่าว อาจมีสาเหตุดั้งเดิมเนื่องมาจากการขาดความรักความอบอุ่นในครอบครัว ไม่ได้รับความเป็นธรรมในครอบครัว ขาดการดูแลเอาใจใส่จากบิดามารดา ได้รับแต่ความขมขื่น น้อยเนื้อต่ำใจอยู่ตลอดเวลา เมื่อเด็กพ้นจากสถานที่ควบคุมกลับไปสู่สิ่งแวดล้อมเดิมคือครอบครัวและสังคม แทนที่จะได้รับการต้อนรับเอาใจใส่ดูแล กลับได้รับการดูถูกเหยียดหยามจึงทำให้หันกลับไปกระทำความผิดอีก (พิมลพรรณ สุวรรณโณ, 2549, น. 22-24) เพราะถ้าคนเราผ่านการประทับตราซ้ำ ๆ จากสังคมรอบข้าง คนที่ใกล้ชิด จนเกิดเป็นมลทินประทับอยู่ภายในจิตใจที่ซึมซับเข้ามาเรื่อย ๆ ว่าเป็นผู้เบี่ยงเบนทางพฤติกรรม การรับรู้คุณค่าในตนเองก็จะเริ่มลดน้อยลงไปด้วยและกระทำไปตามที่ถูกกำหนดไว้

แต่อีกนัยหนึ่ง แม้ว่าผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยจะมีการมองตนเองหรือให้คุณค่าตนเองในด้านลบ ดูคล้ายว่าจะทำให้สังคมมองว่ากลายเป็นบุคคลที่มองโลกแง่ร้ายก็ตามที แต่การที่คนเราสามารถให้คุณค่ากับตนเองทั้งด้านบวกและด้านลบได้ การมองเห็นและรับรู้สิ่งที่ตนเองเป็นอย่างกล้าหาญว่ามีข้อดี ข้อเสียอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะการมองเห็นด้านลบของตนเองจะทำให้คนเราสามารถที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองไปสู่การแสดงออกอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ Fitts ที่กล่าวถึงลักษณะของอัตมโนทัศน์ด้านการวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง (Self Criticism) เป็น

การรับรู้ต่อตนเองที่ชัดเจนทั้งในด้านดีและไม่ดี แสดงให้เห็นถึงการยอมรับและกลัวที่จะเปิดเผยตนเอง ซึ่งการส่งเสริมด้านนี้จะช่วยให้บุคคลกล้าเปิดเผยตนเอง ช่วยให้ประเมินตนเองได้อย่างแจ่มชัด เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาอัตมโนทัศน์ให้ดีขึ้นต่อการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม (พรณี ตรีรัตนประยูร, 2537, น. 11-13; ไพรัช บวรสมพงษ์, 2542, น. 38-39)

การสะท้อนตนเองของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทำให้อาจถูกตีความไปว่าเป็นกลุ่มที่มีการมองคุณค่าในตนเองต่ำ (Low self esteem) แต่ในความเป็นจริงแล้ว การที่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไม่ได้เอ่ยถึงข้อดีในตนเอง พูดถึงแต่ข้อเสียของตนเอง อาจไม่ได้หมายความว่าเขา/เธอไม่เห็นคุณค่าในตนเองก็ได้ พวกเขา/เธออาจเป็นคนเลือกที่จะพูดหรือไม่พูดเกี่ยวกับตนเองในด้านบวกหรือด้านลบบางประการ ซึ่งกลับแสดงให้เห็นถึงอำนาจของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยที่เป็นผู้กำหนดคำตอบ โดยที่ผู้ศึกษาเองก็ไม่สามารถก้าวล้ำไปได้ นอกจากนี้จึงไม่เพียงแต่การที่เด็กและเยาวชนจะสามารถเปิดเผยตนเองออกมาได้เท่านั้น หากต้องเป็นการสะท้อนถึงตัวตนตามที่เป็นจริง คือ แม้จะว่าจะเห็นคุณค่าในตนเองทางด้านลบแต่ก็ยังสามารถสะท้อนออกมาได้อย่างเปิดเผย หรือถ้าหากสะท้อนถึงด้านบวกแต่ไม่ได้เป็นความรู้สึกหรือการรับรู้ที่แท้จริง ก็อาจทำให้ไม่สามารถที่จะทำงานกับเขา/เธอได้ตรงจุด ในการทำงานกับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะต้องมีการเสริมแนวคิดเชิงบวกในตนเองให้เพิ่มมากขึ้นด้วย เช่น ความกล้าที่จะปฏิเสธ ความเชื่อมั่นในตนเองต่อการมีพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นต้น

เพื่อนกับพื้นที่การยอมรับ

งานของกมลพร เจริญทรัพย์ (2548, น. 17) ได้อธิบายสาเหตุการกระทำผิดไว้ว่า การที่เด็กและเยาวชนคบค้าสมาคมกับกลุ่มคนที่กระทำความผิดหรือประพฤติตนไม่ดี โดยมีโอกาสติดต่อกลัชิดกับผู้ฝึกฝนในการกระทำผิดและตัดสินใจรับรู้รูปแบบพฤติกรรมนั้นมาเป็นของตน (ลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดี) โดยหากพิจารณาสาเหตุที่ลึกซึ้งลงไปของการเลือกคบค้าสมาคมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้น จะพบว่าเมื่อครอบครัวไม่สามารถที่จะยึดเหนี่ยวจิตใจตอบสนองความต้องการ ให้คุณค่าทางความรู้สึกมั่นคง อบอุ่นหรือไว้วางใจของเด็กและเยาวชนได้ เพื่อนจึงเข้ามามีบทบาททดแทนต่อชีวิตในช่วงวัยรุ่นของพวกเขา/เธออย่างมาก ทั้งการรวมกลุ่มการแสดงพฤติกรรมและการสร้างพื้นที่ในการแสดงตัวตน

นอกจากนี้ ยังจะเห็นได้ว่าลักษณะภายในของกลุ่มดังกล่าวสะท้อนถึงสภาวะการรวมกลุ่มของความขาดแคลนของแต่ละคนจากครอบครัวหรือพื้นที่อื่น เช่น ครอบครัวไม่อบอุ่น พ่อแม่แยกทางกัน ไม่มีคนดูแลเอาใจใส่ และสิ่งนี้เองกลายมาเป็นจุดเติมเต็มของกันและกันในกลุ่ม เพราะความขาดแคลนที่คล้ายคลึงกันสร้างการยอมรับ เข้าใจกันและกัน ความรู้สึกเท่าเทียมหรือ

เหนือกว่า การเลือกที่จะอยู่ในพื้นที่ที่สามารถแสดงออกถึงอำนาจของตนเองได้มากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการกำหนดสร้างพื้นที่ตามที่ตนเองต้องการ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นภาพได้ดังนี้

“... ผมว่า มันเกิดมาจากสภาวะแวดล้อมของผมนะ อยู่ข้างนอกเพื่อนผมแต่ละคน บ้านอาจจะจะมีปัญหามา ครอบครัวยุคไม่ค่อยอบอุ่น ร้าวฉาน แต่ละคน แล้วมาอยู่รวมกัน มันเหมือนกับคนหัวอกเดียวกัน เด็กเกมารวมเด็กเก จะเข้าใจกันมากกว่า...” (เป็นเอก, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

... จะคล้าย ๆ กัน นิสัยพอ ๆ กับหนูหมดเลย... เขาไปไหนก็ไปกัน เขาไม่ค่อยติดพ่อแม่ ไปไหนก็ไปคือ หนูชอบอยู่กับคนแบบนี้ ขายยากันทุกคน... ในกลุ่มเราเหมือนกัน พวกหนูเท่าเทียมกัน ไม่มีใครกลัมนำหรือใครกลัมนำพวกหนูไม่เอาไว้... หนูชอบคบเพื่อนแบบเลว ๆ หนูไม่ชอบคบเพื่อนแบบดี ๆ... อยู่กับเพื่อนไม่ดี ทำอะไร เขาก็ไม่กลัว ทำอะไรมันทำท่าย ทำให้เราใจกล้า แต่อยู่กับเพื่อนที่ดี ใช้นั่นก็กลัว ใช้นี้ก็กลัว หนูไม่ชอบอยู่กับเขา... (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

การมองตนเองและการมีพฤติกรรมใหม่จึงเริ่มหล่อหลอมจากกลุ่มเพื่อน โดยเด็กและเยาวชนจะเลือกกลุ่มที่มีลักษณะที่ตนเองสนใจ พยายามปรับตัวให้เข้ากับวิถีการปฏิบัติของกลุ่ม เพราะมีความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ต้องการที่จะมีบางสิ่งที่เท่าเทียมกัน โดยสร้างการยอมรับจากกลุ่มด้วยการยอมทำตามทั้งในเรื่องทั่วไป กิน เที่ยว เล่น และการมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม การกระทำผิด เช่น เสพยา ขายยา ลักทรัพย์ ทะเลาะวิวาท ซึ่งจะเป็นการยอมทำตามหรือคล้อยตามพฤติกรรมส่วนใหญ่ของกลุ่มเพื่อนอย่างไม่มีทางเลือก ต่อต้าน ไตร่ตรองหรือขัดขึ้น ทั้งที่ตนเองรับรู้ถึงการให้ค่าการกระทำต่าง ๆ ของสังคม แต่เป็นไปเพื่อให้ตนเองสามารถคงสถานภาพภายในกลุ่มได้ต่อไป

“... ปฏิเสธไปเพื่อนก็โกรธ ถ้าไม่ทำมันคงไม่น่าจะคบ...” (ต้นข้าว, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

... ติดเพื่อนมาก ชอบไปไหนกับเพื่อน ไม่ชอบอยู่บ้าน ชอบไปไหนกับเพื่อน... ออกข้างนอกก็ไม่ได้ทำอะไร ไปกับพวกเพื่อน ๆ บางครั้งเพื่อนเขาทำอะไรกันอยู่ก็ไปทำกับพวกเพื่อน ๆ เช่น บางครั้งก็พากันไปหาเงิน เอาของเขา ไปกับเพื่อนหลายคน ก็พอเวลาได้เงินมา ก็พากันเพื่อนได้เงินมาก็ไปเที่ยว... (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

ภายหลังการกระทำผิดหรือได้รับปล่อยตัวของเด็กและเยาวชนแล้ว การให้คุณค่าจากสังคมภายนอกที่ใกล้ชิดหรือแม้กระทั่งครอบครัวทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดกลายเป็นกลุ่มคนที่ไม่เป็นที่ยอมรับ เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานความดีงามหรือกลายเป็นอื่นไปจากสังคม คนกลุ่มนี้มักถูกตัดขาดจากความสัมพันธ์กับกลุ่มพลเมืองดีที่เคยมีมาก่อนถูกจับตามที่ Becker (1963, อ้างถึงใน อุษา คงสาย, 2538, น. 27-28) ได้อธิบายไว้นั่นเอง ซึ่งในสถานการณ์นี้ เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจึงหาพื้นที่ที่จะสร้างตัวตนใหม่ในที่เดิม เช่น กลุ่มเพื่อนหรือพื้นที่ที่กระทำผิด เพราะเขา/เธอรู้สึกถึงการตอบรับ การเห็นคุณค่าในตนเองได้มากขึ้น และรู้สึกว่าตนเองมีอำนาจต่อเรื่องเมื่ออยู่ในกลุ่ม

“... ตอนที่เมซอยู่กรุงเทพฯก็ไม่มีใครรู้เรื่องที่เมซทำ คนที่เมซไว้ใจก็รู้ เมซบอก ก็มีเพื่อนที่อยู่บ้านใกล้เคียงที่สนิทกันจะรู้ เพราะเป็นคนบ้านเดียวกัน เพราะรู้ว่าถ้าแกรู้แกจะไม่บอกใคร เมซเชื่อใจเขา...” (เมซ, สัมภาษณ์, 4 กรกฎาคม 2551)

...ก็กลับมาที่จุดเดิม...เข้าไปนิตหนึ่งทักทายเพื่อนเก่า ไม่เป็นไรหรอก เข้าไปก็เฮฮา แล้วก็เหมือนกับเราเป็นเด็กดังในซอย ใคร ๆ ก็ทักเราแบบว่า เฮ้ย ไปไหนมา หายไปไหนมาตั้งนาน...รู้สึกว่าเขาจำเราได้นะ นึกว่าลืมไปจากลืมไปจากซอยแล้ว... แต่เขาก็ไม่ลืม มันก็เริ่มจุดเหมือนกับว่าชอบทำเหมือนกับว่าภูมิใจ เราก็ยิ้มแล้วเข้าไปหาเพื่อน...มีเงินเลี้ยงเพื่อนรู้สึกดีเหมือนมีเพื่อนเยอะ ชื่อความสุขระยะหนึ่ง เหมือนเงินเยอะเพื่อนเยอะยาเยอะเพื่อนยิ่งตรึม เพื่อนก็จะฮิตเรา... (สายลม, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

พื้นที่ในกลุ่มของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้สร้างแนวทางแห่งการยอมรับด้วยวิธีการที่ต้องมีพฤติกรรมเป็นไปในทิศทางเดียวกันนั่นเอง อาจอยู่ในฐานะที่เป็นผู้นำหรือผู้ตามก็ได้ แต่ตนเองก็ยังสามารถที่จะบริหารอำนาจในตนเองให้ยังคงอยู่ได้ในพื้นที่ของกลุ่ม สภาพการณ์ดังกล่าวจึงเป็นเสมือนเป้าหมายลอมทางความคิดและพฤติกรรมใหม่ ทำให้เกิดการแสวงหา “คุณค่าใหม่” ในตนเองโดยไม่เคยตั้งคำถามว่า คุณค่าใหม่นั้นเป็นสิ่งที่ผิดหรือถูก การดำรงชีวิตแบบอิสระ ไร้การควบคุม ไม่ต้องใส่ใจกับความคาดหวังใด ๆ การสร้างบรรทัดฐาน(Norm)ใหม่จากการให้ความหมายต่อสิ่งต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนเอง จึงส่งผลให้พวกเขา/เธอมองตนเองอย่างเป็นปัจเจก ยึดเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง ไม่ห่วงใยต่อความผูกพัน ความคาดหวังของครอบครัวที่มีต่อตนเอง นานวันเข้าการมองตนเองดังกล่าวจึงแปรเปลี่ยนเป็นความเคยชินทางความคิดและพฤติกรรมกับสภาวะที่ตนเลือกกลายเป็นสภาวะปกติวิสัย (Normalization)

การมองตนเอง การตีความและการให้ความหมายใหม่

ขณะที่สังคมได้กำหนดบรรทัดฐาน/มาตรฐานของพฤติกรรมไว้ชุดหนึ่งที่เป็นการให้คุณค่าพฤติกรรมว่า ดี ไม่ดี ปกติ เบี่ยงเบนและอื่น ๆ ซึ่งดำเนินไปในสังคมปกติโดยที่คนในสังคมให้การยอมรับไปในทิศทางเดียวกัน และภายใต้การกระทำความผิด เด็กและเยาวชนจึงมักถูกมองว่าเขา/เธอเป็นผู้กระทำความผิด เป็นคนไม่ดี ขาดความรับรู้ผิดชอบชั่วดี ขาดการเห็นคุณค่าในตนเอง และ ขาดทักษะทางสังคม หากแต่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเองกลับมีอีกชุดความคิดที่เป็นข้อตรงข้ามที่ขนานไปกลับบรรทัดฐานและการให้คุณค่าจากสังคมปกติ เมื่อเขา/เธอได้อยู่ในพื้นที่แห่งอำนาจของตัวเอง เปลี่ยนวิธีการมองตนเองและสังคม กำหนดสร้างคุณค่าความหมายและการตีความใหม่ต่อสิ่งต่าง ๆ ยอมรับปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคมใหม่ของตนเองและกลุ่ม รวมทั้งการเห็นคุณค่าในตนเองด้วย ซึ่งจะเห็นได้ในหลายที่มีการให้คุณค่าต่อพฤติกรรมของตนเอง เช่น การกระทำความผิด ความสำนึกผิด แตกต่างไปจากที่สังคมได้กำหนดไว้

เช่นกรณีของเป็นเอกและเมฆนั้น เพื่อนและกลุ่มเพื่อนได้สร้างบรรทัดฐานของการกระทำความผิดและการให้คุณค่าในตนเองว่า การทำร้ายคนอื่น การมีเรื่องทะเลาะวิวาทเป็นหนทางสู่การเป็นคนที่มีความอำนาจ อยู่เหนือกว่าคนอื่นและสร้างให้รู้สึกว่าคุณค่ามากขึ้นทั้งต่อตนเองและคนอื่น เช่น เพื่อน แฟนหรือคนรัก

“... มีเรื่องแต่ละครั้งผมต้องร้องไห้ แต่พอมีเรื่อง ๆ โตมาเพื่อนก็บอกว่ามันก็คนเหมือนกันจะไปกลัวทำไม เรามีเหนือกว่าเราต้องโชว์เหนือ อย่าพยายามทัดเทียมกับคนอื่น... ผมแก่นต่อโลกของผมเอง ตอนแรกก็กลัวครับ แต่พออยู่ไปสักพักมันทำให้ความกลัวมันเริ่มหายไปเมื่อผมเห็นเพื่อนไปต่อยคนโน้น โฉ่ฟันคนนี่ คือมันแจ๋วครับ...” (เป็นเอก, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

“...เพื่อนมาบอกว่าเพื่อนเรามีเรื่อง เราก็ไม่รู้ว่ามีเรื่องอะไร ค็นั้นเราก็เมาด้วย... เมฆไม่รู้ว่าใครทำเพื่อนเมฆ แต่มีเพื่อนอีกคนที่อยู่ในเหตุการณ์ เมฆก็ตามไปที่บ้านเช่าซึ่งเพื่อนบอกว่าใครเป็นคนยิง เพื่อนชี้ว่าคนนี่ เมฆก็ยิงเลยครับ... ตอนนั้นคิดแค่ว่าจะเอาให้สะใจเมฆ ไม่ได้คิดถึงวิธีอย่างอื่นเลย และก็ไม่ได้กลัวใครด้วย...” (เมฆ, สัมภาษณ์, 4 กรกฎาคม 2551)

ส่วนสายลมเป็นกรณีที่ช่วยสะท้อนให้เห็นว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดยังคงมีการรับรู้ความผิดชอบชั่วดีอยู่เสมอ เพียงแต่เธอได้ตีความและแยกอธิบายการรับรู้ผิดชอบต่อการกระทำของบุคคลอื่นโดยมิได้นำมาใช้กับตนเอง

... เพราะตอนที่เรายู่กับกลุ่มคนที่ไม่ดี มันเหมือนกับเราเป็นคนที่มีความสำคัญของกลุ่ม บอกตรง ๆ ว่าจุดที่เด่น มันไม่ใช่จุดสำคัญ แต่เราสามารถจุดความคิดเพื่อน

ได้ เหมือนความคิดของเพื่อนจะไป ถึงหนูจะขายม้า แต่ถ้าใครที่ไม่ดูดี ไม่ยุ่งอะไรแบบนี้ แล้วเขาจะมายุ่ง เราจะไม่ให้ เราห้ามด้วยซ้ำ ห้ามทุกอย่าง เหมือนกับถ้าหากเขามีเรื่องจะทำอะไรตรงนี้ ที่หนูไม่อยากให้เขามายุ่งเพราะหนูคิดว่าเขาเป็นคนดีคนหนึ่งนะ ไม่อยากให้งุ่น ไม่อยากให้ใครมาเสียเหมือนเรานะ (สายลม, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

จากการศึกษาพบว่า ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยสะท้อนถึงความรู้สึกสำนึกผิดต่อการกระทำที่เกิดขึ้น จากการที่ตนเองรับรู้ถึงผลของการกระทำ การรับรู้ด้วยตนเอง แต่ก็ยังมีระดับความสำนึกผิดหรือการให้คุณค่าต่อการกระทำของตนเองที่แตกต่างกันออกไปด้วย ขึ้นอยู่กับจะตีความมันอย่างไรบ้าง อาจจะเลือกทำพฤติกรรมบางอย่างและละเว้นบางอย่าง บางครั้งตนเองเคยโดนทำร้ายจนรู้สึกว่ามันเจ็บปวดเพียงใด แต่ในอีกช่วงเวลาหนึ่งก็กลับไปทำร้ายคนอื่นอีก ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้สะท้อนออกมาว่า

“คิดได้แล้วครับ มีหลายสิ่งหลายอย่าง มาอยู่ในนี้ เพื่อนคนที่เขาไม่ทำดีเขาก็อยู่สบาย เราทำตัวของเราเองก็ต้องมาอยู่ในนี้ที่พบกับความลำบาก เพื่อนที่เขาไม่ทำผิดเขาก็เที่ยวกันสบาย เทียบอย่างเดียวปลอดภัย ไม่ต้องไปมั่วยาเสพติด” (ภูผา, สัมภาษณ์, 4 กรกฎาคม 2551)

“เจ็บมาก ผมรู้เลยว่าการโดนกระแทกเป็นอย่างไร” (เป็นเอก, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

การให้คุณค่าและความหมายใหม่ดังกล่าว อาจเป็นส่วนที่มาลบล้างภาพเดิมที่ว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเป็นคนที่ไม่ซื่อสัตย์ในตนเอง ไม่รู้ผิดชอบชั่วดี หรือขาดทักษะทางสังคม หากแต่เขา/เธอมีชุดความคิดที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อต่อต้านการให้คุณค่าตามบรรทัดฐานทางสังคมเดิม เพื่อหลีกเลี่ยงความรู้สึกของการถูกตีตราให้ลดน้อยลงและมีวิธีในการอธิบายพฤติกรรมเหล่านั้นต่างไปจากที่สังคมยอมรับ การที่เด็กและเยาวชนสามารถสร้าง กำหนดและควบคุมชีวิตตนเองได้ปลดปล่อยตนเองจากการกดขี่จากสังคม การให้คุณค่าความดีงาม การให้ความหมายต่อพฤติกรรมของตนเองและการกำหนดสร้างบรรทัดฐานทางสังคมของกลุ่มที่แตกต่างไปจากชุดบรรทัดฐานทางสังคมที่มีอยู่เดิม ซึ่ง Foucault สะท้อนการมองอำนาจผ่านแนวคิดเป็นชีวะ-อำนาจว่าอำนาจแฝงอยู่ในทุกความสัมพันธ์ ปรากฏในทุกหนแห่ง มีจุดกำเนิดจากครอบครัวยุคใหม่และสถาบัน (กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์, 2549, น. 94, 103, 106-110) เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเมื่ออยู่ในกลุ่มจึงมองตนเองเป็นไปในทางบวก ความรู้สึกมีคุณค่าและมีอำนาจทำให้พวกเขากลับเข้าสู่วงจรแห่งการกระทำความผิดต่อไป ดังนั้นการปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อของ

เด็กและเยาวชนให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมจึงมีความจำเป็นในการทำงานเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน

ความคาดหวังก่อนปล่อย

ความคาดหวังและการตั้งความหวังต่อชีวิตก่อนที่จะได้กลับสู่ครอบครัวและสังคม เป็นความปรารถนาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำที่ต้องการจะทำ อยากจะได้ อยากจะเป็น โดยที่มีความสำคัญในการหล่อเลี้ยงความคิด ช่วยกำหนดทิศทางในการเดินหรือใช้ชีวิตของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยภายหลังการปล่อยตัว เป็นเสมือนเป้าหมายหนึ่งของการออกไปดำเนินชีวิต การปฏิบัติตัวและกำหนดการกระทำ ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยต่างมีความคาดหวังที่มีต่อตนเองในทางด้านพฤติกรรม การงานอาชีพ การศึกษาและครอบครัว ซึ่งจะเป็นการเสริมทางด้านจิตใจ กำลังใจและคุณค่าของตนเอง

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยคาดหวังต่อตนเองว่า เมื่อได้รับการปล่อยตัวแล้วจะได้กลับไปดำเนินชีวิตตามปกติ ได้เรียนหนังสือต่อเนื่องจากที่เคยได้เรียนมา ได้ออกมาทำงานเพื่อช่วยเหลือทางบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความตั้งใจหรือปฏิญญากับตนเองว่าจะกลับตัวเป็นคนดี และจะไม่กระทำความผิดอีก ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยสะท้อนว่า

“... ปล่อยตัวครั้งนี้ให้ไปช่วยพ่อแม่ทำงาน ไม่เกรเบแบบนี้...” (ภูผา, สัมภาษณ์, 4 กรกฎาคม 2551)

“... ช่วงที่ติดอยู่ ก็คิดว่าออกไปจะทำอะไร จะเลิกจะไม่ทำอะไรอย่างนี้แล้วก็ปล่อย คิดว่าพอแล้วชีวิตกับคุณคือว่าผมเมื่อก้าวออกไปจะไม่มาเหยียบที่นี่อีก...” (แซมปี, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

... ผมคิดอยู่อย่างเดียวว่าออกไปจะเรียนให้มากที่สุด... คิดว่าจะไม่ทำแล้ว เพราะถ้าทำไปแล้ว คือถ้าถูกจับอีกที คือเสียโอกาส เสียเวลาหลาย ๆ อย่าง จากครั้งแรกนั้น น่าจะจบไปกับเพื่อน ๆ รุ่นเดียว แต่กลับมาเสียเวลาต้องกลับไปเรียนกับรุ่นน้อง ทั้งที่เพื่อนของเราไปได้ไกลแล้ว เสียตายตรงนี้ เลยไม่อยากทำอีกแล้ว... (จอมทัพ, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2551)

จากการศึกษาพบว่าการตระหนักรู้ การคิด ความคาดหวัง การวางแผนเกี่ยวกับชีวิต และอนาคตของเด็กและเยาวชนนั้น สำหรับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหลายรายยังไม่มี การคิดวางแผนชีวิตเอาไว้เลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่ยังคงเหลือระยะเวลาการฝึกอบรมอีกเป็นเวลานาน ซึ่งส่งผลให้การใช้ชีวิตในแต่ละวันในศูนย์ฝึกฯ เป็นการปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยไม่มี

การตระหนักรู้ ถึงขาดการสร้างฐานของชีวิตในอนาคตไม่มีความมั่นคงและแน่นอน รวมไปถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองด้วย

... อยู่ข้างในนี้ ดำเนินชีวิตไปวัน ๆ รอวันออก พอเราอยู่ใช้ชีวิตมาสักพัก พอรู้ว่าใกล้วันที่จะปล่อยตัวแล้วก็คิดแล้ว เด็กทุกคนครับจะคิด วันนี้ไม่ใช่ พรุ่งนี้ปล่อย พอพรุ่งนี้ไม่ใช่ พรุ่งนี้ก็ปล่อย ๆ เขาจะคิดกันอยู่แบบนี้ เขาคิดหวังที่จะปล่อย. . . ไม่ยังไม่ถึงเวลาที่จะควรจะคิดก็ตอนนี้ผมยังเหลือเยอะอยู่ ผมยังไม่อยากปวดหัวคิด ผมต้องคิดว่าออกไปทำงานอะไร จะหาเลี้ยงชีพตนเองอย่างไร แล้วพ่อแม่เราจะทำยังไง ผมคิดว่าปวดหัวมากเลย ตอนนี้ผมให้แม่ซื้อยาไทลีนอลมา เพราะผมคิดมาก ผมก็กินเป็นประจำ. . . (เป็นเอก, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

... ผมไม่คิดไกล ตอนแรกผมก็คิด แต่จะคิดไปทำไมให้ไกล พอไกลแล้วแรก ๆ มันเลยลืม ตอนแรกผมก็คิดอย่างนั้น มีคนเคยบอกว่าคิดไปตอนไปสักสองสามตอนพอ ย่ำคิดให้ไกลกว่านั้น ยิ่งคิดไกลแล้วไปไม่ถึง ถึงยาก เหนื่อย จะไม่มีความสำเร็จในชีวิต สมมติเราคิดแค่สองอย่าง เราไปถึงสองอย่างเราประสบความสำเร็จในชีวิตแล้ว แล้วเราค่อยคิดอีก ทุกอย่างที่มีมันมาเรื่อยเราก็เปลี่ยนเรื่อย ๆ . . . (แซมปี, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

จะพบว่าความคาดหวังต่อชีวิตหลังปล่อยของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยโดยส่วนใหญ่เป็นไปในด้านบวก จึงน่าจะมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมไปในทิศทางที่เหมาะสม แต่ในบางรายคือ เกี้ยว¹หนึ่งในผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย (กลุ่มสนทนา) เป็นเพียงไม่กี่คนที่สะท้อนถึงความคิดของตัวเองว่า เธอไม่มีความคาดหวังในชีวิตใด ๆ เลยในช่วงก่อนปล่อยจากการฝึกอบรมในการกระทำผิดครั้งที่ผ่านมา เพราะสภาพความเป็นจริงที่คอยเธออยู่ภายนอกนั้น เป็นสภาพแห่งการสิ้นไร้ทั้งพลังอำนาจ พื้นที่และตัวตน โดยที่เธอไม่สามารถมองหาทางเลือกในการใช้ชีวิตภายหลังปล่อยได้เลย ก็นำมาซึ่งการกระทำผิดซ้ำได้เช่นกัน

... ไม่มี ไม่ได้คิดไว้ ไม่ได้วางแผน. . . ไม่ได้วาดความหวังไว้คะ คิดแต่ว่า ตัวเองแย่แล้ว ไม่สามารถทำด้านอื่นได้. . . ความหวังไม่ได้มีแล้วคะ ความหวังมันวนเวียนอยู่ในนี้ตลอด บ้านก็ไม่มีใครอยู่ หมดบ้าน หมดรถ แล้ว แยกย้ายกันไปทำงานกันหมด มันไม่มีใครช่วยเหลืออะไรหนูอีกต่อไป ก็มีหนูคนเดียวที่ช่วยเหลือตนเองได้. . .

¹ เกี้ยวเป็นนามที่สมมติขึ้น เกี้ยวเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยในกลุ่มสนทนา ซึ่งเป็นเพศชาย ที่ให้นิยามตนเองคล้ายเพศหญิง ผู้ศึกษาจึงขอใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 แทนตัวเกี้ยวว่า “เธอ”

หมดทางคือไม่มีอะไรทำเลย ทำไปก็ไม่มีอะไรดีขึ้น มีแต่แย่ลง ทำไปก็ไม่มีทางรวย มีแต่แย่ลง. . . (เกี้ยว, กลุ่มสนทนา, 17 พฤศจิกายน 2551)

ในทางเดียวกัน สายธารเองก็เป็นอีกคนหนึ่งที่จะท้อตนเองอย่างเปิดเผยถึงชีวิตภายหลังปล่อย ซึ่งอาจไม่เรียกว่าความคาดหวังแต่เป็นสิ่งที่เธอได้คาดการณ์เอาไว้ ด้านของความคิดที่จะมีการกลับไปกระทำความผิดเช่นเดิม น่าจะมีฐานความคิดและประสบการณ์จากการใช้ชีวิตภายหลังปล่อยในครั้งที่ผ่านมา ๆ มา ที่เธอไม่สามารถก้าวพ้นจากการกลับไปกระทำความผิดนั้นได้

. . . หนูคิดไม่ออกเลย ไม่รู้จะทำยังไง ไม่รู้เหมือนกัน. . . เรื่องหลัก หนูคิดว่าไม่มีแล้วนะ เพราะหนูออกจากที่นี่ หนูไม่เคยไปทำนะ หนูก็ขายยามาตลอด ไม่คิดที่จะทำ ไม่เคยมีอยู่ในหัวสมองหนูเลย. . . หนูยังคิดไม่ออกตอนนี้ ยังไม่ได้คิดอะไร เพราะมันอีกนาน ไม่แน่อาจจะเปลี่ยน อาจจะไม่ทำก็ได้. . . ณ เวลานี้ หนูคิดว่าหนูก็จะทำอีก แต่วันหน้าหนูอาจจะเปลี่ยนแปลงความคิดไปได้. . . (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

หลายกรณีจะมีความคล้ายคลึงกันว่าเด็กและเยาวชนมีความคาดหวังก่อนได้รับการปล่อยตัวว่าจะไปทำงาน เรียน กลับตัวใหม่และอื่น ๆ ซึ่งเป็นการมองตนเองในทางที่ดีขึ้นจากเดิม แต่ถ้าเด็กและเยาวชนไม่สามารถดำเนินไปได้ตามความคาดหวังของตนเองและสังคม เนื่องจากปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในสถานการณ์ของความเป็นจริง มีผลต่อการมองตนเองว่าตนเองไม่สามารถเปลี่ยนแปลงเป็นคนดีได้ ได้รับโอกาสแล้วแต่ก็ไม่สามารถบรรลุไปถึงปลายทางแห่งการไม่กระทำความผิด อาจผลักดันตนเองให้ไปถึงการกระทำผิดที่มีการยกระดับมากขึ้นและกลับมากระทำซ้ำได้อีกในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับอัตมโนทัศน์ตามปณิธานในงานของพรรณทิพย์ เกษะนันท์ (2516, น. 66, อ้างถึงใน ไพรัช บวรสมพงษ์, 2542, น. 39-40) อธิบายว่า หมายถึงความนึกคิด เจตคติเกี่ยวกับตนเองตามที่บุคคลนั้นปรารถนาจะเป็น บุคคลจะตั้งอัตมโนทัศน์ตามปณิธานเอาไว้ แล้วพยายามเปลี่ยนตัวเองให้เป็นอย่างปณิธานที่ตั้งเอาไว้ ถ้าทำได้อัตมโนทัศน์ของตนก็จะดีขึ้น ถ้าทำไม่ได้ก็จะเกิดท้อถอย รู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่าทำให้อัตมโนทัศน์ด้อยลง

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการมองตนเอง

การมองตนเองหรืออัตมโนทัศน์สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลาตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม อันเป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต บุคคลจะรับรู้และมองตนเองไปได้ทั้งในด้านบวกและลบส่งผลให้เกิดการแสดงออกทางพฤติกรรม และบุคคลสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงการมองตนเองไปในทิศทางที่ดีขึ้นหรือลดลงก็

ได้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเขาในขณะนั้น รวมถึงกรณีของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำด้วย หากพิจารณาเรื่องราวชีวิตของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยพบว่าสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการมองตนเองในภาวะคืนสู่ครอบครัวและสังคมนั้นมีด้วยกันหลายด้าน งานของพรณทิพย์ เกษะนันท์ (2516, น. 66, อ้างถึงใน ไพรัช บวรสมพงษ์, 2542, น. 39-40) ที่ได้อธิบายถึงองค์ประกอบที่ทำให้อัตมโนทัศน์เปลี่ยนแปลงไป มี 3 ประการ ได้แก่ 1) สังคมที่เขาอาศัยอยู่ การเป็นที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับจากสังคมที่เขาอาศัยอยู่ 2) ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลเหนือพัฒนาการของบุคคลนั้น และ 3) อัตมโนทัศน์ตามปณิธาน ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็นสอดคล้องและแตกต่างไปจากเขียนข้างต้น ดังต่อไปนี้

1. สภาพแวดล้อมหรือสังคมที่อาศัยอยู่ในที่นี้หมายถึงครอบครัว กลุ่มและสังคมที่หลอมหลอมผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยมาตั้งแต่เด็ก ๆ การขัดเกลาทางสังคมและจริยธรรมจากการเลี้ยงดู วิธีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมในขณะที่ยังได้รับการฝึกอบรมและภายหลังปล่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างและให้ความหมายต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของตัวเขา/เธอเองด้วย

การผ่านกระบวนการต่าง ๆ ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเป็นสภาพแวดล้อมส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการมองตนเอง เพราะพวกเขา/เธอต้องเปลี่ยนแปลงตนเองไปสู่การควบคุมภายหลังการกระทำผิดและถูกตัดขาดออกจากสังคมบางส่วนไม่มากนักน้อย Goffman (กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์, 2548, น. 18-21) มองว่าบุคคลที่อยู่ในสถาบันปิด เช่น คุก โรงพยาบาล เป็นต้นจะถูกตัดขาดออกจากสังคมใหญ่ในระยะเวลาหนึ่ง บุคคลเหล่านี้ต้องปลดอึดตามปกติของตนทิ้งไป แล้วถูกบังคับให้สวมครอบอัตลักษณ์ของความเป็นผู้เปี่ยงเบน เรียกว่า “กระบวนการถอดเปลื้อง” (Stripping Process) กระบวนการนี้เป็นการถอดเปลื้องเอาความรู้สึกว่ามีคุณค่า มีอัตลักษณ์ที่น่าภาคภูมิใจออกไปจากบุคคลนั้น ในทางเดียวกันอาจทำให้เด็กในสภาวะดังกล่าวมองตนเองด้อยลงไป พยายามคงคุณค่าเดิมหรือพยายามกำหนดสร้างความหมาย ตีความต่อสิ่งแวดล้อมและให้คุณค่าใหม่กับตนเอง โดยมีให้การควบคุม การจำกัดพื้นที่อิสรภาพมีอำนาจอยู่เหนืออำนาจของความเป็นตัวตนของเขา เขาเองสามารถต่อรอง ต่อต้านด้วยวิธีการเฉพาะ อาทิการสร้างพื้นที่ของการมีตัวตนเมื่ออยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมฯ เช่นเดียวกับกรณีของเป็นเอก¹

¹ ดูกรณีศึกษาที่ 3 เป็นเอก : อยู่ที่ไหนก็ต้องเป็นใหญ่ น. 82-88.

แต่กระนั้น กระบวนการในศูนย์ฝึกฯ ในช่วงตั้งแต่ระยะแรกเข้าฝึกอบรมฯ ของเด็กและเยาวชน ระหว่างการฝึก การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และการเตรียมสภาพแวดล้อมให้พร้อมต่อการคืนเด็กสู่ครอบครัวและสังคม ซึ่งศูนย์ฝึกฯ สามารถที่จะปรับให้ศูนย์ฝึกฯ กลายเป็นพื้นที่หรือเส้นทางหนึ่งที่จะบำบัดฟื้นฟูทางพฤติกรรม พร้อมทั้งส่งคืนคุณค่าในตนเองของพวกเขา/เธอในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่ลดคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ให้มากไปกว่าการถูกกักขังอิสรภาพทางกาย อันจะมีผลต่อการมองตนเองภายหลังการปล่อยตัวการปรับตัว ซึ่งสภาพแวดล้อมภายหลังปล่อยก็มีอิทธิพลที่สำคัญต่อการมองตนเองและการเปลี่ยนแปลงการมองตนเองของเด็กและเยาวชนทั้งดีขึ้นและลดลง

2. ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลเหนือพัฒนาการของบุคคลนั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับมีส่วนร่วมในการวิจัยมากกว่าบุคคลที่อยู่ในสังคมวงกว้างออกไป เพราะการรับรู้ต่อการกระทำ ความผิดมักจะถูกอยู่ในวงแคบหรือขยายอยู่ระดับชุมชนเท่านั้น พบว่ามีบุคคลในครอบครัว พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง เพื่อน ครู แฟนหรือคนรัก รวมไปถึงบุคคลที่ให้ความไว้วางใจ นับถือเชื่อถือ และเจตคติที่มีต่อบุคคลนี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลนั้นได้ โดยพรรณทิพย์ เกษะนันท์ได้อธิบายว่าในแต่ละช่วงวัย บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการมองตนเองของพวกเขา/เธอก็จะเปลี่ยนไปด้วย ตั้งแต่วัยเด็กผู้ที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติคือ พ่อแม่ ญาติและเพื่อน จนถึงวัยผู้ใหญ่ผู้มีอิทธิพลต่อทัศนคติคือ คู่สมรส เพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน ลูกและนายจ้าง ส่วนในวัยชราผู้มีอิทธิพลต่อทัศนคติคือ คู่สมรส ลูกหลาน เพื่อน

กรณีของแซมบี้ บุคคลที่เขาามีเจตคติที่ดี เป็นที่นับถือ ซึ่งทำให้เขารับฟังและจะปฏิบัติตามคือ คนที่ต้องโทษ ซึ่งมีแซมบี้ได้สะท้อนถึงคนในเหล่านี้นี้ไว้ว่า

. . .เขาโต เขาสอนเราจนทำให้ผมคิดได้ เราทำเพื่อ. . .ทำตามใจตัวเอง เราไม่คิดสองอย่าง เราคิดอย่างเดียว เขาสอนให้เราคิดสองอย่าง สามสี่อย่างให้เราเลือก เมื่อก่อนผมคิดว่าคิดได้ เต็มใจติดใจเจ็บ ๆ ไป. . .ได้เยอะมากเกี่ยวกับการใช้ชีวิต เรื่องความผิดครับแต่ว่าเขายิ่งกว่าเรา เขาหลงมาหมดแล้ว เขาน่าเสียใจเขาไม่มีวันได้ออก ถ้าอยู่ข้างนอกใช้ตั้งวันจะร่อยกว่าบาท มีความสุข วิ่งมอไซค์ ไปวัน ๆ มีความสุข. . .ต่อไปผมว่าผมแยกได้ จะไม่มีอีกแล้ว ผมมั่นใจ ผมเชื่อพี่ที่เรือนจำ เพราะว่าผมนับถือเขามั้ง แต่ละคนพวกมหาอำนาจทั้งนั้น ระดับเจ้าพ่อค้ายาบ้า เขานั่งกินข้าว ผมก็มอง มันก็เหมือนกันทุกคน ทำไปก็เท่านั้น อยู่ข้างนอกจ่ายเงิน สิบล้านยี่สิบล้าน อยู่ข้างในเป็นไง จ่ายยี่สิบบาทก็ดีใจตายแล้วซื้อข้าว ชีวิตเขาไม่มีวันได้ออกพวกนี้นั่นละ. . . (แซมบี้, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

การสะท้อนของแชมป์ถึงบุคคลที่เขาให้ความเคารพและรับฟังคำแนะนำนั้น กลายเป็นบุคคลอื่นที่มีได้มีความใกล้ชิดหรือสนิทสนมในทางใดก็ตาม ซึ่งแม้กระทั่งพ่อของแชมป์เอง เขาก็ไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าใดนัก อาจเพราะความขัดแย้งระหว่างกัน แต่บุคคลที่เขาได้เข้าไปสัมผัส มีความคล้ายคลึง มีความเข้าใจ หัวอกเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน และแชมป์เลือกที่จะนำคำพูดของบุคคลดังกล่าวมาเตือนใจ ทำให้บุคคลเกิดความคิดความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งความคิดเกี่ยวกับตนเองเป็นการได้รับการปลุกฝังและหล่อหลอมจนเกิดเป็นอัตมโนทัศน์

3. อัตมโนทัศน์ตามปณิธานหรือความคาดหวัง เป็นความนึกคิด เจตคติเกี่ยวกับตนเองตามที่บุคคลนั้นปรารถนาจะเป็น แล้วพยายามเปลี่ยนตัวเองให้เป็นอย่างที่ตั้งความหวังเอาไว้ ความคาดหวังของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำจะเป็นการวางแผนหรือคิดต่อตนเองก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัวและเป็นไปในทางที่ดีว่า จะกลับเข้าไปอยู่ในสังคมตามปกติ กลับตัวเป็นคนดี เมื่อออกมาก็จะทำงาน เรียนหนังสือและอื่น ๆ ถ้าทำได้อัตมโนทัศน์ของตนก็จะดีขึ้น ถ้าทำไม่ได้ก็จะเกิดท้อถอย รู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่าทำให้อัตมโนทัศน์ด้อยลงได้

4. การปฏิสัมพันธ์เป็นส่วนที่มีความสำคัญเชื่อมโยงกันระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลอื่น ๆ ข้างต้น มองถึงสัมพันธภาพระหว่างผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยกับบุคคลที่ใกล้ชิด ได้แก่ ครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อน แฟนหรือคนรัก สัมพันธภาพนั้นเป็นเช่นไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะการคืนสู่ครอบครัวและสังคมภายหลังการกระทำผิดนั้น การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเพิ่มอัตมโนทัศน์ในทางบวก เช่น การยอมรับ ความไว้วางใจ ให้กำลังใจ ให้โอกาสหรือไม่ยอมรับ จากสังคมที่เขาอาศัยอยู่ ซึ่งเขา/เธอให้คุณค่าและความหมายต่อสิ่งนั้นว่ามีความสำคัญจึงมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ของบุคคลได้ทั้งในทางที่ดีขึ้นหรือด้อยลง

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการมองตนเองมีความเชื่อมโยงกันอย่างไม่สามารถที่จะแยกออกมาได้อย่างชัดเจนหรือเด็ดขาด ซึ่งต่างผสมกลมกลืนไประหว่างสภาพแวดล้อมที่มีอยู่เดิมและสภาพแวดล้อมในการนิยามความหมายของเด็กและเยาวชน โดยมีผลโดยตรงและอ้อมต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำ นอกจากนี้ อิทธิพลของปัจจัยดังที่ได้กล่าวไป คือ สภาพแวดล้อมบุคคลที่ใกล้ชิด ความคาดหวังและการปฏิสัมพันธ์ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการมองตนเองอยู่อย่างต่อเนื่อง ความเป็นพลวัต ยากที่จะกำหนดได้ อาจจะเป็นไปอย่างรวดเร็วหรือเชื่องช้าขึ้นอยู่กับการให้คุณค่าและการตีความหมายของเด็กและเยาวชนต่อบุคคล สิ่งแวดล้อมหรือปฏิสัมพันธ์นั้นอย่างเข้าใจ และนำไปสู่การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ในที่สุด

ประสบการณ์ของเด็กและเยาวชนภายหลังการปล่อยตัว

ประสบการณ์ในที่นี่ หมายถึง การใช้ชีวิต ความเป็นอยู่และสิ่ง que เด็กและเยาวชนออกมาพบเจอหรือเผชิญหน้าภายหลังจากที่พวกเขา/เธอได้ก้าวพ้นออกมาจากการควบคุมดูแลของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน อันรวมไปถึงการเผชิญปัญหา จัดการกับปัญหาบางอย่างหรือการแสวงหาทางออกให้กับตนเองเมื่อเจออุปสรรคที่เข้ามาปะทะกับชีวิตช่วงนั้น

เมื่อก้าวออกจากศูนย์ฝึกฯ

บ้าน ครอบครัว พ่อแม่ ผู้ปกครองคือจุดเริ่มต้นของเด็กและเยาวชนภายหลังที่ได้รับการปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกฯ ในกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยก็เช่นเดียวกัน เมื่อพวกเขา/เธอหลายคนมีความคาดหวังตั้งใจที่จะกลับมาอยู่กับครอบครัว กลับมาช่วยทางบ้านทำงานเพื่อที่จะพยายามหลีกเลี่ยงต่อการรุกรานของปัจจัยภายนอกที่จะมาจุดให้ออกไปนอกกลุ่มนอกทาง และพวกเขา/เธอได้กลับเข้ามาใช้ชีวิตหลังปล่อยตัวในครอบครัว แต่ผู้มีส่วนร่วมการวิจัยบางราย บ้านเป็นเพียงที่พักชั่วคราว บ้าน/ครอบครัวอาจไม่ใช่พื้นที่ที่เขา/เธอเลือกที่จะใช้ชีวิตตลอดระยะเวลาของการเป็นอิสระ ซึ่งระยะเวลาในการกลับเข้ามาใช้ชีวิตในครอบครัวจะมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญประการหลักก็คือความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ที่จะเป็นเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยวร่างกายจิตใจของเด็กและเยาวชน เป็นพื้นที่แห่งการยอมรับ หรือจะเป็นผู้ที่ปฏิเสธการก้าวพลาดของเขา

หากครอบครัวเป็นที่แรกที่เด็กและเยาวชนกลับไปอยู่อาศัยภายหลังการปล่อยตัวนั้นย่อมหมายความว่าการทำงานของศูนย์ฝึกฯ จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างกันตั้งแต่กระบวนการปฐมนิเทศเด็กที่จะเข้าฝึกอบรมใหม่ การเข้าร่วมในกระบวนการตลอดการฝึก ซึ่งจะรวมไปถึงการลงไปทำงานกับครอบครัวของเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง เพื่อให้ครอบครัวสามารถเป็นหน่วยทางสังคมที่จะรองรับเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อถึงเวลาได้รับการปล่อยตัว

ถ้าไม่นับรวมการที่เด็กและเยาวชนจะต้องมีผู้ปกครองมารับภายหลังจากปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกฯ แล้ว จะมีเด็กและเยาวชนผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยคนใดบ้างที่จะกลับเข้าไปใช้ชีวิตในครอบครัวของตนเอง ซึ่งเด็กและเยาวชนบางคนอาจใช้ครอบครัวเป็นจุดพักก่อนที่เด็กจะออกเดินทางไปสู่ทางที่ตนเองกำหนดไว้ก็ได้การออกมาใช้ชีวิตตัวตนเองในทันทีอาจเป็นเส้นทางหนึ่งที่ถูกเลือกมากที่สุดก็ว่าได้ เมื่อพิจารณาประกอบไปกับการที่เด็กให้คุณค่าความหมายกับสิ่งที่ตนเองมีความพึงพอใจ พร้อมกับการสร้างแนวทาง ความคิดและความเชื่อใหม่ในการใช้ชีวิต การตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำบางสิ่งบางอย่าง การทำงานก็ต้องมุ่งไปที่ตัวเด็กและเยาวชนให้มากขึ้นโดยให้เขามีทักษะในการเผชิญปัญหาและทักษะทางสังคมต่าง ๆ รวมไปถึง

ด้านการงานและอาชีพ หรือในกรณีที่เด็กไม่มีผู้ปกครองนั้น การสร้างเครือข่ายการดูแลเด็กในลักษณะของการเป็นอาสาสมัครหรือครอบครัวอุปการะก็ต้องมีการดำเนินการไปพร้อมกัน เมื่อเด็กออกมาแล้วจะสามารถปรับตัว ยอมรับการเข้ามาของคนนอกเหล่านั้นได้

ระยะแรกของการใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่น

การรับรู้ถึงความคาดหวังของสังคมต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะผู้ที่เคยกระทำความผิดนั้นก็คือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น การที่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้รับรู้ถึงความเสียหายของบุคคลที่เป็นที่รักของเด็กและเยาวชน เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง คนรัก ญาติพี่น้อง ที่มีต่อการกระทำผิด และความคาดหวังต่อการประพฤติตนใหม่ รวมถึงเด็กและเยาวชนได้รับรู้ถึงผลเสียของการกระทำผิด การถูกลงโทษและถูกควบคุม สิ่งเหล่านี้ทำให้พวกเขาสร้างความคาดหวังและพยายามที่จะกำหนดเส้นทางการใช้ชีวิตหรือพฤติกรรมของตนเองเสียใหม่ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมและเป็นไปตามที่สังคมคาดหวัง

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหลายรายพยายามที่จะสร้างภาพของตนเองใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับคุณค่าที่ดำรงอยู่ในสังคม เช่น อะไรเป็นพฤติกรรมที่ควรกระทำ ไม่ควรกระทำ ถ้าต้องการที่จะออกห่างจากปัจจัยที่มีผลให้กระทำความผิดต้องทำอย่างไร หรือแม้กระทั่งการจัดการภาพประทับใจ (Impression Management) ให้กับคนในสังคมเพื่อลบภาพของการเป็นผู้เบี่ยงเบน โดยที่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยต่างเลือกวิธีการเปลี่ยนแปลงตนเองไปตามสิ่งที่ตนเองรับรู้และคาดหวังให้สังคมยอมรับตนเองด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ Goffman เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์เชิงการละครว่า ในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชีวิตประจำวัน การจัดการกับภาพประทับใจหมายถึงการนำเสนออัตตาของเราต่อบุคคลอื่น อย่างที่เราต้องการให้เป็นไปโดยเราสามารถควบคุมการนำเสนอได้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้ชมรู้สึกรัก เกลียด หรือเห็นตัวละครน่าตลก น่าขบขันอย่างที่น่าก่แสดงละครผู้นั้นต้องการ การแสดงออกของบุคคลในฐานะตัวละครจึงเป็นสิ่งที่กำหนดสร้างโดยบุคคลนั้นเองอย่างมีจิตสำนึก เพื่อให้อัตตาของตนเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นนั่นเอง (กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์, 2548, น. 18-21) มีการสะท้อนการจัดการตนเองในหลายลักษณะ

การจัดการตนเองในระยะแรกของการใช้ชีวิตหลายคนพยายามที่จะกลับมาใช้ชีวิตตามวิถีปกติธรรมดาเช่นเด็กและเยาวชนอื่น ๆ ในสังคม เป็นไปตามค่านิยมที่สังคมกำหนด โดยการไม่คบหาสมาคมกับเพื่อนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น ภูผา จอมทัพ ต้นข้าว กลับมาทำงานช่วยเหลือกิจการในครอบครัว เช่น สายฟ้า ภูผา กลับมาเรียนหนังสือต่อจากเดิม เช่น จอมทัพ ต้นไม้ บางคนเริ่มออกมาหางานทำที่สุจริตทำ เช่น สายลม แคมป์ ซึ่งตรงจุดนี้แคมป์ได้

กำหนดสร้างความหมายของตัวเองที่สะท้อนภาพของการปรับชีวิตของตนเองให้กลายเป็นปกติ ตั้งแต่เริ่มเขามีแฟน และพยายามที่จะสร้างฐานของตัวเองให้ดีขึ้น

...เงินที่ได้มาก็นำมาซื้อข้าวของเข้าที่พัก ที่ที่ผมอยู่ก็ไม่มีอะไรในห้องเหมือนผู้หญิงเขามี เสื้อผ้ากอง ๆ ไว้ จากนั้นเขามีแฟน ผมก็เลิกซื้อชิ้น ให้เป็นรูปเหมือนบ้านคนเขาอยู่ ซื้อทีวี ซื้ออะไรพวกนี้ ก็ซื้อของทุกเดือน พอได้ตั้งค้มา เดือนนี้ซื้อตุ้ยน เดือนนี้ซื้อทีวี. . .ช่วงนี้เลิกขายยาว มันคือว่าเราไม่ต้องเที่ยวเพราะทำงานในนี้พอเงินออกได้ทีปยะะ ก็ไปซื้อปั้งซื้อเสื้อผ้า เราก็มีแฟนคนหนึ่งคิดว่าคนนี้แหละ เราไม่ต้องไปไขว่คว้าอะไรเหลืออย่างเดียวคืออนาคตเราจะทำยังไงให้ดี. . .(แซมปี, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

...เพราะคิดว่าเราจะต้องใช้ชีวิตอยู่แบบนี้ไปอีกนาน ตัวผมคิดเพราะว่าเราก็ต้องมีบ้าง ช่วงนั้นผมทำงานแล้วมีคนทีสนิทมันเลยซึ่มซั่มมั่ง เลิกงานไปกินเหล้ากัน พอไปบ้านพี่คนโน้นคนนี้ เขามีโน่นนี้ ทำให้เราอยากจะมีมั่งเหมือนเขา แทนที่จะเอาตังไปเที่ยวก็ซื้อ ช่วงนั้นตัดเพื่อนไปเลยแทบจะไม่ได้คบใคร จะมีแต่เพื่อนในที่ทำงาน กลุ่มเพื่อนวัยรุ่นที่ล้ามะเลเทเมาไล่ลิ้งกันอย่างนี้ ซึ่เหล้าเมายา ถือว่าผมออกมาอยู่อีกสังคมหนึ่ง สังคมกลางคืนครับ กลางวันกินนอน เลิกงานก็ไปกินเหล้าจะเป็นอย่างนี้แหละ สังคมเด็กเลิฟ มันก็ยังอยู่ในสังคมกลางคืน เคยเที่ยวแบบเด็กเสเพล เด็กวัยรุ่น เด็กเกเร อันธพาลตีเขาไปทั่ว แต่เข้ามาอยู่ตรงนี้นมันแลดณะพี ทำให้ผมซึ่มซั่มเข้าไปพยายามมาเรื่อย ๆ พออยู่จุดนั้นมันก็ไม่อยากทุกอย่างมันลอยตัวหมดแล้ว. . .(แซมปี, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

นอกจากนี้ การจัดการตนเองยังต้องมีการจัดการกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลใกล้ชิดและบุคคลอื่น ๆ หลังจากที่มีการตัดขาดกับสังคมไประยะเวลาหนึ่งในขณะที่อยู่ในศูนย์ฝึกฯ และเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงตนให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นต่อไปได้ และปกป้องตนเองหรือคนใกล้ชิดออกจากสภาวะการกดบังคับจากการประทับตราของบุคคลอื่น ๆ ได้

“...คือกังวล ตอนแรกไม่ออกจากบ้าน อีกอย่างคือ กลัวพ่อแม่อายด้วย ลูกมาติดอะไรแบบนี้ จึงพยายามไม่ออกจากบ้าน แต่บางคนก็มาถาม เราก็บอกเค้าไปว่าไปต่างจังหวัดมา...” (สายลม, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

...ผมไม่รู้สึกกลัวอะไร ออกไปก็ทำตัวเหมือนเดิมตามที่ผมเป็น ใครจะยังงั้นผมก็ไม่สนใจ ใครตีมาผมก็ตีตอบ. . .กังวลว่าพ่อแม่จะถูกญาติพี่น้องว่าเลี้ยงลูกมาอย่างไร. . .ไม่ได้ใส่ใจ เราอยู่กับตัวเรา เขาจะว่ายังไงเราก็เคยพลาดไปแล้ว เราก็ไม่ต้องไปสนใจ

อะไรมาก. . .ผมก็อยู่สบาย ๆ ยังไงก็ได้ชีวิตผม ก็อยู่ไปเรื่อย ๆ ไม่มีกังวลไม่มีอะไร. . .

(จอมทัพ, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2551)

การจัดการตนเองในระยะแรกของการใช้ชีวิตในช่วงหลังปล่อยนั้น เป็นการพยายาม ปฏิบัติตนไปตามที่สังคมมีการคาดหวัง การคืนพื้นที่การยอมรับหรือลบภาพประทับที่สังคมเป็นผู้มอบให้ อาจจะได้ไม่ถึงหมายถึงการกลับไปยืนในสังคมเดิมของตนเองก็ได้แต่ไปสร้างสังคมใหม่ในอีกพื้นที่หนึ่ง เช่น การทำงาน การเรียน เพื่อนใหม่ เป็นต้น ซึ่งหลายคนก็สามารถดำรงวิถีชีวิตที่เหมาะสมได้และหากการจัดการนี้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นต่อชีวิต การมองตนเองและการยอมรับจากสังคมก็จะมีผลกระทบไปอย่างต่อเนื่องไปได้เป็นเวลานานหรือการกลับสู่ภาวะปกติ สอดคล้องกับงานของ Goffman เกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายรอยมลทินประทับ (ชานนท์ โกมลมาลย์, 2551, น. 36-38) ว่าการปลุกจิตสำนึก (Consciousness-raising) เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปฏิเสธรอยมลทินที่อยู่ในอัตลักษณ์ของบุคคล และช่วยในการโต้ตอบกับแรงของการประทับมลทินที่อยู่ในสภาวะแรงกดดัน โดยกระบวนการที่เรียกว่า “ทำให้เป็นปกติวิสัย”

การเผชิญปัญหาและการแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหา

จากการศึกษาเรื่องราว ประสบการณ์และการใช้ชีวิตของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย สภาพปัญหาที่อยู่ในวงจรชีวิตของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เช่น ปัญหาครอบครัว การจัดการกับความต้องการปัจจัยอำนวยความสะดวกในชีวิต เงินทองหรือสิ่งของ การกลับเข้าไปสู่เส้นทางวังวนหรือพื้นที่เก่าแห่งการกระทำความผิด กลุ่มเพื่อนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมไม่ว่าจะเป็นเสพยา ขายยา ลักทรัพย์ ทะเลาะวิวาท หรือพื้นที่แหล่งอบายมุขต่าง ๆ ซึ่งพวกเขา/เธอต่างก็รู้ว่าอาจกระตุ้นเร้าให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำได้และยังรับรู้ถึงผลที่จะได้รับการกระทำที่อาจเกิดขึ้นนั้นด้วย พบว่าที่ผ่านมาผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยยังเลือกวิธีการเผชิญปัญหาที่ถูกต้องเหมาะสม เช่น การยอมตาม ไม่ปฏิเสธ การหลบหนีไม่ตอบโต้หรือตอบโต้ในทางลบ เป็นต้น

ภายหลังกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคมแล้ว เด็กและเยาวชนยังคงต้องเผชิญ ปัญหาเดิมซ้ำต้น ผลกระทบที่มีตามมาของการกระทำความผิดหลายด้าน ได้แก่

1. ปัญหาความสัมพันธ์กับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการที่เคยกระทำความผิดมาแล้ว เช่น ความไม่ไว้วางใจ ไม่คบค้าสมาคม ไม่ให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น

“...ไม่อยากเห็นหน้าเขา อา ป้าเคยว่าอย่าไปใกล้บ้านเขา กลัวว่าจะไปเอาของเขา. . .ก็ยอมรับความจริงแล้วก็ไม่ยุ่งกับเขา. . .เขาไม่ชอบ เขาไม่ค่อยคุยกับผมหรอกครับ เพราะผมทำตัวไม่ดี. . . ผมก็เก็บมาคิด ผมจะไม่ยุ่งแล้ว ผมอยู่ได้. . .” (ต้นข้าว, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

2. ปัญหาเกี่ยวกับการงานอาชีพและเศรษฐกิจเพราะเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษา ไม่มีวุฒิการศึกษาจึงไม่สามารถหางานทำได้ ตกงานหรือมีงานแต่รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย

...ก็ไปตามตามร้านอาหาร ร้านล้างรถ เขาไม่รับครับ เพราะคนเขาเต็ม เหมือนทางตัน คิดอยู่ว่า เราจะไปทำงานอะไร แล้วก็ตอนนั้นยังเรียนไม่จบ มีแค่บางร้านที่เขารับ เพราะเรายังเรียนไม่จบ ม. สาม ก็มีบางร้านที่เขารับ บางร้านเขาก็อาจจะไม่รับ ตอนนั้นก็คิด เราไม่มีเงิน หนี้อยครับ เราไม่มีเงินจ่ายค่าห้องและกินด้วย แล้วก็ไม่มีเงินที่จะส่งกลับไปบ้านด้วย... (ต้นไม้, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2551)

3. ปัญหาจากการกระทำผิดในครั้งที่ผ่านๆ มา มีผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยบางรายที่มีการกระทำผิดในช่วงที่ปล่อยตัวไปแล้วยังไม่มี การถูกจับ แต่มาถูกจับภายหลังจากที่ตนเองมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่แล้ว เช่น กรณีของแซมบี เมฆ ต้นไม้ เป็นต้น

วิธีการเผชิญปัญหาของเด็กและเยาวชนผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยที่พวกเขา/เธอ นำมาใช้จะมี 2 รูปแบบ คือ 1. พยายามเผชิญปัญหาด้วยตัวเอง โดยไม่ปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือจากใคร อาจใช้วิธีหลบหนี หลีกเลียง ไม่ยุ่งเกี่ยว ไม่สนใจ ใช้ความรุนแรง กระทำ ความผิด และ 2. แสวงหาทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิม มากกว่าแสวงหาความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่ให้บริการสงเคราะห์ช่วยเหลือภายหลังปล่อย ได้แก่ การช่วยเหลือระดับประคองจากพ่อแม่ คนรัก คนที่เคารพนับถือ เช่น การดักเตือน ห้ามปราม สั่งสอนหรือให้ข้อคิด

ความพยายามในการต่อสู้กับปัญหาและวิธีการเผชิญปัญหาในรูปแบบข้างต้น ไม่สามารถทำให้พวกเขาก้าวพ้นจากวงจรการกระทำผิดได้ การปฏิเสธต่อสิ่งเร้าที่เข้ามาก็ไม่มีพลังเพียงพอ เนื่องจากการสู้กับปัญหาเพียงลำพังอยู่บ่อยครั้ง ครอบครัวยุหรือหน่วยงานก็ไม่สามารถที่จะแทรกเข้ามาได้ทันการณ์ การหนีไม่ไต่ทางออกที่ยั่งยืน และจะเห็นได้ว่าการกลับไปกระทำผิดซ้ำได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น เพราะเป็นการยอมรับหรือยอมตามสภาพแวดล้อมที่เข้ามากระทบและยังขาดความสามารถในการเผชิญกับปัญหา และยังไม่มีแรงจูงใจผลักดันที่เกิดจากการตระหนักรู้ตนเองจากภายในนั่นเอง

ผู้ศึกษาพบว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมและการทำงานทางความคิดอย่างต่อเนื่องของ บ้านกาญจนาภิเษกและศูนย์ฝึกฯ นำร่อง¹ ได้เน้นการพัฒนาทักษะการจัดการปัญหาและการเผชิญ

¹ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกาญจนาภิเษกและศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่ได้นำรูปแบบของบ้านกาญจนาภิเษกมาประยุกต์ใช้

ปัญหา โดยการใช้โจทย์คำถามที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง มีความใกล้เคียงกับสิ่งที่เด็กเคยประสบ มา ให้เด็กได้ทบทวนตนเองและหาคำตอบให้กับสถานการณ์เหล่านั้น ความสามารถในการเผชิญ และฟันฝ่าอุปสรรคจึงเป็นทักษะหนึ่งในหลายทักษะที่ควรปลูกฝังและพัฒนาให้มีในตัวบุคคลตั้งแต่ เด็ก รวมทั้งการนำมาเป็นกิจกรรมเสริมทักษะให้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เพื่อเป็นหลัก พื้นฐานในการช่วยตัดสินใจว่าเราควรตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างไร หากพบปัญหาแบบ ต่าง ๆ หลังจากคืนสู่สังคมจะต้องทำอย่างไร การจัดการกับปฏิกิริยาตอบสนองของคนอื่น ๆ ทำได้ อย่างไรบ้าง เด็กและเยาวชนจะมีทักษะชีวิตที่ดีเป็นต้นทุนในการดำเนินชีวิต เริ่มตั้งแต่ การเตรียมพร้อมให้เด็กและเยาวชนสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองได้ ซึ่ง Stoltz (1997, อ้างถึงใน อาทิตา กลับเพิ่มพูน, 2549, น. 35-39) ได้กล่าวว่า ความสามารถในการเผชิญ และฟันฝ่าอุปสรรค (Adversity Quotient หรือ AQ) เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนประสบความสำเร็จ นอกเหนือจาก IQ (เชาวน์ปัญญา) และ EQ (ความสามารถทางเชาวน์อารมณ์) เพราะ AQ เป็น ความสามารถที่ทำให้บุคคลควบคุมสถานการณ์และนำตัวเองเข้าไปแก้ไขสถานการณ์ รวมทั้งมีวิธี คิดว่าปัญหาต่าง ๆ มีจุดจบและมีทางออก

เงื่อนไขหรือสภาพการณ์ที่มีผลให้เด็กและเยาวชน ตัดสินใจกระทำผิดซ้ำ

เงื่อนไขหรือสภาพการณ์ที่มีผลให้เด็กและเยาวชนตัดสินใจกระทำผิดซ้ำ ในที่นี้ หมายความว่าถึงสถานการณ์ ข้อจำกัด ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรือเด็กและเยาวชนต้องเผชิญภายหลัง การปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ซึ่งช่วงระยะเวลาที่เด็กและเยาวชนกลับสู่ ครอบครัวและชุมชน อันมีส่วนเกี่ยวข้อง ผลักดัน ดึงดูดหรือส่งผลให้เด็กและเยาวชนตัดสินใจ กระทำผิดซ้ำหรืออาจเรียกว่า จุดเปลี่ยนแปลง (turning point) ที่เกิดขึ้นในชีวิต ซึ่งอาจมีทั้ง สภาพการณ์เดิมที่เขา/เธอกลับมาคลุกคลีและใช้ชีวิต หรือเงื่อนไขที่เข้ามาผลักดันความต้องการ การตัดสินใจและการกระทำความผิดในครั้งปัจจุบัน (คดีที่เด็กและเยาวชนกำลังเข้ารับ การฝึกอบรมอยู่)

การให้ความหมายต่อสภาพเดิมของการใช้ชีวิต

บ้านที่อาศัยตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิต เสพและขายยา กลุ่มเพื่อนมีปัญหา พฤติกรรมและกระทำผิดกฎหมาย เช่น เสพยา ขายยา ลักทรัพย์ ทะเลาะวิวาท ครอบครัวที่เป็น ปัจจัยผลักดันให้เด็กกลับมาสู่เส้นทางเดิม เนื่องจากภาวะของครอบครัวที่อ่อนแอ พ่อแม่แยกทาง

ผู้ปกครองไม่มีเวลาเพียงพอในการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง ขาดการขัดเกลาทางสังคมที่เหมาะสมโดยตามใจหรือเข้มงวดจนเกินไป รวมไปถึงรูปแบบการใช้ชีวิตตามวัยทั้งเที่ยว เล่น ใช้จ่าย อยู่กับกลุ่มเพื่อน หาความสนุกและความท้าทายไปวัน ๆ ซึ่งถือว่าเป็นสภาพแวดล้อมเดิมรอบ ๆ ตัวเด็กและเยาวชนกระทำผิด และดูเหมือนมักจะใช้เป็นเหตุผลที่ดีในการตอบคำถามของการที่เด็กและเยาวชนกลับมากระทำผิดซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้นและงานของอุษา คงสาย (2538) และเกษรวงค์ จินะแสน (2541) ที่ย้ำว่าสิ่งแวดล้อมที่พักอาศัยเดิมเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงและปัจจัยสนับสนุนต่อการกระทำผิดซ้ำ

แต่ผู้ศึกษาคิดว่าน่าจะสามารถอธิบายถึงสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำที่ก้าวข้ามจากประเพณีนิยมเดิมเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมตามแนวคิดพฤติกรรมนิยม ซึ่งในงานเขียนของ Mead พยายามอธิบายว่า อัตตาของคนเราเกิดขึ้นภายในกรอบของกระบวนการในเชิงพลวัตและเชิงปฏิสัมพันธ์ โดยไม่เชื่อว่าพฤติกรรมของคนเราเกิดขึ้นจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เป็นการอธิบายที่ผิวเผินเกินไป เขาน่าจะอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ในรูปแบบของผู้กระทำทางสังคม (Active Social Actor) และผู้สะท้อนการกระทำทางสังคม (Reflective Social Actor) ซึ่งการกระทำทั้งสองชุดอยู่บนจิตสำนึกที่รู้ของบุคคลที่กระทำ (กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์, 2546, น. 53, อ้างถึงใน ชานนท์ โกมลมาลย์, 2549)

จากการศึกษาการกระทำความผิดซ้ำของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้สะท้อนอย่างสอดคล้องกับงานเขียนของ Mead ว่าการที่เด็กและเยาวชนกลับไปอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกฯ แต่ที่สำคัญไปกว่าสภาพแวดล้อมนั้นก็คือ “การใช้ชีวิต” การมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น เสพยา กระทำความผิดต่าง ๆ ซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเกิดจากความไม่รู้หรือสิ่งแวดล้อมพาไป เป็นการกระทำที่เกิดจากกำหนดสร้าง ความรู้ตัวของเขา/เธอว่าชอบคบเพื่อนที่ไม่ดี คบเพื่อนกลุ่มเดิม ใช้ชีวิตแบบเดิม ใช้ยาเสพติดหรือกระทำความผิด โดยจะเห็นจากกรณีของสายธาร¹ ที่ผ่านการฝึกอบรมมาแล้วมากกว่า 4 ครั้ง รวมถึงผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยอื่นที่ได้สะท้อนถึงสภาพดังกล่าวว่า

“...ก็เจอเพื่อนเดิม ๆ คนเดิม ๆ อยู่ในที่เดิม ๆ ก็เหมือนเดิมทุกอย่าง อยู่ในที่เดิม ๆ นิสัยก็เหมือนเดิมทุกอย่าง เราก็เล่นยาด้วย ก็อยู่ในกลุ่มเดิมตลอด เล่นไม่หลับไม่นอน ทั้งวันทั้งคืน...” (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

¹ กรณีศึกษาที่ 10 สายธาร น. 121-130

แล้วมันเสพมาเรื่อย ๆ แต่คิดว่าจะเลิก จนเลิกเสพไปได้เป็นเดือนกว่า มันเห็นสภาพรอบ ๆ บ้านก็มีคนเสพ แล้วหมู่บ้านข้าง ๆ ก็เป็นแหล่งใหญ่ของเซียงดาวเลยครับ เซียงใหม่ขึ้นชื่อเลยครับ เพื่อนก็เยอะ แถวบ้านจะมีเสพไม่กี่คน สองสามคนครับ ก็รู้จักคุ้นเคยกัน แล้วหมู่บ้านข้าง ๆ ที่ติดโรงเรียน เป็นมั่งเรียนด้วยกันมา รู้จักกันทั้งหมู่บ้าน ไปมาเห็นเขาเสพ เห็นบ่อย ๆ ก็เลยกลับมาเสพใหม่ (จอมทัพ, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2551)

ก็กลับมาที่จุดเดิม เพราะการขับรถเล่นนี่แหละ ขับรถผ่านซอย ก็แวะหน่อย เข้าไปที่เราเสพยา มันเป็นซอยของบ้าน เข้าไปนิดหนึ่งตกท้ายเพื่อนเก่า ไม่เป็นไรหรอก เข้าไปก็เฮฮา . . . เหมือนกับว่าตอนนั้นใจเราคลั่ง ใจ เราเผลอยากมีเงิน คลั่งว่ายังมีคนจำเราได้ เดียวมันก็ต้องมีคนใหม่ ๆ ขึ้นมาทำตรงนี้ เขาจะล้มเราหรือเปล่านะ แต่เขาก็ไม่ล้ม มันก็เริ่มจุดเหมือนกับว่าชอบทำ . . . ภูมิใจ เราก็ยิ้มแล้วเข้าไปหาเพื่อน . . . (สายลม, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

สภาพการใช้ชีวิตเดิมที่ยังอยู่ในวงเวียนของการกระทำซ้ำความผิด ยังไม่สามารถเผชิญกับปัญหาได้อย่างผ่านพ้น ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองตามความคาดหวังก่อนปล่อยว่าจะกลับตัวใหม่ การหลีกเลี่ยงหรือการต่อสู้กับตนเองในสภาพการณ์นี้ เกินกำลังที่จะต้านทานได้ และอาจพัฒนาไปสู่การกระทำผิดที่มีความรุนแรงขึ้น ซึ่งได้มีการสะท้อนถึงทบทวนตนเองของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยว่า

“ . . . คิดรอบแวก คิดว่าจะเลิกได้ หนูอยู่ได้สักพัก พอเพื่อนมาเพื่อนลากหนูออกมา ก็มาแล้ว ทอยอยมา ยาเริ่มมาแล้วก็เริ่มเข้าวงการยา มารับของเขาแล้ว ก็ไปลักของเขามา ไปเที่ยวโน่นเที่ยวนี่ พอมาครั้งหลัง หนูไม่พูดเลย มันเลิกไม่ได้” (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

. . . หนูคิดไม่ออกเลย ไม่รู้จะทำยังไง ไม่รู้เหมือนกัน. . . เรื่องลัก หนูคิดว่าไม่มีแล้วนะ เพราะหนูออกจากที่นี่ หนูไม่เคยไปทำนะ หนูก็ขายยามาตลอด ไม่คิดที่จะทำ ไม่เคยมีอยู่ในหัวสมองหนูเลย. . . หนูยังคิดไม่ออกตอนนี้ ยังไม่ได้คิดอะไร เพราะมันอีกนาน ไม่น่าอาจจะเปลี่ยน อาจจะไม่ได้ทำได้. . . ณ เวลานี้ หนูคิดว่าหนูก็จะทำอีก แต่วันหน้าหนูอาจจะเปลี่ยนแปลงความคิดไปก็ได้. . . (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

การที่เด็กและเยาวชนกลับมาใช้ชีวิตตามวิถีการดำรงอยู่ในสังคมของตนเอง อาจส่งผลไปสู่การที่เด็กมองตนเองว่าไม่สามารถที่จะจัดการกับชีวิตตนเองด้วยวิธีการอื่นได้แล้วคงยังต้องกระทำผิดต่อไป หรือในทางตรงกันข้าม เด็กและเยาวชนรับรู้ในทุกขณะที่กระทำ

ความผิด การได้รับพื้นที่หรือความรู้สึกมีอำนาจในกลุ่ม ก็เป็นการให้ความหมายต่อการกระทำ ความผิดที่แยกออกจากการถูกจับกุมอันเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์

การตระหนักรู้ต่อการกระทำความผิด

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยมองถึงจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจกระทำความผิดในครั้งแรก โดยการกระทำความผิดของเขา/เธอมาจากการที่มีผู้อื่น/กลุ่มเพื่อนที่อยู่ด้วยกัน เพื่อนเคยทำมาแล้วมาชวน เห็นเขาทำเลยลองทำตามบ้าง ซึ่งเป็นการกระทำอันเนื่องมาจากความบีบคั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุผลทางด้านเงิน ในการกระทำความผิดในช่วงระยะแรก ๆ ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยมักจะไม่ถูกจับ จึงตัดสินใจทำซ้ำอีกหลายครั้งจนถูกจับในครั้งแรก ซึ่งหลายคนรับรู้ว่าการทำผิดแล้วต้องถูกจับและรับทราบถึงผลที่จะตามมาจากการกระทำของตนเอง คือ การถูกดำเนินคดี แล้วอาจถูกส่งเข้าคุกบวมน แต่ยังคงตัดสินใจที่จะกระทำผิดลงไปอีก เป็นการกระทำผิดมากกว่า 1 ครั้ง ซึ่งเมื่อทบทวนตนเองไปในช่วงนั้น เขา/เธอก็จะบอกว่าตนเองรู้ว่าจะต้องโดนจับ แต่ด้วยเหตุผลเรื่องผลตอบแทนที่ได้รับ ความกดดันจากสภาวะของปัญหา เช่น ไม่มีเงิน ไม่มีทางออกที่ดีกว่านี้ การแสวงหาทางออกแล้วแต่ก็ไม่สำเร็จหรือไม่ได้รับการช่วยเหลือ

“อันนั้นไม่คิดว่าผมคิดผิด ก็คือผมรู้อยู่แล้วว่ามันผิด ผมรู้ผลที่จะตามมาแล้ว ทำอย่างนี้มันอย่างนี้ต้องโดนจับ แต่เรายังหลอกตัวเองว่าไม่น่าโดนจับหรอก มันจับเราไม่ได้หรอก ไม่มีใครรู้หรอก” (แซมปี, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

“...ไม่ใช่เพื่อนหรอก บางทีก็อยู่ที่ตัวเรากัน ไซ้ไหมพี่ เพื่อนชวนถ้าเราไม่ไปไม่มีใครทำอะไรเราได้หรอกพี่ อยู่ที่ใจเรา มันอยากเที่ยวอยู่แล้ว ความคิดของผมตอนนั้นพอเพื่อนชวนไป ผมไม่ไปก็ตีอะไรแบบนี้ ผมก็ไป ๆ แต่ว่าไม่บ่อย ไปแล้วก็ติดใจแล้วก็ออกทางเดิม” (ภูผา, สัมภาษณ์, 4 กรกฎาคม 2551)

...หนูไม่เคยกลัวอะไรเลย ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นหนูก็ไม่กลัวไม่กลัวเลย เหมือนกับเรื่องอะไรจะเกิดขึ้น ซึ่งมันจะเฉย ๆ เมื่อเรากล้าทำแล้ว มันก็ต้องเกิดอยู่แล้ว เราจะกลัวทำไม แต่มันอยู่ที่ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไร แล้วหนูก็ผ่านไฉนมาก็รอบ ๆ หนูก็ยังไม่กลัวเข้าไปใหญ่ เหมือนหนูเคยเข้าแล้วหนูไม่กลัวหรอก ทำให้หนูทำหายมากขึ้น... มันก็เป็นประสบการณ์ ทำให้เราขึ้นมาจุดนี้ ทำให้เรามีชีวิตที่แย่ หนูเป็นคนที่ทำอะไรไม่ค่อยคิดถึงผลที่จะตามมา แต่หนูก็รู้ว่า ยังไงมันก็ต้องโดนสักวัน (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

ในงานวิจัยของเกษรวางค์ จินะแสน (2541) พบข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มการกระทำผิดซ้ำว่า เด็กและเยาวชนมีการหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำได้โดยง่าย ซึ่งลักษณะการกระทำผิดซ้ำมี

ความร้ายแรงขึ้นเนื่องจากเด็กเริ่มไตร่ตรองและชั่งน้ำหนักในการจะตัดสินใจที่จะกระทำผิดเพื่อให้คุ้มกับการที่จะถูกศาลสั่งฝึกอบรม ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ก็พบข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า การกระทำผิดของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยโดยส่วนใหญ่จะมีการยกระดับการกระทำผิดจากเดิมขึ้นมา จากเสพยาเป็นขายยา จากขายยาจำนวนน้อยเป็นขายยาจำนวนมากขึ้น จากลักทรัพย์เป็นปล้นหรือขายยา จากไม่ใช้อาวุธเป็นใช้อาวุธ จากเคยถูกชักชวนให้กระทำผิดเป็นคิดที่จะกระทำผิดด้วยตัวเอง มีการพัฒนาเข้าไปในระดับความรู้สึกลึกภายในจิตใจจากความกลัวไปเป็นความกลัวและมีการกระทำผิดที่มีความแยบยล รอบคอบ ระมัดระวังตนเองไม่ให้ถูกจับมากขึ้นด้วย

“...ไม่รู้สึกลัวครับ (ความรู้สึกต่อผู้ถูกกระทำ) เรามีอุปกรณ์ มีปืน มีมีดแต่ไม่รู้ว่าจะทำอะไร ถ้าเจอตำรวจกลัว กลัวแถมจะรู้ว่าเราเล่น ช่วงหนึ่งต้องหนีทุกวัน. . .” (เมฆ, สัมภาษณ์, 4 กรกฎาคม 2551)

...พอหนูโตมาหนูก็เลิกไม่มีแล้ว(ลักทรัพย์) แล้วหนูก็ไปทำยา มันอายแล้ว ตอนนั้นอายสิบห้าสิบหก ทำแล้วมันก็ยังไม่ว่าไร แต่ตอนนี้มันอายแล้ว หนูก็เลยมาทำยา. . .ก็ไม่มีใครทำเรื่องพวกนี้ ทุกคนทำยาหมดนะ เพื่อนทุกคนก็มาขายยา มาทำยากันหมดทุกคน. . .เพราะเหมือนเขาทำกันทั่วไป เหมือนเขาอยู่ในแหล่งคนพวกนี้อยู่แล้ว เขาไม่มีใครมาทำลักทรัพย์หรอก มันเก่าไปแล้ว. . . (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นที่มีความแตกต่างไปจากงานของเกษรวางค์ จินะแสน แต่สะท้อนถึงการกระทำโดยมีการไตร่ตรองไว้ก่อน เนื่องจากพบว่าเด็กและเยาวชนมีการเล็งถึงผลลัพธ์ของการกระทำผิดก่อน(ถูกจับและสั่งฝึกอบรม) แล้วจึงหาวิธีการที่จะกระทำผิด เช่น ในกรณีของโรสที่เธอตัดสินใจกระทำผิดอีกครั้ง เพื่อให้ตนเองได้กลับเข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกฯ อีกครั้ง

ตอนทำในครั้งที่สองคือ อยากเข้ามาอยู่ข้างในนี้ เพราะอยู่ข้างนอกไม่ไหวแล้วทำอะไรไม่ได้แล้ว อยู่ข้างนอกไม่ได้แล้ว ก็ต้องหาวิธีทำเพื่อที่จะเข้ามา คือ เหตุผลมันมองได้หลายแง่ นะคะ อย่างแรก คือ . . . คิดว่าอยู่ที่นี้สบายกว่าอยู่ข้างนอก แล้วที่นี้คิดว่า ถ้าออกไปก็ไปเจอกับเรื่องราวแบบเดิม ๆ สถานการณ์เดิม ๆ กลับบ้านไปก็ไม่มีใครชอบเราแบบเดิม ๆ กลับบ้านไปก็มีแต่คุณยาย . . . แล้วเวลาที่หนูทำผิดอะไร ยายก็จะมาหาหนูตลอด แต่แม่กับพ่อ ไม่เคย แม้แต่โทรศัพท์ก็ยังไม่เคย แต่หนูก็ไม่สนใจท่านหรอก ตัวใครตัวมัน คือ เวลาที่เราอยู่ข้างนอก เราต้องทำงาน ทำอะไรเองทุกอย่าง แต่เวลามาอยู่ข้างในนี้ ก็มีอาชีพให้เรียน ข้างในสบายกว่ากันเยอะ ไปอยู่

ข้างนอกก็ลำบาก ก็ยังเป็นความคิดแบบว่ายังสนุกสนานอยู่และก็ยังอยากเข้ามาซื้อ
ประสบการณ์ใหม่ ๆ ไปเรื่อย ๆ (โรส, กลุ่มสนทนา, 16 พฤศจิกายน 2551)

การหาทางออกของปัญหาในชีวิตของเด็กและเยาวชนนี้ อาจไม่ใช่วิธีการที่เหมาะสม
แต่เพื่อที่จะทำให้เขา/เธอก้าวพ้นจากสภาพชีวิตที่ไม่สามารถจะทนรับได้ภายหลังออกจากศูนย์ฝึกฯ
เป็นสภาพที่กดดัน บีบคั้นทางความรู้สึกและความคิดของเด็กและเยาวชนให้จนมุม ทำให้ขาด
ความรู้สึกที่ตระหนักต่อคุณค่าในตนเองในด้านบวกที่จะส่งผลต่อการมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น แต่กลับ
หวนมากระทำผิดอย่างเต็มใจและพร้อมที่จะรับผลที่เกิดขึ้น ในทางกลับกันก็แสดงให้เห็นถึงการให้
คุณค่าและความหมายต่อการถูกจับเข้าฝึกอบรมในทางบวก ซึ่งจะเป็นพื้นที่ที่ทำให้โรสรู้สึกเห็น
คุณค่าในตนเองทางด้านบวกมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นประเด็นที่น่าสังเกตที่จะต้องให้ความสำคัญว่า
จะต้องพัฒนาความคิด การรับรู้ของเด็กและเยาวชนต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง พร้อมทั้งสามารถ
ที่จะต่อสู้เผชิญกับปัญหาที่เข้ามาในชีวิตของตนเองได้ โดยอาจจะมีหน่วยงานรองรับหรือมี
อาสาสมัครที่ทำงานกับเด็กภายหลังปล่อย ประคับประคองให้เด็กและเยาวชนสามารถที่จะตั้งตัว
ตั้งต้นหรือตั้งหลักในชีวิตได้แข็งแรงเพียงพอ มิเช่นนั้นก็จะหวนกลับมาใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้อง
เพื่อแสวงหาพื้นที่ของตนเองอีก

ผลตอบแทนที่จูงใจให้กระทำ

ผลตอบแทนเป็นอีกปัจจัยกระตุ้นเร้าที่สำคัญของการกระทำความผิดทั้งในการ
กระทำครั้งแรกหรือการกระทำครั้งต่อ ๆ มา ซึ่งผลตอบแทนที่ได้รับจากการกระทำผิดนั้น มีทั้งที่เด็ก
และเยาวชนได้รับผลที่เป็นรูปธรรมในทันทีที่กระทำความผิด อาจเป็นสิ่งที่เงิน ทอง ทรัพย์สิน
อื่น ๆ ซึ่งเด็กและเยาวชนก็จะนำผลตอบแทนที่ได้มาใช้จ่าย กิน เที่ยว ซื้อของ

“ผมคิดว่าเงินมันดี อะไรมันดี เบี้ยมันดี อะไรก็มีทุกอย่างทุกอย่าง. . . ทำให้มีรถ รถกระบะ
มีเพื่อนเยอะ มีทองใส่ มีมือถือ มีเบียร์ใช้จ่าย” (ภูผา, สัมภาษณ์, 4 กรกฎาคม 2551)

. . .ทำงาน ไม่ยุ่งกับมันเลย ก็มาใจแตก คราวนี้ไม่ใช่เพื่อน ผมเองเลยครับ มีลูกค้า
เก่าที่เคยซื้อของผม เขามาเจอ มาเจอกันที่ร้าน ค่อยกันตามประสาเพื่อน เอาให้คัน
หนึ่งวะ ช่วยหน่อย ไม่มีดั่งค์เลย แกมีเงินใช้ไหม เอาเงินไปก่อนก็ได้. . .ก็เลยใจแตก
เพราะเงินนะพี่. . .ลุยเลย เอาอีกสักที ไม่เป็นไรหรอกวะ. . .เงินมันเยอะนะพี่ มันได้มา
ง่าย . . .มันตั้งใจนะช่วงแรก ๆ ด้วยความเคยชินของคนนะพี่ พอมันชักรานมันชักลึ้ม
ที่ตั้งใจไว้ พอมันจืดมันชักไม่ไหว ผมก็ตั้งใจเหมือนกัน นานแล้วแต่พอมีเงินมาสะกิด
เงินนะพี่ ใครก็อยากได้ อยากใช้ ยิ่งช่วงนั้นด้วยเงินผมไม่มีด้วย ก็เลยทำ. . .ได้ดั่งค์มา

ผมใช้ ใช้ เคยได้มาเยอะแล้วที่นั่นหมด อยากใช้เงินอีกมันสนุก ก็เลยทำ. . . (แซมปี, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

แล้วอยากจะมีเงินใช้ อยากจะมีเงินเลี้ยงเพื่อน อยากมีเงินเพื่อ ๆ ให้คนเห็น. . . มีเงินเลี้ยงเพื่อนรู้สึกดีเหมือนมีเพื่อนเยอะ ชื่อความสุขระยะหนึ่ง เหมือนเงินเยอะ เพื่อนเยอะ ยาเยอะเพื่อนยิ่งตรึม เพื่อนก็จะฮิตเรา แล้วอยากอีกอย่างอยากมีเงินเก็บด้วย ตอนนั้นโลก อยากมีเงินเยอะ ๆ อยากเอาเงินตรงนี้ให้พ่อแม่ปลูกบ้านให้เสร็จ แล้วอยากให้เขารู้ว่าเราขยันทำงาน ส่งเงินให้พ่อแม่ จากไม่เคยสนใจ งานอะไรไม่ทำแบบนี้ เกรทีเยวกลายมาเป็นทำงาน แล้วส่งเงินมาสร้างบ้านที่เราจะอยู่ คู่มืออนาคตคือให้เขาวางใจเราขึ้น ก็ตอนแรกแม่ไม่ค่อยไว้วางใจเรา แล้วเราก็อพัฒนาขึ้นมาได้ระดับหนึ่ง คือ เขาเริ่มไว้วางใจเราขึ้น เราก็อเลยอยาก เรารู้สึกดีที่แม่ภูมิใจ ก็เลยอยากให้เขาได้สิ่งดี ๆ มากขึ้นอีก ให้แม่เขาเห็น เขาจะได้หมดห่วง. . . (สายลม, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

จากเรื่องราวความรู้สึกที่พวกเขา/เธอสะท้อนออกมาข้างต้น จะพบว่ายังมีผลตอบแทนที่เคลือบแฝงอยู่ภายในด้วยนั่นก็คือ ผลตอบแทนที่ไม่ได้ออกมาในรูปธรรมแต่เป็นนามธรรม เช่น ความสนุก ความท้าทาย ความสนใจ การยอมรับจากเพื่อน อำนาจ/ความเป็นผู้นำ ความภูมิใจ เป็นต้น ซึ่งผลตอบแทนที่เป็นนามธรรมจะมีความสำคัญต่อจิตใจและการให้คุณค่าของเด็กและเยาวชนมากขึ้นอีกระดับหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานของอุษา คงสาย (2538) และเกษรารักษ์ จินะแสน (2541) เกี่ยวกับแรงปรารถนาภายในที่คำนึงถึงผลประโยชน์จากการกระทำผิดเป็นปัจจัยทางจิตวิทยาประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำ แม้ว่าเด็กและเยาวชนจะมีการตระหนักรู้ต่อผลที่จะตามมาแต่ผลตอบแทนที่ได้รับก็สามารถตอบสนองความต้องการทั้งภายนอก (ความเป็นอยู่ เรื่องปากท้อง) และภายใน (คุณค่าที่ตนเองมีในตนเองและคนใกล้ชิด) ของพวกเขา/เธอได้เร็วกว่าผลกระทบที่จะตามมาจากการกระทำผิดความผิด เช่น การถูกจับ การลงโทษ เป็นต้น

ไม่ว่าเด็กและเยาวชนจะอยู่ภายในหรือภายนอกศูนย์ฝึกฯ ผลตอบแทนที่เป็นนามธรรมยังคงเป็นความต้องการแฝงเร้นที่มีพลังในการผลักดันเด็กและเยาวชนไปในทิศทางใด อาจเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องหรือมองเห็นได้ชัดเจน อาจไม่ใช่การได้เรียน การมีงานทำ การมีเงินทองใช้ แต่เป็นความต้องการภายในจิตใจของมนุษย์ จะเห็นได้จากรูปแบบการทำงานของบ้านกาญจนาภิเษกและศูนย์ฝึกฯ นำร่องที่นำรูปแบบของบ้านกาญจนาภิเษกมาประยุกต์ใช้ ซึ่งจะมีการทำงานกับเด็กและครอบครัวตั้งแต่แรกรับเข้ามา สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้อย่างมีอิสระ

ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การลดการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ จัดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็กในระดับเท่าเทียมโดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม เน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาจากภายในทั้งความคิดและจิตใจ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ค่อย ๆ ผลักดันการรู้คิดอย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้เขา/เธอได้มีพื้นที่ในการแสดงออก พื้นที่การยอมรับอย่างเท่าเทียมและรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง แล้วจะเป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในตัวของเด็กได้อย่างยั่งยืน

โอกาสที่กำหนดได้ด้วยตนเอง

เด็กและเยาวชนโหยหาสิ่งที่จะมาคอยหล่อเลี้ยงหัวใจ นั่นคือโอกาสจากคนใกล้ชิด ตั้งแต่ระยะที่ตนเองเข้ารับการฝึกอบรมด้วยซ้ำ เช่น พ่อแม่มายังมาดูแล การมีญาติมาเยี่ยม การที่พ่อแม่ยังคงให้ความสำคัญต่อทุกกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการบำบัดฟื้นฟู การปล่อยตัว การขึ้นศาล เป็นต้น เด็กและเยาวชนจะเห็นถึงโอกาสที่พ่อแม่ยังมีให้กับพวกเขา/เธอ อันจะเป็นเสมือนการปูความพร้อมทางด้านจิตใจระหว่างเด็กกับครอบครัวก่อนที่จะต้องกลับไปอยู่ร่วมกัน ซึ่งยังมีบางรายที่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยต้องเผชิญกับความไม่แน่ใจในโอกาสที่จะได้รับจากพ่อแม่

ตอนแรกจะปล่อยขั้นต่ำ แต่พ่อแม่ไม่มาศาลครับ ก็เลยได้ปล่อยขั้นสูง. . .เขาเลยไม่ปล่อยผมขั้นต่ำครับ คิดว่าพ่อกับแม่คงจะไม่เอาผมครับ เพราะว่าทางครูได้โทรไปบอกว่าให้มาศาลเพื่อจะได้ปล่อยขั้นต่ำ แต่ว่าไม่มีใครมาครับ ผมคิดแต่ว่าถ้าพ่อแม่เอาผม ท่านคงมาศาล แล้วก็มาเยี่ยม แต่ว่าท่านไม่มาเลยครับ. . .คงไม่สนใจเราประมาณนี้ครับ. . .ทางครอบครัวของเพื่อนมาเยี่ยม ก็อยากให้เราไปหา มาเยี่ยม เหมือนกับเพื่อน ก็อยากจะเจอหน้าท่าน เขียนจดหมายไปแต่ท่านก็ไม่สน ก็เขียนไปหาทางบ้าน ถามท่านว่าท่านเป็นยังไงบ้าง ว่าท่านทำงานเหนื่อยไหม ตอนนี้พวกน้อง เป็นยังไง. . . (สายฟ้า, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2551)

นอกจากนี้ เด็กและเยาวชนมีความคาดหวังก่อนปล่อย ซึ่งส่วนใหญ่มีความคาดหวังต่อตนเองในด้านบวก เช่น การกลับตัวเป็นคนดี ออกมาทำงานที่สุจริต เรียนหนังสือ เป็นความคาดหวังต่อ “โอกาส” ที่จะได้รับจากคนภายนอก ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีประโยชน์ต่อการพยายามที่จะพัฒนาตนเองและปรับพฤติกรรม แต่ในสภาพความเป็นจริงภายหลังปล่อย เด็กและเยาวชนอาจไม่สามารถทำไปตามที่คาดหวังไว้หรือขาดโอกาสในการกลับตัว จากความไม่ไว้วางใจ ไม่เชื่อใจในตัวเด็ก ทำให้เกิดความรู้สึกล้มเหลว ไม่มั่นใจ ไม่มั่นคงในตนเองที่จะกระทำการสิ่งใดต่อไป ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยบางรายที่ต้องพลาดหวังและจัดการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยคิดจากฐาน

ประสบการณ์เดิมหรือการกระทำผิดที่เคยผ่านมาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหา ประกอบกับมีจังหวะและโอกาสที่เอื้อต่อการทำความผิด

...ก็ไปถามตามร้านอาหาร ร้านล้างรถ เขาไม่รับครับ เพราะคนเขาเต็ม เหมือนทางตัน คิดอยู่ว่า เราจะไปทำงานอะไร แล้วก็ตอนนั้นยังเรียนไม่จบ มีแค่บางร้านที่เขารับ เพราะเรายังเรียนไม่จบ ม. สาม ก็มีบางร้านที่เขารับ บางร้านเขาก็อาจจะไม่รับ ตอนนั้นก็คิด เราไม่มีเงิน เหนื่อยครับ เราไม่มีเงินจ่ายค่าห้องและกินด้วย แล้วก็ไม่มีเงินที่จะส่งกลับไปบ้านด้วย ...หลังจากหางานไม่ได้ แล้วก็กลับมาที่หอ ก็คิดว่า ไปหาเงินมาพาลาง ๆ ก่อน ...ตอนแรกก็อยากกลับบ้าน แล้วก็แวะเข้าไปในโรงเรียน ไปเข้าห้องน้ำ ก่อนที่จะเข้าไปบ้านก็ไปเห็นก๊อกน้ำในห้องน้ำเป็นทองเหลือง เข้าไปก็คิดว่าทองเหลืองตอนนี้มันราคาดี ก็ฉกมา ก็เลยลักมา. . .คิดเองเลย มันเอาง่ายครับ มันเป็นก๊อกน้ำทองเหลืองขายได้ก็โล่งใจกว่าบาท เป็นก๊อกน้ำปิดเปิดทองเหลืองธรรมดา. . .ตอนนั้นตัดสินใจหลังจากไปหางานอะไรเสร็จแล้ว ไม่ได้ครับ ก็หลังจากผ่านการหางานแล้ว ก็คิดว่าเราคงไม่มีงานแล้ว ตอนนั้นก่อนที่จะไปเอา ก็คิด ไปหางานอยู่ด้วยแต่ก็ไม่ได้ เพราะตอนนั้นก็ขาดเงินแล้ว ก็เลยไปเอามาพาลาง ๆ เอามา ก่อน แล้วค่อยไปหางานต่อ. . . (ต้นไม้, สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม 2551)

...ก็ผมไปทำงาน ผมก็ไม่รู้ว่า ผมไม่รู้ว่าจะไปทำงานที่ไหน เพราะตอนนั้น พ่อกับแม่บอกว่าผมเอาดังก์แกไป ผมก็เลยอยู่บ้าน ไม่ขึ้นรถเลยครับ. . .เพราะว่าผมเคยมีประวัติอะไรมา ประมาณนั้น แกก็เลยไม่เชื่อผม. . .ก็ไม่ได้ทำครับ อยู่บ้านเฉย ๆ แต่ว่า แม่ก็บอกว่าให้ไปขอทำ ก็จะได้ขึ้นรถมา ก็จะได้ทำงานเหมือนเดิม เพราะถ้าผมไปทำงานใหม่ ผมก็ไม่มี ผมก็แค่วุฒิ ม.สาม โอกาสไปหางานใหม่. . . ผมก็คิดอย่างเดียวว่า เราไม่มีดังก์ใช้ พ่อกับแม่ก็ไม่หาให้ ผมก็เลยจึงต้องทำอย่างนี้. . . ตอนที่ลักรถ เพราะมันมีความอยากได้รถ จะเอามาขี่ แต่อันนี้มันกำลังหาตั้งค้อยู่พอดี แล้วจังหวะมันเห็นดังก์ตรงนี้ เราก็ง่วงไปเอามา. . .ก็คิดว่า ผมก็จะกลับบ้านครับ แต่ถ้ากลับบ้านไป พ่อกับแม่ก็คงสงสัยว่าผมเอาดังก์มาจากไหน ผมก็คิดว่าจะหนีลงกรุงเทพฯเลย เพราะดังก์ในกระเป๋าดอนนั้นมีเยอะครับ ก็เลยคิดว่าจะหนีลงกรุงเทพฯเลย ก็จะไปหางานใหม่ที่ข้างล่าง. . . (สายฟ้า, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2551)

ที่ผ่านมา โอกาสจึงเสมือนเหรียญกลมวงเพียงแค่ 2 ด้าน (หน้า-หลัง) เท่านั้น ด้านแรก คือ การได้รับโอกาสจากสังคมภายนอก ถ้าเด็กและเยาวชนได้รับโอกาสในการปรับตัวการใช้ชีวิตจากคนที่ใกล้ชิด อาจเริ่มตั้งแต่ที่เด็กต้องเข้ารับการฝึกอบรม เช่น การมาเยี่ยมเยียน

การสานความสัมพันธ์อันดีต่อเด็ก เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมทางด้านจิตใจ และเมื่อออกไปแล้วก็สนับสนุนแนวทางการปรับตัวและมีพฤติกรรมที่เหมาะสม และอีกด้านหนึ่งคือ โอกาสในการกระทำความผิด ซึ่งหากโอกาสภายนอกทั้งจากคนที่ใกล้ชิดที่สุดจนถึงคนรอบข้างไม่เปิดรับทั้งในด้านครอบครัว การงานอาชีพ ก็อาจทำให้เด็กและเยาวชนแสวงหาทางออกอื่นด้วยตนเอง และถ้ามีโอกาสในการกระทำความผิดได้ก็พร้อมที่จะลงมือกระทำ โอกาสที่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้สะท้อนออกมานั้น ยังเป็นการนิยามความหมายที่ขาดพลัง ขาดความสามารถในการเผชิญปัญหาและขาดทักษะชีวิตที่เหมาะสม ซึ่งมักจะพบว่าเด็กและเยาวชนมักใช้โอกาสไปในการกระทำความผิดโดยขาดทักษะในการจัดการปัญหาหรือสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของตนเอง

แต่ที่จริงแล้ว โอกาสที่กำหนดได้ด้วยตนเอง เป็นอีกด้านของเหรียญที่คนเรามักหลงลืมไป นั่นคือส่วนที่หนาของเหรียญนั้น ที่ได้แยกให้ 2 ด้านอยู่ห่างจากกัน เป็นอีกด้านหนึ่งที่เด็กและเยาวชนเองต้องเป็นผู้สร้าง “โครงสร้างของตนเอง” เป็นโอกาสที่ใช้ไปเพื่อการจัดการตนเองอย่างเหมาะสม เป็นอำนาจของตนเองที่จะกำหนดวิถีชีวิตตนเอง ลิขิตชีวิตตนเอง แต่สิ่งที่เขา/เธอได้กระทำลงไปเพราะไม่เห็นความสำคัญของการกำหนดสร้างโอกาส ในทางที่จะเป็นกำแพงสกัดกั้นตนเองให้ห่างไกลออกจากการกระทำผิดซ้ำ ขณะเดียวกันก็ขับเคลื่อนตนเองเข้าไปสู่การบูรณาการทางสังคมของตนมากขึ้นทำให้อยู่ได้อย่างปกติวิสัยและยั่งยืนในที่สุด

การกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนอาจมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งประเภทและวิธีการในการกระทำความผิด แต่สิ่งที่มีความแตกต่างก็คือ สภาพการณ์หรือเงื่อนไขที่เป็นตัวกระตุ้นเร้า ผลักดัน หล่อหลอมและดึงดูดให้ตัดสินใจการกระทำผิดในครั้งใหม่ เนื่องจากจะพบว่าเด็กและเยาวชนเมื่อต้องเผชิญปัญหาทางด้านอารมณ์และจิตใจ แต่ขาดการจัดการปัญหาที่ถูกต้องเหมาะสม เด็กจึงเลือกใช้วิธีการที่ตนเองเคยมีประสบการณ์มาใช้แก้ปัญหาทดแทนวิธีการอื่น เช่น ลักทรัพย์เพราะไม่มีเงิน แม้ว่าจะเป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้องก็ตาม ในขณะที่เดียวกันถ้ามีทางออกที่เหมาะสมหรือได้รับการประคับประคองจากคนใกล้ชิดหรือบุคคลรอบข้างระหว่างการปรับเส้นทางเดินใหม่ ย่อมจะทำให้เด็กและเยาวชนหวนกลับมากระทำผิดได้ช้าลงและอาจไม่กลับไปกระทำผิด

ความต้องการของเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกฯ

ความต้องการของเด็กและเยาวชน เป็นเสียงสะท้อนหนึ่งที่จะบอกถึงสิ่งที่เขา/เธอ คาดหวังต่อตนเอง ครอบครัวและอื่น ๆ เป็นความปรารถนาที่จะได้กลับไปใช้ชีวิตของตนเอง ภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกฯ การกลับไปดำเนินชีวิตร่วมกับครอบครัวและสังคม

การเรียนรู้ การทำงานและอาชีพ : ความต้องการต่อตนเอง

เสียงสะท้อนที่มีต่อความต้องการของเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จะเป็นในเรื่อง การเรียน การทำงานหรืออาชีพเสียมากกว่า เนื่องจากเด็กและเยาวชนผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ยังเรียนไม่จบการศึกษาในชั้นพื้นฐานทำให้การปล่อยตัวในครั้งที่ผ่านมา บางรายไม่สามารถหางานทำได้ หลายแห่งไม่รับบุคคลที่ไม่มีการรับรองวุฒิการศึกษาหรือยังเรียนไม่จบ จึงมีความต้องการและคาดหวังว่าเมื่อได้ออกจากศูนย์ฝึกฯแล้ว ตนเองจะได้เรียนต่อในสายที่ตนเอง สนใจโดยเฉพาะในสายอาชีพ บางรายก็มุ่งเน้นไปที่การออกไปทำงานกับครอบครัว กลับไปทำงาน ที่เดิม หรือนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการทำงานเนื่องจากหน่วยฝึกอาชีพที่ได้ เข้าฝึกอบรมนั้นตรงตามความสนใจของเด็กและเยาวชน แต่บางรายก็ไม่ได้มีการลงฝึกอาชีพ เนื่องจากไม่ตรงกับความสนใจ เช่นกรณีของสายธาร

...หนูอยากเป็นช่างซ่อมรถ หนูเป็นคนที่เป็น คิดมาตลอด หนูชอบแบบนี้มากที่สุด หนูอยากรู้เรื่องเกี่ยวกับรถ ชอบซ่อมรถ ที่นี้ไม่มีให้เรียน...มันมีแต่เย็บปักถักร้อย แล้วถ้าให้หนูไปนวด หนูทำงานพวกนี้ไม่ได้ แต่ถ้าให้หนูไปทำงานแบบชูดิน ตัดหญ้า หนูทำได้หมด ชูดินหนูยังทำได้เลย หนูทำหมด...หนูชอบทำงานแบบที่ผู้ชายเขาทำ ก่อสร้างก็ทำ ซ่อมรถ แล้วก็งานร้านขายของเก่า หนูทำได้ ถ้างานที่ผู้ชาย ทำได้ หนูทำเป็นทุกอย่างแต่ถ้างานเย็บปักถักร้อย หนูไม่ชอบ หนูทำไม่เป็นแค่นั้น ละ... (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

ทั้งนี้ความต้องการดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นเหตุที่เพื่อการพัฒนาตนเองเท่านั้น หากแต่ เด็กและเยาวชนหลายรายต้องการที่จะอาศัยพื้นที่ของการเรียนหรือการทำงานเพื่อหลีกเลี่ยงออกจากสภาพการณ์ที่จะทำให้เขากลับไปกระทำผิดซ้ำ เช่น ในกรณีของเมฆจะไปเรียนที่กรุงเทพฯ เพื่อ เลี่ยงปัญหาการแก้แค้นจากคู่อริ กรณีของต้นข้าวจะกลับไปทำงานกับพ่อในสวน ซึ่งจะห่างไกลไป จากเพื่อนกลุ่มเดิม เป็นต้น

พื้นที่ในการปรับตัว

การที่เด็กและเยาวชนเข้ามาใช้ชีวิตแบบจำกัดอิสรภาพทางด้านร่างกาย การสัมผัส โลกภายนอกและการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ในสังคม เมื่อถึงเวลาที่พวกเขาจะต้องกลับมาสู่ อีกโลกหนึ่งที่แตกต่างกันไปอย่างสิ้นเชิง ทั้งที่ไม่มีการผูกมัดทางร่างกาย การปลดปล่อยจิตใจและ ความนึกคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางรายที่ต้องเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกฯ เป็นระยะเวลา หลายปี อิสรภาพครั้งใหม่กลับทำให้พวกเขารู้สึกกลัวที่จะพลั้งเผลอแล้วผิดพลาดอีกครั้ง การกลับสู่ ครอบครัวและสังคมจึงเป็นระยะเวลาหรือจุดเริ่มต้นที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับเด็กที่ผ่าน การกระทำความผิดมาแล้ว สอดคล้องกับฝ่ายสังคมสงเคราะห์ (ม.ป.ป., น. 18-19, 21) ที่กล่าวว่า ระยะ 2-3 สัปดาห์แรกของการเป็นอิสระเป็นระยะที่สำคัญมาก เพราะเด็กและเยาวชนต้องการ คำแนะนำ การสนับสนุนทางจิตใจเพื่อที่จะก้าวพ้นจากความลำบากของการปรับตัวในระยะแรก ซึ่งปัญหาการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ต้องเผชิญ ภายหลังได้รับการปล่อยตัว

สำหรับการปรับตัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำไม่เพียงแต่การเปลี่ยน สิ่งแวดล้อมไม่ใช่การก้าวเดินออกจากรั้วศูนย์ฝึกฯ แล้วกลับสู่สังคมหรือกลับเข้ามาใช้ชีวิต ในครอบครัวเดิมในทันทีซึ่งมันอาจจะคล้ายการโยนปลาลงในน้ำร้อนที่ไม่ได้ผสมน้ำเย็น เพราะปลา อาจจะมิชีวิตได้เพียงไม่นานก็ต้องตาย สิ่งที่อยู่ภายนอกคือเขา/เธอต้องปรับความสัมพันธ์กับ ครอบครัวและสังคมรอบข้าง โดยเฉพาะสังคมที่แวดล้อมใกล้ชิดและยังคงต้องการบางสิ่งที่จะเป็น หลักเอาไว้อยึดเหนี่ยว ภูทางในระยะต้นหรือเป็นเกราะกำบังสิ่งเร้าจากภายนอก เช่น หน้าที่การงาน อาชีพ อย่างที่ผู้มีส่วนรวมในการวิจัยได้สะท้อนว่า

... กลัวมัน ตอนนี่ผมกลัว อย่างกับแสงสี เทียว คนไม่เคยอย่างนั้นแล้วออกไปแล้ว กลัวจะเตลิดเหมือนครั้งแรกที่ปล่อย ถ้าเป็นทหารก็จะมีคนบังคับเรา กลับไปเยี่ยม บ้านอาทิตย์หนึ่งแล้วกลับไปทีเดิม มันคงจะดีกว่านิดหน่อย ตั้งเป้าไว้อยากจะเรียนให้ จบ ม.6 ก่อน ถ้าผมอยู่ข้างนอกคงเรียนไม่จบแน่ ถ้าเป็นทหารคงเรียนจบ. . . ใน ความคิดผม ผมออกไปต้องไปปรับตัวอีก ผมติดนานแล้วผมจะไปใช้ชีวิตเลยไม่ได้ หรอก ถ้าไปเป็นทหารสักสองปี ไปซึ่มซับอะไรข้างนอก อีกอย่างมันจะไม่เสียเวลา ผม จะได้เรียนต่อเพราะมันมีเงินไปด้วย ค่าใช้จ่ายไม่ต้องเสีย มีข้าวกิน ผมออกมาผมก็ ปรับตัวใช้ชีวิตอยู่ไม่ได้. . . สมมติเป็นทหารสองปีแทบจะไม่เสียอะไรเลย ได้เบี้ยเลี้ยง แค่สองปีเราก็มีเงินแล้วเรามีเงินเก็บบ้าง พอออกมาจะได้หาเช่าบ้าน หางานทำ. . . (แซมปี, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

ความยากลำบากในการปรับตัวในระยะแรกของการกลับเข้าไปใช้ชีวิตในครอบครัว และสังคม เป็นสิ่งหนึ่งที่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยที่กระทำผิดซ้ำเล็งเห็นเช่นกัน เพราะได้เคยประสบกับสภาวะดังกล่าวมาแล้วในครั้งที่ผ่านมา ดังนั้นผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหลายคนจึงมีความต้องการโอกาส พื้นที่และระยะเวลาในการปรับตัว การสนับสนุนทางด้านจิตใจที่จะทำให้พวกเขา/เธอมีพลังในการก้าวผ่านระยะเวลาที่ยากลำบากด้วยวิธีการที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ที่เขาเคยได้สัมผัสและเรียนรู้มาด้วยตนเอง

ครอบครัว : พื้นที่แห่งโอกาสที่สำคัญ

ระยะแรกของเรื่องราวการใช้ชีวิตภายหลังปล่อยของเด็กและเยาวชนพบว่า ครอบครัวเป็นที่แรกที่เด็กและเยาวชนกลับเข้าไปดำเนินชีวิต การไม่ยอมรับหรือไม่ไว้วางใจจากคนที่ใกล้ชิดเป็นการปิดโอกาสในการพัฒนาตนเองของเด็กและเยาวชนที่เคยผ่านการกระทำผิด หลายคนต้องพบกับบรรยากาศที่เปลี่ยนแปลงภายในครอบครัวหลังจากที่กระทำความผิดไปแล้วซึ่งเขา/เธออาจรับรู้จากการให้ความหมายของการกระทำของคนกลุ่มนั้น เช่น การไม่มาเยี่ยมเลย การไม่เชื่อใจ การกล่าวโทษ การตำหนิและอื่น ๆ ดังนั้นโอกาสก้าวแรกที่เด็กต้องการจะได้รับก็คือโอกาสจากคนในครอบครัว ซึ่งมีเสียงสะท้อนจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยว่า

“...เขาก็เป็นที่ปรึกษาให้อยู่แล้ว แต่อยู่ที่ตัวผม ผมไม่เชื่อฟังเขาเอง...มันอยู่ที่ผมทำตัวเอง เพื่อนผมที่อยู่ที่นี่ คบเพื่อนชุดเดียวกับผมเนี่ย ทุกวันนี้มันออกไป มันก็ทำตัวดี มันก็ไม่ไปมั่วกับใคร มันก็มั่วกับเพื่อนนั่นแหละ ทำงาน มามั่วกับเพื่อน แล้วก็กลับบ้าน...” (ภูผา, สัมภาษณ์, 4 กรกฎาคม 2551)

...ก็คิดว่าจะกลับไป ผมก็จะกลับไปทำตัวใหม่ทำตัวให้ดี แล้วทำให้พ่อกับแม่ยอมรับตัวผมให้ได้...ก็ทำงานให้ท่าน แล้วก็ทำให้ท่านพอใจว่าผมทำได้ ผมก็พอใจแล้ว ขอแค่ให้ท่านคิดว่า เออ ผมเป็นคนดี...ผมคิดว่า ถ้าผมได้งานกับพ่อแล้ว ผมจะตั้งใจทำงาน เพื่อจะได้มีความรู้ เพราะพ่อกับแม่เคยบอกผมหลายครั้งแล้วว่า ถ้าผมทำได้ก็จะได้เป็นของผมเลย ผมจะได้เอาไปเลี้ยงแกะอะไรแบบนี้ครับ... (สายฟ้า, สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2551)

...แค่ให้พ่อแม่เขามาสนใจ ถ้าทำได้ แค่ให้เขาพูดดี ๆ เขาพูดดี ๆ หนูว่าหนูก็ทำได้นะ แต่ถ้าเขาตำหนิวันไหน หนูก็จะเริ่ม ไม่เอาแล้ว...เหมือนกับเขาหลอกให้หนูไปทำงาน เขาก็ต้องพูดดี ทำงานนะ อะไรแบบนี้ แต่หนูก็ไปทำงานทุกวัน แต่พอเริ่มเร่งทำงานทุกวัน ข้าวก็หาให้กิน ผักก็ซึกให้ แล้วก็ไปทำงาน แต่ถ้าวันหนึ่งเขาตำหนิ หนูก็

ไม่ไปทำงานเลย กินแล้วก็นอนอยู่บ้าน พาล หนูก็โวยวาย เพราะหนูเป็นคนแบบต่อต้าน. . . (สายธาร, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

ถ้าปลาบางครั้งมันกระโดดออกมาเอง มันก็ต้องตายใช่ไหมพี่ มันก็เหมือนกับว่า. . . บางทีมันก็ต้องมีคนช่วยดึ้นนะ บางทีเหมือนกับหนูก็ต้องให้ใครมาช่วยดึ้น หนูถึงจะหยุดอะไรแบบนี้ อีกอย่างหนึ่งเพราะเราใจร้อน. . . อันดับแรกคือ พ่อแม่ แต่ตอนนี้เขาช่วยเราอยู่แล้ว เขาพยายามดึ้นเราจนขึ้น บางทีเขาก็พยายามทำให้ญาติ ๆ เข้าใจเรา แต่เราคิดว่ามันคงเป็นไปได้หรือก เพราะมันคนละความคิดกับเรา ความคิดแตกต่างกับเรา. . .” (สายลม, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

โอกาสจากครอบครัวในความหมายของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด คือ การได้มีโอกาสขอโทษพ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นที่ปรึกษา การสื่อสารในครอบครัวต่อกันในทางที่ดี ให้ความสนใจ เอาใจใส่และการประคับประคองเด็กและเยาวชนให้ค่อยได้ปรับพฤติกรรม ซึ่งโอกาสดังกล่าวเป็นการเพิ่มคุณค่าในตนเองของเด็กและเยาวชนด้วย ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยในกลุ่มสนทนาได้สะท้อนถึงโอกาสที่เธอได้รับจากแม่อุปถัมภ์ว่า

. . . ก็คือ ตอนแรกอยู่อย่าง ที่จะยืนยังไม่มีที่ให้ยืนได้ อยู่อย่างไม่เป็นหลักเป็นแหล่ง คือ ตอนนั้นไม่มีที่จะยืน จุดจะยืนก็ไม่รู้จะไปยืนอยู่ในสังคมตรงไหน ไปตรงไหนก็มีแต่คนไล่ รังเกียจ คือ ที่ร้านที่เราไป ก็คือ เราไปหาเพื่อน ไปหาคนที่รู้จัก เคื่ก็ว่า มาอีกแล้ว ที่หลังมืงอย่ามาบ้านกู มันเป็นแง่คิดที่ทำให้หนูคิดว่า ทำไมตัวเราแย่งกว่าเก่า ทำไมคนนั้นต้องมองหนูแบบนี้ . . . เรามีพื้นที่จุดยืน มีคนให้เกียรติเรา มีคนให้มุมมองแบบใหม่ให้เรา มีมุมมองที่ดีให้คนอื่นมองเห็นคุณค่าในตัวเรามากขึ้น เหมือนดึ้นออกจากนรกไปเลย. . . (โรส, กลุ่มสนทนา, 17 พฤศจิกายน 2551)

แม้ว่าในกรณีของโรสจะเป็นโอกาสที่ได้รับจากคนนอกครอบครัวที่ไม่มีความผูกพันกันทางสายเลือดเลยก็ตาม แต่การที่เธอได้รับการให้ความสำคัญ รับเป็นลูกบุญธรรม ส่งผลเสียค่าเล่าเรียนและดูแลเธอในขณะที่อยู่ในศูนย์ฝึก ด้วย ซึ่งโอกาสดังกล่าวนี ได้สร้างความรู้สึกว่ามีคุณค่าในตนเองของเด็กและเยาวชน อันจะเป็นฐานสร้างความมั่นคงในจิตใจของเด็กต่อการกล้าที่จะก้าวออกไปเผชิญสังคมภายนอกที่กว้างขึ้น

ข้อคิดจากคนที่เคยก้าวพลาด

เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้น เขา/เธอไม่ได้ต้องการที่จะเรียกร้องอะไรจากสังคมแต่เขา/เธอต้องการที่จะให้บางสิ่งกับสังคมภายนอกก็คือ ต้องการที่จะบอกกับเพื่อนร่วมกระทำความผิด หรือให้ข้อคิดจากประสบการณ์ของพวกเขา/เธอที่ต้องประสบมาในชีวิต เพื่อที่

จะเตือนสติกับเพื่อน ๆ ก่อนที่จะกลับไปใช้ชีวิตในครอบครัวและสังคม ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยสะท้อนว่า

... ผมอยากจะบอกคือ ชีวิตคนเรามันสั้น ก็จริง แต่มันอยู่ที่เราจะเลือกว่า ช่วงเวลาที่เราจะอยู่ เราจะทำแบบไหน บางทีเราอาจจะเลือก ทำงานไปเรื่อย ๆ อยู่กับลูกเมียไม่ยุ่งกับใคร แต่ถ้าเลือกอีกทาง เป็นแบบเสี่ยงภัย มันอาจจะสั้นมาก เป็นทวิคูณ สั้นมากจนไม่รู้คุณค่าของชีวิต ก็อยากจะบอกว่าทำอะไรหลายสิ่งหลายอย่าง อยากให้นึกถึงภรรยาหน้า คนข้างหลังว่ายังมีใครรอคอยเราอยู่...ทำอะไรหลายอย่างเราต้องนึกถึงครอบครัว นึกว่าเขาจะอยู่อย่างไรถ้าเราทำไม่ดี แล้วเราโดนจับมา เขาจะอยู่อย่างไร แล้วเราจะอยู่อย่างไร แต่เรื่องอนาคตมันไม่แน่ครับ... (เป็นเอก, สัมภาษณ์, 26 สิงหาคม 2551)

... เหมือนว่าโอกาสแบบนี้ โอกาสดี ๆ มันไม่ได้มีให้เราเสมอไป ช่วงที่เราทำผิด ชีวิตมันโกล โอกาสมันมีแหละ มันจะมากแค่ไหนก็แค่นั้น เคยพูดกับเขาแบบนี้ เวลาเราทำผิด การปล่อยคือการให้โอกาสเรา แต่ถ้าเราทำผิดอีก โอกาสมันจะมีไหมให้คิดทุกครั้ง... โอกาสมันก็ขึ้นอยู่กับตัวเราเอง หากเราทำตัวดี โอกาสมันก็จะมาให้เอง แต่ถ้าหากเราทำตัวไม่ดี โอกาสมันก็คงจะไม่มีให้เรา (สายลม, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2551)

นอกจากที่เด็กและเยาวชนจะสะท้อนออกมาในลักษณะของการตักเตือนบุคคลอื่น แต่จะเห็นได้ว่า การให้ความหมายกับความสำนึกผิดที่เด็กบางรายได้สะท้อนออกมานั้น เป็นสัญญาณที่ดีที่บ่งบอกถึงโอกาสในการพัฒนาตนเองของเด็กและเยาวชนได้ด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม การนี้ของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยในกลุ่มสนทนาที่สะท้อนว่า

“บอกว่า สิ่งที่ทำไป ก็ไม่ต้องทำ สิ่งที่ผิดพลาดไปแล้ว ก็เปลี่ยนแปลงได้ แก้ไขได้ ผิดไปแล้วเหมือนเป็นครูค่ะ” (เกี้ยว, กลุ่มสนทนา, 17 พฤศจิกายน, 2551)

จากคำที่ว่า “ผิดไปแล้วเหมือนเป็นครู” หากมองไปโดยผิวเผินแล้วอาจเป็นข้ออ้างที่ดูดีประการหนึ่ง หรือมองลึกลงไปอีกก็อาจพบว่าเด็กมีความสำนึกผิดอย่างแท้จริงแต่ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนตนเองหรือนำความผิดพลาดมาเป็นแนวทางในการแสดงออกพฤติกรรมได้อย่างจริงจัง หรือในอีกระดับหนึ่งของความรู้สึกภายใน เด็กอาจต้องการการเปลี่ยนแปลงและการจัดการตนเองอย่างแท้จริงก็ได้ ซึ่งน่าจะเป็นจุดแข็งของเด็กและเยาวชน ถ้าหากมีความคิดสำนึกผิดในระดับที่ลึกลงไปถึงความต้องการที่จะจัดการตนเองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีอย่างแท้จริงและจริงจัง

ความต้องการของเด็กและเยาวชนภายหลังได้รับการปล่อยตัวคืนสู่ครอบครัวและสังคม โดยส่วนใหญ่คำนึงถึงในเรื่องการออกไปใช้ชีวิตของตนเอง การทำงาน อาชีพและการเรียน เป็นสำคัญ เพราะจะสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการยังชีพและหลีกเลี่ยงจากการแสวงหาผลประโยชน์โดยการกระทำความผิด นอกจากนี้เด็กและเยาวชนยังต้องการโอกาส¹จากครอบครัวและคนใกล้ชิดมากกว่าสังคมภายนอก เนื่องจากเป็นบุคคลหรือกลุ่มคนที่เข้ามาสัมพันธ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินชีวิตของเขาเธอ มีอิทธิพลเหนือว่าบุคคลอื่นในทางจิตใจ ทั้งนี้เด็กและเยาวชนที่ต้องออกมาใช้ชีวิตในศูนย์ฝึกเป็นเวลานาน ขาดการปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก และยังต้องการพื้นที่ในการปรับตัวก่อนกลับไปใช้ชีวิตในสังคมเดิม หรือการที่เขา/เธอจะมีพื้นที่ในการคืนคุณค่า ความมั่นใจและความมั่นคงในตัวเอง ไม่เพียงแต่การทำงานช่วยเหลือเด็กที่จะสนองความต้องการพื้นฐานในด้านการเรียน การทำงาน ที่อยู่อาศัยหรือแม้กระทั่งเงินทอง แต่ต้องมีการค้นลึกลงไปโดยต้องผ่านกระบวนการในการทำความเข้าใจเด็กและเยาวชนให้ถึงความต้องการในระดับที่ลึกลงไปกว่าเดิม ที่เรียกว่าเป็นความต้องการภายในจิตใจของมนุษย์

¹ คำว่า “โอกาส” ในที่นี้หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้รับการเสริมพลังอำนาจในตนเอง ทำให้เด็กสามารถจัดการตนเองได้อย่างเหมาะสม โดยมีการมองเห็นคุณค่า ซึ่งจะเป็นฐานคิดสำคัญในการพัฒนาตนเอง อาจหมายถึงการที่ต้องทำให้ตัวของเด็กสามารถที่จะเข้มแข็ง แข็งแกร่งเพียงพอ แม้ว่าครอบครัวหรือชุมชนจะอ่อนแอไปบ้างก็ตาม เด็กจะต้องมีทักษะชีวิตและสามารถกำหนดสร้างโอกาสที่ดีด้วยตนเองให้ได้ จึงจะเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเองและปรับพฤติกรรมอย่างยั่งยืน